

**Міністерство освіти і науки України
Житомирський державний університет
імені Івана Франка
Навчально-науковий інститут педагогіки**

**Актуальні проблеми та
перспективи дошкільної освіти
в сучасному освітньому
просторі**

збірник науково-методичних праць

Житомир 2019

Рекомендовано до друку вченою радою Житомирського державного університету імені Івана Франка (протокол № 5 від 28 грудня 2018 р.)

Рецензенти:

Круковська І.М. - кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри природничих та соціально-гуманітарних дисциплін КВНЗ «Житомирський медичний інститут» ЖОР;

Орлова О. А. - кандидат пед. наук, старший викладач кафедри суспільно-гуманітарних дисциплін КЗ «Житомирський ОІППО» ЖОР;

Тарнавська Н.П. – кандидат психологічних наук, доцент кафедри дошкільної освіти і педагогічних інновацій ЖДУ ім. Івана Франка

Актуальні проблеми та перспективи дошкільної освіти в сучасному освітньому просторі: зб. науково-метод. праць / за заг. ред. О.О.Максимової, М.А.Федорової. – Житомир: ФОП Левковець, 2019. – 258 с.

У збірнику науково-методичних праць представлено результати науково-дослідної та навчально-методичної діяльності майбутніх вихователів ЗДО; висвітлено теоретичні та методичні засади організації освітнього процесу у закладах дошкільної освіти; окреслено особливості морального, валеологічного, естетичного, розумового, фізичного, екологічного виховання підростаючого покоління; проаналізовано типові проблеми, які виникають в освітньому процесі закладів дошкільної освіти.

Збірник науково-методичних праць адресується молодим науковцям, педагогам-практикам, майбутнім вихователям ЗДО, методистам дошкільної освіти.

ЗМІСТ
РОЗДІЛ I. ТЕНДЕНЦІЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ У ЗДО ТА
ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Басюк Наталія. Партнерська взаємодія вчителя Нової української школи з батьками молодших школярів	7
Гужанова Тетяна. Місце «методики формування мовленнєвої компетенції дошкільників» у підготовці майбутніх вихователів	10
Колесник Наталія. Реалізація принципу наступності у підготовці майбутніх вихователів та вчителів початкової школи засобами художньо-естетичної діяльності дітей	12
Максимова Олена. Виховання любові до Батьківщини у дітей дошкільного віку	17
Рудницька Неля. Використання диференційованого навчання на уроках математики в початковій школі	21
Федорова Марія. Критерії, показники та рівні сформованості ігрової компетентності старшого дошкільника	25
Андрух Надія. Аналіз поняття «моральні почуття» у науковій літературі	28
Бенедичук Вікторія. Особливості розвитку мислення у дітей старшого дошкільного віку	31
Бондарчук Анастасія. Виховання відповідальності у дітей старшого дошкільного віку	34
Булачок Марія. Виховання співчуття у дітей старшого дошкільного віку	36
Вовк Анна. Торетичні аспекти проблеми виховання гуманних почуттів дітей середнього дошкільного віку	39
Волинець Марина. Використання дидактичних ігор на уроках «Я у світі» в початкових класах	41
Гейбатова Анна. Розвиток рідної мови в дітей старшого дошкільного віку засобами народних традицій та мистецтва	43
Гібнер Тетяна. Формування інтелектуальної готовності дітей старшого дошкільного віку до шкільного навчання	46
Голяченко Катерина. Деякі питання розвитку мовлення у дітей старшого дошкільного віку	49
Давидюк Юлія. Особливості формування пізнавального інтересу дітей старшого дошкільного віку	51
Журавська Кароліна. Сучасні підходи до організації проведення художньої праці з дітьми старшого дошкільного віку	54
Задерейко Тетяна. Теоретичні аспекти проблеми формування допитливості у дітей дошкільного віку	56
Єфимчук Анна. Українська казка як засіб морально-етичного виховання старших дошкільників	59
Карнафель Дар'я. Особливості прояву страху у дітей старшого дошкільного віку	61
Климчук Валентина. Особливості розвитку монологічної компетентності у старшому дошкільному віці	64
Ковальчук Вікторія. Усна народна творчість як засіб розвитку мовлення дитини середнього дошкільного віку	67
Корягіна Юлія. Соціалізація дитини дошкільного віку через взаємодію батьків і ЗДО	70
Котвіцька Марія. Виховання у дітей 5 річного віку відповідального ставлення до виконання доручень в умовах закладу дошкільної освіти	73

Кочерова Тетяна. Характеристика сутності поняття «естетичні почуття» у філософській літературі	74
Кочин Єлизавета. Розумове виховання дітей старшого дошкільного віку засобами народних казок	77
Котелюх Ольга. Роль творчих ігор у розумовому розвитку дітей старшого дошкільного віку	79
Кулеш Оксана. Особливості формування пізнавального інтересу у дітей старшого дошкільного віку	81
Куліш Марія. Розвиток мислення молодших школярів на уроках курсу «Я у світі»	85
Лавренюк Оксана. Організаційно-педагогічні умови формування у дітей старшого дошкільного віку досвіду безпечної поведінки	87
Липнюк Людмила. Виховання співчуття у дітей старшого дошкільного віку	91
Лисюк Аліна. Педагогічні умови формування читацьких інтересів у дітей дошкільного віку	93
Марченко Марина. Формування у дітей шостого року життя уявлень і поваги до державних символів України	95
Матвійчук Катерина. Розвиток словника молодшого дошкільника у різних видах діяльності	98
Матвійчук Тетяна. Ігрові технології фізичного виховання дітей дошкільного віку	100
Новіцька Вікторія. Причини виникнення міжособистісних конфліктів дітей старшого дошкільного віку у грі	103
Остапчук Олена. Розвиток словника дітей молодшого дошкільного віку в різних видах діяльності	106
Паренюк Вікторія. Розвиток пізнавальних інтересів у дітей старшого дошкільного віку засобами природи	108
Почалгіна Ірина. Формування уявлень про професії у дітей дошкільного віку	110
Прейзнер Надія. Методи і прийоми ознайомлення дітей старшого дошкільного віку з фразеологізмами, порівнянням та образними виразами	112
Примак Анна. Розвиток почуття совісті у дітей дошкільного віку	115
Пухальська Юлія. Розвиток пізнавального інтересу дітей старшого дошкільного віку засобами природи	118
Стоянова Юлія. Особливості сімейного виховання і дитяча тривожність у дошкільному віці	120
Струганів Анастасія. Особливості сприймання дітей у старшому дошкільному віці	122
Сухова Катерина. Розвиток креативності у дітей старшого дошкільного віку засобами театрального мистецтва	125
Тевелева Анастасія. Формування психологічної готовності дітей до навчання у школі	128
Тимощук Людмила. Роль народної іграшки у вихованні гуманних почуттів дошкільника	131
Ткач Євгенія. Виховання в дітей старшого дошкільного віку культури мовлення засобами сюжетно-рольових ігор	134
Трофимчук Надія. Формування мовленнєвої компетенції у дітей старшого дошкільного віку	137
Усач Іванна. Особливості розвитку зорової пам'яті у дітей середнього дошкільного віку	140
Шатківська Лілія. Формування інтелектуальної готовності дітей старшого дошкільного віку до шкільного навчання	142

Шебета Дарина. Сутність поняття «творча уява» та розвиток її у дітей старшого дошкільного віку	145
Шевченко Вікторія. Формування відповідальності у дітей старшого дошкільного віку	147
Ширченко Юлія. Проблема розумового виховання дошкільників у психолого-педагогічній літературі	150
Яворська Анастасія. Виховання позитивного ставлення до навчання у школі дітей старшого дошкільного віку	152
Яцкевич Лілія. Сутність поняття «сором'язливість» і особливості її прояву у дітей дошкільного віку	155

РОЗДІЛ II. НАУКОВІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ВАЛЕОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ У СУЧАСНИХ ЗДО

Березовчук Антоніна. Точковий масаж як засіб оздоровлення дітей дошкільного віку	158
Білик Анастасія. Вплив казкотерапії на організм дитини	160
Білоцька Аліна. Рухливі та спортивні ігри у житті дошкільників	163
Бірська Тетяна. Соціальне здоров'я дітей дошкільного віку	165
Бортняк Ірина. Особливості застосування вітамінотерапії у зміцненні здоров'я дошкільника	168
Гаєвська Тетяна. Вплив пальчикової гімнастики на всебічний розвиток дітей дошкільного віку	170
Гриб Аліна. Значення динамічних пауз для здоров'я дошкільника	173
Грибан Надія. Дихальна гімнастика в режимі дня дитини	175
Дроздовська Наталія. Особливості фізичного виховання дітей дошкільного віку в Україні та за кордоном	178
Жеребчук Антоніна. Проведення арт-терапії у закладах дошкільної освіти	180
Жильонок Катерина. Танцювально-рухова терапія в ЗДО	183
Забродська Ольга. Особливості використання гімнастики для очей для зміцнення здоров'я дошкільників	186
Кичан Вікторія. Психічне здоров'я дитини дошкільного віку	188
Клименко Вікторія. Загартовування та його вплив на дошкільників	191
Колесник Олена. Гра та ігрова терапія у життєдіяльності дошкільника	193
Коломицева Анастасія. Значення режиму дня для дошкільників	197
Копаниця Надія. Здійснення фізичного виховання дитини молодшого дошкільного віку засобами рухливої гри	200
Лузянчук Олександра. Вплив гідроаеробіки на здоров'я дитини	202
Мартиненко Анастасія. Фізкультурно-оздоровча робота в ЗДО	205
Можаровська Наталія. Вплив аромотерапії на організм дитини	207
Нестерук Оксана. Казкотерапія як засіб корекції мовлення дітей	

дошкільного віку	210
Нужда Анна. Особливості використання фітбол-гімнастики для зміцнення здоров'я дошкільників	213
Опанасенко Вікторія. Використання пісочної терапії у ЗДО	215
Папроцька Ірина. Сутність здорового способу життя та основні принципи його реалізації	218
Петрук Анастасія. Безпека життєдіяльності дитини	220
Поплавська Інна. Підвищення рівня фізичного розвитку дітей шляхом використання степ-аеробіки в ЗДО	223
Садовська Олександра. Фітотерапія в дошкільному навчальному закладі	225
Саломаха Юлія. Особливості використання психогімнастики у зміцненні здоров'я дошкільників	229
Сус Анна. Народна гра як засіб фізичного виховання дітей дошкільного віку	231
Сушко Дарина. Вплив ортопедичної гімнастики на поставу	234
Терлецька Марина. Ритмічна гімнастика як засіб розвитку координації рухів у дітей старшого дошкільного віку	237
Ткачук Іванна. Формування потреби у здоровому способі життя у дітей дошкільного віку	239
Халімончук Наталія. Особливості використання музичної терапії у зміцненні здоров'я дошкільників	242
Христюк Ірина. Сучасні підходи до оздоровлення дітей дошкільного віку	244
Хом'як Наталія. Вплив рефлексотерапії на організм дитини	247
Шмідт Аліна. Ігровий стретчинг для дошкільників	249
Щелупанова Оксана. Сміхотерапія як засіб емоційно-особистісного розвитку дитини	251
Якубович Анна. Кольоротерапія як засіб впливу на психічне здоров'я дітей	254

РОЗДІЛ I. ТЕНДЕНЦІЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ У ЗДО ТА ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Басюк Наталія,
кандидат педагогічних наук, доцент
Житомирського державного університету імені Івана Франка

ПАРТНЕРСЬКА ВЗАЄМОДІЯ ВЧИТЕЛЯ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ З БАТЬКАМИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Зміна державної політики в галузі освіти зумовила визнання провідної ролі сім'ї у вихованні дітей. У «Концепції сімейного виховання в системі освіти України «Щаслива родина» наголошено: «Метою навчального закладу має бути здійснення такої політики, при якій батьки відчувають свою визначальну роль та відповідальну у справах учнівського та педагогічного колективів. Адже сім'я – це найважливіший соціальний замовник освіти» [5, с.8]. Як зазначає Лілія Гриневич в одному з інтерв'ю, «Розглядати батьків як ресурс, який допоможе облаштувати школу, неправильно, вони втрачають тоді довіру до школи». У Концепції «Нова українська школа» увага акцентується на побудові взаємин між педагогами, батьками та учнями на засадах педагогіки партнерства з метою перетворити батьків на помічників та співавторів освітнього процесу. Батьки потребують педагогічної допомоги, яку може надати їм педагог якісно нової генерації.

Значний внесок у дослідження проблеми взаємодії школи і сім'ї у вихованні особистості зробили сучасні педагоги і психологи. Ними вивчались різні аспекти проблеми: особливості виховного потенціалу родинної педагогіки (С. Бабишина, З. Болтарович, М. Стельмахович); підготовка до виконання батьківських та материнських функцій (В. Бойко, Д. Луцик, Г. Чередніченко); формування педагогічної культури сучасних батьків (А. Марушкевич, В. Постовий); психологічні основи сімейного виховання (В. Кравець); основні напрями співпраці сім'ї і школи (Т. Алексеєнко); форми організації роботи з батьками в освітньому закладі (І. Рибальченко); виховна робота сім'ї та школи з важковиховуваними дітьми (В. Татенко, Т. Титаренко, В. Оржеховська); педагогічні проблеми молоді сім'ї (Т. Алексеєнко, В. Постовий); спілкування батьків і вчителів з дітьми (П. Щербань). Проте проблема взаємодії учителя початкової школи з батьками дітей на засадах педагогіки партнерства потребує нового погляду.

Мета статті – охарактеризувати сутність понять «взаємодія», «партнерська взаємодія» та особливості її організації в початковій школі в рамках Нової української школи.

Поняття «взаємодія» по-різному тлумачиться у різних наукових джерелах. З філософської точки зору взаємодія – це філософська категорія, що відображає процеси впливу об'єктів один на одного, їх взаємну обумовленість і породження одним об'єктом іншого. Взаємодія – об'єктивна і універсальна форма руху, розвитку, яка визначає існування і структурну організацію будь-якої матеріальної системи [7, с.39].

З точки зору психології взаємодія розглядається як взаємозалежний обмін діями, організація людьми взаємних дій, спрямованих на реалізацію спільної діяльності, в процесі якої здійснюється взаємне регулювання, взаємоконтроль, взаємовплив та взаємодопомога [8].

У педагогіці під взаємодією розуміється система таких дій, якісні характеристики яких становлять зміст цієї системи, сукупність закономірних зв'язків між елементами – внутрішню форму або структуру системи, де кожна дія одного учасника процесу (суб'єкта) зумовлює відповідні дії іншого для досягнення єдиної мети, що відображає їхні спільні ціннісні орієнтири. Взаємодію «вчитель – батьки» як процес характеризують партнерські взаємини, спільна діяльність, інформаційний зв'язок, взаємовплив, взаєморозуміння [1].

Взаємодія сім'ї та школи визначається як процес спільної діяльності за погодженням цілей, форм і методів сімейного та шкільного виховання. Ціннісна основа такої взаємодії – створення умов для успішної самореалізації дитини, її особистісного зростання, формування мотивації до навчання, збереження фізичного та психічного здоров'я, соціальної адаптації.

Взаємодію “вчитель-батьки” як процес характеризують партнерські взаємини, спільна діяльність, інформаційний зв'язок, взаємовплив, взаєморозуміння.

«Педагогіка партнерства» – доволі новий термін в Україні. Він почав активно вживатися після його появи в Концепції Нової української школи. Зазначається, що «в основі педагогіки партнерства – спілкування, взаємодія та співпраця між учителем, учнем і батьками. Учні, батьки та вчителі, об'єднані спільними цілями та прагненнями, є добровільними та зацікавленими односторонніми, рівноправними учасниками освітнього процесу, відповідальними за результат» [4].

Особливе значення для встановлення ефективної взаємодії з батьками має період навчання дитини в початкових класах, коли батьки залюбки відвідують навчальний заклад, цікавляться навчанням і поведінкою дитини.

Процес взаємодії сім'ї і школи спрямований на активне включення батьків у навчально-виховний процес, співпрацю з дітьми та педагогами, адже результат виховання може бути успішним тоді, коли вчителі та батьки стануть односторонніми. В. Сухомлинський зазначав: «У наші дні немає важливішого у сфері виховання завдання, ніж навчити батька й матір виховувати своїх дітей» [9, с. 87]. Процеси глобалізації, перехід до нового типу суспільства, звернення до європейського способу життя та сприйняття світу, розвиток інформаційних технологій, соціальних мереж, призводять до відставання педагогічної культури членів родин. Саме навчальний заклад повинен сприяти постійному розвитку педагогічних знань членів родини, організовуючи при цьому різні форми, добираючи новітні технології та методи партнерської взаємодії [10, с. 8].

Аналізуючи наявний на сьогодні стан взаємодії сім'ї та школи, О. Коберник доходить висновку, що переважна більшість батьків не готова до активної її реалізації через недостатній рівень сформованості в них педагогічної культури. Саме педагогічна культура батьків, на його думку, „є важливим чинником успішного сімейного і суспільного виховання дітей у нових умовах, їхнього інтелектуального розвитку та духовного збагачення...” [3, с.190].

До основних проблем, які хвилюють сьогодні вчителів у взаємодії з сім'ями учнів, можна віднести: низький рівень педагогічної культури батьків; недостатній інтерес до шкільних справ дитини, її успішності; неготовність батьків активно співпрацювати з учителями.

Задля усунення означених проблем, на нашу думку, основну увагу слід зосередити на розв'язанні таких завдань:

1. Взаємне інформаційне забезпечення. Це вносить усвідомленість в дії батьків, дозволяє вчителям коригувати навчально-виховний процес, з урахуванням особливостей кожної дитини. Адже педагогу вкрай потрібно якомога більше знати про своїх вихованців. Саме в сім'ї дитина засвоює основні норми моралі, опановує навички спільної праці, формує власні життєві плани, естетичні смаки, громадянську позицію. Педагог має знати, з якої сім'ї прийшла в школу кожна дитина, яка структура цієї сім'ї, у якому стані перебуває сучасна українська родина і які тенденції зумовлюють її розвиток. Це зробить взаємодію педагога та батьків учнів більш конкретною, осмисленою, результативною.

2. Підвищення педагогічної культури батьків або педагогізація батьків. Т. Кравченко, визначаючи технологію взаємодії вчителя з батьками, виділяє три блоки такої технології: об'єктивні умови, стратегія і тактика [5, с.61].

Вивчення сімей учнів дозволяє визначити, які існують групи батьків залежно від їхнього ставлення до виховання дитини і до набуття психолого-педагогічної

допомоги з боку вчителя, школи; рівня сформованості практичних, педагогічно зумовлених умінь і навичок реалізації виховної функції; з'ясувати найбільш гострі проблеми, що постають перед батьками у вихованні дитини певного віку. Таким чином, це дає можливість розробити напрями педагогізації батьків як «найбільш важливого і складного елемента взаємодії сім'ї і школи» [6, с. 61].

3. Практична спільна діяльність сім'ї та школи, в результаті якої встановлюються дружні відносини серед батьків, між родиною та школою, відбувається «впізнання» один одного. Батьки та учні охоплені різними формами спільної роботи, при цьому дитина не бачить меж між родиною та школою, бачить лише єдність світу, в якому найвищі цінності носять загальний характер, виступають основними елементами цього світу.

Основними чинниками, що позитивно впливають на процес взаємодії сім'ї та школи, є:

1) активність педагогів школи, використання різних методів співробітництва з сім'ями учнів, продумане планування роботи з батьками;

2) розуміння батьками зв'язку між наявним у них рівнем підготовленості до взаємодії зі школою, рівнем педагогічної культури та успіхами в особистісному становленні дитини;

3) встановлення особистих контактів між батьками та вчителями як підґрунтя для створення рівноправних відносин у шкільному співтоваристві;

4) створення в школі середовища, спрямованого на сім'ю, з метою досягнення більшої відповідності її культурним, економічним та соціальним особливостям, що значною мірою впливає на рівень досягнень дітей у школі.

О. Доукіна дає широкую характеристику структури взаємодії родини і школи, до якої вона включає: педагогічну діагностику родини; визначення цілей і завдань спільної роботи; підвищення готовності батьків до взаємодії зі школою; організацію різних форм спільної роботи; стимулювання участі педагогів і батьків у погодженні і взаємообумовлених діях родини і школи; корекція спільної діяльності [2].

Таким чином, знання учителем теоретичних основ організації партнерської взаємодії між учителем початкової школи та батьками учнів дозволить йому обрати найбільш ефективні її форми та методи.

Список використаних джерел:

1. Десятник К.В. Взаємодія сім'ї і школи у вихованні духовності молодших школярів: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: 13.00.07 – теорія і методика виховання / Катерина Володимирівна Десятник. – Луцьк, 2012. – 22 с.
2. Доукіна О. Виховання емпатії у дітей. – [Електронний ресурс] / О. Доукіна. – Режим доступу : <http://osvita.ua>.
3. Коберник О. М. Управління виховним процесом у загальноосвітньому закладі: [монографія] / О.М. Коберник. – К.: Науковий світ, 2003. – 230 с.
4. Концепція «Нова українська школа». – К., 2017.
5. Концепція сімейного виховання в системі освіти України «Щаслива родина». – К., 2012. – (Схвалено Вченою радою Інституту інноваційних технологій і змісту освіти Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України (протокол № 9 від 14 листопада 2012 року).
6. Кравченко Т.В. Учитель і сім'я: технологія співробітництва / Тамара Володимирівна Кравченко // Педагогіка і психологія. – 2001. – № 2. – С. 57 – 64.
7. Краткий словарь по философии / Гл. редакция: И.В. Блауберга, И.К. Пантина. – 4-е изд. – М.: Политиздат, 1982. – 431 с.
8. Орбан-Лембрик Л.Е. Соціальна психологія: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. /Лідія Ернестівна Орбан-Лембрик. – К.: Академвидав, 2005. – 448 с.
9. Сухомлинський В.О. Батьківська педагогіка / В.О. Сухомлинський. – К. : Рад. школа, 1978. – 263 с.
10. Сухомлинський В.О. Сто порад учителю / В.О. Сухомлинський. – К. : Рад. шк., 1988. – С. 121–122.

МІСЦЕ «МЕТОДИКИ ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЕВОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ДОШКІЛЬНИКІВ» У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ

Актуальність проблеми формування мовленнєвої компетенції дітей дошкільного віку обумовлюється пріоритетними напрямками Державної національної програми “Освіта” (“Україна ХХІ століття”), Базовим компонентом Дошкільної освіти, Законів України “Про освіту”, “Про дошкільну освіту”. Мовленнєвий розвиток дитини є головним інструментом, за допомогою якого вона встановлює контакт із довкіллям і завдяки якому відбувається соціалізація дитини. Також, мовленнєва компетенція є однією з провідних базисних характеристик особистості, яка формується на етапі дошкільного дитинства.

Мета статті: розкрити поняття мовленнєва компетентність та окреслити шляхи підготовки майбутніх вихователів до роботи з формування мовленнєвої компетенції дітей дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. Насьогодні ідеї компетентнісного підходу підтримуються як вітчизняними вченими (І. Д. Бех, А. М. Богуш, І. І. Зарубінська, О. Л. Кононко, Ю. В. Рібцун та ін.), так і представниками близького (А. М. Гогоберідзе, Р. М. Грановська, І. О. Зимня, Л. О. Парамонова, О. Г. Юдіна та ін.) та далекого (Р. Bimmel, К. Kleppin, G. Neuner, S. Neuner, U. Rampillon та ін.) зарубіжжя. Компетентнісний підхід стає радикальним засобом модернізації (Д. Б. Ельконін); виступає оновленням змісту освіти у відповідь на зміни суспільно-економічної реальності (І. Д. Фрумін); перетворюється на узагальнену умову ефективної діяльності за межами „навчальних сюжетів і навчальних ситуацій” (В. О. Болотов).

Проблемі формування мовленнєвої компетенції приділено велику увагу в дослідженнях А.М. Богуш, Л. Варзацької, М. Вашуленка, С. Карамана, В. Карасика, Ю. Караулова, Л. Мацько, Л. Паламар, М. Пентиліук, Л. Скуратівського, Г. Шелехової, З. Бакум та ін. Разом із тим потрібно зазначити, що компетентнісний аспект формування національно-мовної особистості недостатньо вивчений у вітчизняній лінгводидактиці [1, с. 3].

Постає питання якісної підготовки майбутнього вихователя до реалізації завдань формування мовленнєвої компетенції дітей у сучасному дошкільному навчальному закладі.

Підготовка майбутнього вихователя дошкільного навчального закладу має свою специфіку, пов'язану з віковими та індивідуально-психологічними особливостями вихованців; особливостями навчально-виховного процесу в сучасних дошкільних навчальних закладах. Вихователі дошкільних закладів повинні розвивати усне мовлення дітей, навчати їх рідної мови, формувати культуру мовленнєвого спілкування.

Ефективність даної роботи значною мірою залежить від вдало розробленої системи педагогічного впливу, педагогічних умінь і навичок вихователя, його мовлення як взірця для дітей.

Мовленнєве спілкування дітей відбувається у процесі формування комунікативно-мовленнєвої діяльності. Її зміст пов'язаний з формуванням когнітивно-комунікативної, орієнтувально-планувальної, організаційно-комунікативної, мовленнєвої, комунікативно-діяльнісної компетенцій [2, с. 95].

Мовленнєва компетентність - це вміння адекватно й доречно користуватися мовою в конкретних ситуаціях (висловлювати свої думки, бажання, наміри, прохання тощо), використовувати для цього як мовні, так і позамовні (міміка, жести, рухи) та інтонаційні засоби виразності [3, с. 5-10].

Дитина має бути здатною користуватися рідною мовою як засобом мовленнєвої взаємодії в товаристві людей, знаходити своє місце серед них,

розуміти їх і бути зрозумілою, узгоджувати власні бажання з намірами інших учасників. Головною умовою є своєчасно сформована мовленнєва компетентність у дошкільному віці для подальшого успішного навчання у школі. Розумне поєднання традицій та інновацій у сучасній організації мовленнєвої роботи з дошкільниками забезпечить її ефективність, реалізацію завдань, визначених у новій редакції Базового компонента дошкільної освіти.

Мовленнєве виховання пов'язане з вихованням у дошкільнят любові, поважного ставлення до рідної мови як скарбниці, виховання прагнення правильно, культурно, красиво говорити рідною мовою.

Згідно Базового компоненту дошкільної освіти України, мовленнєва діяльність дошкільника визначається відповідною віку мовленнєвою та мовною зрілістю, рівнем оволодіння елементами грамоти, сформованістю ставлення до використання слова у взаєминах з дорослими та дітьми, розвиненістю комунікативних здібностей [4, с. 243].

Як складова мовленнєвої діяльності дитини мовна компетентність передбачає сформованість фонетичної, лексичної та граматичної складових. Їх єдність забезпечує розуміння дитиною мовлення партнерів по спільній діяльності, розвиває її зв'язне розмовне мовлення, його чіткість, сприяє оволодінню вмінням читати, а згодом й писати. Мовленнєва компетентність як складова мовленнєвої діяльності, забезпечує вміння дитини підтримувати мовленнєву взаємодію з іншими, вибудовувати логіку висловлювань, забезпечувати мовленнєве взаєморозуміння з дорослими та однолітками, формувати комунікативні здібності, мовленнєве самовираження, розвивати соціальне мовлення (вміння презентувати себе оточуючим, виражати особисту позицію по відношенню до інших тощо).

Становлення мовленнєвої особистості в дошкільному віці передбачає оволодіння рідною мовою, яка здебільшого є побутовою, ситуативною, експресивною, уривчастою за своєю суттю. Вдосконалення мовленнєвої діяльності має базуватися на урізноманітненні й зростанні її змістовності, наявності належних мовленнєвих еталонів на активному поєднанні слова з практичною діяльністю дошкільника.

Важливим для вирішення проблеми формування мовленнєвої компетентності дошкільника є вивчення майбутніми вихователями курсу «Методика формування мовленнєвої компетентності дошкільників». Методиці формування мовленнєвої компетентності в дошкільному закладі як науці належить провідна роль у системі підготовки вихователя дошкільного закладу, тому що майбутній вихователь повинен не тільки досконало володіти теоретичними положеннями методики, знати прийоми, методи, засоби розвитку мовлення, а й набути практичних умінь і навичок.

Метою даного курсу є вивчення студентами й узагальнення сучасних технологій формування мовленнєвої компетентності дошкільника. А основним завданням – оволодіння студентами вміннями та навичками організації педагогічного процесу на основі сучасних технологій формування мовленнєвої компетентності дошкільника.

Майбутні вихователі, вивчаючи даний курс, повинні знати теоретичні поняття мовленнєвого розвитку, навчання рідної мови та мовленнєвого виховання; питання теорії і методики формування мовленнєвої компетентності дітей дошкільного віку. Студенти повинні вміти планувати роботу з розвитку мовлення в дошкільному закладі та моделювати заняття з розвитку мовлення в різних вікових групах, обстежувати мовленнєву готовність дитини до школи.

Звертається увага студентів на те, що робота з формування мовленнєвої компетентності дошкільників здійснюється як на спеціальних заняттях так і в процесі організації різних видів дитячої діяльності.

Формування мовленнєвих і комунікативних компетенцій майбутніх вихователів відбувається шляхом поглиблення знань про функціонально-

стилістичну систему української мови, засвоєння норм мовленнєвої поведінки в різних сферах і ситуаціях спілкування та вдосконалення вмінь та навичок спілкування в науковій та офіційно-діловій сферах, оволодіння різноманітними стратегіями і тактиками ефективної комунікації, виховання потреби самоосвіти і самооцінки для постійного вдосконалення мовленнєвої діяльності; розвитку вмінь і навичок викладати свої думки, дискутувати, використовуючи різні способи аргументації, вести діалог із співрозмовниками, дотримуючись правил мовленнєвого етикету; працювати з різними типами текстів, у тому числі й з мовними формами різних жанрів і стилів; оволодіння вміннями сприймати, аналізувати, зіставляти мовні явища й факти, коментувати їх, оцінювати їх під з точки зору нормативності, відповідності ситуації спілкування.

Висновки. Отже, необхідно звертати особливу увагу на розвиток процесу формування мовленнєвої компетенції дітей дошкільного віку, адже саме мовлення є унікальною формою діяльності дитини, це результат її зусиль в освоєнні життєвого простору, який її оточує і потрібно щоб цей результат, а саме мовленнєва компетенція дитини була правильно сформована. Але ефективність роботи з формування мовленнєвої компетентності дітей дошкільного віку залежить насамперед від професіоналізму вихователя, його вміння організовувати і здійснювати цей процес у різних вікових групах дошкільного закладу відповідно до вимог Базового компонента дошкільної освіти.

Список використаних джерел:

1. Бібік Н. Компетентність і компетенції у результатах початкової освіти //Початкова школа: Науково-методичний журнал. - 2010. - №9. - С. 3.
2. Богуш А. М., Гавриш Н. В. Дошкільна лінгводидактика. – К. : Вища шк., 2007. – 542 с.
3. Подліна С.В. Розвиток мовленнєвої компетенції // Дошкільний навчальний заклад. - 2012. - №1. - С. 5-10.
4. Коментар до Базового компонента дошкільної освіти в Україні:[наук.-метод. посіб. / наук. ред. О. Л. Кононко]. – К.: Ред. журн. «Дошкільне виховання», 2003. – 243 с.

Колесник Наталія,

кандидат педагогічних наук, доцент

Житомирського державного університету імені Івана Франка

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРИНЦИПУ НАСТУПНОСТІ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ТА ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ЗАСОБАМИ ХУДОЖНЬО- ЕСТЕТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ

Процеси глобалізації та євроінтегрування України, демократичні перетворення в соціально-політичному та економічному житті детермінують масштабні трансформації в сучасному культурно-освітньому просторі. В цьому контексті виявлення місця і ролі педагогічної професійної освіти, стратегії її розвитку, розкриття ціннісно-сміслового оновлення її змісту, обґрунтування її орієнтації на новий тип освіченості, приведення системи підготовки майбутніх фахівців відповідно до міжнародних освітніх стандартів детермінує необхідність удосконалення діяльності вищих педагогічних навчальних закладів щодо підготовки майбутніх вихователів та вчителів початкової школи.

Про це відзначається в нормативних освітніх документах: Національній доктрині розвитку освіти України у **XXI** ст., Законах України «Про освіту», «Про вищу освіту», Державній національній програмі «Освіта» (Україна **XXI** ст.), Концепції національного виховання студентської молоді, Концептуальних засадах розвитку педагогічної освіти України та її інтеграції в Європейський освітній простір, Національній стратегії розвитку освіти України на період до **2021** року, Галузевій концепції розвитку неперервної освіти, Концептуальних засадах реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року та ін.

В інструктивно-методичних рекомендаціях щодо забезпечення наступності дошкільної та початкової освіти зазначено, що організація освітнього процесу на принципах наступності та перспективності забезпечить всебічний гармонійний розвиток самодостатньої, ініціативної, компетентної особистості на перших суміжних ланках системи безперервної освіти впродовж життя. Реалізація зазначених принципів у закладах дошкільної освіти і початковій школі полягає у забезпеченні єдності, взаємозв'язку та наскрізної узгодженості мети, змісту, методів, форм організації освітнього процесу з дітьми старшого дошкільного та молодшого шкільного віку.

Проблема наступності у підготовці майбутніх вихователів та вчителів початкової школи набули в педагогічній практиці особливої актуальності та своєчасності. В аспекті нашої проблеми, поняття «наступність» розглядається як принцип неперервної педагогічної освіти. Неперервність освіти в Україні визначено пріоритетним напрямом її реформування [1; 3; 4]. Національна доктрина розвитку освіти України у **XXI** ст. висвітлює про те, що освіта має забезпечуватися наступністю змісту та координацією навчально-виховної роботи у всіх галузях освіти. Отже, державою *задекларовано* принципovu важливість неперервності освіти у процесі розвитку і становлення особистості в її індивідуальній еволюції.

У Базовому компоненті дошкільної освіти (2012 р.) та Державному стандарті початкової освіти (2018 р.) визначається пріоритетність особистісно-орієнтованого, компетентнісного, діяльнісного, середовищного підходів до розв'язання основних завдань дошкільної та початкової освіти. Обидва документи покликані забезпечити становлення особистості дитини, її фізичний, комунікативний, пізнавальний, соціально-моральний, художньо-естетичний, креативний розвиток, набуття нею практичного досвіду.

Державним стандартом початкової освіти окреслені такі ключові компетентності: вільне володіння державною мовою, здатність спілкуватися рідною та іноземними мовами, математична компетентність, компетентності у галузі природничих наук, техніки і технологій, інноваційність, екологічна, інформаційно-комунікаційна, культурна, громадянські та соціальні компетентності, підприємливість та фінансова грамотність, навчання впродовж життя. Зазначені компетентності формуються на основі компетентностей, що закладені у дошкільному віці: здоров'язбережувальної, комунікативної, предметно-практичної, ігрової, сенсорно-пізнавальної, природничо-екологічної, художньо-продуктивної, мовленнєвої, соціальної, особистісно-оцінної (згідно Базового компонента дошкільної освіти).

Мобільність, конструктивність, творчість, відповідальність та передбачуваність наслідків взаємодії з дитиною повинні слугувати базовою основою художньо-естетичної діяльності майбутніх вихователів та вчителів початкової школи.

Проблема різних аспектів підготовки майбутніх вихователів та вчителів початкової школи до організації художньо-естетичної діяльності дітей була предметом дослідження Е. Вільчковського, Н. Денисенко, О. Дронової, Н. Голоти, Н. Ленінець, С. Петренко, Г. Сухорукової, Л. Янцур та інших, проте питання наступності дошкільної та початкової освіти потребують подальшого дослідження.

Метою цієї статті є розкриття особливості використання принципу наступності у підготовці майбутніх вихователів та вчителів початкової школи до організації художньо-естетичної діяльності дітей.

Зміна пріоритетів у навчально-виховному процесі підвищила роль гуманітарних, художньо-естетичних дисциплін та трудового навчання і зумовила потребу в розробці інтегрованих курсів, які б ширше й повноцінніше реалізували завдання розвитку особистості дітей в процесі пізнавальної, художньої, трудової діяльності, а також потребу у зміні організаційних форм навчання, удосконалення

предметно-розвивального середовища, розробку методичного забезпечення особистісно-орієнтованого навчання у дошкільній і початковій освіті.

Навчання в школі потребує пошуку інноваційних підходів у проблемі реалізації принципу наступності, що допомагає успішному вирішенню завдань неперервної освіти в Україні, зокрема у дошкільному навчальному закладі й у початковій ланці освіти. Реалізація запропонованих завдань мають певні суперечності, зокрема: між провідними лініями навчання й виховання дітей старшого дошкільного віку, що розкривають особливості творчої особистості для подальшого гармонійного розвитку; проектування структурно-функціональної моделі цілісного навчально-виховного простору на суміжному періоді від дошкільного навчального закладу до початкової школи; керування процесом переходу від ігрової до навчальної діяльності; створення відповідних умов, необхідних для реалізації вищезазначених завдань щодо загального розвитку дітей.

У ході дослідження теоретично й методично обґрунтовано основні положення щодо підготовки майбутніх вихователів та вчителів початкової школи, які покладені в основу експериментальної технології, що реалізується у процесі вивчення дисциплін художньо-естетичного циклу, зокрема: «Методика викладання художньої праці в дошкільному закладі», «Основи образотворчого мистецтва з методикою зображувальної діяльності дітей», «Методика навчання освітньої галузі «Технології»».

Майбутні педагоги на практичних заняттях, семінарах-практикумах, круглих столах вчать визначати напрями навчання й виховання дітей на кожному віковому етапі розвитку, а також, ознайомлюються з інноваційними технологіями, специфікою навчально-виховного процесу дошкільної й початкової галузей освіти; встановлюють раціональне співвідношення між знаннями, вміннями і навичками, що необхідні у підготовці дітей до школи; впроваджують різноманітні інтерактивні форми, методи навчання й виховання в дошкільному закладі освіти (старша група) та в початковій школі (1 клас); дотримуються принципу наступності щодо використання методів та прийомів роботи з дітьми у провідних видах діяльності дітей старшого дошкільного віку (спілкування, гра, рухова, пізнавальна, господарсько-побутова, художньо-естетична), що зберігаються і змістовно збагачуються у молодшому шкільному віці. Художньо-естетична діяльність дітей, в аспекті нашої проблеми, проявляється через ліплення, малювання, аплікацію, конструювання. Варто зазначити, що це і дозволяє здійснити поступовий перехід до навчання як нового провідного виду діяльності у перший (адаптаційно-ігровий) період початкової освіти в умовах Нової української школи.

Реалізація принципу безперервності освіти в аспекті нашого дослідження простежується у забезпеченні наступності між дошкільною і початковою галузями освіти. Забезпечення такої спадкоємності та взаємодії формує простір щодо здійснення в навчально-виховній роботі закладів освіти, що передбачають єдину, динамічну й перспективну систему, спрямовану на навчання, виховання, розвиток дітей старшого дошкільного та молодшого шкільного віку. Таким чином, сьогоднішні дошкільної й початкової ланок освіти мають чимало спільного, насамперед, передбачають орієнтацію на особливості особистості дитини, створення сприятливих умов для формування у неї відповідної спрямованості, самосвідомості, позитивної самооцінки, гідності та шанобливого ставлення до тих, хто її оточує, конструктивних мотивів поведінки, нахилів, потреб характеру, пізнавальних, психічних процесів тощо.

У «Словнику професійної освіти» зазначено, що неперервність освіти – це система безперервного навчання і виховання для досягнення високих освітніх рівнів, забезпечення можливостей постійного духовного самовдосконалення особистості, формування інтелектуального потенціалу як найвищої цінності нації [5, с. 128-129].

Важливими умовами забезпечення функціонування безперервної освіти виступає дотримання таких педагогічних принципів освіти, як перспективність і наступність на всіх освітніх ланках.

З погляду взаємозв'язку дошкільної і початкової освіти, перспективність означає погляд вперед, роботу на майбутнє, на перспективу. Це знання вихователями дошкільних навчальних закладів програм першого класу початкової школи, особливостей змісту і методів навчання, виховання та розвитку учнів з метою підготовки дошкільнят до шкільного навчання і спілкування в умовах шкільного середовища.

Наступність – це використання, врахування вчителями початкової школи здобутків і досягнень дітей в дошкільній освіті з метою організації природного входження дитини в процес систематичного навчання і виховання, спілкування більш високого ґатунку в умовах нового соціального середовища. Це знання програм, змісту й методик дошкільного виховання, базових досягнень у розвитку дітей старшого дошкільного віку за різними видами їхньої діяльності та вихованості.

Наступність – це об'єктивна закономірність розвитку всіх життєвих явищ, завдяки якій відбувається безперервний розвиток. Завдяки наступності нові надбання, змінюючи старі, зберігають в собі елементи своїх попередників.

У розвитку особистості дитини раннього, дошкільного і молодшого шкільного віку також є наступність, зокрема, вона виявляється у розвитку творчих здібностей особистості, формування яких є пріоритетним напрямом в діяльності різних ланок освіти.

У працях Г. Сухорукової, Н. Голоти зазначено про те, що наступність – це закономірність розвитку творчої особистості, для якої необхідно спеціально створювати умови для творчого розвитку і подальшого навчання в школі [7, с. 352].

У дошкільних закладах освіти, з огляду на перспективу шкільного навчання, важливо проектувати і формувати базові основи творчої особистості, чітко визначаючи їх у меті, змісті, формах і методах художньо-естетичної діяльності дітей. У різні періоди дошкільного дитинства (враховуючи специфіку домінуючих потреб кожного вікового періоду, провідний вид діяльності, новоутворення і магістральні лінії розвитку) важливо визначати своєрідні завдання, зміст, методи і форми художньо-творчого розвитку. Так, провідною в ранньому дитинстві є предметна діяльність, яка суттєво впливає на характер художньо-естетичної діяльності і можливості особистісного розвитку дитини в ній. Художньо-естетична діяльність, що зароджується в ранньому віці, містить риси предметної діяльності: зображення переважно предметного характеру, діти намагаються діяти з ними як з реальними предметами, їх цікавить сам процес діяльності, а не її результат і суспільна оцінка.

У дошкільному віці потреби змінюються, дитина більшою мірою зорієнтована не на предмет, *а на людей, на їхні дії з предметами, на взаємодію й взаємини* в людському спілкуванні. Змінюється провідна діяльність, нею стає сюжетно-рольова гра, в якій дитина намагається пізнати сенс діяльності дорослих людей, особливості їхніх взаємин. Художньо-естетична діяльність в цей період розвивається за своїми законами і водночас містить соціальні пріоритети. Так, творчий характер діяльності стимулює розвиток найважливішого психічного новоутворення цього періоду — уяви як базової основи творчості, котра є особливо важливою як для гри, так і для художньо-естетичної діяльності. У цей період в процесі набуття знань, умінь і навичок розвиваються творчі вміння, необхідні для реалізації творчої уяви і задумів.

Значення творчої уяви, що розвивається в дошкільному дитинстві, немало важливе для всього подальшого розвитку особистості в більш зрілі роки в різних видах діяльності. Перспективний пріоритетний напрям розвитку творчої

продуктивної уяви в умовах художньо-естетичної діяльності зберігається і в початковій школі.

У працях В. Давидова розглядається поняття «продуктивна уява», що домінує в розвитку дошкільнят. Вчений вважає її основою творчого мислення молодших школярів. Ці здібності він розглядає як правомірні чинники єдиної лінії творчого розвитку дітей, як основу наступності між дошкільною і шкільною освітою.

У процесі навчання в учнів початкової школи формується новий спосіб креативного пізнання світу – теоретичне мислення, що відбувається у формі абстрактних понять. Це дає можливість учням більш свідомо засвоювати принципи, закономірності, технології створення художніх образів.

У процесі неперервної педагогічної практики у дошкільних навчальних закладах майбутніми вихователями визначено показники готовності дитини до школи в різних сферах її життєдіяльності. У художньо-естетичній діяльності діти дошкільного віку:

1) розуміють засоби художньої виразності різних видів образотворчого мистецтва;

2) володіють елементарними знаннями про основні види і жанри образотворчого мистецтва, їхні спільні та відмінні риси;

4) вміють самостійно створювати художні образи засобами виразності різних видів образотворчої діяльності та провідних технік: малювання, ліплення, аплікації, конструювання;

5) володіють різними технічними прийомами, технологією роботи з різноманітними матеріалами;

6) створюють зображення за допомогою різних способів сприймання дійсності: за уявою, уявленнями, з пам'яті, за натурою, з природи, за власним задумом;

7) виявляють ініціативу, творчість, самостійність у художній діяльності, прагнуть до оригінальних рішень.

Узагальнюючи практичний досвід щодо організації художньо-естетичної діяльності майбутніх вихователів, відзначимо широке використання різноманітних нетрадиційних технологій виконання художніх зображень: малювання несумісними матеріалами, симетричного передрукування плями, ниткографії та інші. Вони додають настрою, вносять елемент гри у процес зображення, розвивають у дітей уміння художнього експериментування, уяву, фантазію, впевненість і свободу рухів та дій. Цей напрям було б корисно розвивати в початковій школі.

Практика свідчить, що вихователі дошкільних навчальних закладів і вчителі початкової школи не завжди розуміють, що творчий розвиток особистості засобами художньо-естетичної діяльності є спільною метою як дошкільної, так і початкової освіти. Тому не може бути різких відмінностей в завданнях, змісті, формах і методах навчання. У навчанні дітей, у розвитку їхньої образотворчості доцільно спиратися на гру. Ідентифікація себе з художником є цікавим процесом перевтілення, визволення, звільнення ока, руки і серця дитини. Зображувальна діяльність стає процесом, який активно стимулює уяву і творчість дитини, що готова до такої діяльності. Педагогу залишається лише діяти на цій хвилі інтересу дітей.

Вчителі початкової школи мають розуміти, що дитина приходить до них із певним досвідом художнього світосприймання та образотворчої діяльності, здобутим у дошкільному навчальному закладі, сім'ї, дитячій академії мистецтв, гуртках і студіях будинків дитячої творчості. Для них важливо ознайомитися з досягненнями дитини дошкільного віку, щоб зберігати і розвивати їх, підтримувати особистісно та суспільно спрямовані мотиви діяльності кожної дитини. Адже всі вони бажають захопити, вразити своїми творчими здобутками інших, дорослих та однолітків. Вчителі початкових класів вивчають програми, стандарти і досвід

педагогів дошкільних закладів, продовжують підтримувати та супроводжувати обдарованих дітей [2, с. 59].

Зазначимо, що спільна робота дошкільних навчальних закладів і початкової школи із забезпечення наступності та перспективності в освітній роботі з організації художньо-естетичної діяльності може здійснюватися за такими напрямками:

- **теоретичний** – участь обох педагогічних колективів у спільних конференціях, педрадах, семінарах з питань наступності, взаємне ознайомлення вчителів і вихователів зі змістом програм ДНЗ і початкової школи, сучасних педагогічних технологій, що застосовуються в початковій і дошкільній освіті;

- **організаційно-методичний** – відвідування учителями занять з художньо-естетичної діяльності, творчих виставок робіт вихованців ДНЗ, а вихователями — уроків та гуртків з художньо-естетичної діяльності в школі;

- **практичний** – проведення спільних мистецьких конкурсів дошкільнят і першокласників («Умілі рученята», «Я мрію свою малюю», «Кращий аранжувальник» та ін.), проведення КВК художньо-естетичного змісту, організація спільних виставок дитячих творчих робіт.

Отже, для координації навчально-виховного процесу на суміжних ступенях освіти треба забезпечити наступність в *методах* педагогічної роботи. Передусім ідеться про використання таких методів і прийомів, що активізують особисту творчу манеру дітей та молодших школярів: ситуації вибору, ігрові ситуації, ігрове експериментування, моделювання, творчі проекти (колективні та персональні), дизайн-діяльність, виставки-презентації (тематичні та персональні) тощо.

Список використаних джерел:

1. Базовий компонент дошкільної освіти / [Авт. кол-в: Богуш А. М., Беленька Г. В., Богініч О. Л. та ін.; наук. кер. А. М. Богуш]. – К., 2012. – 26 с.
2. Державний стандарт початкової освіти (постанова Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р., № 87) [Електронний ресурс]. Режим доступу : <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/prozatverdzhennya-derzhavnogo-standartu-pochatkovoyi-osviti>.
3. Нова українська школа : поради для вчителя / Під заг. ред. Бібік Н. М. – К. : ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. – 206 с.
4. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля» / О.І. Білан, Л.М. Возна, О.Л. Максименко та ін. – Тернопіль : Мандрівець, 2013. – 264 с.
5. Професійна освіта : Словник: навч. посіб. / уклад. С. У. Гончаренко та ін.; за заг. ред. Н. Г. Ничкало. – К. : Вища школа, 2000. – С. 128 – 129.
6. Підготовка фахівців у контексті становлення Нової української школи: збірник наукових праць / за заг. редакцією В. Є. Литньова, Н. Є. Колесник, Т. В. Завязун. – Житомир : ФОР «Н. М. Левковець», 2018. – У 2-х ч. – Ч. I. – 256 с.
7. Сухорукова Г.В., Дронова О.О., Голота Н.М., Л.А. Янцур. Образотворче мистецтво з методикою викладання в дошкільному навчальному закладі: підручник / за заг. ред. Г.В. Сухорукової. – К. : Видавничий Дім «Слово», 2010. – 376 с.: іл.

Максимова Олена,

кандидат педагогічних наук, доцент

Житомирського державного університету імені Івана Франка

ВИХОВАННЯ ЛЮБОВІ ДО БАТЬКІВЩИНИ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Національне виховання є одним із головних пріоритетів, органічною складовою освіти. Його основна мета - виховання свідомого громадянина, патріота, набуття молоддю соціального досвіду, високої культури міжнаціональних взаємовідносин, формування у молоді потреби та уміння жити в суспільстві, духовності та фізичної досконалості, моральної, художньо-естетичної, трудової, екологічної культури.

Національне виховання спрямовується на залучення громадян до глибинних пластів національної культури і духовності, формування у підростаючого покоління національних світоглядних позицій, ідей, поглядів, переконань на основі цінностей вітчизняної та світової культури.

Головними складовими національного виховання є громадянське та патріотичне виховання. У зв'язку з подіями останніх років у нашій країні даний напрямок набув надзвичайної популярності.

Особливої значущості проблемі патріотичного виховання підрастаючого покоління надавали класики вітчизняної педагогіки (О.Духнович, С.Русова, Г.Сковорода, О.Сухомлинський, К.Ушинський та інші). Сучасні тенденції патріотичного виховання молоді висвітлено у працях І.Беха, В.Борисова, М.Боришевського, П.Гнатенко. Загальні засади розвитку українського дошкілля, у світлі яких здійснюється і патріотичне виховання дітей, розроблені Л.Артемовою, А.Богуш, Н.Лисенко, Т.Поніманською, О.Шевченко.

Метою нашої статті є розкриття етапів і особливостей здійснення патріотичного виховання дітей у ЗДО.

Патріотизм як моральна якість має інтегральний зміст. З огляду на це в педагогічній роботі вихователів поєднано ознайомлення дітей з явищами суспільного життя, народознавство, засоби мистецтва, практична діяльність дітей (праця, спостереження, ігри, творча діяльність та ін.), національні, державні свята.

Основними напрямками патріотичного виховання, які слід реалізувати під час занять та у ході повсякденної життєдіяльності, є:

- формування уявлень про сім'ю, родину, рід і родовід;
- краєзнавство;
- ознайомлення з явищами суспільного життя;
- формування знань про історію держави, державні символи;
- ознайомлення з традиціями і культурою свого народу;
- формування знань про людство.

Виховання любові до Батьківщини, до своєї Вітчизни - завдання надзвичайно складне, особливо коли мова йде про дітей дошкільного віку. Однак в значній мірі така складність виникає при спробі переносити на дітей «дорослі» показники прояву любові до Батьківщини.

Для патріотичного виховання важливо правильно визначити віковий етап, на якому стає можливим активне формування у дітей патріотичних почуттів. Найсприятливішим для початку систематичного патріотичного виховання є середній дошкільний вік, коли особливо активізується інтерес дитини до соціального світу, суспільних явищ.

Базовий компонент дошкільної освіти в Україні орієнтує на опанування знань про нашу державу, виховання поваги до державних символів. Старші дошкільники мають знати прапор, гімн, герб України, назву її столиці, інших великих міст, значущі географічні назви (Карпатські гори, Дніпро), пам'ятні місця (Тарасова гора у Каневі, Хортиця, заповідник Асканія-Нова тощо).

Оскільки патріотизм - це почуття прихильності, відданості, відповідальності і т. д. по відношенню до своєї Батьківщини, то дитину ще в дошкільному віці потрібно «навчити» бути прив'язаним до чогось, бути відповідальним за свої маленькі справи і вчинки. Перш ніж дитина навчиться співпереживати бідам і проблемам Батьківщини, вона повинна навчитися співпереживанню взагалі як людському почуттю. Захоплення просторами країни, її красою і природними багатствами виникне, якщо навчити дитину бачити красу безпосередньо навколо себе. Так само, перш ніж людина навчиться трудитися на благо Батьківщини, необхідно навчити її сумлінно виконувати трудові доручення, прищепити любов до праці.

Таким чином, базовим етапом у формуванні у дітей любові до Батьківщини слід вважати накопичення дитиною соціального досвіду життя в своїй Вітчизні і засвоєння прийнятих у ньому норм поведінки, взаємин.

Патріотичне почуття за своєю природою багатогранно, воно об'єднує всі сторони особистості: моральну, трудову, розумову, естетичну, а також фізичний розвиток і передбачає вплив на кожну зі сторін для отримання єдиного результату.

У структуру патріотизму входять когнітивний, емоційний, поведінковий компоненти, які реалізуються в сфері соціуму і природи. При цьому для дошкільнят провідним є емоційний компонент. Якщо розглядати патріотизм через поняття «відношення», можна виділити кілька напрямків: відношення до природи рідного краю, рідної країни; ставлення до людей, що населяють країну; ставлення до моральних цінностей, традицій, звичаїв, культури; ставлення до державного устрою. Кожен з напрямків, крім останнього, може стати змістом освітньої роботи з дітьми, і кожен внесе свій внесок в соціалізацію особистості дитини за умови врахування особливостей розвитку дітей.

Не можна говорити про виховання любові до Батьківщини без повідомлення дітям певних знань про неї. Зміст знань також можна уявити в декількох напрямках.

Дитина старшого дошкільного віку може і повинна знати, як називаються країна, в якій він живе, її головне місто, тобто столиця, її рідне місто чи село, його визначні пам'ятки, яка природа країни і того конкретного місця, де вона живе, які люди за національністю, за особистісними якостями населяють її країну, хто прославив рідну країну і весь світ, що представляють собою мистецтво, традиції, звичаї її Батьківщини. Така схема змісту знань про рідну країну, на основі яких можна вже в дошкільному віці формувати дієве ставлення до неї!

Цей зміст також розглядається в контексті відомостей про країни світу, а також через порівняння з іншими країнами і знаходження схожості та відмінностей між ними.

Здійснюючи роботу з патріотичного виховання, йдемо шляхом «від близького до далекого» - від любові до батьків (точніше, до рідного дому), до дитячого садка, до вулиці, міста до любові до рідної країни. Таким чином через близьке, знайоме, рідне дітям відбувається формування у них почуттів і ставлень, що становлять в кінцевому підсумку патріотизм: прихильності, вірності, почуття власності і відчуття того, що ти свій, ти потрібен.

У дошкільнят поступово складається «образ власного будинку» з його укладом, традиціями, стилем взаємин. Дитина приймає свій будинок таким, яким він є, і любить його. Це почуття «рідної домівки» лягає в основу любові до Батьківщини, Вітчизни. Якщо в сім'ї є свої, тільки їй властиві традиції, правила (відзначати якісь дати, разом зустрічати Новий рік, готувати один одному сюрпризи, подарунки, разом відпочивати в туристичних походах і ін.), то все це поступово і ґрунтовно входить в соціальний досвід дитини і залишається як приємні спогади дитинства, які хочеться пережити знову. Завданням педагога і, звичайно, батьків є зробити так, щоб подібних «теплих» спогадів було у дитини побільше. Прихильність до рідного дому, бажання берегти його також доцільно виховувати і через надання дитині обов'язків, щоб її не звільняли через малі роки від спільної праці, - це сприяє зміцненню «почуття родини».

Названа вище вимога стосується і дошкільних установ. Життя дітей в дошкільному закладі повинне забезпечувати їм емоційний комфорт. У відносинах до сім'ї дана задача вирішується легше, тому що спирається на природний зв'язок дитини з рідною домівкою. А ось дошкільний заклад має стати будинком, в якому б дитина добре себе почувала. Як показує практика, це відбувається далеко не завжди. Багато дітей, на жаль, не люблять дитячий садок, а значить, ми не можемо розглядати такий дошкільний заклад «ланкою» в ланцюзі інститутів виховання любові до Батьківщини. Більше того, у дитини нерідко там культивуються негативні почуття і стосунки. Для того, щоб дошкільний заклад допомагав вихованню патріотичних почуттів, життя дітей в ньому повинне бути цікавим, насиченим, таким, що запам'ятовується. Дуже важливо, щоб дитина полюбила свій дитячий садок. Відбувається це в тому випадку, якщо вихователі з повагою ставляться до кожної дитини, знають її переваги, достоїнства і сприяють їх розвитку в процесі ігор, свят, цікавих занять і т. п. У дошкільному закладі, в групі,

на ділянці у кожної дитини, як правило, є улюблене місце для гри, для усамітнення. Вихователю слід дбайливо ставитися до цього, і навіть підтримувати «право дитини на свою територію» (так само слід поважати право дитини на власність). Якщо вихователям вдається зробити дошкільний заклад другим домом дитини, то почуття прихильності закріплюється і з роками переходить в область приємних і дорогих спогадів.

Можна провести цікавий експеримент: запропонуйте дітям намалювати дорогу з дому в дитячий сад і з дитячого садка додому, придумати назву цих доріг. Характер виконання завдання - вибір кольору, тривалість дороги, її назва - все це буде свідченням ставлення дітей до дошкільної установи.

Прихильність до дитячого садка пов'язана і з тим, як багато знають діти про дошкільний заклад, як вони в ньому орієнтуються, чи відчують себе господарями. Для цього доречно організувати екскурсії по дитячому садку, знайомити дошкільнят із співробітниками, в подальшій бесіді пропонує дитині розповісти уявному (реальному) гостю про те, яке приміщення (музичний зал, басейн, кабінет психолога, лікаря або просто вестибюль) найбільше йому подобається, які люди, які заняття та ін.

Крім того, діти повинні знати, на якій вулиці знаходиться їх дитячий садок, як і чому він так називається, що знаходиться поруч з дитячим садком. Знання збагачують почуття дітей, надають їм ґрунтовність і сенс.

Почуття до дитячого садка стають міцнішими, якщо діти вкладають в його добробут свою працю (беруть участь в озелененні ділянки, в оздобленні будівлі до свят і ін.).

Двір, вулиця, на якій живе дитина, також можуть сприяти закріпленню почуття прихильності і відчуття власності (мій двір, моя вулиця)! Але і це не відбувається саме по собі. Якщо батьки гуляють з дітьми у дворі, на своїй вулиці, показують дітям, що їм подобаються і двір, і вулиця, якщо у дитини є свої улюблені місця у дворі і на вулиці, то можна розраховувати на те, що малюк буде прив'язаний до них.

Але і тут постає питання про необхідність повідомлення дітям інформації про їх вулиці: її назва, що розташовано поруч, який ходить транспорт, як пов'язана ця вулиця з тією, на якій знаходиться дитячий сад, чи можна пройти пішки або треба їхати.

Наступний етап - виховання любові і прихильності до свого міста. Ця частина роботи вимагає більшої опори на когнітивну сферу, на уяву дитини і її пам'ять. Для дитини місто конкретизується вулицею, тобто вона усвідомлює себе насамперед жителем своєї вулиці. Щоб діти «відчули» своє місто, їм потрібно про нього розповісти і показати його. Разом з батьками діти їздять по місту (в магазин, в театр, в парк і ін.). Іноді екскурсію вдається організувати і з дитячого садка. Діти старшого дошкільного віку можуть і повинні знати назву свого міста, його головні вулиці, пам'ятки, музеї, театри та ін. Вихователь може розповідати дітям про свої улюблені місця в місті, через ілюстрації, фотографії та інші наочні засоби показати їм всю панораму міста й окремі місця. Можна провести кілька бесід, наприклад про парки, про пам'ятники та ін. Зміст вихователь відбирає сам, спираючись на місцеві умови. Важливо лише, щоб пізнавальний матеріал був зрозумілий дітям, викликав інтерес, бажання відвідати ці місця. В узагальнюючій бесіді «За що я люблю своє місто» діти згадають те, що про нього дізналися.

Необхідно, щоб діти брали участь в святкуванні Дня міста або в інших подіях, щоб вони мали можливість зануритися в атмосферу загальної радості, веселощів.

Звичайно, складніше, ніж на перших двох етапах, вирішується питання про організацію діяльності дітей на користь міста. Однак це може здійснюватися в таких формах, як відображення вражень від екскурсій в малюванні, конструюванні, виготовленні подарунків воїнам і т. п.

Виховання ставлення до своєї країни в більшій мірі спирається на когнітивний компонент: дітям повідомляють інформацію, яку вони повинні і можуть засвоїти. Особливістю є те, що знання повинні бути емоційними і спонукати дитину до практичної діяльності. Ще при ознайомленні з країнами світу діти бачили на мапі свою країну, чули її назву. Тепер вихователь повертає їх до цієї інформації, але акцент робиться на вивченні рідної країни. Назва країни закріплюється в іграх (наприклад, «Хто більше країн назве»), у вправах типу «З різних назв країн визнач нашу країну», з пазлів склади назву нашої країни та ін.

Як зазначалось вище, старші дошкільники повинні знати назву столиці нашої Батьківщини, її визначні пам'ятки. Розгляд ілюстрацій, відеозамальовок, слухання художніх творів, оповідань дорослих, а також екскурсії, малювання, ігри-подорожі - все це допомагає вирішувати поставлену задачу. Дітей знайомлять із символікою країни, розповідають, що у кожної країни є свій прапор, герб, гімн, показують їх і пояснюють, де і коли вони можуть побачити ці символи.

При ознайомленні з природою рідної країни акцент робиться на її красі і різноманітності, на її особливостях. Діти повинні отримати уявлення про те, які тварини живуть в наших лісах, які ростуть дерева, по якому дереву можна відразу визначити Україну (верба, калина), які квіти цвітуть на наших луках.

Одним із могутніх засобів патріотичного виховання є мистецтво: музика, художні твори, образотворче мистецтво. Діти розглядають картини художників, які з любов'ю зображали природу рідної Вітчизни, слухають вірші вітчизняних поетів, музику наших композиторів.

Важливою частиною роботи по вихованню любові до Батьківщини є формування у дітей уявлень про людей рідної країни. В першу чергу слід згадати тих людей, які прославили нашу Батьківщину - художників, композиторів, письменників, винахідників, учених, мандрівників, лікарів (вибір залежить від вихователя). Треба також на конкретних прикладах, через конкретних людей познайомити дітей з «характером» українського народу (творчі здібності, вправність, пісенність, гостинність, чуйність, уміння захищати свою Батьківщину і ін.). Вихователь намагається познайомити дошкільнят з людьми, які володіють якимись привабливими якостями або вміннями, долучити дітей до їх діяльності.

Таким чином, збагачуючи когнітивну сферу дітей про нашу країну та здійснюючи вплив на емоційну складову, вихователь підводить дошкільника до дієвої любові своєї Батьківщини. Шлях цей багатоетапний, системний і здійснюється в напрямку від близького, часткового, рідного дитині до більш масштабного.

Список використаних джерел:

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція) / Науковий керівник: А.М. Богуш // Вихователь – методист дошкільного закладу. Спецвипуск. – К.: МЦФЕР освіта, 2012. – С. 6-19.
2. Козлова С.А. Теория и методика ознакомления дошкольников с социальной действительностью: Учебное пособие для студ. сред. пед. учеб. Заведений. - М.: Академия, 1998.

Рудницька Неля,

кандидат педагогічних наук, доцент

Житомирського державного університету імені Івана Франка

ВИКОРИСТАННЯ ДИФЕРЕНЦІЙОВАНОГО НАВЧАННЯ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

У Державному стандарті початкової освіти вказується, що метою початкової освіти є всебічний розвиток дитини, її талантів, здібностей, компетентностей та наскрізних умінь відповідно до вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей і потреб, формування цінностей, розвиток самостійності, творчості та допитливості [1, с. 92]. Професійний обов'язок кожного вчителя – бачити насамперед особистість дитини, якнайточніше знати її пізнавальні здібності,

ставлення до навчання, щоб його індивідуалізувати, а отже, «дійти» до кожного учня [4, с. 162]. «Індивідуальний підхід» – це психолого-педагогічний принцип, який передбачає враховувати індивідуальність кожного учня, особливості його психофізіологічної організації, його неповторність, своєрідність, унікальність. Багато вчених-педагогів вказували в різні часи на необхідність такого підходу. Наприклад, В.А. Сухомлинський вважав, що у навчанні дітей «потрібні особливі заходи, необхідний тонкий, делікатний індивідуальний підхід». В аристократичній індивідуальній системі домашнього навчання ця проблема з'являлася рідко. В сучасній школі, коли учнів багато, а вчитель один дуже важко врахувати індивідуальність кожного учня. Тому педагогу доводиться часто виділяти окремі групи дітей, навчання яких будується по-різному. Окремі групи школярів мають зазвичай подібні індивідуальні особливості. У такому випадку говоримо про диференційований підхід у навчанні, тому що диференційоване навчання – давно відомий і ефективний шлях застосування індивідуального підходу до організації навчальної діяльності учнів. **Метою** нашої статті є проаналізувати проблему диференціації та показати, як можна використовувати диференційоване навчання на уроках математики в початковій школі.

У різний час цю проблему досліджували : Ю. Бабанський, А. Бударний, М. Богданович, П. Гусак, С. Логачевська, З. Калмикова, Є. Рабунский, І. Унт, І. Чередов, Н. Шахмаєв, та ін. Їх праці показали ефективність і доцільність диференційованого навчання. Загальновідомо, що диференціація є протилежним поняттям до поняття «інтеграція». Однак, В. Моргун вказує на доцільність введення нової дефініції «інтедифія» (від слів «інтеграція» й «диференціація») як «пульсуючого взаємопереходу інтеграції і диференціації, методів навчання й виховання, вказаний процес спричиняється потребами і можливостями суспільства, здібностями й інтересами особистості» [3, с. 350]. «Диференціація навчання – це організація навчального процесу, при якій враховуються індивідуальні та особистісні характеристики кожного учня, створюються групи учнів, в яких відрізняються зміст освіти, методи навчання. Диференціація в перекладі з латинської «difference» означає поділ, розшарування цілого на різні частини, форми, ступені.

Виділяються два типи диференціації навчання: **диференціація зовнішня і внутрішня**. Внутрішня диференціація враховує індивідуально-типологічні особливості дітей у процесі навчання їх у стабільній групі (класі), створеної за випадковим ознаками. Поділ на групи може бути явним чи неявним, склад груп змінюється в залежності від поставленої навчальної задачі.

Зовнішня диференціація – це поділ учнів за певними ознаками (здібностям, інтересам і т.д.) на стабільні групи, в яких і зміст освіти, і методи навчання, і форми організації навчання різняться.

Різновидом внутрішньої диференціації є рівнева диференціація, за якої учень має право і можливість обирати свій рівень засвоєння навчального матеріалу. Рівні засвоєння подаються учням у формі переліку знань, умінь і навичок, які вони повинні засвоїти, зразків завдань, які повинні навчитися вирішувати. Для вдосконалення даної форми диференційованого навчання пропонується слідувати поясненням нового матеріалу тричі (спочатку на рівні мінімальних вимог, потім – збагативши матеріал, і, нарешті, на рівні його поглибленого вивчення).

Заслужений учитель України С. Логачевська вважає, що ефективність уроку – це не кращі відповіді окремих учнів, а добрі знання всіх. Саме це і є основним завданням диференціації в межах одного класу.

Для успішного проведення диференційованого навчання вчителю необхідно:

1. Глибоко знати кожного учня, систематично вести психолого-педагогічні спостереження.

2. Клас-кабінет повинен бути творчою лабораторією.
3. Наблизити навчання до навколишнього життя, особистого досвіду дітей.
4. Активізувати навчальну діяльність молодших школярів.
5. Здійснювати постійний взаємо-зворотній зв'язок.
6. Вміло використовувати міри заохочення.
7. Чітко визначити на якому етапі уроку потрібна диференціація, передбачити варіанти завдань, дібрати підказки, як зорові опори під час виконання вправ, складніші завдання для здібних учнів.
8. Завжди пам'ятати, що центральне місце у досягненні навчальної мети належить системі вправ. Лише за умови, що їх види, послідовність і кількість взаємопогоджені, відповідають характеру засвоєння матеріалу, можна досягти високої якості кінцевих результатів.
9. Завдання пропонують кількома варіантами, що полегшує підготовку до уроків, перевірку завдань після кожного етапу уроку.
10. Передбачити обсяг завдань, щоб всі учні змогли одночасно їх закінчити [2, с. 5].

Диференціація навчання здійснюється за допомогою чітко продуманої системи фронтальної, групової (парної) та індивідуальної форм роботи.

Різні способи і прийоми диференціації можна звести до таких :

- диференціація за ступенем складності завдань;
- диференціація за ступенем самостійності учнів;
- диференціація за обсягом.

Диференціація за ступенем складності завдань – це добір різноманітних завдань, які можна класифікувати таким чином :

- ❖ завдання, які потребують різної глибини узагальнення і висновків;
- ❖ завдання, розраховані на різний рівень теоретичного обґрунтування роботи;
- ❖ завдання репродуктивного і творчого характеру .

Поступове ускладнення завдань відкриває для школярів можливість перейти на більш високий рівень пізнавальної діяльності.

Диференціація за ступенем самостійності передбачає, що всім учням пропонується завдання однакової складності, але при цьому диференціюється міра допомоги різним групам дітей, зокрема, кількість інформації про хід рішення можна дозувати від найбільш повної до найменш повної.

Інформацію можна варіювати і за характером :

- конкретизації завдань ;
- розв'язання допоміжних завдань , що приводять до вирішення основного завдання ;
- вказівка на прийом розв'язання ;
- наочне підкріплення .

У завданнях для першої групи зазначається лише мета, а шляхи її досягнення учні відшукують самі. Другій групі дається підказка, на що слід звернути увагу, працюючи над завданням. З представниками третьої групи детально розбирається послідовність розумових операцій, необхідних для пошуку розв'язання. У завданнях з вказівками використовуються різноманітні пам'ятки, зразки способу дій, опорні схеми, що відтворюють правила. Вони спрямовані на розвиток самостійності (наслідування, копіювання, перенесення за аналогією) і разом з тим створюють умови до виконання завдань, які вимагають більш високого рівня пізнавальної активності і самостійності. Робота над такими завданнями дає можливість дітям оволодівати раціональними прийомами розумової діяльності. Поступово кількість необхідної інформації зменшується і вони працюють більш самостійно.

Диференціація за обсягом передбачає завдання однакового змісту, але диференціюється або обсяг, або час його виконання.

Диференціацію на уроках математики в початковій школі можна проводити як за складністю завдань, так і за самостійністю їх виконання, коли поступово змінюється міра допомоги педагога. Це дає можливість не допустити відставання учнів, запобігти труднощам, підтримати слабших, поступово переводячи їх від колективних форм роботи до самостійних – частково і повністю.

Основна мета диференційованого навчання – забезпечити кожній дитині оптимальний характер пізнавальної діяльності на уроці. Використовуючи ідеї педагогічної науки, С. П. Логачевською розроблено структурно-логічні схеми, за допомогою яких ефективно здійснювати диференційований підхід до навчальної діяльності учнів на уроках математики в початковій школі.

Рівень засвоєння у учнів різний і залежить від багатьох факторів. Тому вже при поясненні нової теми важливо допомогти кожному учневі включитись у роботу та забезпечити індивідуальний темп просування школяра вперед. Таку можливість дає організація багаторазового пояснення (схема №1).

Багаторазове пояснення на уроках математики

I етап	Працюють з учителем	$i \rightarrow$	в.	Виконайте за зразком
II етап	Працюють з учителем	$i \rightarrow$ $i \rightarrow$	в. в.	Виконайте самостійно Виконайте за зразком
III етап	Працюють з учителем	$i \rightarrow$ $i \rightarrow$ $i \rightarrow$	в. в. в.	Творча робота Виконайте самостійно Виконайте за зразком
IV етап	Учитель допомагає при потребі найслабшим учням	Спільне завдання		Виконайте самостійно

Вагому частину часу на уроках математики в початковій школі займає робота над задачею. Організацію самостійної роботи над задачами показано в схемі № 2.

Самостійна робота над задачами

I етап	Колективний аналіз задачі з підручника. Огляд планшетів з коротким записом розв'язування задачі. Виділення варіантів.	
	1 варіант	2 варіант
II етап	Самостійний запис у зошитах розв'язаної задачі	Колективний аналіз подібної задачі (змінено тільки числові дані). Запис розв'язку з коментуванням

III етап	Самостійно розв'язати подібну задачу	Коллективний аналіз подібної задачі (змінено сюжет попередньої задачі). Самостійно записати розв'язок задачі з коротким поясненням.
IV етап	Творче завдання	Самостійно розв'язати подібну задачу (змінено сюжет та числові данні)

Моделювання сучасного уроку математики в початковій школі має втілюватися за оптимальної й доцільної реалізації підходів до визначення змісту, добору різноманітних організаційних форм і методів здійснення процесу навчання відповідно до цілей й закономірностей, реалізація яких дає змогу максимально враховувати індивідуальні можливості учнів, інтереси, нахили учнів та створювати передумови для організації їх навчально-пізнавальної діяльності в складі різних об'єднань, що утворюються шляхом впровадження диференціації в навчальний процес.

Список використаних джерел:

1. Державний стандарт початкової освіти / Типові освітні програми для закладів загальної середньої освіти: 1-2 класи. – К.: ТД «ОСВІТА-ЦЕНТР+», 2018. – 240 с.
2. Логачевська С. П. Диференціація у звичайному класі. Посібник для вчителів, методистів, студентів. За загальною редакцією О.Я. Савченко/ С. П. Логачевська. – Донецьк: Центр підготовки абітурієнтів, 1998. – 288 с.
3. Остапенко А. А. Моделирование многомерной педагогической реальности: теория и технологии / А. А. Остапенко. – М.: Народное образование, 2007. – 484 с.
4. Савченко О. Я. Дидактика початкової освіти: підручник / О. Я. Савченко – К.: Грамота, 2012. – 504 с.

Федорова Марія,

кандидат педагогічних наук, доцент

Житомирського державного університету імені Івана Франка

КРИТЕРІЇ, ПОКАЗНИКИ ТА РІВНІ СФОРМОВАНОСТІ ІГРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНИКА

Актуальність проблеми. Дошкільне дитинство – період інтенсивного входження в світ соціальних відносин, засвоєння суспільного досвіду, або, за словами Ж.С. Виготського, «вростання в культуру». Оволодіння досвідом в цей час пов'язано з розвитком провідної діяльності, якою є ігрова діяльність (Л.Божович, Ж.Виготський, О.Запорожець, Д.Ельконін, О.Леонтьєв та ін.). Саме через гру, особливо через творчу гру, проблеми особистісного і пізнавального розвитку дошкільника вирішуються найбільш продуктивно. Однак сьогодні недостатньо досліджені методичні основи формування ігрової компетентності у старшому дошкільному віці. Таким чином, можна виділити ряд протиріч: між потребою модернізації дошкільної освіти і недостатньою розробленістю теоретичних і методичних основ формування ігрової діяльності у дошкільному віці; між необхідністю розвитку ігрової діяльності дітей у ЗДО та спрямованістю педагогічного процесу на розвиток навчальної діяльності.

Метою статті є обґрунтування критеріїв і показників ігрової компетентності дитини старшого дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні, за висновками вчених (Н.Гуткіна, О.Кравцова, О.Смирнова та ін..) творча гра зникає з життя дітей, що спричинено багатьма факторами:

- розпад природного шляху формування гри, коли способи ігрового відтворення дійсності освоювалися дитиною в ході ігор зі старшими дітьми (О. Запорожець, Н. Короткова, Н. Михайленко, Д. Ельконін);
- розрив між поколіннями дітей і батьків (В. Слободчиков, Л.Венгер, Д.Ельконін);

- звуження сфери можливої участі дітей у праці дорослих і ізолюваність від них (Г.Кравцов, О. Кравцова);
- впровадження нових інформаційних технологій, заміна гри переглядом телевізора (Н.Гуткина);
- недоступність соціальних взаємин в професійному світі дорослих (Л.Ельконінова);
- непристосованість домашнього простору і організованих ігрових майданчиків для спільних ігор (M. Guddemi, T. Jambor, R. Moore);
- зміна соціальних установок по відношенню до гри: батьки хочуть, щоб діти вчилися, а не грали (Е.Жорняк);
- жорстка регламентація гри педагогом, що привело до практики стимулювання дитячої гри (О.Груздова) [1, с.36-38.].

Виходячи з цього, провідним напрямом діяльності вихователя ЗДО є розвиток ігрової діяльності дітей дошкільного віку, особливо творчої гри, що потребує сформованості ігрової компетентності дитини.

На основі аналізу наукової літератури ми сформулювали визначення «ігрова компетентність дошкільника», яка розуміється як здатність дитини організувати і реалізувати ігрову діяльність на високому рівні, що ґрунтується на досвідченості дошкільника в ігровій діяльності, відповідних віку ігрових умінь, підкріплюється ігровими мотивами, а також мотивами самоствердження.

Ми виділили критерії і показники сформованості ігрової компетентності дитини старшого дошкільного віку.

Мотиваційний критерій містить такі показники:

- інтерес до ігрової діяльності: дитина надає сюжетно-рольовій грі перевагу серед інших видів діяльності, із задоволенням тривалий час грає в ігри;
- наявність власних ігрових уподобань, значний перелік улюблених сюжетів ігор та коло друзів по грі.

Змістовий критерій виявляється у таких показниках:

- наявність підготовчого етапу гри (підготовка ігрового середовища, розподіл ролей, обговорення і планування сюжету і змісту гри);
- наявність у сюжетах і змісті ігор подій із опосередкованого досвіду, здатність до сюжетоскладання;
- відображення у змісті гри смислу людських взаємовідносин.

Операційно-технологічний критерій:

- ігрові дії різноманітні, відтворюють послідовність реальних людських взаємин;
- наявність узагальнених ігрових дій;
- правила гри встановлені і дитина ретельно дотримується правил;
- користування предметами-замінниками не стільки за їх зовнішньою схожістю, скільки за функціональною подібністю;
- у ролях відображається типовий образ персонажа, а не його окремі дії; наявним є розвинене рольове мовлення, адресоване учасникам гри.

Соціально-комунікативний критерій:

- ігрові об'єднання (5-7 дітей) стійкі за складом;
- гра протікає як спільна діяльність дітей, де міжособистісна взаємодія чергується з партнерськими діями (дитина уникає або у мирний спосіб розв'язує конфлікти, поводить себе доброзичливо з партнером по грі, узгоджує з ним свої дії, допомагає, підтримує, заспокоює партнера, бере до уваги стан, настрої, можливості учасників гри).

На основі виділених критеріїв і показників ми обґрунтували рівні сформованості ігрової компетентності дітей старшого дошкільного віку: високий, середній і низький.

Високий рівень сформованості ігрової компетентності характеризується такими ознаками. У дитини розвинутий інтерес до ігрової діяльності, вона надає

перевагу сюжетно-рольовій грі серед інших видів діяльності, із задоволенням тривалий час грає в ігри, має улюблені сюжети ігор та улюблені ролі. Дитина ділиться з дорослими та однолітками враженнями після гри. У грі чітко виділяється підготовчий етап, коли діти самостійно облаштовують ігрове середовище, розподіляють ролі, обговорюють і планують на елементарному рівні сюжет і зміст гри. Ігрові задуми різноманітні. Ігрові задачі також різноманітні (до 5-6) і ставляться дитиною самостійно, без допомоги дорослого.

Дошкільники в іграх відображають не лише події з власного досвіду, а й події із опосередкованого досвіду (казок, мультфільмів тощо). У змісті ігор відображають типові людські взаємовідносини. Розвиненою є здатність до сюжетоскладання.

Правила називаються до початку гри і чітко дотримуються дитиною.

Використовуються і розгорнуті, і узагальнені ігрові дії. Ігрові дії логічно пов'язані між собою. Дитина самостійно використовує предмети-замінники, називає їх назвами тих предметів, які вони замінюють. Сформовані предметні і рольові способи розв'язання задач.

Дитина бере на себе роль і позначає її словом. Для реалізації ролі широко використовуються різноманітні, емоційно-виразні рухи, жести, міміка, які передають типовий образ персонажа. Використовуються різноманітні рольові висловлювання, є тривала, змістовна рольова бесіда. У рольовій бесіді дитина звертається до іграшки, однолітка, дорослого.

Гра являє собою спільну діяльність між дітьми, між дітьми і дорослим. Дитина вступає у тривалу взаємодію і з дорослими, і з однолітками. Дитина вміє домовлятися, конструктивно розв'язує конфліктні ситуації.

Середній рівень сформованості ігрової компетентності характеризується такими ознаками. У дитини ситуативно виявляється інтерес до ігрової діяльності, який проявляється у тому, що дошкільник надає перевагу як сюжетно-рольовій грі, так і іншим видам діяльності. Ігри нетривалі за часом (гра не продовжується протягом декількох днів), обмежена кількість улюблених ігрових сюжетів (1-2).

Підготовчий етап реалізується за непрямої допомоги дорослого: дорослий допомагає при формулюванні ігрового задуму, ігрових задач (за допомогою навідних питань). Ігрові задуми не відрізняються різноманітністю, часто повторюються.

Дошкільники в іграх більше відображають події з власного досвіду, події із опосередкованого досвіду (казок, мультфільмів тощо) зустрічаються набагато рідше. У змісті ігор відображають типові людські взаємовідносини. Сюжетоскладання можливе лише за допомоги дорослого, його підтримки.

Правила називаються до початку гри і дитина намагається їх дотримуватись, але інколи виявляється імпульсивна поведінка, яка призводить до порушення правил.

Використовуються розгорнуті ігрові дії, зустрічаються і частково узагальнені ігрові дії. Дитина використовує предмети-замінники за допомогою дорослого, якщо використовує їх самостійно – то називає предмети-замінники їх реальними назвами, а не ігровими.

Сформовані предметні способи розв'язання задач, рольові способи розв'язання задач зустрічаються рідко.

Дитина бере на себе роль і позначає її словом. При реалізації ролі широко використовуються одноманітні рухи, жести, емоційність ролі збіднена. У ролі дитина передає в загальних рисах образ персонажа. Використовуються рольові висловлювання, рольова бесіда, проте недостатньо розгорнута. Дитина охоче підтримує рольову бесіду з дорослим, з однолітками вона нетривала.

Гра являє собою спільну діяльність між дітьми, між дітьми і дорослим. Дитина вступає у взаємодію і з дорослими, і з однолітками. Дитина вміє домовлятися, проте зустрічаються і конфлікти.

Низький рівень сформованості ігрової компетентності характеризується такими ознаками. У дитини відсутній інтерес до ігрової діяльності, вона надає перевагу не сюжетно-рольовій грі, а іншим видам діяльності (малювання, гра за комп'ютером, розглядання / читання книжок). Ігри нетривалі за часом, дошкільник відчуває утруднення при визначенні улюблених ігрових сюжетів або ігрових ролей або не може їх назвати.

Підготовчий етап відсутній. Дорослий надає допомогу дитині при формулюванні ігрового задуму, ігрових задач. Ігрові задуми одноманітні, повторюються щодня (1-2 ігрові дії, які постійно повторюються). Здатність до сюжетоскладання є нерозвиненою.

Ігрові дії розгорнуті, одноманітні, узагальнені ігрові дії відсутні. Ігрові дії з предметами-замінниками з'являються після відповідної пропозиції дорослого. Сформовані предметні способи розв'язання задач.

Правила окреслені, але дитині важко їх дотримуватись, часто бажання переважають над ігровими правилами.

За допомогою жестів, рухів, міміки дитина не передає образ персонажа, роль якого виконує. При виконанні ролі дитина орієнтується на відтворення предметних дій, а не взаємовідносин між людьми. Рольові висловлювання одноманітні, примітивні, рольова бесіда відсутня або нетривала. Дитина із задоволенням підтримує рольову бесіду з дорослим. Дитина хоче гратися, але не вміє узгоджувати свої інтереси з інтересами однолітків у грі, часто не розуміє однолітка, внаслідок чого виникають конфлікти.

Висновки. Аналіз результатів діагностики дозволив визначити рівні сформованості ігрової компетентності старших дошкільників. Високого рівня досягли 9,3 % дошкільників, середній рівень сформованості ігрової компетентності властивий 39,1 % дітей, низький рівень виявляється у 51,6 % дошкільників. Таким чином необхідно проводити цілеспрямовану роботу з формування ігрової компетентності старших дошкільників.

Список використаних джерел:

1. Рзаева Е.И. Игровая компетенция как важная составляющая профессиональной подготовки будущих воспитателей дошкольных образовательных учреждений / Е.И.Рзаева // Научный поиск, № 24. – 2013. – С.36-38.

Андрух Надія,
магістрантка 62 групи ННІ педагогіки
Житомирського державного університету імені Івана Франка,
науковий керівник: Рудницька Н.Ю.

АНАЛІЗ ПОНЯТТЯ «МОРАЛЬНІ ПОЧУТТЯ» У НАУКОВІЙ ЛІТЕРАТУРІ

Розбудова системи освіти, її докорінне реформування сьогодні стають основою національного відродження, становлення державності та демократизації суспільства в Україні, відтворюють інтелектуальний, духовний потенціал українського народу. Проблема формування гуманних почуттів зумовлена необхідністю пошуків, які дадуть можливість виховувати в молодого покоління кращі якості людини.

У дослідженнях сучасних зарубіжних та вітчизняних учених проблема виховання моральних почуттів особистості розглядається переважно у таких аспектах: теоретико-методологічні засади виховання моральних почуттів (С.Анісімов, М.Бердяєв, М.Вебер, В.Малахов, В.Соловійов, В.Франкл); особистісно орієнтований підхід до їх виховання (І.Бех, А.Богуш, В.Кузь, О.Савченко);

особливості виховання моральних почуттів на різних етапах онтогенетичного розвитку (Ф.Алімов, В.Білоусова, О.Богданова, В.Горєва, В.Нечаєва, С.Петеріна, Н.Хамська, А.Шемшуріна та ін.).

Мета статті: аналіз сутності і змісту поняття «моральні почуття» у науковій літературі.

Для того, щоб проаналізувати сутність поняття «моральні почуття» необхідно спочатку уточнити сутність поняття «почуття» у різних наукових джерелах. Так, П.М'ясоїд почуття визначає як специфічні людські узагальнені переживання, ставлення до людських потреб, задоволення або незадоволення яких викликає позитивні або негативні емоції - радість, любов, гордість або сум, гнів, сором тощо. У виникненні та перебігу почуттів велику роль відіграє друга сигнальна система в її взаємодії з першою. Слово змінює наші настрої, викликає захоплення, глибокі переживання [2, с. 125]. Кращим показником цього є почуття, що викликаються поетичними творами. Усвідомлюючи ситуацію, що викликає певні почуття, ми можемо зменшити силу переживання, стримувати, регулювати їх, але зовнішнє вираження емоцій, внутрішній емоційний і почуттєвий стан при цьому зберігаються.

Необхідно відзначити, що ототожнювати емоції та почуття не можна. Почуття – психічні стани і процеси, в яких відображено емоційний бік духовного світу людини, її суб'єктивне переживання подій і стійке емоційне ставлення до навколишньої дійсності [2, с. 227].

Від почуттів емоції відрізняє те, що емоції виконують певні функції щодо пристосування людського організму до середовища, а почуття, як соціально орієнтовані вияви людської психіки, відіграють важливу роль не лише в процесі активного пристосування до соціального середовища, але й перетворення його в інтересах окремої людини і всього суспільства. З погляду психофізіології почуття є стійкими умовнорефлекторними утвореннями, що становлять основу афективних і вольових реакцій людини на природне і соціальне оточення. Почуття людини детерміновані її трудовою і суспільною діяльністю; вони є головним структурним елементом індивідуальної і групової психології. За способом перебігу почуття поділяються на афекти, настрої, пристрасті; а за змістом – на соціальні, моральні, естетичні тощо [2, с. 249].

Почуття містять інформацію для людини про її оточення, вони виконують значну роль у регуляції поведінки і діяльності людини. Відмінності в силі та спрямованості почуттів в окремих людей зумовлюються багатоякісністю предметів і явищ, серед яких живе людина, яскраво вираженим суб'єктивним ставленням індивіда до свого оточення, що відбивається в переживаннях, з неоднаковою значущістю їх для задоволення потреб. Джерелами емоцій і почуттів є, з однієї сторони, оточуюча дійсність, що відображається в нашій свідомості, а з іншої - наші потреби. Ті предмети і явища, які не мають відношення до потреб і інтересів особистості, не викликають помітних почуттів.

Почуття і потреби нерозривно пов'язані між собою і завжди перебувають в умовах взаємозумовлення. Традиційними стали визначення емоцій і почуттів через потреби: як їх усвідомлення і задоволення, як їх відповідність предметам і явищам дійсності або ж як їх пряме відображення. Потреби, в свою чергу, визначаються через почуття і афективні переживання. Наприклад, Л.Божович наголошує, що почуття і переживання є відтворенням динамічних процесів, які складають сутність актуально діючих потреб – це потреба, відображена в переживаннях. Як бачимо, визначальним поняттям для почуттів і переживань є потреба, а для потреби – почуття і переживання.

У процесі формування особистості почуття організовуються в ієрархічну систему, в якій одні почуття займають провідне становище, інші залишаються потенційними нереалізованими тенденціями. Зміст домінуючих почуттів визначає одну із найважливіших характеристик спрямованості особистості. Особливу групу

почуттів становлять вищі почуття: моральні, естетичні, інтелектуальні. «Дійсно моральний вчинок, - зазначав І.Сеченов, - ніколи не є результатом свідомого вольового акту, а завжди є результат морального почуття і моральної звички» [3, с. 57].

О.Г. Маклаков, розглядаючи почуття і емоції розмежовує їх за такими ознаками:

- емоції, як правило, мають характер орієнтовної реакції, тобто несуть первинну інформацію про брак або надлишок чогось, тому вони часто бувають невизначеними й недостатньо усвідомлюваними (наприклад, неясне відчуття чогось), а почуття, навпаки, здебільшого предметні й конкретні;

- емоції більшою мірою пов'язані з біологічними процесами, а почуття - із соціальною сферою;

- емоції більшою мірою пов'язані зі сферою несвідомого, а почуття максимально представлені в нашій свідомості;

- емоції найчастіше не мають певного зовнішнього вияву, а почуття мають;

- емоції короткотривалі, а почуття – тривалі і відображають стійке ставлення до яких-небудь конкретних об'єктів.

Почуття властиві лише людині, вони соціально обумовлені і являють собою вищий продукт культурно-емоційного розвитку людини. Почуття обов'язку, власної гідності, сором, гордість – виключно людські почуття. Емоції, пов'язані із задоволенням фізіологічних потреб, є й у тварин, але у людини навіть ці емоції є соціалізованими, пов'язані з суспільним розвитком. Всі емоційні прояви людини регулюються соціальними нормами. Людина нерідко підпорядковує фізіологічні потреби більш високим, специфічно людським духовним потребам [1, с. 75].

Існують різні класифікації почуттів.

Так, за впливом на діяльність розрізняють почуття стеничні (позитивно впливають на успішність діяльності) і астенічні (які негативно впливають на діяльність і поведінку людини).

За спрямованістю почуття можуть бути позитивні (радість, впевненість, оптимізм тощо) і негативні (пригніченість, страх, невпевненість тощо).

За формою прояву розрізняють:

- настрої - невеликої сили короткочасні або довгостроково функціонуючі емоційні стани людини;

- афекти - великої сили короткочасні почуття, спалахи почуттів (гнів, ненависть, панічний страх тощо), які характеризуються значними змінами у свідомості, порушенням вольового контролю;

- пристрасті - сильні, глибокі, тривалі і стійкі переживання людини;

За змістом діяльності почуття поділяються на моральні, морально-політичні, правові, інтелектуальні та естетичні.

Моральними називаються почуття, пережиті людьми при сприйнятті явищ дійсності і порівнянні цих явищ з нормами, виробленими суспільством. Прояв цих почуттів припускає, що людиною засвоєні моральні норми і правила поведінки в тому суспільстві, в якому вона живе. У самостійну групу можна виділити так звані морально-політичні почуття, до яких відносяться: любов до своєї Батьківщини, ненависть до ворогів, колективізм, позитивне емоційне ставлення до праці, честь, гідність, сором, совість тощо. Ці почуття найбільш тісно пов'язані зі світоглядом, з політичними і моральними переконаннями і поглядами, з уявленнями про свою Батьківщину. Морально-політичні почуття можуть виступати важливими мотивами поведінки людини.

У житті людини відоме місце займають правові почуття, в яких виражається переживання особистістю свого ставлення до вчинків та дій, які регулюються різними нормами права. Високорозвинені правові почуття є істотним мотивом, що спонукає людину до активного виконання правових приписів і утримує його від правопорушень. До правових почуттів належать: почуття відповідальності за

дотримання законів, поваги до суспільного порядку, впевненості у їх доцільності та ін.

Інтелектуальні почуття виникають у процесі пізнавальної діяльності людини і обумовлюються цією діяльністю. В них виражається ставлення людини до думок, як істинних або хибних, зрозумілих або незрозумілих, таких, що викликають подив. До інтелектуальних почуттів належать: допитливість, здивування, подив, ясність думки і твердість, сумнів, почуття нового тощо.

Естетичні почуття виникають у людини у зв'язку з задоволенням або незадоволенням її естетичних потреб. До них відносяться почуття прекрасного або потворного, піднесеного або низького, трагічного або комічного.

Отже, моральні почуття виділяються в окрему групу в класифікації почуттів. Аналіз наукової літератури дозволив сформулювати визначення «моральні почуття». Моральні почуття – як стійкі емоційні переживання, запити, відношення, вольові реакції, що проявляються у власних особистих оцінках і ставленнях до людей та явищ дійсності, визначають спрямованість духовної діяльності особистості і виступають регуляторами мотивів її соціальної поведінки. До моральних почуттів відносяться почуття довіри, справедливості, емпатія, щирість, доброзичливість, гідність, чесність, альтруїзм та інші.

Список використаних джерел:

1. Варій М. Й. Основи психології і педагогіки: навч. пос. / М. Й. Варій, В. Л. Ортинський –[2-ге вид.]. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 376 с.
2. Максименко С.Д. Загальна психологія: Навчальний посібник. — Видання друге, перероблене та доповнене. — Київ: «Центр навчальної літератури», 2004. — 272 с.
3. М'ясоїд П. А. Загальна психологія : навч. посібник / П. А. М'ясоїд. – 2-е вид., доп. – К. : Вища школа, 2001. – 487 с.

Бенедичук Вікторія,
студентка 35 групи ННІ педагогіки
Житомирського державного університету імені Івана Франка,
науковий керівник: доцент Федорова М.А.

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ МИСЛЕННЯ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Актуальність проблеми. Вивчення особливостей розвитку мислення дитини старшого дошкільного віку нині у центрі уваги психолого-педагогічної науки, як теорії, так і практики. Вивчення шляхів розвитку мислення дошкільника представляє цілком зрозумілий практичний педагогічний інтерес. Численні спостереження педагогів показали, що дитина дошкільного віку не завжди володіє операціями аналізу та синтезу та узагальнення, що впливає на успішність шкільного навчання.

Тому одним із пріоритетних завдань у контексті розвитку мислення старшого дошкільника виступає створення ефективних педагогічних умов, які забезпечують повноцінний розумовий розвиток дітей, пов'язаний з формуванням стійких пізнавальних інтересів, умінь і навичок розумової діяльності, якостей розуму, творчої ініціативи.

Проблему розвитку мислення старших дошкільників розглядали такі науковці, як: Я. Гальперін, А.Зак, Ж. Піаже, Л. Кондратенко, В.Максимова, Г. Костюк, І. Лернер, М. Скаткін.

Мислення в старшому дошкільному віці розвивається на основі засвоєних знань, і якщо немає останніх, то й немає основи для розвитку мислення, і воно не може сформуватися повною мірою. Поширеним прикладом у практиці викладання є організація педагогами дій дітей за зразком. В цих умовах недостатньо розвиваються такі якості мислення, як глибина, критичність, гнучкість, які є сторонами його самостійності.

Мета статті: полягає у теоретичному аналізі та дослідженні особливостей розвитку мислення у старшому дошкільному віці.

Виклад основного матеріалу. Мислення – це вищий ступінь пізнання людиною об'єктивної дійсності. Спираючись на пам'ять, вони служать якби опорою пізнання об'єктів, основою для планування поведінки і нашої діяльності. На відміну від перерахованих пізнавальних процесів мислення, виходячи за рамки чуттєвого, лежачого на поверхні, розширює межі нашого пізнання. Воно розкриває те, що безпосередньо в сприйнятті не дано [2, с.16-26].

На думку А.В. Брушлінського, мислення слід розглядати як нерозривно зв'язаний психічний процес самостійного шукання і відкриття суттєво нового, тобто опосередкованого узагальненого відображення діяльності в ході її аналізу і синтезу, що виникає на основі практичної діяльності з чуттєвого пізнання і далеко виходить за його межі [3, с.28].

Таким чином, мислення – це вищий, найбільш узагальнюючий і опосередкований процес відображення в людській свідомості дійсності, що встановлює зв'язки і відносини між пізнаваними об'єктами, які розкривають їх властивості і суть.

В процесі мислення при взаємодії зовнішніх і внутрішніх подразників в корі головного мозку починають збуджуватися і функціонувати тимчасові нервові зв'язки, які є фізіологічними механізмами процесу мислення. Головною особливістю людського мислення є те, що воно здатне виявляти не тільки випадкові, одиничні, але й суттєві, необхідні зв'язки, засновані на реальних залежностях, відокремивши їх від випадкових збігів. Всяке мислення людини здійснюється в узагальненнях, йдучи від одиничного до загального від загального до одиничного

Найповніше мислення як процес виступає при рішенні людиною будь-якого завдання. Цей шлях рішення можна розділити на чотири фази:

- перша – виникнення утруднення, суперечності, питання, проблеми;
- друга – вироблення гіпотези, пропозиції або проекту рішення задачі;
- третя – здійснення рішення;
- четверта – перевірка рішення практикою і подальша оцінка.

Успіх завдання залежить від того, наскільки правильно здійснюються розумові операції, як використовуються різні форми і види мислення [2, 228].

В сучасній психології прийнята і поширена наступна дещо умовна класифікація видів мислення за такими різними підставами, як: генезис розвитку; характер вирішуваних задач; ступінь розгорнення; ступені новизни та оригінальності; засоби мислення; функції мислення і т.д. До вирішення завдань мислення йде за допомогою різноманітних операцій, таких як порівняння, аналіз, синтез, абстракція та узагальнення. До індивідуальних особливостей мислення фахівці відносять такі якості розуму як: широта мислення, самостійність мислення, швидкість, кваліфікація і критичність розуму. Мислення здійснюється за законами, загальними для всіх людей, разом з тим у мисленні виявляються вікові і індивідуальні особливості людини.

Мислення – результат суспільного розвитку людства. Індивідуальний розвиток мислення, його особливості разом з тим залежать і від особливостей організму, стану головного мозку і його функціональних можливостей. До індивідуальних особливостей мислення фахівці відносять якості розуму: широту мислення, самостійність мислення, швидкість, кваліфікація і критичність розуму [3, с.105].

Характеристика видів мислення:

1. За генезисом розвитку виділяють такі види мислення:
  - наочно-дієве;
  - наочно-образне;
  - словесно-логічне;
  - абстрактно-логічне.

Наочно-дієве мислення – вид мислення, щоспирається на безпосереднє сприйняття предметів в через дії з ними. Цей вид мислення виникає в практичній діяльності є основою формування більш складніших видів мислення.

Наочно-образне мислення – вид мислення, щовиникає на основі уявлень та образів. При цьому виді мислення ситуація постає у вигляді образу або уявлення.

Словесно-логічне мислення – вид мислення, яке здійснюється за допомогою логічних операцій із поняттями. Особистість, оперуючи логічними поняттями, може пізнавати суттєві закономірності й неспостережувані взаємозв'язки реальності.

Абстрактно-логічне (відвернене) мислення – це вид мислення, в основі якого є виділення суттєвих властивостей і зв'язків предмета і переключення уваги від інших, несуттєвих.

2. За характером вирішуваних задач розрізняють мислення:

- теоретичне;
- практичне.

Теоретичне мислення – це вид мислення, що виникає на основі теоретичних міркувань і висновків. Завдяки цьому виду мислення відбувається пізнання законів і правил.

Практичне мислення – мислення на основі думок і висновків, заснованих на вирішенні практичних завдань. Завдяки практичному мисленню відбувається розробка засобів практичного перетворення дійсності: постановка мети, створення плану, схеми [5, с.123].

На думку дослідника С.Нємова, мислення дошкільника містить у собі неабиякий потенціал для розумового розвитку дітей.

Початок дошкільного періоду, на думку Ж.Піаже і Л.С. Виготського, пов'язаний також із домінуванням до операціонального мислення, а кінець – із переважанням операційного мислення в поняттях.

Загальний розвиток мислення в старшому дошкільному віці відбувається в декількох напрямках:

- засвоєння та активне використання мови як засобу мислення;
- вплив один на одного і поєднання всіх видів мислення: наочно-дієвого, наочно-образного і словесно-логічного;
- виділення, виокремлення відносно незалежний розвиток в інтелектуальному процесі двох фаз: підготовки і виконання.

На фазі підготовки вирішення завдання здійснюється завдяки аналізу її умов і виробляється план, а на виконавчій фазі цей план реалізується практично. Результат потім співвідноситься з умовами і проблемою. До всього сказаного слід додати вміння міркувати логічно користуватися поняттями [4, с.131].

Перший з названих напрямків пов'язаний з формуванням мовлення у дітей, з активним її використанням при вирішенні різноманітних задач. Розвиток у цьому напрямі йде успішно, якщо дитину навчають вести міркування вголос, словами відтворювати хід думки і називати отриманий результат.

Другий напрям у розвитку успішно реалізується, якщо дітям даються завдання, що вимагають для вирішення одночасної розвинених практичних дій, і вміння оперувати образами, і здатності користуватися поняттями, вести міркування на рівні логічних абстракцій.

Якщо будь-який з цих аспектів представлений слабо, то інтелектуальний розвиток дитини йде як односторонній процес. При домінуванні практичних дій переважно розвивається наочно-дієве мислення, але може відставати образне і словесно-логічне. Коли переважає образне мислення, то можна виявити затримки в розвитку практичного і теоретичного інтелекту. При особливій увазі тільки до вміння міркувати вголос у дітей нерідко спостерігається відставання в практичному мисленні бідність образного світу. Все це, кінець кінцем, може стримувати загальний інтелектуальний прогрес дитини [4, 131-132].

Висновки: старший дошкільний вік є періодом інтенсивного розвитку та якісного перетворення пізнавальних процесів, якими дитина поступово оволодіває, вчиться керувати сприйняттям, увагою, пам'яттю. Мислення старшого дошкільника формується в процесі навчання, тобто в процесі засвоєння дітьми певних знань. До початку навчання у школі у дитини мають бути сформовані необхідні всі операції мислення для ефективного включення дитини у нову діяльність.

Список використаних джерел:

1. Основы психодиагностики / Под ред. Шмелева А.Г. – Р.-на-Д.: Феникс, 1996. – 544 с.
2. Возрастная и педагогическая психология: тексты/ Под ред. Шуаре Марта О. – М.: Изд-во Московского университета, 1992. – 272 с.
3. Грановская Р.М. Элементы практической психологии / Р.М.Грановская. – Л.: Изд-во Ленинградского университета, 1984. – 391 с.
4. Немов Р. С. Психология. В 3-х кн. / Р.С. Немов. – М.: Гуманитарный издательский центр ВЛАДОС, Кн.3, 1997. – 640 с.
5. Дитяча психодіагностика: Навчально-науковий методичний посіб. / О.М. Гріньова, Л.А. Терещенко. – Вінниця, 2015.

Бондарчук Анастасія,
студентка 35 групи ННІ педагогіки,
Житомирського державного університету імені Івана Франка,
науковий керівник: Коновальчук І.М.

ВИХОВАННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Актуальність проблеми. Провідними освітніми пріоритетами в контексті стратегічних реформ у системі освіти стають виховання відповідальності, творчої особистості, що усвідомлює потребу в розвитку своїх здібностей і має бажання і вміння вчитися і працювати; особистості, що прагне змінити на краще своє життя і життя своєї країни.

У «Концепції дошкільного виховання» в Україні підкреслюється необхідність виховання у дітей важливих моральних якостей, формування основ духовності особистості, яких відносять самостійність які закладаються і розвиваються в різноманітних видах діяльності дітей: ігровій, навчальній, трудовій.

Метою дошкільної освіти, відповідно до Базового компонента дошкільної освіти, є формування базису особистісної культури через відкриття їй світу в його цілісності та різноманітності, як чотирьох сфер життєдіяльності - «Природи», «Культури», «Людей», власного «Я». У зв'язку з тим, що суспільству необхідні самостійні, практично-умілі, творчі люди з розвиненими почуттями відповідальності, гідності, совісті, пріоритетним на сучасному етапі розвитку суспільства є ціннісний, морально-соціальний розвиток особистості з перших років її життя [1, с.9].

У цьому контексті особливої значимості набуває виховання в дітей здатності до критичного мислення, формування стійких суспільно значущих способів вчинкової діяльності, котрі ґрунтувалися б на моральних якостях, адекватній самооцінці й відображали ставлення дитини до самої себе як до суб'єкта, доброзичливих взаємин з оточуючими. Одним із показників такого стану виступає відповідальність.

Загальноприйнятим є положення про те, що в основу відповідальності дитини покладається рівень компетентності і її обізнаність, вміння вирішувати проблеми, втілювати знання і цінності в практику повсякденного життя. Відповідальність є базовою якістю, яка характеризується наявністю в дитини знань про моральні норми, сформованістю уявлень про сутність моральних обов'язків стосовно об'єктів і суб'єктів навколишнього середовища та самої себе, умінь

реалізувати такі дії у власній діяльності та вчинках без зовнішнього регулювання.

Відповідальність є складовою самостійності дитини, її розвиненої самосвідомості, а дошкільна установа є тим виховним закладом, де розгортається цей процес.

У сучасних наукових дослідженнях Т.Гаєвої, Т.Колесіної, М.Левківського, А.Попуховської, Т.Морозкіної, В.Остринської, М.Савчина, І.Уледової розкриваються психологічні механізми формування у дітей різного віку відповідальності, яка розуміється авторами як особливий мотив людських вчинків, смисловий принцип регуляції поведінки.

Окремі аспекти цього питання набули висвітлення у працях, спрямованих на виявлення особливостей прояву відповідального ставлення в процесі спілкування у різних видах діяльності: трудової, ігрової (З.Борисова, К.Клімова, Г.Уранова) та навчальної (С.Ладивір, Л.Меквабишвілі).

Мета статті полягає теоретичному розгляді проблеми виховання відповідальності дітей старшого дошкільного віку в процесі виконання доручень.

Виклад основного матеріалу. Сучасний розвиток педагогічної науки в Україні характеризується пошуком нових фундаментальних підходів до побудови навчально-виховного процесу. Законом України «Про освіту», державними національними програмами «Освіта» та «Діти України» визначено, що особливої ваги набуває єдність виховних впливів на дитину протягом тривалого періоду становлення особистості, починаючи з раннього дитинства. Це потребує формування у дитини стійких суспільно значущих способів поведінки, здатності до самостійного критичного мислення, соціальної і моральної зрілості. Однак сфера моральних категорій для сприймання і усвідомлення дітьми дошкільного віку обмежена, що ускладнює прилучення дитини до суспільних цінностей. Провідне значення серед них мають ті, які проявляються у спрямованості особистості на позитивне ставлення до навколишнього світу. Одним із показників засвоєння цих цінностей є відповідальність як інтегральна якість особистості.

Загальноприйнятим є положення про те, що в основу відповідальності дитини покладається рівень компетентності і її обізнаність, уміння вирішувати проблеми, втілювати знання і цінності в практику повсякденного життя. Відповідальність є складовою самостійності дитини, її розвиненої самосвідомості, а дошкільна установа є тим виховним закладом, де розгортається цей процес [4].

У вітчизняній педагогіці одним із перших відповідальність як соціальну якість особистості розкрив А.С.Макаренко, який ототожнював почуття відповідальності із почуттям обов'язку. Виховання відповідальності – це виховання моральності та свободи. Тобто виховання усіх цих рис є взаємозумовленим процесом. Виховання однієї неможливе без виховання іншої [5, с.61].

У педагогічній системі В.О.Сухомлинського відповідальність розглядається як здатність особистості самостійно формулювати зобов'язання, виконувати їх і здійснювати самооцінку та самоконтроль [5, с.112].

Сучасні дослідники Н.А. Басюк, М.В. Левківський, Т.С. Фасолько [2] визначають відповідальність як необхідність, обов'язок відповідати за свої дії, вчинки, важливий морально-етичний регулятор міжлюдських стосунків, стимулятор активної діяльності людей, запорука праці й ініціативи (та ін.)

Відповідальність включає знання про моральні норми, уявлення про способи їх реалізації у власних вчинках та поведінці; емоційно-мотиваційну сферу, яка забезпечує позитивне ставлення до відповідальної діяльності, її поцінування та інтеріоризацію наявних знань; діяльнісний аспект, який допомагає втілювати означені знання та ставлення в різних сферах повсякденного буття без застосування зовнішнього примусу (з боку однолітків, батьків, вихователів).

Важливу роль при вихованні відповідальності відіграють доручення, які спонукають дітей до певної дії. Починати привчати дітей до виконання доручень

необхідно вже з раннього віку, оскільки систематичне виконання малюками різних доручень розвиває у них самостійність, витримку та відповідальність за виконання даного йому доручення. Під час виконання доручень діти стають більш організованими, охайними, у них формується звичка до порядку, а головне – реалізується потреба «Я сам». Розвивається прагнення до вдосконалення набутих навичок і оволодіння новими.

В практиці роботи використовуються як індивідуальні доручення так і доручення маленьким підгрупам. Так педагог має можливість формувати трудові навички в однієї дитини, позитивне ставлення до діяльності в другій, деякі морально-вольові якості - в третій.

Доручення можуть бути дуже різноманітними: простими і складними, короткочасними, епізодичними і тривалими, індивідуальними і колективними.

Висновки. Отже, теоретичний аналіз сутності поняття відповідальності включає базові якості особистості, які характеризуються наявністю в дитини знань про моральні норми, сформованістю уявлень про сутність моральних обов'язків стосовно об'єктів і суб'єктів навколишнього середовища та самої себе, позитивному їх переживанні як спонуки до виконання певних дій, умінь реалізовувати такі дії у власній діяльності та вчинках без зовнішнього регулювання. Відповідальність – це моральна категорія, що пов'язується із такими моральними якостями особистості, як: почуття обов'язку, ініціативність, вимогливість до себе, до результатів власної діяльності. Відповідальність, перш за все формується у результаті діяльності.

Список використаних джерел:

1. Базовий компонент дошкільної освіти / Науковий керівник: А.М.Богущ. – К.: Видавництво, 2012. – 26 с.
2. Басюк Н.А. Виховання почуття відповідальності в молодших школярів: Сходінки до відповідальності: Навч.-метод. посіб. / За ред. М.В.Левківського, Н.А. Басюк. – К.: Центр навч. л-ри, 2006. – 186 с.
3. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів/ Т. І. Поніманська. - К.: «Академ-видав», 2004. - 456 с.
4. Макаренко А. С. Избранные произведения. Т. 1. / А. С. Макаренко. – К.: Рад. школа, 1983. – 517 с.
5. Сухомлинський В. О. Вибрані твори: в 5-ти т. / В.О. Сухомлинський. – К.: Радянська школа, 1980. – Т. 5. – 678 с.

Булачок Марія,

студентка 35 групи ННІ педагогіки
Житомирського державного університету імені Івана Франка,
науковий керівник: Коновальчук І.М

ВИХОВАННЯ СПІВЧУТТЯ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Актуальність теми. На сучасному етапі необхідним завданням становлення України є гуманізація суспільства, яка вимагає нового типу взаємин між людьми, на повазі індивідуальності і самобутності кожного. Особливу актуальність починає набувати процес затвердження нових цінностей, ключовою з яких вважається становлення духовної культури особистості, обов'язковою частиною якої є емоційна зрілість, багатство почуттів, здатність до співчуття, співпереживання, вміння радіти за іншого. Але ті моральні, естетичні та інтелектуальні почуття, які характеризують високорозвиненої дорослої людини, не дані дитині від народження, їх слід виховувати.

Дошкільний період найважливіший етап у вихованні людини. Сучасні діти стали менш чуйними до почуттів інших людей, байдужими і агресивними. В даній поведінці проявляється дійсно гуманне, моральне ставлення до оточуючих. Моральна поведінка змінюються і розвиваються протягом всього дитинства. Змінюється і структура емоційних процесів. Дитячі переживання стають

складнішими та глибшими. Особливу важливість представляють такі емоції як співчуття, співпереживання.

Проблема виховання співчуття цікавила педагогічну науку протягом довгих років. У всі часи цінувалися в людях такі якості, як доброта, справедливість, милосердя, чесність, чуйність, повага до людей, здатність до співпереживання і співчуття. Ці якості проголошувалися як особливо ціннісні категорії в працях наступних вчених: А. В. Запорожця, А. Дистервега, О. М. Леонтьєва, Песталоцці, Д. Б. Ельконіна К. Д. Ушинського, Р. Б. Стеркиної, Р. А. Іванкової, Т. В. Антонової, Я. А. Коменського, та багато ін.

Незважаючи на широту поглядів, представлених у працях педагогів і психологів з питань виховання співчуття у дітей старшого дошкільного віку, проблема організації даної діяльності в умовах дошкільної освітньої організації теоретично розроблена і описана недостатньо.

Мета статті: розглянути методичну систему виховання співчуття у дітей старшого дошкільного віку.

Співчуття на думку Карабанової О. А., - це позитивна духовно-моральна якість особистості, що виявляється в здатності переживати радість і горе іншої людини [9].

Р. С. Буре вважає, «співчуття – це розуміння почуття і думки іншої людини, переживання того, що переживає він» [4, с. 11].

З позицій Л. А. Венгера «співчуття – чуйне, співчутливе ставлення до переживань, нещастя іншого» [7, с. 23].

Методична система виховання співчуття у дітей старшого дошкільного віку включає в себе:

I. Формування уявлень про співчуття, співпереживання і байдужості.

II. Відчуття співчуття, співпереживання – байдужості, вираз цих відчуттів у творчості.

III. Емоційне переживання стану співчуття – байдужості – емоційне переживання позиції інших людей, які перебувають у певному стані.

Співчуття у дітей старшого дошкільного віку проходить кілька стадій[10]:

- співчуття-співпереживання («хлопчикові боляче, мені шкода його»);

- співчуття-твердження себе («хлопчикові боляче, я так не хочу»);

- співчуття-дія («хлопчикові боляче, я хочу йому допомогти»).

Формування уявлень про співчуття, співпереживання і байдужості.

1. Актуалізація уявлень про співчуття — байдужість.

Демонстрація фотографій дітей з виразом емоційного стану (радість, сум, смуток, образа, жаль, смуток, радість, переляк, жах, страх, неспокій, тривога, розпач, байдужість).

Бесіди про те, що можна спостерігати різні вирази емоційного стану людини в певних ситуаціях.

Підведення дітей до того, що людина розуміє стан співчуття і байдужості[11]. Підводимо дітей до висновку про те, що приємніше: співчувати або бути байдужим.

2. Аналіз прояву співчуття-байдужості в художніх творах при читанні віршів Г.Глушнева «Сусідське цуценья» [8].

Таким чином ми підводимо дітей до висновку про те, що потрібно захищати тварин

3. Аналіз прояву співчуття-байдужості на основі розглядання картин, ілюстрацій.

Розгляд двох картинок із зображенням полянок: на першій-з квітами, травою, метеликами, а на другій - та ж картинка, але з витоптаною травою, сміттям і зламаними деревами. При цьому діти аналізують власні дії і поведінку в ситуаціях [11].

4. *Аналіз прояву співчуття-байдужості на основі розглядання схематичних осіб (масок).*

Запропонувати дітям вибрати маску, що відповідає стану співчуття-байдужості осіб на фотографіях. Запропонувати дітям пояснити свій вибір.

5. *Аналіз прояву співчуття-байдужості на основі схематичних поз.*

Завдання дітям показати поведінку згідно запропонованої ситуації

Запропонувати пояснити свій стан, коли діти проявляли співчуття або байдужість.

II. Відчуття співчуття - співпереживання-байдужості, вираження цих відчуттів у творчості

1. *Асоціювання.*

Запропонувати дітям завдання з асоціювання стану співчуття-байдужості.

Через музичні фрагменти. мій успіх; мій плач; мій триумф; моя біль, печаль, і

т. д.

Через сприйняття кольору. Запропонувати розгляд кольорових смужок, кружечків.

Через асоціювання з героями мультфільмів.

2. *Вираз у творчості. Читання вірша Г. Глушнєва «Сусідське цуценя».*

Завдання дітям. Запропонувати дітям послати господареві цуценя ілюстрований лист. Намалювати цуценя так, щоб господар зрозумів, що йому погано і захотів звільнити від ланцюга.

III. Емоційне переживання стану співчуття-байдужості-емоційне переживання позиції інших людей, що знаходяться в певному стані

Переживання через моделювання поведінки людей.

1. *Емоційні переживання стану співчуття-байдужості, в які стає сама дитина.*

Запропонувати дітям проаналізувати ситуації.

2. *Емоційні переживання стану співчуття-байдужості, в які ставляться сама дитина та інші люди.*

- формування ціннісного ставлення до моральної сторони вчинків;
- виховання гуманного ставлення до рідних, близьких, однолітків, тварин;
- навчання конструктивним способам управління власною поведінкою (знімати напругу, позбавлятися від злості, дратівливості, вирішувати конфліктні ситуації та ін.).

Висновки. Отже, ми дотримуємось наступного визначення поняття співчуття дітей дошкільного віку – *це позитивна духовно-моральна якість особистості, що виявляється в здатності переживати радість і горе іншої людини*

Подальші наші дослідження ми вбачаємо у розробці і впровадженні в практику програми з формування співчуття.

Список використаних джерел:

1.Актуальні проблеми соціально-педагогічної роботи: [мод. Курс дистанц. навч.] / А. Й. Капська, О. В. Безпалько, Р. Х. Вайнола; [заг. ред. А. Й. Капської]. – К. : [б. в.], 2002. – С. 36.

2.Алябьева Е. А. Нравственно-этические беседы и игры с дошкольниками. М.: Сфера, 2006. 128 с.

3.Білан О. І., Возна Л. М., Максименко О. Л., Овчаренко Л. Р., руханська Л. С., Самсін В. Р. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля» / О. І. Білан, Л. М. Возна, О. Л. Максименко та ін. – Тернопіль: Мандрівець, 2012. – 264 с.

4.Буре Р. С. Воспитание нравственных чувств у старших дошкольников. - М.: Просвещение, 2009. - 96 с.

5.Бондарь М. В. К вопросу о развитии эмоциональной сферы дошкольника // Дошкольное воспитание. 2008. №1. – С. 10-12.

6.Буре Р. С. Воспитание нравственных чувств у старших дошкольников. - М.: Просвещение, 2009. - 96 с.

7.Венгер Л. А., Мухина В. С. Психология: учебное пособие для учащихся педучилищ. - М.: Просвещение, 2008. - 366 с.

8. Глушнев Г. Соседский щенок // Речевые уроки. — М.: Просвещение, 2004. — С. 8.
9. Карабанова О. А. Вікова психологія. М.: Айріс-прес, 2015. 240 с.
10. Развитие социальных эмоций у детей дошкольного возраста. Психологические исследования / за ред. А. В. Запорожца, Я. З. Неверовича. М.: Педагогика, 2009. 176 с.
11. Хухлаева О. В., Хухлаев О. Е., Первушина Н. М. Маленькие игры в большое счастье. — М.: Апрель-Пресс; ЭКСМО-Пресс, 2008.

Вовк Анна,
студентка 35 групи ННІ педагогіки
Житомирського державного університету імені Івана Франка,
науковий керівник: доцент Федорова М.А.

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПРОБЛЕМИ ВИХОВАННЯ ГУМАННИХ ПОЧУТТІВ ДІТЕЙ СЕРЕДЬОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Актуальність дослідження. У мінливих умовах сучасності, де відбувається зниження морально - культурного рівня людства, що веде до нівелювання таких гуманних чеснот як чесність, співчуття, добро, справедливість. Внаслідок цього відбувається деформація гуманних ідеалів, а на перший план висувуються матеріальні вигоди.

Гуманізм - одна з фундаментальних характеристик суспільного буття і свідомості, сутність якого полягає у ставленні до людини як вищої цінності. Ця риса виявляється в альтруїзмі, бажанні творити добро, допомагати людям, у милосерді та співчутті.

У період середнього дошкільного віку дитина опановує гуманні норми і вчиться засвоювати такі поняття, як порядність, доброта, справедливість, вміння допомагати, розуміти інших, повага до інших людей. Саме від того, який приклад їй нададуть старші: позитивний або ж, негативний, стане для дітей беззаперечним та найбільш правильним у подальшому житті, що потім переросте у позитивні чи негативні якості.

Базова програма дошкільної освіти стверджує, що батьки і педагоги ЗДО повинні сприяти тому, щоб дитина зростала високоморальною та всебічно розвиненою особистістю у якій моральні почуття знаходяться на високому рівні розвитку. В цьому контексті стануть доречними ефективні методи впливу із боку дорослих: батьків і педагогів із метою виховання гуманних почуттів дошкільника.

Аналіз досліджень та публікацій. Ідеї гуманістичного спрямування означені у працях таких вчених, як: І.Бех, А.Богуш, О. Кононко, Т.Поніманська та ін.

Проблема морального виховання загалом та виховання гуманних почуттів дошкільників зокрема знайшла своє відображення у працях психологів: Л.Виготський, Л.Божович, Т.Поніманська та педагогів: Л.Врочинська, С.Ладивір, Л.Скрипник, О.Кононко, В.Сухомлинський, К.Ушинський та ін. вчених.

На думку психолога Л.Виготського, у процесі формування гуманних почуттів суттєве значення мають так звані «розумні емоції», які є регуляторами поведінки дитини, допомагають аналізувати власну поведінку і вчинки відносно себе та інших [5, с.41]

Дослідження моральної поведінки дітей у навчальній діяльності С.Козлової, О. Кравцової, довели, що об'єднання дітей для спільного виконання завдань сприяє вихованню співчуття, співпереживання успіхів і невдач, навчає доброзичливому розв'язанню конфліктів у разі їх виникнення [7, с.19].

Значний пізнавальний потенціал для формування уявлень дітей про гуманність закладений у використанні дорослими літератури як емоційно-педагогічного засобу гуманістичного виховання. Розуміння моральних колізій твору виступає внутрішнім регулятором гуманної поведінки дітей на основі збагачення знань дитини про дійсність, уведення у світ почуттів, глибоких переживань та емоційних відкриттів (А. Виноградова, О. Запорожець, Л. Стрелкова) [6; 7].

В.Білоусова розглядала моральне виховання як спеціально організовану міжособистісну взаємодію педагога з вихованцем на основі норм і принципів гуманізму. Під гуманізацією виховання педагог розуміла олюднення відносин, що забезпечить морально-емоційну атмосферу взаємного розуміння, поваги й турботи про іншого, безкорисливого ставлення до кожної особистості не як до засобу досягнення власних інтересів, а як до мети. «У цьому випадку, - підкреслювала педагог, - інший сприймається як вища життєва цінність, викликаючи адекватне сприйняття ставлення до себе» [8, с.20].

Мета статті полягає у теоретичному розгляді проблеми виховання гуманних почуттів дітей середнього дошкільного віку.

Виклад нового матеріалу. Проблема виховання гуманності належить до традиційних тем філософії, педагогіки, психології. Звернення до історичного минулого та аналіз спеціальної літератури (від античності до XXI ст.) свідчить, що багатовікова культура людства характеризується залученням підрастаючого покоління до духовних цінностей, серед яких одне з провідних місць належить вихованню гуманної поведінки.

У вітчизняній психолого-педагогічній науці гуманізм розглядається як система поглядів, яка передбачає визнання людини найвищою цінністю суспільства, а гуманність – загальним компонентом цього поняття

Завдання гуманного виховання ми визначили як процес трансформації суспільно значущих норм, принципів, регулюючих взаємовідносини, загальнолюдські моральні цінності в індивідуальні якості й формування на цій основі відповідних гуманних якостей

На думку вчених, гуманні почуття характерні для дитини середнього дошкільного віку, які до кінця цього періоду стають більш усвідомленими. Якщо основи гуманних почуттів не будуть закладені у період дошкільного віку, то у подальшому їх виховати буде досить складно. Тому ця проблема потребує вирішення завдяки вихованню та навчанню: як в умовах ЗДО, так і у сім'ї. Основою формування особистості є моральний розвиток, який складається із системи поглядів, норм, мотивів, що регулюють її поведінку. Гуманність є результатом засвоєння моральних норм особистістю. Саме гуманні почуття такі як: чесність, справедливість, взаємодопомога, підтримка, толерантність та ін. є складовою гуманного розвитку людини. Гуманна поведінка формується передусім і людських взаєминах. З перших днів життя дитина спостерігає та засвоює досвід взаємодії із батьками, рідними, що згодом переростає у навчання спілкування із однолітками. В умовах ЗДО у дитини з'являється інтерес до спілкування, в неї з'являється бажання допомогти іншому, поспівчувати. Таким чином дитина – дошкільник набуває досвіду гуманних відносин у процесі спілкування і спільної діяльності. Дитина середнього дошкільного віку здатна усвідомлювати результати своєї діяльності, розрізняти значення понять «добро» і «зло». Середній дошкільний вік – це період, впродовж якого дитина найбільше піддається соціальним впливам, найбільше наслідує поведінку дорослих. Етичні норми, засвоєні у цей період згодом стають її стійкими якостями у подальшому. Саме дорослий є провідником, зразком гуманності, або ж, навпаки – «антизразком» через якого дитина набуває норм гуманної поведінки або ж стає схильною до девіантних проявів у власній поведінці. Гуманна поведінка дошкільника визначається як вища форма поведінки, у процесі якої дитина вчиться основ товариськості, толерантності, набуває вмінь співчувати та співпереживати, поважати інших.

Список використаних джерел:

1. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні // Дошкільне виховання. – 1999. – № 1. – С.6 - 23 с.
2. Балл Г. Принципи сучасного гуманізму і психологія / ГГ.Балл // Горизонти освіти. Психологія. Педагогіка: наук.-метод. журнал. -2007.- №3. – С.7-18.
3. Білоусова В.О. Виховання культури поведінки / Білоусова В.О. – К.: Рад. школа, 1986. – 160с.

4. Програма виховання і навчання дітей від двох до семи років «Дитина» / О.В. Проскура, Л.П. Кочина, В.У. Кузьменко, Н.В. Кудикіна. – НМЦ видавничої діяльності Київського університету імені Бориса Грінченка. - 2012 р.
5. Выготский Л.С. Педагогическая психология / Выготский Л.С.- М., Педагогика – Пресс, 1996. – 536 с.
6. Стрелкова Л. Творческое воображение: эмоции и ребенок. - Обруч,1996, №4, с.24-27.
7. Эмоциональное развитие дошкольника: Пособие для воспитателей дет. сада /А. В. Запорожец, Я. З. Неверович, А. Д. Кошелева и др.; Под ред. А. Д. Кошелевой, - М.: Просвещение, 1985.
8. Білоусова В.О. Виховання культури поведінки / Білоусова В.О. – К.: Рад. школа, 1986. – 160с.

Волинець Марина,
студентка 41 групи ННІ педагогіки
Житомирського державного університету імені Івана Франка,
науковий керівник: доцент Басюк Н.А.

ВИКОРИСТАННЯ ДИДАКТИЧНИХ ІГОР НА УРОКАХ «Я У СВІТІ» В ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ

Гра – це “чарівна паличка”, з допомогою якої можна навчити малюка читати, писати і, головне, мислити, винаходити, доводити. Ігрова діяльність – це невід’ємна частина життя у дітей дошкільного віку. Гра є тією універсальною формою діяльності, всередині якої, відбуваються основні прогресивні зміни в психіці та особистості дитини-дошкільника, гра визначає його відношення з оточуючими людьми, готує до переходу на наступний віковий етап, до нових видів діяльності.

Зростаючий інтерес до питань ігрової діяльності на початку ХХ ст. реалізувався у всесвітньовідомій педагогічній системі М. Монтесорі, теоретичними засадами якої є вільне виховання і сенсуалізм (теорія, згідно якої основою психічного життя є чуттєві уявлення) [1, с.24].

На розвиток теорії ігрової діяльності значною мірою вплинула вітчизняна наукова педагогічна думка. К. Ушинський зазначав, що в процесі гри «самодіяльно працює дитяча душа».

Наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст. теорія ігрової діяльності значно збагатилася ідеями С. Русової щодо організації ігор різних видів.

Відомі педагоги (П. Блонський, В. Сухомлинський, В. Сорока, С. Шацький та ін.) експериментально досліджували провідні педагогічні проблеми, створили парадигми практичної виховної роботи з учнями в контексті різних видів ігрової діяльності. Значну кількість педагогічних ідей щодо ігрової діяльності дитини психологи висловили побіжно в результатах психологічних досліджень. Проблемою гри займалися такі психологи як Л. Виготський, Д. Ельконін, А. Леонтьєв, О. Дусавицький тощо.

Мета статті: розкрити сутність понять гра, дидактична гра; виявити особливості навчально-пізнавальної діяльності молодших школярів; вивчити особливості організації та проведення дидактичних ігор на уроках «Я у світі» в початковій школі.

Вивчення досвіду роботи вчителів показує, що в реальному навчальному процесі дидактичні ігри використовуються епізодично або взагалі не використовуються. Багато вчителів не достатньо володіє методикою використання дидактичних ігор на уроках «Я у світі» в початкових класах. Причиною цього є відсутність науково обґрунтованої системи використань дидактичних ігор, методики використання такої системи.

Дидактична гра - це активна навчальна діяльність з імітаційного моделювання досліджуваних систем, явищ, процесів. Головна відмінність гри від іншої діяльності полягає в тому, що її предметом виступає сама людська

діяльність [2, с.25]. У дидактичній грі основним типом діяльності є навчальна діяльність, яка вплітається в ігрову і відповідно набуває рис ігрової навчальної діяльності. Таким чином, дидактична гра - це така колективна цілеспрямована навчальна діяльність, коли кожен учасник і команда в цілому об'єднані вирішенням головної задачі і орієнтують свою поведінку на виграш. Гру, організовану з метою навчання, можна назвати навчальною грою.

Її основними структурними елементами є:

- модельований об'єкт навчальної діяльності;
- спільна діяльність учасників гри;
- правила гри;
- прийняття рішення в умовах, що змінюються;
- ефективність застосовуваного рішення.

Досить поширеною є класифікація методів навчання залежно від характеру пізнавальної діяльності учнів по засвоєнню досліджуваного матеріалу (М. Н. Скаткін, І. Я. Лернер).

Грунтуючись на даному критерії, виділяють наступні методи навчання:

- пояснювально-ілюстративні;
- репродуктивні;
- проблемний виклад; частково-пошукові (евристичні);
- дослідні.

Суть пояснювально-ілюстративного методу навчання полягає в тому, що вчитель повідомляє готову інформацію різними засобами, а учні її сприймають, усвідомлюють і фіксують у пам'яті.

Суть репродуктивного методу навчання полягає в повторенні (багаторазовому) способу діяльності за завданням вчителя. Діяльність вчителя полягає у розробці та повідомленні зразка, а діяльність учня - у виконанні дій за зразком.

Суть методу проблемного викладу полягає в тому, що вчитель ставить перед учнями проблему і сам показує шлях її вирішення, розкриваючи виникаючі протиріччя. Призначення цього методу полягає в тому, щоб показати зразки наукового пізнання, наукового вирішення проблем. Учні при цьому стежать за логікою вирішення проблеми, отримуючи еталон наукового мислення і пізнання, зразок культури розгортання пізнавальних дій.

Частково-пошуковий (евристичний) метод навчання використовується в цілях поступового наближення учнів до самостійного вирішення пізнавальних проблем. Суть його полягає в тому, що вчитель розчленовує проблемне завдання на підпроблеми, а учні здійснюють окремі кроки пошуку її вирішення.

Дослідницький метод навчання покликаний забезпечити творче застосування знань: учні опановують методами наукового пізнання, у них формується досвід дослідницької діяльності [3, с.46].

Безперечно, одним із найважливіших моментів у проведенні дидактичної гри є це вступ у ігрову ситуацію. Якщо вчитель враховує природні механізми ігрової діяльності дітей, де максимально виявляється їх самостійність, добровільність, свобода вибору, ініціатива, створюються належні умови для специфічного ігрового стану школярів, то діти включаються не лише у гру, а й в ігрову творчість. Тут ми маємо на увазі не такі ігрові прийоми, які традиційно спрямовують (супроводжують) дитину до «правильної відповіді», а такі ігри, які створюють умови для творчості, пошуку, евристичних знахідок [4, с.15].

Кращі зразки використання дидактичних ігор на заняттях у школі показують для того, щоб зацікавити дітей грою, початок має бути емоційним, стимулюючим бажання школярів грати, але поряд з тим – лаконічним, чітким, зрозумілим. Важливого значення надається зовнішньому оформленню гри, ігровою матеріалу.

Місце для гри має бути художньо оформлене у відповідності до естетичних вимог. Але разом з тим наочний матеріал не повинен бути надто яскравим, щоб не

відволікати і до того нестійку увагу дітей. Оскільки учителеві часто бракує часу, засобів, художніх умінь для виготовлення необхідного обладнання до дидактичної гри, в таких випадках використовують магнітну дошку з набором аплікацій, літер, цифр, фланелеграф («Чудо-дерево», «Чарівний будиночок» тощо).

Інтерес до ігрової діяльності у дітей може збуджуватись назвою гри («Загадковий зоопарк», «Політ до зірок» і т.д.), іменем казкового героя (гостя), елементами пошуку, сюрпризами у характері постановки завдань, спеціально створеною ситуацією, що стимулює до ігрових дій, прийомами жеребкування, розігруванням фактів тощо [5, с.30].

З найбільшою ефективністю проходять заняття, якщо вчитель у роботі з дітьми враховує їх вікові особливості. Спостерігалось, що дітей шестирічного віку більше захоплює сама ігрова дія (маніпуляції з іграшками, з яскравим дидактичним матеріалом, розмаїття рухів), казковий сюжет гри, але в меншій мірі їх цікавить результат гри.

Певне значення для успішного здійснення навчально-ігрового процесу має особливий стиль стосунків між дітьми та вчителем, емоційний підйом, мажорність тону організатора, його включеність у гру [6, с.60].

Результати аналізу спостереження уроків показують, що успішність дидактичної гри значною мірою обумовлюється чіткістю та своєчасністю підбиття її підсумків. Ігрова діяльність може бути ефективною лише за умови дидактично-доцільного її використання та методично виправданої організації.

Навчання грамоти дітей шестирічного віку на сьогодні є актуальною проблемою шкільної освіти. Її успішне вирішення залежить від кваліфікованого керівництва навчальним процесом, основою якого є знання особливостей механізму читання, вікових та індивідуальних особливостей шестирічних першокласників. Тому дуже важливим є вибір методів навчання, провідним з яких стає дидактична гра як найприродніша і найпривабливіша діяльність для дітей цього віку.

Отже, ігрові форми на уроках «Я у світі» в початкових класах – це найважливіший шлях залучення дітей до пізнання. Заглиблюючись у цікаві ігри, школярі не помічають, як вони швидко й легко запам'ятовують нову інформацію та розвивають навички й вміння.

Список використаних джерел::

1. Дичківська І.М. Індивідуальне виховання дітей дошкільного віку в педагогічній спадщині М. Монтесорі: Ав-тореф. дис. ...канд. пед. наук: Одеса, 1996. – 24 с.
2. Варзацька Л. О. Гра як засіб пізнання // Початкова школа. – 1988. – № 12. – С. 34-35.
3. Веремійчик І. Дидактична гра «Поле чудес» // Початкова школа. – 1997. – № 6. – С. 46-47.
4. Воспитание детей в игре / Сост. А. К. Бондаренко, А. И. Матусик. – М., 1983. – С.15
5. Гаспарова Е. М. Режиссерские игры // Игра дошкольника. – М., 1989. – С.30
6. Грабська І. А., Киричук О. І. Ігрові форми психологічної корекції: Використання ігрових вправ у розвитку уваги школярів // Радянська школа. – 1990. – № 12. – С. 59-64.

Гейбатова Анна

магістрант 62 групи ННІ педагогіки
Житомирського державного університету імені Івана Франка,
науковий керівник: доцент Гужанова Т.С.

РОЗВИТОК РІДНОЇ МОВИ В ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ НАРОДНИХ ТРАДИЦІЙ ТА МИСТЕЦТВА

Актуальність проблеми. На сучасному етапі розвитку суспільства особливого значення набувають питання вдосконалення мовленнєвої культури особистості. Відповідно до Базового компонента “рідна мова є загальною основою

навчання і виховання дітей, вона обслуговує всі освітні лінії та види діяльності дитини. Оволодіння рідною мовою як засобом пізнання і способом специфічного людського спілкування є найбільш вагомим досягненням дошкільного дитинства. Рідна мова виступає «каналом зв'язку» для одержання інформації з немовних сфер буття, як засіб пізнання світу від конкретно-чуттєвого до понятійно-абстрактного. Мовне виховання забезпечує духовно-емоційний розвиток дитини через органічний зв'язок з національним вихованням; формує відчуття єдності зі своєю державою, землею, на якій живе дитина, з народом-творцем і носієм мови.” [1] Доречно сьогодні звернути увагу на розвиток мовлення дошкільнят засобами народних традицій та мистецтва, коли відбуваються процеси національного відродження, повернення народу до духовних скарбів предків.

Мовлення дітей завжди було предметом дослідження багатьох поколінь учених. Серед дослідників дитячого мовлення варто назвати насамперед відомих психологів – П. П. Блонського, Л.І. Божович, Л.С. Виготського, Д.Б. Ельконіна, М.І. Жинкіна, О.В.Запорожця, О.М Леонтьєва, О.Р. Лурія, А.К. Маркова, О.Й. Негневицьку, О.М. Шахнаровича, та ін.; мовознавців – І.О. Бодуена де Куртене, В.В. Виноградова, О.М. Гвоздева, М.М. Покровського, О.Д. Поліванова, О.О. Потєбню, Л.В. Щербу; методистів української та іноземних мов – Л. Бім, А.М. Богуш, М.С. Вашуленка, М.А. Жовтобрюха, Л.О. Калмикову, Т.О. Ладиженську, М.Р. Львова, В.Я. Мельничайка, О.І. Мельничайко, Ф.О. Сохіна, О.С. Ушакову, Л.П. Федоренко, Г.О. Фомічову та багатьох ін.

Закономірно, що й сьогодні розвиток рідної мови у дошкільників є предметом ряду психолого-педагогічних досліджень сучасних вчених: А. О. Богуш, Н. В. Гавриш, А. П. Бурової, Т. О. Маркової, К. Л. Крутій, Т. О. Піроженко, І. В. Луценко та інших.

Найближчими до нашого питання щодо використання засобів народних традицій та мистецтва є вітчизняні дослідники: А. Богуш, М. Стельмахович, Т. Присяжна, Н. Лисенко, Н. Гавриш, Г. Іваницька, Т. Котик, Н. Луцан, В. Мельничайка, Л. Симоненкова, М. Пентилюк, Н. Пешковська, О. Трифонова та ін.). Їх праці мають під собою основу вирішення нашої проблеми.

Хоча й проводилось досить багато досліджень в різних напрямках вищезгаданої проблеми, але все одно недостатньо вивчено та усвідомлено величезну роль засобів народних традицій та мистецтва на розвиток рідної мови у дітей старшого дошкільного віку. Навіть на сучасному етапі розвитку суспільства засоби народних традицій та мистецтва мають безцінне розвивальне та виховне значення у життєдіяльності дітей.

Зважаючи на вищезазначене, метою статті є окреслення важливості роботи вихователя щодо формування мовленнєвої компетенції дітей дошкільного віку засоби народних традицій та мистецтва.

У вихованні дітей дошкільного віку відіграють важливу роль народні традиції і народні звичаї. Концепція дошкільного виховання в Україні говорить про головну діяльність сучасного національного закладу який включає національну психологію, культуру та історію, загальнолюдські духовні надбання. Національне виховання дітей дошкільного віку покликане формувати основи національної самосвідомості в комплексі з національними почуттями. Одним із напрямків патріотичного виховання є прилучення дітей до народознавства. Мова народної педагогіки проста й доступна широким масам, у ній відсутні наукові терміни, але зберігається колорит місцевих діалектів і говорів. Епітети, метафори, гіперболи, алегорії і риторичні запитання надають творам народної педагогіки образності, емоційності й переконливості. Народна педагогіка високогуманна і моральна.

М.Г.Стельмахович образно розкриває термін «народна педагогіка». Це ніжна й щира мамина пісня над колискою немовляти, що заспокоює дитину, зігріває її теплом і ласкою. Це приваблива іграшка, що дарує дитині батько. Це чарівна бабусина казка, що вчить жити й працювати, боротися й перемагати,

захищати добро й ненавидіти зло. Це цікава дідусева бувальщина, скоромовка чи загадка, що будять кмітливість і розум. Це захоплююча прогулянка зі старшим братиком на околицю рідного села чи міста, на лоно різнобарвної природи, яка відкриває веселкову красу докільля світу. Це запальний народний танець, якого навчила старша сестричка. Це веселі іграшки і забави, які винайшов народ, щоб виховувати спритність і витривалість, винахідливість і товариську взаємодопомогу. Це праця - найдбайливіша і найповніша нянька, що вимогливіша і найдобріша. Це народні свята й обряди, музика і прикладне мистецтво, що веселять душу і радують серце, стверджують найкраще на землі. Це відповіді на тисячі «чому?», які дитина одержує від рідних, близьких і знайомих, задовольняючи свою природну допитливість і потяг до заглиблення у суть природних і суспільних явищ. Це мудре застереження від необачного вчинку [2].

Одним із найважливіших засобів формування світоглядних уявлень дошкільників у народознавстві дослідники вважають рідну мову. Ми погоджуємось з думкою науковців П. Ігнатенка і Ю. Руденка про те, що рідна мова – це «вияв національного буття народу, універсальна скарбниця духовних надбань і основний засіб передачі їх із покоління в покоління; це самобутній спосіб мислення, пізнання дійсності й формування внутрішнього світу людини (національної психології, характеру, світогляду)» [3]. З цього приводу К. Ушинський зазначав: «Мова – найважливіший, найбагатший і найміцніший зв'язок, що сполучає віджилі, сучасні й майбутні покоління народу в одне велике, історичне живе ціле» [4].

Складовою частиною народознавства є усна народна творчість, зокрема фольклор з його жанрами: казками, народними піснями, прислів'ями, приказками, скоромовками, іграми, лічилками, побажаннями і замовляннями. Розвитку загальнокультурного рівня старших дошкільників та їх мовлення, на нашу думку, сприяє ознайомлення їх з народними та релігійними святами, які відзначають українці. Тому на заняттях української мови ми використовували елементи доступних для розуміння, найбільш відомих, поширених сьогодні в українському побуті професійних свят та обрядів.

Також з метою активізації пізнавального інтересу, підвищення мовної культури старших дошкільників ми надаємо великого значення використанню прислів'їв.

Загадка – одна із малих форм усної народної творчості, в якій в гранично стислій, образній формі даються найбільш яскраві, характерні ознаки предметів чи явищ.

Особливе місце в нашому дослідженні ми відводимо казкам. Недаремно їх Василь Сухомлинський назвав чудодійним методом розвитку мови, завдяки якій дитина пізнає світ не тільки розумом, а й серцем, адже «через казкові образи в свідомість дітей входить слово з його найтоншими відтінками» [5, с. 176]. Адже без казки, на думку Василя Сухомлинського, «неможливо уявити дитячого мислення і дитячої мови» [5, с. 177].

Отже, можемо констатувати, що використовуючи засоби народних традицій та мистецтва в доступній формі, ми ознайомлюємо дітей з навколишнім середовищем, вводимо їх у доросле життя, розвиваємо дитяче мовлення, збагачуємо словник образними виразами та поетичними рядками, сприяємо виробленню дикції та інтонаційної виразності, позитивно впливаємо на емоційний стан та настрої дітей. Доведено, що їх використання у навчально-виховному процесі є необхідною складовою сучасного національного виховання, тому варто враховувати й регіональну своєрідність народної творчості.

Список використаних джерел:

1. Базовий компонент дошкільної освіти України: Науковий керівник: А. М. Богуш— К.: Видавництво, 2012- 10с.
2. Ігнатенко П.Р., Руденко Ю.Д. Народознавство у школі. – К.: Т-во «Знання» УРСР, 1990. – 48 с. – (Сер. 7 «Педагогічна», № 13).
3. Стельмахович М.Г. Українська народна педагогіка. – К.: ІЗМН, 1997. – 232 с.

4. Ігнатенко П.Р., Руденко Ю.Д. Народознавство у школі. – К.: Т-во «Знання» УРСР, 1990. – 48 с. – (Сер. 7 «Педагогічна», № 13).
5. Сухомлинський В. О. Батьківська педагогіка. – К.: Рад. школа., 1978. – 176-177с.
6. Ушинський К.Д. Рідне слово // Вибр. пед. твори: В 2 т. – К., 1983. – Т.І. – С. 123.

Гібнер Тетяна,
студентка 34 групи ННІ педагогіки
Житомирського державного університету імені Івана Франка,
науковий керівник: професор Коновальчук І.І.

ФОРМУВАННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ГОТОВНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ДО ШКІЛЬНОГО НАВЧАННЯ

Актуальність дослідження. У контексті підготовки старшого дошкільника до навчання у нових умовах школи, досить актуально постає проблема формування у дітей інтелектуальної готовності. З приходом до школи починається новий етап у житті дитини. Виникає нова соціальна позиція особистості учень – тобто безпосередній учасник однієї з форм значимої діяльності – навчальної, яка потребує великого напруження сил. До дитини в цей період висуваються нові вимоги, у неї з'являються певні обов'язки, нові товариші, нові стосунки з дорослими, які також потребують певних моральних зусиль і досвіду. Та не всі діти є готовими до шкільного навчання. Якщо дитина прийшла до школи підготовленою, то навчання даватиметься їй доволі легко. Але не потрібно забувати, що успішне навчання дитини в школі, багато в чому залежить від правильно організованої наступності не тільки між дитячим садком і школою, а й між дошкільним закладом, школою і сім'єю. Згідно Базового компонента, зміст і методи організації навчально-виховного процесу дошкільних навчальних закладів (ДНЗ) ґрунтується на ідеї гармонійного розвитку дитини, її неповторної особистості [1]. Таким чином, пріоритетним завданням дошкільної освіти та виховання формування інтелектуальної, фізичної та психічної «шкільної зрілості» в єдності, що є одним із головних завдань підготовки дошкільника до систематичного навчання в умовах ЗОШ.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано вирішення даної проблеми та на які опирається автор. Проблема готовності до шкільного навчання ґрунтовно представлена у працях зарубіжних і вітчизняних дослідників: Л. Божович, Л. Венгера, О. Венгера, В. Давидова, Д. Ельконіна, Н. Гуткіної, О. Кононко, О. Кравцова, Л. Кузнецова, С. Кулачківської, С. Максименка, О. Проскури, Н. Татенка, У. Ульєнкової, М. Шеремет та ін. Вікові особливості старшого дошкільника у контексті із проблемою розкрито у працях: Л. Артемової, Л. Божович, А. Богуш, Л. Венгера, В. Дубровіна, Г. Люблінської, О. Проскура, О. Савченко та інші.

Метою статті є теоретичне вивчення та експериментальна перевірка ефективності педагогічних умов формування інтелектуальної готовності старших дошкільників до навчання в школі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Важливу роль у становленні та розвитку особистості відіграє саме дошкільний період. Цей період є визначальним для формування первинного світогляду дитини, самосвідомості, розвитку якостей, інтелектуальних здібностей та ін.

Старший дошкільний вік – це період, протягом якого закладаються основи вміння вчитися. В цей час людина вчиться, як здобувати знання, тому до змісту інтелектуальної сфери входить сформованість у дитини початкових компонентів учбової діяльності, зокрема, вміння виділяти учбове завдання та перетворювати його в самостійну мету діяльності.

Вступ до школи та початковий період навчання зумовлюють перебудову всього способу життя та діяльності дитини. Цей період важкий для першокласника.

Спостереження фізіологів, психологів і педагогів свідчать про те, що серед першокласників є діти, які через індивідуальні психофізіологічні особливості важко адаптуються до нових для них умов, лише частково справляються (або не справляються зовсім) з режимом роботи та навчальною програмою. За традиційною системою навчання з цих дітей, як правило, формуються відстаючі й другорічники. Сучасна система освіти не здатна забезпечити відповідний рівень розвитку й для дітей, які мають психофізіологічні та інтелектуальні можливості для навчання, розвитку на більш високому рівні складності [2].

Успішне розв'язання завдань розвитку особистості дитини, підвищення ефективності навчального процесу на перших його етапах визначаються індивідуальним підходом у навчанні по відношенню до дітей із різним рівнем підготовки до школи.

Дитина, що стала школярем, повинна бути зрілою у фізіологічному і соціальному відношенні, вона повинна досягти певного рівня розумового та емоційно-вольового розвитку. Учбова діяльність вимагає певного запасу знань про навколишній світ, сформованості елементарних понять. Велике значення має адекватний рівень сформованості пізнавальних процесів, вміння володіти операціями мислення, здатність узагальнювати та диференціювати предмети, явища оточення. Важливими є планування своєї діяльності, здійснення самоконтролю. Враховуються позитивне ставлення до-навчання, прагнення до саморегуляції поведінки та прояв вольових зусиль для виконання поставлених завдань. Необхідними є навички мовленнєвого спілкування.

Тому, враховуючи зазначені вище характеристики гармонійного перебігу навчального процесу, слід відмітити, що поняття «готовність дитини до школи» - комплексне, багатогранне й охоплює всі сфери життя дитини [2].

Під готовністю до шкільного навчання розуміють необхідний та достатній рівень психічного розвитку дитини для засвоєння шкільної програми в умовах навчання в колективі ровесників [3].

Вперше проблему інтелектуальної готовності дитини до шкільного навчання досліджувала О.Усова у праці «Навчання в дитячому садку». На думку вченої, вміння вчитися - це здатність дитини слухати вчителя і сприймати його настанови, керуючись настановами й порадами педагога у процесі виконання завдань, уміння зіставляти одержаний результат із зарзком та вміння дитини об'єктивно його аналізувати [6].

О. Соркокіна вважає, під час засвоєння знань, дитині необхідно дотримуватися таких етапів: 1) сприймання; 2) розуміння; 3) поетапне планування виконання завдання; 4) розв'язання завдання; 5) перенесення набутих знань у певну діяльність; 6) застосування конкретних знань у різних видах діяльності (тобто практичний аспект діяльності) [5].

На думку О.Люблінської та О.Запорожця [4], інтелектуальна готовність дитини старшого дошкільного віку характеризується певним рівнем розвитку пізнавальних процесів, які у період старшого дошкільного віку набувають рис адекватного включення дитини в систему шкільних знань, що відбувається на основі повноцінного розвитку психіки та психічних процесів. Для інтелектуальної готовності досить важливими є планомірне та диференційоване сприймання; сконцентрована увага, логічне запам'ятовування; розвинені пізнавальні інтереси: кмітливість, дотепність; аналітичні форми мислення й основні логічні операції, необхідні для осягнення основних ознак і зв'язків між явищами, для відтворення інформації; розвиток точної координації рук, сенсомоторних здібностей; певний рівень оволодіння мовленням, здатність до розуміння й використання символів. Дані критерії в період навчання набувають рис довільності, стаючи свідомо керованими та опосередкованими.

Підготовка дитини до школи передбачає у неї формування готовності особистісного характеру.

Під особистісною готовністю розуміють сформованість у дитини нової соціальної позиції - позиції школяра. В такому випадку вся система життєвих відносин перебудовується й визначається успішністю виконання нових вимог, адже дитина – дошкільник тепер стає школярем, тобто «суспільним» об'єктом і має тепер соціальне значимі права, обов'язки, реалізація яких отримує суспільну оцінку.

Критичне ставлення дитини до школи, до учбової діяльності, вчителів, ровесників, самого себе - ще один показник особистісної готовності, важливий для успішного навчання в школі. Завдяки йому формується уявлення про самого себе й про те, що думають про тебе інші.

У дітей, що йдуть вчитися до школи, повинні переважати внутрішні учбові мотиви. Адже пристосованою до шкільного навчання є дитина, яку школа приваблює не зовнішнім виглядом (атрибутами шкільного життя - портфелем, зошитами, підручниками, оцінками тощо), а можливістю отримувати нові знання, задовольняючи розвиток власних пізнавальних інтересів, що є основою зовнішньої мотивації, яка у старшому дошкільному віці та у період молодшого шкільного віку розвинена слабо. Дитина діє досить часто вчиться, керуючись при цьому зовнішніми мотивами: «дорослий сказав/ змушує», «щоб похвалили педагоги / однолітки» (тобто заради власного престижу в класі). Тому учбово-пізнавальні мотиви, пов'язані з внутрішнім змістом процесу навчання, формуються лише в ході активного засвоєння учбової діяльності, а не поза нею. Через це саме організація повного навчання є головною умовою, що забезпечує розвиток стійких учбово-пізнавальних мотивів.

Особистісна готовність передбачає певний рівень розвитку емоційної сфери дитини. Даний критерій складається із вміння досягати порівняно високої емоційної стійкості, яка розуміється як зменшення імпульсивних реакцій і здатність тривалий час виконувати не дуже привабливе завдання. Дитина, психологічно готова до школи, повинна вміти підкоряти мотиви, керувати своїми емоціями, співвідносити свої дії, бажання з діями та бажаннями оточуючих. Це дозволить їй розвивати навички самоконтролю, самоорганізації.

Таким чином, у старшого дошкільника, як і у молодшого школяра, у процесі навчальної діяльності переважає зовнішня мотивація, діти ще неусвідомлено ставляться до нової ролі школяра. Інтелектуальна готовність, яка є компонентом психологічної, не спирається лише на систему знань дитини, а повинна гармонійно розвиватися поряд із емоційно-вольовою та мотиваційно. Проблема інтелектуальної готовності дитини до школи існувала, мабуть, завжди. Вирішенням цієї проблеми займаються вчені всіх країн. Багато учених сходяться на думці про те, що інтелектуальна готовність до школи передбачає є не просто систему відповідних знань, уявлень про предмети і їх властивості, а, перш за все, вміння бачити зв'язки й закономірності, бажання дитини зрозуміти, що від чого і чому.

Отже, психологічна готовність до шкільного навчання - складне, системне, неоднорідне утворення, яке поєднує у собі інтелектуальний, особистісний та соціально-психологічний компоненти.

Інтелектуальна готовність до шкільного навчання передбачає наявність у дитини певної системи знань та розвиток пізнавальних процесів: мислення, уваги, уяви, пам'яті, мовлення.

У контексті інтелектуальної готовності старшого дошкільника до шкільного навчання досить важливо:

- не тільки вчити читати, а й розвивати мову, здатність розрізняти звуки;
- не тільки вчити писати, а й сприяти розвитку тонко координованих рухів руки і пальців;
- розвивати здібності дитини слухати, розуміти зміст прочитаного, вміння переказувати. Важливий не обсяг знань дитини, а якість її мислення та ін.

Список використаних джерел:

1. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні / АПН України. – К.: Ред. журналу «Дошкільне виховання», 1999.– 62 с.
2. Божович Л.И. Избранные психологические труды / Под ред. Д.И. Фельдш-тейна. – М., 1995. – 325 с.
3. Войтенко В.А. Проблема діагностики психологічної готовності до школи дітей шестирічного віку із загальним недорозвиненням мовлення / / Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія №19. Корекційна педагогіка та спеціальна психологія: Зб. наукових праць. – К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2011. - №3. –С.24
4. Обучение и воспитание детей шести-летнего возраста: Межведомств. сб. науч. тр. – М., 1985. – 158 с.
5. Сорокіна О. Інтелектуальна готовність до шкільного навчання / М.Сорокіна . – М., 1993.
6. Усова А.Л. Обучение в детском саду: Учебн. пособие / А.Л. Усова. – М., 2002.

Голяченко Катерина,
студентка 35 групи ННІ педагогіки
Житомирського державного університету імені Івана Франка,
науковий керівник: доцент Федорова М.А.

ДЕЯКІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ МОВЛЕННЯ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Актуальність теми. Актуальність своєчасного мовленнєвого розвитку в дошкільному дитинстві визначається завданнями щодо створення оптимальних умов для якнайповнішого розкриття потенційних можливостей кожної дитини, які виявляються в специфічно дитячих видах діяльності й пов'язані із комунікацією. Становлення в людини всіх психічних функцій, психічних процесів, особистості в цілому неможливе без міжособистісного контакту. При цьому мовленнєвий розвиток та його вдосконалення необхідно розглядати як відображення становлення навичок комунікативно-мовленнєвої взаємодії. Здатність до спілкування розуміється як комплексна здатність користуватися засобами взаємодії (невербальні, предметно-практичні, мовні), що забезпечують успішність цілей комунікації. Комунікативно-мовленнєві здібності можна характеризувати як індивідуальні психологічні й психофізіологічні особливості, які сприяють швидкому і якісному засвоєнню умінь та навичок застосовувати засоби спілкування в конкретній ситуації взаємодії з оточуючим.

Мета статті: Обґрунтування особливостей розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку.

Мова – невичерпне джерело розумового розвитку дитини, скарбниця всіх знань. Слово виховує, навчає і розвиває дитину. Під впливом мови вдосконалюються її почуття, сприймання, збагачуються знання про оточуючий світ [2]. **Мовлення** - це оволодіння і застосування особистістю певної мови під час її спілкування з іншими людьми і в процесі мовленнєвої діяльності [1, с. 46].

Завдання розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку: виховання звукової культури мовлення, розвиток словника, навчання грамоти, формування граматичної правильності мовлення, розвиток мовлення засобами літератури і фольклору, розвиток зв'язного мовлення.

Великий педагог К. Ушинський говорив, що рідне слово є основою всякого розумового розвитку і скарбницею всіх знань. Тому так важливо піклуватися про своєчасний розвиток мовлення дітей, приділяти увагу її чистоті й правильності. Чим багатше і правильніше мовлення дитини, тим легше їй висловлювати свої думки, тим ширша їй можливість в пізнанні дійсності, змістовніші й повноцінніші взаємини з дітьми і дорослими, тим активніше відбувається її психічний розвиток [4].

Дошкільний вік - найсприятливіший період для збагачення і розвитку мови, так як якщо до 6-7 років життя дитина не досягла певного рівня розвитку мови,

далі їй буде важко, і, в першу чергу, при вступі до школи і навчання в початкових класах, адже спілкування, як з іншими дітьми, однокласниками, так і з педагогами та іншими дорослими буде також дуже ускладнено [3].

Мова дитини часто супроводжується предметними діями. Наприклад, дитина бере іграшку і починає коментувати свої дії. Такий вислів і таке спілкування може здатися просто констатацією дії дитини. Але ця форма мовлення відіграє велике значення в процесі становлення мислення дитини. Це показує те, що мовне спілкування дошкільника розширюється, малюк починає думати, міркувати за допомогою слів і фрази. Особливості мовного розвитку в даному випадку показують сформованість мислення дитини старшого дошкільного віку.

У дошкільний період (після трьох років) активно розвивається фонематичне сприйняття і оволодіння вимовою звуків. Звукова сторона мовлення при нормальному мовному розвитку повинна бути сформована до 4-5 років. Спочатку виникають вибухові звуки, потім щілинні, потім афrikат, потім тремтячі. При цьому відрізняються неправильна вимова свистячих, шиплячих, сонорних звуків. Продовжує формуватися активний словник 5-6 років 3-4 тис. слів. Значення слів уточнюються і багато в чому збагачується, формується почуття мови, словотворчості. Паралельно йде розвиток граматичної будови мови, оволодіння пов'язаної промовою. Використовуються прості і складні речення з 5-6 слів. Запам'ятовують вірші, казки [3].

Мовлення дітей старшого дошкільного віку досягає високого рівня розвитку. Вони оволодівають правильною вимовою всіх звуків рідної мови, хоч у деяких дітей цього віку ще трапляються окремі неточності у вимові важких звуків (р, ш, ц, ч, дж, дз, і). Крім того, у дітей шостого-сьомого років життя можуть бути мовленнєві порушення внаслідок органічних ушкоджень мовленнєвого апарату або у зв'язку зі зміною молочних зубів на постійні (з'являються міжзубні шиплячі, пом'якшується вимова інших приголосних). Подекуди спостерігається нестійка вимова сформованих звуків у словах складної фонетичної структури [1, с. 298].

Отже, відбувається формування регуляторної функції мови. До кінця 5 року життя починає оволодівати контекстною промовою, тобто промовою абстрактній, узагальненій, позбавленої опори. У цей період якісно поліпшується фонематичне сприйняття і закінчується формування правильної звуковимови.

На початок четвертого року життя дитина при сприятливих умовах виховання засвоює звукову систему мови. Значна частина дітей опановує багатьма звуками; вдосконалюється вимова слів; мова дитини стає зрозумілою для оточуючих. Разом з тим у мові дітей є ще ряд недосконалостей. У мовленнєвих вада дітей спостерігаються індивідуальні відмінності. До п'яти років без спеціального навчання біля 50% дітей не засвоюють всіх звуків рідної мови [3].

У програмі дитячого садка стоїть завдання до п'яти років навчити дітей правильно вимовляти всі звуки рідної мови. Однак у частини дошкільнят у віці п'яти років спостерігаються дефекти у вимові свистячих, шиплячих і сонорних (р, л) звуків. Викликає занепокоєння, що ці недосконалості притаманні значній кількості дітей п'яти років, незважаючи на наявні можливості для їх подолання [5].

До шести років у дітей формуються функції мовлення (комунікативна, контактновстановлювальна, дейктична, планувальна, регулювальна, резюмувальна, волюнтативна, естетична, гносеологічна, мислетворча, метамовленнєва) та форми мовлення (діалог, монолог, внутрішнє, ситуативне, контекстове, повідомлення, розповідь, опис, міркування, пояснення, інструкція) [1, с. 300].

Однак у старшому дошкільному віці у дітей розвиваються здатність до самоконтролю, усвідомлення недосконалості своєї мови і відповідно необхідність придбання знань і потреба в навчанні. Тому навчальна діяльність набуває більш

серйозний характер. У дітей спостерігаються випадки прояву взаємодопомоги - увага до мови один одного, бажання допомагати товаришам.

До старшого дошкільного віку при правильній постановці роботи діти опановують вимову всіх звуків рідної мови. У них в достатній мірі розвинені мовленнєвий слух, артикуляційний апарат і мовленнєве дихання. Розвиваються фонематичні сприйняття і здатність до звукового аналізу мови [3].

Отже, найважливішим придбанням в дошкільному віці дитини є оволодіння нею мовою як засобом для пізнання того, що її оточує і тих, хто поруч з нею. А так як спілкування є неодмінною умовою для розвитку дітей старшого дошкільного віку в цілому, то формуванню даного психічного процесу необхідно приділяти особливо велику увагу.

Висновки. Протягом дошкільного віку діти роблять значний крок в оволодінні граматику мови, структурою простих і складних речень. Спочатку вони опановують непоширені прості й неповні поширені речення, пізніше – повні поширені та складні речення, які складаються з двох, а потім з трьох і більше простих речень з сурядним і підрядним зв'язком. Одночасно збільшується й обсяг простих і складних речень за рахунок збільшення кількості членів речення і граматичного оформлення кожного члена речення.

Дошкільник засвоює рідну мову практично в процесі спілкування з людьми, що оточують його. Мовлення стає досконалим засобом спілкування, який поступово звільняється від зв'язку з предметною ситуацією. Однак усвідомлення дошкільниками мовної дійсності як такої, що існує поряд з предметною дійсністю, значно відстає від практичного оволодіння мовою.

У програмі дитячого садка стоїть завдання до п'яти років навчити дітей правильно вимовляти всі звуки рідної мови. Однак у частини дошкільнят у віці п'яти років спостерігаються дефекти у вимові свистячих, шиплячих і сонорних (р, л) звуків. Викликає занепокоєння, що ці недосконалості притаманні значній кількості дітей п'яти років, незважаючи на наявні можливості для їх подолання.

Список використаних джерел:

1. Богуш А.М., Гавриш Н.В. Дошкільна лінгводидактика: Теорія і методика навчання дітей рідної мови в дошкільних навчальних закладах. Підручник / За ред. А.М.Богуш. Друге видання, доповнене. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2011. – 704 с.
2. Богуш А. М. Розвиток мови у дітей дошкільного віку. Київ: – «Радянська школа» 1972. 103 с.
3. Дошкольная педагогика с основами методик воспитания и обучения: учебник для вузов. Стандарт третьего поколения/ под ред. А.Г. Гогоберидзе, О.В. Солнцевой. - СПб.:Питер, 2013. — 464 с.: ил.
4. Ушинский К.Д. Избранные педагогические труды. В 2-х т. Т.2. – М.: Педагогика, 2006. – 440 с.
5. Базова програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у світі»/наук. ред. та упор. О.Л. Кононко. – К.: Світоч, 2009. – 430с.

Давидюк Юлія,
студентка 34 групи ННІ педагогіки
Житомирського державного університету імені Івана Франка,
науковий керівник: професор Коновальчук І. І.

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНОГО ІНТЕРЕСУ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Постановка проблеми у загальному вигляді: у процесі розвитку дітей дошкільного віку пізнавальний інтерес виступає у багатозначній ролі: і як засіб живого, захопливого навчання, і як сильний мотив до інтелектуального та тривалого перебігу діяльності, і як передумови формування готовності особистості до безперервної освіти. Розвиток пізнавальних інтересів дітей залежить від уміння вихователя створити дидактичні й організаційні умови в процесі навчання дошкільників.

В основі сучасних досліджень пізнавального інтересу лежать праці Л. Виготського, Л. Занкова, В. Мясіщева, С. Рубінштейна, А. Смірнова, Б. Теплова, Д. Узнадзе та інших відомих психологів. Сутність поняття «інтерес», його вікові характеристики та різні аспекти формування пізнавальних інтересів у дітей розкривають роботи С. Ананьєва, П. Блонського, В. Зеньківецького, Я. Коменського, Т. Лубенця, О. Нечаєва, Й. Песталоцці, Ж.-Ж. Руссо, С. Русової, К. Ушинського та ін.

Мета статті: теоретично обґрунтувати особливості формування пізнавальних інтересів старших дошкільників.

Поняття «інтерес» має багатогранний зміст, форми прояву та роль для становлення й життєдіяльності особистості.

На думку Б. Ананьєва, А. Ухтомського та інших пізнавальний інтерес – це вибіркова спрямованість особистості до пізнання будь-чого, до вивчення його сутнісних характеристик та особливостей функціонування. Інтерес до пізнання – самоцінна сутність людини, без якої вона перестає бути особистістю і реагувати на навколишній світ, у якому живе. У всіх підходах утвердилась сутність поняття «пізнавальний інтерес», як інтерес до опанування будь-якою новою інформацією, у тому числі – до навчання [1].

Інтерес виступає у вигляді винахідливої спрямованості психічних процесів людини на об'єкти і явища навколишнього світу; тенденції, прагнення, потреби особистості займатися саме даною галуззю явища, даною діяльністю, яка приносить задоволення; потужним стимулом активності особистості; особливим вибіркоким ставленням до навколишнього світу, до його об'єктів, явищ, процесів.

Дослідниця О. Гнетецька характеризує інтерес трьома обов'язковими моментами:

позитивною емоцією по відношенню до діяльності;

наявністю пізнавальної сторони цієї емоції, тобто те, що ми називаємо радістю пізнання;

наявністю безпосереднього мотиву, що йде від самої діяльності, тобто діяльність сама по собі привертає та спонукає займатися, не залежно від інших мотивів [2].

Пізнавальний інтерес у дошкільників формується і розвивається в діяльності, і впливають на нього не окремі компоненти діяльності, а вся її об'єктивно-суб'єктивна сутність (характер, процес, результат). Предметом пізнавального інтересу є властивість людини пізнавати навколишній світ не тільки з метою біологічного та соціального орієнтування в дійсності, але і в самому істотному ставленні людини до світу – в прагненні проникати в його різноманіття, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, виявляти закономірності, протиріччя.

Пізнавальні інтереси у дошкільному віці характеризують пізнавальна активність, спрямованість, прагнення самостійно вирішувати проблемні питання, пізнавальні завдання, прагнення до дослідження, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки. Основа пізнавального інтересу дошкільника – емоційне ставлення, що виражається в позитивному відношенні до об'єкта інтересу. Яскраві позитивні емоції, визначають потреби дітей у пізнанні, дослідженні навколишнього середовища, сприяють новим мотивам діяльності, призводять до розвитку дослідницьких здібностей.

На сучасному етапі розвитку дошкільної освіти потрібен пошук найбільш ефективних засобів, форм та методів формування пізнавальних інтересів дошкільників. Важливим є питання, як змусити дитину знаходитись у постійному пошуці, щось досліджувати, над чимось експериментувати. Забезпечити це зможе розумне поєднання різних видів діяльності, серед яких особливе місце займає пошуково-дослідницька. Питанням сутності, структури та значення пошукової діяльності в системі інших її видів у дошкільному навчальному закладі присвячені

праці О. Іванової, В. Кондратової, Л. Маневцової, К. Терентьевої, П. Саморукової, Г. Беленької та інших [3].

Пастушенко, З. Суддя наголошують на тому, що зважаючи на необхідність урізноманітнення форм життєдіяльності як характерної ознаки педагогічного процесу дошкільного навчального закладу на сучасному етапі, слід ставити за мету висвітлення особливостей застосування системного підходу до організації пошуково-дослідницької діяльності, яку слід організувати й проводити в три етапи:

I етап – підготовчий, II етап – власне пошуково-дослідницька діяльність, III етап – інтерпретація результатів на інші види діяльності у видозмінених умовах. Важливим чинником стимулювання та розвитку пізнавальних інтересів у дітей дошкільного віку є створення розвивального середовища [4].

Для успішного розвитку пізнавального інтересу у дошкільників навколишнє середовище має відповідати структурі пізнавальної сфери дитини дошкільного віку. Діяльність дітей дошкільного віку постійно змінюється, тому розвивальне середовище є джерелом її збагачення, зокрема, змісту, форм організації тощо. Саме в такому середовищі розвиваються інтереси дитини, орієнтовані на зовнішні об'єкти, усвідомлення нею свого «Я», своїх потреб, можливостей їх самореалізації завдяки педагогічно оптимальному конструюванню навчального процесу вихователем.

Дошкільний вік – період розквіту дитячої пізнавальної активності та дослідницьких здібностей. У старшому дошкільному віці пізнавальний розвиток є складним комплексним феноменом, що включає розвиток пізнавальних процесів (сприйняття, мислення, пам'яті, уваги, уяви), які являють собою різні форми орієнтації дитини в навколишньому світі, в собі самому і регулюють її діяльність. Цей віковий період є важливим для розвитку пізнавальної потреби та дослідницької поведінки дошкільника, який знаходить своє відображення у формі пошукової, дослідницької активності, спрямованої на виявлення нового. В цей віковий період переважаючими стають питання: «Чому?», «Навіщо?», «Як?». Характерною особливістю цього віку є пізнавальні інтереси, які виражаються в уважному розгляданні, самостійному пошуці, прояві інтересу до цікавої інформації та прагненні дізнатися у дорослого, де, що і як живе, зростає [5].

Дошкільників завжди приваблюють об'єкти та явища природи. Тому важливо, перш за все, дібрати цікавий матеріал, доступний для дитячого сприймання та експериментування. Поряд з природними об'єктами, що знаходяться в умовах свого існування і задовольняють пізнавальні інтереси дітей, доцільно спеціально створювати матеріальне середовище, яке б стимулювало дитячу допитливість. У кожній групі дитячого садка слід обладнати свою міні-лабораторію, своєрідний дослідницький центр. В ній можуть зберігатися різноманітні матеріали й обладнання. Наприклад, лабораторний посуд, лупа, зразки піску, глини, камінців, ґрунту, зерна різних культур, пісочний годинник, мікроскоп, ваги, магнітики тощо.

Отже, пізнавальний інтерес виступає як найважливіший мотив навчальної діяльності. Він завжди має свій предмет, в ньому виражена спрямованість на певну предметну галузь. Як мотив навчання, пізнавальний інтерес має ряд переваг перед іншими мотивами, які можуть існувати разом і поряд з ним. Будучи сильним мотивом навчання, пізнавальний інтерес, створюючи «внутрішнє середовище» розвитку, істотно змінює саму діяльність старшого дошкільника, впливає на її характер, протікання і результати.

Список використаних джерел:

1. Ананьев Б.Г. Теория ощущений / Б.Г. Ананьев. - Л.: Изд-во ЛГУ, 1992. - 420с.
2. Гнетецька О. Пізнавальний інтерес як критерій розвитку дослідницьких здібностей дітей старшого дошкільного віку / О.Гнетецька // Вісник Інституту розвитку дитини. Сер. : Філософія, педагогіка, психологія. – 2013. – Вип. 29. – С. 135–139.

3. Дейкина А. Развитие познавательных интересов дошкольников в процессе медиаобразования : автореф. дис. кандидата пед. наук : 13.00.01 «Педагогическая психология» / А. Дейкина. – Х., 2000. – 31 с.

4. Пастушенко Н. Розвиток пізнавальних інтересів дітей дошкільного віку засобами пошуково-дослідницької діяльності / Н. Пастушенко // Психолого-педагогічні науки. – 2012. – № 5. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : Nzsp_2012_5_27.pdf

5. Дитина. Програма виховання і навчання дітей від двох до семи років / наук. кер. проекту: В. О. Огнев'юк, К. І. Волинець; наук. кер. програмою: О. В. Проскура, В. У. Кузьменко, Н. В. Кудикіна. – К. :Київський університет імені Бориса Грінченка, 2012. – 492 с.

Журавська Кароліна,
студентка 34 групи ННІ педагогіки
Житомирського державного університету імені Івана Франка,
науковий керівник: Коновальчук І.М.

Сучасні підходи до організації проведення художньої праці з дітьми старшого дошкільного віку

Постановка проблеми. Глибокі перевтілення в соціальній, економічній і соціокультурній сферах життєдіяльності нашого суспільства чинять великий вплив на розвиток педагогічної науки. Інноваційні процеси у сфері освіти спонукають до створення умов, що підвищують рівень розвитку творчої особистості, її індивідуальності вже в дошкільному дитинстві. Гуманізуюча роль творчості визначається тим, що вона відкриває нові для дитини цінності пізнання, перетворення, переживання, які збагачують її світ, сприяють прояву творчих якостей особистості.

Одна з актуальних проблем педагогічної науки – це оновлення сформованої системи дошкільної освіти з позиції особистісно-орієнтованого підходу до розвитку творчості дітей в різних видах діяльності, в тому числі і художньої. Її дослідження сприяє новому осмисленню теоретичних положень і практики творчої діяльності ЗДО, спрямованих на художній розвиток дитини, її творчих здібностей, особливого ставлення до життя, до суспільства, до цінностей мистецтва і культури.

Сам процес дитячої творчості розвивається на основі двох підходів. З одного боку, як вказував Л. С. Виготський, потрібно культивувати творчу уяву, з іншого боку, в особливій культурі потребує процес дитячої творчості, який ґрунтується на наслідуванні, яке служить важливим фактором розвитку дитини, зокрема її художніх здібностей [2].

Мета статті полягає в доведенні, що художня праця для дітей старшого дошкільного віку є універсальним засобом, що сприяє розвитку творчих здібностей, фантазії, мисленню, підвищує комунікабельність, індивідуальність, самостійність поведінки і т.д..

Відомо, що дитяча творчість є унікальним явищем. Багато педагогів і психологів, як вітчизняних, так і зарубіжних, підкреслюють велике значення занять художньою творчістю у всебічному, особливо в естетичному розвитку особистості дитини.

Образотворча діяльність дошкільників містить в собі великі потенційні можливості всебічного розвитку дитини. Однак ці можливості можуть бути реалізовані лише тоді, коли діти відчують радість і задоволення від створеного ними, якщо у них процес творчості викличе гарний настрій, втілення образів, створюваних творчістю.

Особливості старшого дошкільного віку в тому, що діти вже мають здатність мотивувати власний вибір, їх захоплення змістом, ідеями, вмінням оцінювати зроблене. Зміст творчої роботи багато в чому визначається багатством дитячої уяви. І, нарешті, на шостому році життя інтенсивно розвиваються такі сторони особистості, які багато в чому визначають творчу активність дитини, суть якої являється не слідувати готовим шаблонам, а шукати якомога більше власних

оригінальних рішень, не боятися вільно, направляти свою уяву на пошук чогось нового.

В минулому у суспільства не виникало особливої потреби в оволодінні творчості людей. Таланти з'являлися як би самі собою, стихійно створювали шедеври літератури і мистецтва. У наш час ситуація докорінно змінилася. Життя в епоху науково-технічного прогресу стає все різноманітніше і складніше. І воно вимагає від людини не шаблонних, звичних дій, а рухливості, гнучкості мислення, швидкої орієнтації і адаптації до нових умов, творчого підходу до вирішення великих і малих проблем.

В дошкільному віці заняття образотворчою діяльністю є дуже важливе, адже воно служить поліпшенню художньої освіти та естетичного виховання дітей. Необхідно навчити дітей бачити прекрасне, розуміти і цінувати витвори мистецтва, красу і багатство рідної природи. До образотворчої діяльності відносяться малювання, аплікація, ліплення.

Психологічні та педагогічні дослідження, а також практика наших ЗДО доводять, що початок розвитку творчих здібностей дітей падає на дошкільний вік, коли змінюється характер їх діяльності в порівнянні з раннім дитинством. На відміну від дорослих діти не здатні у всіх деталях обдумати майбутню роботу, вони намічають лише загальний план, який реалізується в процесі діяльності. Завдання вихователя - розвивати творчі здібності дитини, цілеспрямовано уяву, спонукати в будь-якій справі йти від думки до дії [1].

Творча діяльність - це індивідуальна чи колективна творчість, результатом якої є створення або інтерпретація творів, що мають культурну цінність. Під творчою діяльністю ми розуміємо таку діяльність людини, в результаті якої створюється щось нове - будь це предмет зовнішнього світу або побудова мислення, що приводить до нових знань про світ, або почуття, що відбиває нове ставлення до дійсності.

З психологічної точки зору дошкільне дитинство є сприятливим періодом для розвитку творчих здібностей тому, що в цьому віці діти надзвичайно допитливі, у них є величезне бажання пізнавати навколишній світ. І батьки, захоплюючи допитливість, залучаючи їх у різні види діяльності, сприяють розширенню дитячого досвіду. А накопичення досвіду і знань - це необхідна передумова для майбутньої творчої діяльності. Дошкільне дитинство також є сенситивним періодом для розвитку творчої уяви. Отже, дошкільний вік, дає прекрасні можливості для розвитку здібностей до творчості. І від того, наскільки були використані ці можливості, багато в чому буде залежати творчий потенціал цієї дитини в майбутньому.

Одним з найважливіших факторів творчого розвитку дітей є створення умов, що сприяють формуванню їх творчих здібностей. На основі аналізу робіт кількох авторів, можна виділити шість основних умов успішного розвитку творчих здібностей дітей [1].

Перша умова до успішного розвитку творчих здібностей є ранній фізичний розвиток малюка: раннє плавання, гімнастика, раннє повзання і ходіння. Потім раннє читання, рахунок, раннє знайомство з різними інструментами і матеріалами.

Другою умовою розвитку творчих здібностей дитини є створення обстановки, що випереджає розвиток дітей. Необхідно, наскільки це можливо заздалегідь оточити дитину таким середовищем і такою системою відносин, які стимулювали б його найрізноманітнішу творчу діяльність і поволі розвивали б в ньому саме те, що в відповідний момент здатне найбільш ефективно розвиватися.

Третя умова ефективного розвитку творчих здібностей впливає з самого характеру творчого процесу, який вимагає максимального напруження сил. Така умова максимального напруження сил найлегше досягається, коли дитина вже повзає, але ще не вміє говорити. Процес пізнання світу в цей час йде дуже інтенсивно, але скористатися досвідом дорослих малюк не може, так як пояснити

такому маленькому ще нічого не можна. Тому в цей період малі змушений більше, займатися творчістю, вирішувати безліч абсолютно нових для нього завдань самостійно і без попереднього навчання. У дитини закотився далеко під диван м'яч. Батьки не повинні поспішати дістати йому цю іграшку з-під дивана, якщо дитина може вирішити цю задачу сам.

Четверта умова успішного розвитку творчих здібностей полягає в наданні дитині великої свободи у виборі діяльності, у чергуванні справ, в тривалості занять одним яким-небудь справою, у виборі способів і т.д. Тоді бажання дитини, його інтерес, емоційний підйом слугує надійною, гарантією того, що вже більше напруження розуму не призведе до перевтоми, і піде дитині на користь.

П'ята умова - не перетворювати свободу у вседозволеність, а допомога в підказку. Не можна робити що-небудь за дитину, якщо вона може зробити це сама.

Шоста умова - тепла дружня атмосфера в сім'ї і дитячому колективі. Важливо постійно стимулювати дитину до творчості проявляти співчуття до її невдач, терпляче ставитися навіть до дивних ідей невластивим в реальному житті. Потрібно виключити з ужитку зауваження та засудження.

Виховання творчих здібностей дітей буде ефективним лише в тому випадку, якщо воно буде являти собою цілеспрямований процес, в ході якого вирішується ряд приватних педагогічних завдань, спрямованих на досягнення кінцевої мети[3].

Таким чином, говорячи про проблему творчих здібностей дітей, хотілося б підкреслити, що їх ефективний розвиток можливий лише за спільних зусиллях як з боку вихователів дошкільних установ, так і з боку сім'ї. На жаль, педагоги скаржаться на відсутність належної підтримки з боку батьків, тим більше, якщо це стосується педагогіки творчості. Тому доцільно проводити спеціальні бесіди та лекції для батьків, на яких би розповідалося про те, чому так важливо розвивати творчі здібності з дитинства, які умови необхідно створювати в сім'ї для їх успішного розвитку, які прийоми та ігри можна використовувати для розвитку творчих здібностей в сім'ї, а також батькам рекомендувалося б спеціальна література з цієї проблеми.

Список використаних джерел:

1. Н.Ю. Венгер «Путь к развитию творчества». - Дошкольное воспитание. - 1982 №11.
2. Л.Н.Выготский «Воображение и творчество в дошкольном возрасте». - СПб.: Союз, 1997.
3. «Коллективное творчество дошкольников» под ред. А.А.Грибовской-М., 2004г.
4. Т.С.Комарова «Детское художественное творчество». - М., 2008г.
5. Н.Н.Поддьяков «Формирование и развитие творчества дошкольников».

Задерейко Тетяна,

студентка 35 групи ННІ педагогіки
Житомирського державного університету імені Івана Франка,
науковий керівник: Коновальчук І.М.

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ДОПИТЛИВОСТІ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Актуальність дослідження. Модернізація дошкільної освіти відбувається шляхом упровадження концептуальних положень Державної базової програми розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі», що реалізує парадигму сучасної освітньої системи України. У програмі окреслено основні положення організації життєвого простору для виховання дитини, творчої діяльності педагогів заклад дошкільної освіти із формування життєздатної, гнучкої, свідомої особистості [1, с.24]. Програма орієнтує педагогів на формування в дитини цілісної картини світу.

Допитливість дитини може бути основою виникнення стійкого пізнавального інтересу, спрямованого на конкретний предмет і певну діяльність. Тимчасова періодична, але систематично виникаюча і позитивно емоційно забарвлена спрямованість дитини на пізнавальний матеріал призводить до допитливості.

Допитливість дозволяє дитині розширити коло знань і поглибити розуміння навколишньої дійсності [7, с.23].

Л.С. Виготський зазначав одним з найважливіших завдань педагогів є формування пізнавального інтересу дітей старшого дошкільного віку, адже саме в цьому віці дитина об'єктивно готова до цілеспрямованої пізнавальної діяльності та розвитку пізнавальних інтересів [4, с.18]. В.В.Давыдов відмітив, що це завдання є актуальним, оскільки саме пізнавальний інтерес передуює появі мотивації навчання як одного з головних чинників готовності дитини до школи [5, с.29].

Вітчизняні педагоги та психологи Л.С. Виготський, С.Л. Рубінштейн, О.І. Божович, Е.В.Гусарова, Н.П.Зубалій, О.В. Запорожець надають великого значення потребі в орієнтуванні, в отриманні нових вражень, у пробудженні допитливості, яка є однією із спонукальних сил розумового розвитку дитини.

Про взаємозв'язок допитливості та пізнавального інтересу вказували такі вчені, як С.Л.Рубінштейн та М.Д.Ярмаченко, які вказували на те, що саме допитливість викликає пізнавальний інтерес до навколишнього середовища.

Видатні науковці С.Л.Рубінштейн, Н.Ф.Добринін, М.Ф.Беляєв розглядають допитливість як особливу форму пізнавальної активності. І. І. Цветков, І.М. Подберезін, М.Ф.Морозов визначають допитливість як ступінь формування пізнавальних інтересів.

Мета статті полягає теоретичному розгляді проблеми формування допитливості у дітей старшого дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. Аналіз психолого-педагогічної джерел засвідчує, що допитливість є необхідним компонентом психологічного розвитку дитини дошкільного віку, умовою її успішної розумової діяльності.

Програмові завдання щодо формування допитливості у дітей старшого дошкільного віку, які розкриті у Законі України «Про дошкільну освіту, Базовому компоненті дошкільної освіти, Державній базовій програмі розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі», програмі «Впевнений старт», спрямовані на формування пізнавального інтересу, допитливості як підґрунтя мотивації до навчання, розвитку активності, самостійності, творчої ініціативи дитини старшого дошкільного віку, розширення досвіду пізнання дитиною оточуючого світу, заохочуванню пізнавальних питань дитини тощо [1; с.3].

Педагоги також відмічають певні розбіжності у підходах до вивчення феномену допитливості, яку розглядають як рису характеру; як прояв розумової активності; як умову мотивації поведінки вроджену, фатально зумовлену якість; як системну якість особистості; як базову інтелектуальну якість тощо.

К.М.Рамонова виокремлює серед структурних компонентів допитливості як психологічного явища наступні компоненти : потребово-мотиваційний, емоційний, операційний, когнітивний, вольовий та рефлексивний.[2; 6]. Виділені науковцем критерії та показники дозволили визначити рівні допитливості у дітей старшого дошкільного віку. Високий рівень- дитина проявляє усвідомлену увагу та інтерес до предмету або діяльності, ставить багато питань, які свідчать про глибину проникнення в спостережувані явища (про спосіб життя, про явища природи). У дитини є постійно позитивне емоційне ставлення до предмета чи діяльності (різноманітні емоції, викликані ними). Проявляє активні і самостійні дії, спрямовані на пізнання предмета чи діяльності, цікавиться будовою тварин чи рослин, зорієнтована на краще розпізнання влаштування предмета, розуміння його функціонального призначення в дослідницькій діяльності та експериментування. Середній рівень- дитина ситуативно проявляє усвідомлену увагу та інтерес до предмета або діяльності, задає питання щодо зовнішніх ознак предмета, емоційного ставлення до предмета або діяльності (різноманітні емоції, викликані ними). Не завжди проявляє активні самостійні дії, спрямовані на пізнання предмета чи діяльності, на краще розпізнавання влаштування предмета, розуміння його функціонального призначення в дослідницькій діяльності та

експериментуванні. Низький рівень характеризується наступним -дитина не проявляє усвідомленої уваги і інтересу до предмета або діяльності, задає питання тільки про зовнішні ознаки предмета. У дитини не спостерігається позитивного емоційного ставлення до, активних і самостійних дій, спрямованих на пізнання предмета або дослідження та експериментування.

При низькокому рівні допитливості дошкільників,педагоги-практики виокремлюють педагогічні умови формування допитливості у дітей старшого дошкільного віку, зокрема створення нових педагогічних ситуацій; використання форм і методів роботи, які передбачають емоційний вплив на дитину (спостереження за сприйняттям казок, музичних творів ,перегляд мультфільмів,спільних ігор та розваг(походи,квести,театр).Серед педагогічних умов, які сприяють формуванню допитливості дітей старшого дошкільного віку, є визначають: наявність розвивального середовища для організації пізнавальної діяльності; створення безризикового середовища для пізнання; розширення інформаційного поля; стимулювання чуттєвої сфери дитини; стимулювання допитливості шляхом створення ефекту здивування та емоційного захоплення; стимулювання пізнавальної активності та мислення;обов'язкова опора на зоровий аналізатор та тактильні відчуття; підтримка самостійної пошукової діяльності; стимулювання прагнення удосконалюватися; створення «ситуації успіху».

На сучасному етапі педагоги приділяють увагу підбору ефективних методів формування допитливості у дітей старшого дошкільного віку.

Метод –це спосіб взаємопов'язаної діяльності вихователів і вихованців, спрямованої на формування у дітей пізнавального інтересу певних поглядів, переконань, а також навичок і звичок . Серед ефективних методів підвищення пізнавального інтересу та формування допитливості дітей старшого дошкільного віку відносять: аналіз та синтез, завдання на порівняння за контрастом і за подобою, завдання на групування і класифікацію, моделювання і конструювання, вміння поставити питання, метод експериментування і проведення досліджень.

Для більш ефективного застосування методу в конкретній ситуації ми використовуємо прийом -як частину, елемент методу виховання. Найбільш дієвими прийомами формування допитливості визначено організацію систематичної пошукової діяльності, виховання пізнавального ставлення та створення внутрішньої мотивації дитини.

Допитливість дітей старшого дошкільного віку виражається, насамперед, у їх численних питаннях, з якими вони звертаються до дорослих. Ці питання виникають із потреби орієнтуватися в оточуючому світі. Причинами для таких запитань, як правило, є відчуття невпевненості в чомусь, прояв невідомого, загадкового, незвичайного. Допитливість в дошкільному віці спочатку викликається в основному зовнішніми властивостями предметів і явищ. Брак знань і життєвого досвіду обмежує на цій віковій ступені можливість проникнути в сутність речей, виділити в них суттєві ознаки. У старших дошкільників ускладнюється пізнавальна активність, що проявляється в їх прагненні до встановлення подібних ознак предметів, а також виявлення зв'язків між ними.

Проаналізував психолого-педагогічну теорію визначено сутність поняття допитливості як форму пізнавальної активності.Допитливість в дошкільному віці спочатку викликається в основному зовнішніми властивостями предметів і явищі. Нехватка знань і життєвого досвіду обмежує на цій віковій ступені можливість проникнути в сутність речей, виділити в них суттєві ознаки. Потім питання спрямовуються на те, щоб отримати словесні позначення спостережуваних предметів і явищ і пояснення суто зовнішніх, парою другорядних і малозначущих, але вражаючих своєю незвичністю предметів і явищ. У старших дошкільників ускладнюється пізнавальна активність, що проявляється в їх прагненні до встановлення подібних ознак предметів, а також виявлення зв'язків між ними.

Отже, в статті розглянуто сутність поняття допитливості, особливості її формування в дошкільному віці, окреслені методи формування допитливості.

Подальші дослідження проблеми формування допитливості дітей старшого дошкільного віку спрямовані на діагностику допитливості та впровадження в практичну діяльність вихователів методів та прийомів її розвитку.

Список використаних джерел:

1. Базова програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у світі» / наук. ред. та упоряд. О.Л. Кононко. – 2-ге вид., випр. – К. : Світоч, 2008. – 430 с.
2. Божович Л. И. Познавательные интересы и пути их развития [Текст] / Л. И. Божович // Известия АПН РСФСР. - М.: Изд. АПН РСФСР, 1955. -№73. - С. 12.
3. Впевнений старт: програма розвитку дітей старшого дошкільного віку/ наук. Кер. Б.М. Жебровський. – К., 2010 – [Електронний ресурс]// Режим доступу до вид.: http://urk.org.ua/news...starshogo_doshkilnogo_viku.../.
4. Выготский, Л.С. Педагогическая психология /Л.С. Выготский. - М.: Педагогика, 1991.- 479 с.
5. Давыдов, В.В. Требования современного начального обучения к умственному развитию детей дошкольного возраста /В.В. Давыдов // Дошкольное воспитание. -1970. -№4. -С. 29-35
6. Зубалий Н.П. Формирование положительного отношения к учению детей шестилетнего возраста (в условиях подготовительных классов общеобразовательной школы): дис. . канд. психол. наук /Н.П. Зубалий. -Киев, 1986.-161с.
7. Рубинштейн, С.Л. Основы общей психологии /С.Л'. Рубинштейн. -СПб.: Изд-во «Питер», 2000. -712 с.

Смифчук Анна,

студентка 34 групи ННІ педагогіки
Житомирського державного університету імені Івана Франка,
науковий керівник: Мачушник О.Л.

УКРАЇНСЬКА КАЗКА ЯК ЗАСІБ МОРАЛЬНО-ЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ

Актуальність проблеми. Сучасна модель освіти в Україні спрямовується на пріоритетний розвиток особистості та створення для цього відповідних умов. У вихованні дітей дошкільного віку існує багато проблем і, серед них однією з найголовніших є така: як виховати у дитині, зберегти й посилити в ній відчуття причетності до родових, етнонаціональних ціннісних основ і водночас підготувати її до сприйняття та засвоєння найсучасніших інтелектуальних, технічних, технологічних і художніх здобутків людства.

Завданням ДНЗ є виконання вимог Базового компонента дошкільної освіти. Вихователі дошкільних навчальних закладів покликані навчати дітей цінувати речі, вироблені руками рідних і передані в спадщину, поважати творців народної творчості, залучати дітей до культурних набутоків і творчої спадщини нації. У дітей необхідно сформулювати вміння впізнавати народну казку, розуміти її призначення, роль, особливості використання [1, с.12].

Закладати основи моральності, виховувати морально-етичні цінності слід з самого раннього віку, коли формуються характер, ставлення до світу, оточуючих людей [5, с.19]. Одним із ефективних засобів морального виховання дошкільників є народна казка. Казка є засобом не лише морально-етичного, а й розумового, трудового, естетичного виховання особистості дошкільного віку.

Аналіз досліджень та публікацій із означеної проблеми. Вагоме значення для опрацювання досліджуваної нами проблеми мають теоретичні положення, обґрунтовані П.Блонським, А.Макаренком, В.Сухомлинським, К.Ушинським, які високо цінували роль народної творчості в морально-естетичному вихованні дошкільників. Ідеї щодо морально-естетичного виховання дітей на засадах народної педагогіки, українського фольклору представлені у роботах О.Воропая, Г.Довженок, П.Ігнатенка, В.Ликова, Т.Мацейків, Н.Миропольської, В.Поплужного, Ю.Руденка, Н.Сивачук, В.Скуратівського, М.Стельмаховича, Є.Сявакко та ін.

Мета статті полягає теоретичному та експериментальному дослідженні використання засобів казок у морально-етичному вихованні дітей старшого дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. Моральне виховання - це процес виховної діяльності ДНЗ та родини із метою формування моральних почуттів, потреб, якостей, переконань дошкільника [3, с.14].

Казка потрібна кожній дитині як необхідний засіб навчання та виховання. Адже казка зачаровує дитину образністю рідного слова, його красою, колоритністю персонажів, особливостями їх характеру, багатством природи. Характерне для казки торжество справедливості, перемога добра над злом викликають співчуття дитини, співпереживання [6, с.23]. Прості та зрозумілі сюжети і казкові герої захоплюють дітей, які дуже часто охоче вигадують кінцівку казки самостійно, вигадують сюжетно-рольові ігри за змістом улюбленої казки [7, с.40]. Казка також виступає важливим засобом розумового виховання дитини старшого дошкільного віку, адже активізує всі розумові процеси дитини: мислення, увагу, уяву, пам'ять [4, с.57].

Казка – невичерпне джерело народної мудрості, один із найпопулярніших жанрів словесності. Перебуваючи сьогодні головним чином у сфері дитячого фольклору, вона зберігає архаїчні елементи, водночас плекає ідеали краси, доброти, милосердя, засуджує жадібність, корисливість і нечесність.

У сучасному казкознавстві існує загальноприйнята класифікація казок за їх видами, а саме: казки про тварин («звіриний епос»), чарівні (або героїко-фантастичні, фантастично-героїчні), соціально-побутові, комулятивні казки, небилиці, легенди, перекази.

Загальний алгоритм з казкою передбачає такі функціонально пов'язані етапи: релаксаційно-мотивуючий, входження в казку, збагачення нею; гра в казку проєктувально-імпровізаційний, підсумковий; прощально-мотивуючий.

У дошкільному закладі пропонуються такі види занять з казкою:

- читання (авторських, віршованих) казок;
- розповідання народних казок;
- театралізація-розігрування та показ казки вихователем;
- драматизація-розігрування в ролях знайомої дітям казки;
- відтворення характерних рис його героїв;
- інсценізація — точне й послідовне відтворення змісту казки дітьми з допомогою костюмів, різних атрибутів, декорацій;
- ігри за сюжетами знайомих казок;
- показ казок через проєкційні ліхтарі (діафільми);
- перегляд казок у телепередачах, кінофільмах;
- ритмізування — ритміко-речитативна розповідь на одній ритмічній кривій, з однією інтонацією;
- узагальнювальні бесіди на теми: «Моя улюблена казка», «В гостях у казки», «Казка в гостях у дітей»;
- тематичні розважальні заняття: «Казки бабусі Орисі», «Казка дідуся Панаса», «Вам казка, а мені бубликів в'язка»;
- дидактичні ігри: «З якої казки герой?» (або «З якої казки я прийшов?»), «Добери картинку», «Подорож у дивовижний світ казок», «Лист дідуся-казкаря»;
- переказування знайомих казок дітьми;
- бесіди на морально-етичні теми за змістом казок;
- самостійне складання дітьми казок;
- бесіди за змістом казкових ілюстрацій та репродукцій художніх картин на казкові сюжети.

Висновки. Казка навчає дітей загальнолюдських цінностей. Саме в казці сконцентровано основні категорії моралі: добро і зло, правда й кривда, щастя та біда, які кожна людина повинна зрозуміти з перших кроків життя. У казках завжди

цінується Людина не за соціальне чи матеріальне становище, а за вдачу, вроду, характер, за те що вона приносить людям своїм існуванням. Використання основних розвивальних завдань казки дає змогу дитині впоратись із дуже складними проблемами.

Казка невіддільна від краси, сприяє розвитку естетичних почуттів, без яких немислимо благородство душі, серцева чуйність до людського нещастя, горя, страждання. Завдяки казці дитина пізнає світ не тільки розумом, а й серцем. Казка благодатний і нічим не замінний джерело виховання любові до Батьківщини.

Формуючи моральні уявлення у дитини в дошкільному віці, ми забезпечуємо становлення в майбутньому такої особистості, яка поєднуватиме в собі духовне багатство, істинні моральні якості і моральну чистоту.

Система роботи над казкою у контексті морально-етичного виховання повинна передбачати ефективні педагогічні умови, які б активізували інтерес дітей, а також збагачували їх мовлення, розвивали мислення, пам'ять. До таких форм та методів роботи над казкою можна віднести переказування, самостійне продовження казки дитиною, ігри – драматизації за сюжетом казки.

Аналізуючи отримані результати дітей на підсумковому етапі експерименту, авторська програма із роботи над казкою на формувальному етапі засвідчила свою ефективність, адже результати ЕГ, де робота проводилася зросли, а гіпотеза підтвердилася.

Список використаних джерел:

1. Бех І.Д. Законопротірі сучасного виховного процесу / Бех І.Д. // Дошкільне виховання. – № 2. – 2004. – С. 3.
2. Бріцина О. Ю. Українська народна казка / О.Ю. Бріцина. - К.: Наук. думка, 2009. – 121 с.
3. Запорожець А.В. Психологія восприяття ребенком-дошкольником літературного произведения / А.В.Запорожець. - Избр. психологич. труды: В 2-х т. - М.: Педагогика, 1986. - 296 с.
4. Панова Е.П. Розвиток пізнавальних здібностей у дітей дошкільного віку / Е.П. Панова // Дошкільне виховання. – 2012. – №6. – С.56-59.
5. Русова С.Ф. В оборону казки / С.Ф. Русова // Дошкільне виховання. - 2011. - № 6. - С. 11.
6. Сухомлинський В.О. Проблеми виховання всебічно розвиненої особистості. Вибрані твори: У 5т. – Т.2. / В.Сухомлинський. – К., 1977. – С.401-638.
7. Шорохова О.А. Граємо в казку. Казкотерапія і заняття з розвитку зв'язного мовлення дошкільників / О.Шорохова. – М., 2008. – 208 с.

Карнафель Дар'я,

студентка 34 групи ННІ педагогіки

Житомирського державного університету імені Івана Франка,

науковий керівник: доцент Федорова М. А.

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЯВУ СТРАХУ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Постановка проблеми у загальному вигляді. Дослідження страхів у дітей дошкільного віку є актуальною в наш час, оскільки зростання кількості дітей зі страхами, з якими тісно пов'язані хвилювання та почуття невпевненості в собі, негативно впливає на самооцінку дитини. Для того аби зрозуміти, який страх хвилює дитину і визначити чого саме вона боїться, та як сильно, необхідно провести з дитиною бесіду, і спробувати побороти страх граючись.

Страх - це одна зі сторін нашої психічної активності. Дитячі страхи – це емоції, що носять мимовільний характер і спрямовані на мобілізацію захисних джерел людського організму. Страхи найбільше проявляються у дітей старшого дошкільного віку, адже чим дитина доросліше тим більше її починає все турбувати, лякати. Педагоги і батьки мають ставитися до цієї проблеми серйозно і шукати кваліфіковану допомогу щодо розв'язання питань подолання дитиною страху.

Страхи дитини дошкільного віку різноманітні та потребують психолого-педагогічної корекції, що і зумовлює актуальність і соціальну значущість проблеми дослідження Л. С. Виготський, Г. С. Костюк, К. Ізарда, С. Холл,

Г. Купер, О. Левін, З. Фрейд. Дослідження страхів у віковому аспекті представлені в роботах О. І. Захарова, Б. Філліпса, Ю. Максимової, А. М. Прихожана, Н. Карпенко, І. М. Панфілова, О. Скляренко та інші.

Мета статті полягає в дослідженні проблеми страхів у дітей старшого дошкільного віку. Страх - внутрішній стан, що обумовлений загрозою реального або передбачуваного лиха. У перекладі з латинської мови страх означає «тісно». Страх – це емоція, що може виникати на будь-якому віковому етапі. З точки зору психології вважається негативно забарвленим емоційним процесом. В теорії диференціальних емоцій К. Ізарда відніс страх до базових емоцій, тобто, що він є природженим емоційним процесом, з генетично заданими фізіологічним компонентом, строго певним мімічним проявом і конкретним суб'єктивним переживанням [4]. На думку З. Фрейда, страх - афективний стан очікування будь-якої небезпеки. Страх перед якимось конкретним об'єктом називається острахом, в патологічних випадках - фобією. Страхи часто є результатом незадоволених бажань і потреб [4].

Відомий науковець О. І. Захаров визначає поняття «страх» як ефективне емоційно-загострене відображення у свідомості конкретної загрози для життя і благополуччя.

О. І. Захаров виділяє причини виникнення страху у дітей:

тривожність у відношеннях з дитиною та надмірне оберегання її від небезпеки та ізоляція від спілкування з однолітками;

велика кількість заборон з боку батьків тієї ж статі чи повна свобода дитини, дарована батьками іншої статі;

психічні травми типу переляку, які загострюють вікову чутливість дітей до тих чи інших страхів;

психологічне зараження страхами в процесі безпосереднього спілкування з однолітками та дорослими [5].

З погляду психологічних та педагогічних аспектів цієї проблеми можна стверджувати, що страхи дітей дошкільного віку – це емоція, як характеризується високою емоційною напруженістю, яка впливає на перцептивно-когнітивні процеси, а особливо на поведінку індивіда. Для нас страх виступає не як загрожуване нам явище, а як попередження для нас. Страх – це важлива для нас якість, адже вона має здатність враховувати можливість виникнення ризику. Тому якби у людей був відсутній страх під час якихось дійств, то люди робили б багато нерозважливих вчинків, в тому числі трагічних.

Дитячі страхи – це неминучі прояви психіки, якими неможна знехтувати адже це може призвести до небезпечних наслідків [4]. Страхи дітей є тривожнішими ніж страхи дорослого, адже діти багато чого не розуміють і переживають набагато гостріше. Найчастіше дитячі страхи виникають на основі сильних переживань, гучного звуку, темряви, неприємної ситуації та інше.

Із самого народження кожна дитини побоюється чогось нового, адже воно ще не є відомим для неї і спричиняє у дитини страх. У дитини бурхлива фантазія вона одушевляє предмети, які оточують її навколо, вірить у реальних казкових персонажів та героїв мультфільмів.

Якщо дитині не вистачає впевненості в тому, що мама любить її, чи в тому, що в потрібний момент вона опиниться поруч, у неї може з'явитись тривога чи страх того, що з мамою щось трапилось. У випадках хвороби чи відсутності батьків, у дітей може виникнути страх розлуки з ними.

Непомітно можна посилювати готовність до розвитку страху, якщо в присутності дітей згадувати про хвороби, біль, операції. Діти надто чутливі до таких розповідей. Часто батьки свідомо загрожують своїм дітям, намагаючись

саме так підняти власний авторитет. Щоб діти їх слухались, лякають хворобами, інфекціями, лікарями, уколами. Тривожність і страх можуть бути викликані втратою бажаного об'єкту (дитина полишена батьків, близького друга чи улюбленої тваринки).

Більшість страхів виникають з провини батьків. Адже вони часто користуються вигаданими страшними персонажами, аби заспокоїти малечу в потрібний момент. Наприклад: «Віддам тебе дядьку!», «Прийде Баба-Яга і забере!», «Впадеш!», «Обпечешся!». Батьки навіть не здогадуються, що ці заспокійливі персонажі впливають на психіку їх дитини. Психолог Ганна Гнилокурєнко говорить: «Якщо дитині постійно розповідають історії про Бабая, дитина поступово починає в це вірити, лякатися, а потім, на жаль, може і хворіти».

Коли дитячі страхи хворобливо загострені і зберігаються тривалий час, то це є ознакою неблагополуччя та свідчить про фізичну і психічну ослабленість дитини, про неправильну поведінку батьків, конфліктні стосунки в сім'ї. Якщо дитина говорить батькам, що вона боїться, а батьки на це ніяк не реагують, то така дитина стає ніби самотньою і проявляє це плаксивістю. За таких умов страхи підсилюються і ще більше загострюються, і все це може призвести до невротичного розладу. А розлади в свою чергу вже проявляються у дитині в природних станах таких як: заїкання, смоктання пальців, висмикування волосся.

Збільшенню кількості страхів сприяють такі чинники:

- наявність страхів у батьків;
- виховання у неповній сім'ї;
- гіперопіка з боку батьків;
- нервово-психічні перевантаження матері, яка взяла на себе роль головної у сім'ї;
- обмеження дитини у виділенні бурхливих емоцій;
- страх у користуванні новими речами, адже батьки завжди погрожують дитині, якщо порвеш, то більше не куплю [5].

Особливості прояву страхів у дітей старшого дошкільного віку перебували в центрі уваги, як психологів так і педагогів з давніх часів. Педагогічна дійсність щодня доводить, що процес навчання проходить ефективніше, якщо в дитини відсутні, негативні емоції, дитина не відволікається, не боїться виконувати завдання. В період від 3- 6 років у дітей накопичено багато відомостей про оточуючий світ. Дорослі повинні розповідати дитині, що в оточуючому світі є безліч страхів, які її можуть турбувати, але дитина має на них реагувати адекватно, щоб її страхи не перейшли у фобію, яка дитину може спонукати протягом її довгого життєвого шляху. Психологи ототожнюють, що у дитини мають бути страхи, сама так дитина буде вправі регулювати свої емоції та подолати будь які перешкоди.

Отже, в підсумку можна сказати, що є причинами дитячих страхів:

- фантазії дітей – дитина може собі уявити привода, чудовиська в будинку, зміїв, які повзають по їх кімнаті, що в будинку живе домовий;
- конкретний випадок - дитину вкусила тварина, дитина побачила дорожньо-транспортну пригоду, дитина застрягла в ліфті, на дитину підвищили голос;
- сімейні конфлікти - дитина боїться стати причиною виникнення конфліктів у сім'ї, відчуває провину за її виникнення, боїться підвищеного голосу з вуст батьків у її бік;
- відносини з однолітками - якщо з дитини насміхаються в групі, ображають, то у дитини поступово виникає страх спілкування з ровесниками;
- невроз - це психічний розлад, що не спотворює сприйняття навколишнього світу і має зворотній характер (що дуже важливо). Розлад, який вимагає консультації фахівця, часто є причиною страхів та протікають надто емоційно [3].

Страх – це важлива для нас якість, адже вона має здатність враховувати можливість виникнення ризику. Тому якби у людей був відсутній страх під час якихось дійств, то люди робили б багато нерозважливих вчинків, в тому числі трагічних.

Список використаних джерел:

1. Бреслав Г.М. Эмоциональные особенности формирования личности в детст.- М.: Педагогика, 1995.- 181с.
2. Вард И. Фобия. – М.: Проспект, 2002. – 78с.
3. Давиденков С. Н. Основы профилактики невроза / С.Н. Давиденков // Клин. медицина. -1954. -№3. - С. 3-8.
4. Захаров А. И. Дневные и ночные страхи у детей. – СПб.: Речь, 2005. – 320с.
5. Захаров А. И. Как предупредить отклонения в поведении ребенка.- М., 1986.

Климчук Валентина,

магістрантка 13 групи ННІ педагогіки

Житомирського державного університету імені Івана Франка,

науковий керівник: Федорова М.А.

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ МОНОЛОГІЧНОЇ ОМПЕТЕНТНОСТІ У СТАРШОМУ ДОШКІЛЬНОМУ ВІЦІ

Одним з основних завдань у дошкільному дитинстві є розвиток зв'язного мовлення, за допомогою якого реалізується головна функція мовлення – комунікативна. Зв'язне мовлення має надзвичайне значення для розвитку інтелекту та самосвідомості дитини, воно позитивно впливає на формування таких її важливих особистісних якостей, як комунікабельність, доброзичливість, ініціативність, креативність. За допомогою добре розвинутого зв'язного мовлення дитина навчається чітко та ясно мислити, встановлювати контакт з тими, хто її оточує, ініціювати власні ідеї, брати участь у різних видах дитячої творчості.

Наукові дослідження дають нам можливість констатувати, що проблема розвитку зв'язного мовлення дошкільників не є новою. Вона досліджувалася і досліджується класиками педагогічної думки і сучасними науковцями у різних аспектах: психологічному (Л. Вигостський, Г. Леушина, О. Лурія, Т. Піроженко, С. Рубінштейн, І. Сениця та ін.); психолінгвістичному (І. Зимня, Є. Верещакін, О. Леонтьєв, та ін.); лінгвістичному (М. Кочерган, Т. Ладиженська, Л. Мацько, М. Плющ, В. Русанівський, Л. Щерба та ін.); педагогічному (А. Зрожевська, Е. Короткова, Н. Орланова та ін.).

Метою статті є аналіз особливостей розвитку монологічної компетентності у старшому дошкільному віці.

У Базовому компоненті дошкільної освіти в Україні визначено такі вимоги до розвитку монологічного мовлення дитини старшого дошкільного віку: дошкільник складає різні види розповідей (описові, сюжетні, творчі (розповіді-повідомлення, роздуми, пояснення, етюди)), переказує художні тексти, складає розповіді як за планом вихователя, так і самостійно; розповідає про події із власного життя, за змістом картини, художніх творів, на запропоновану тему, за ігровою та уявлюваною ситуаціями, за результатами спостережень та власної діяльності; самостійно розповідає знайомі казки, вміє пояснити хід наступної гри, майбутній сюжет малюнка, аплікації, виробу; планує, пояснює і регулює свої дії.

Відповідно монологічна компетенція містить наступні характеристики: дошкільник володіє навичками розгорнутого, послідовного, логічного, зв'язного мовлення; складає різного типу розповіді, імпровізує, розмірковує про предмети, явища, події, друзів; доходить елементарних узагальнень, висновків; висловлює зв'язні самостійні оцінні судження стосовно різних явищ, подій, поведінки людей, героїв художніх творів; виявляє словесну творчість у різних видах мовленнєвої діяльності.

У програмі розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля» визначено такі освітні завдання щодо розвитку монологічного мовлення у дітей

старшого дошкільного віку:

- продовжувати вчити дітей складати творчі розповіді: розповіді-міркування, з власного досвіду, власні казки й оповідання тощо;
- вчити дітей логічно та послідовно будувати розповідь без повторів, пауз, жестів; виокремлювати в розповіді початок, середину, кінцівку; придумувати назву до розповіді;
- вчити складати сюжетну розповідь за серією картинок (ілюстрацій), за картинкою, порівняльний опис двох картинок, іграшок, предметів; описові розповіді за предметом, іграшкою, картиною, за змістом пейзажної картини, з пам'яті. дотримувати описової структури; складати описові загадки про іграшки, овочі, фрукти, тварин;
- вчити аналізувати назву картини та пропонувати свою назву; складати розповіді про окремі частини, блоки, деталі картини з ініціативи дітей;
- вчити складати творчу розповідь: за поданим початком (закінченням); за опорними словами (сигналами у вигляді предметних картинок); на запропоновану тему; розповіді-міркування, казки. Вчити складати розповіді-міркування, дотримуючись структури (теза, доведення, висновок) та вживаючи причинно-наслідкові сполучники (тому що, через те що, оскільки, адже) та прислівники, що означають доведення (по-перше, по-друге, зрештою, внаслідок, в цілому);
- розвивати вміння переказувати відомий і новий тексти, використовуючи повний, за частинами і творчий вид переказу [3, с. 180].

Психологи відносять появу монологічного мовлення у дітей до п'яти років. Д.Ельконін так пише про це: «Зміна способу життя дитини, формування нових відносин з дорослими і нових видів діяльності призводить до диференціації функцій і форм мовлення. Виникають нові завдання спілкування, які полягають у передачі дитини дорослому своїх вражень, переживань, задумів. З'являється нова форма мови - повідомлення, розповідь про пережите і побачене ....». Монологічне мовлення психологічно більш складне для дітей, ніж діалогічне. Воно є більш розгорнутим, так як необхідно ввести слухачів в обставини подій, досягти розуміння ними розповіді.

Монолог потребує ретельної попередньої підготовки, значного вольового зусилля, композиційних і логічних умінь. Монолог не підтримується ситуацією або запитаннями на відміну від діалогу, він, як правило, адресований не одній людині, а багатьом. Тому монолог повинен бути складений дуже ретельно, щоб бути зрозумілим слухачам.

Монологічне мовлення, як мовлення однієї особи потребує розгорнутості, повноти, чіткості і взаємозв'язку окремих частин розповіді; уміння мовця зосередити свою думку на головному, не захоплюватися деталями і в той самий час говорити жваво, образно, У зв'язному мовленні наочно виступає усвідомлення дитиною мовної дії. Довільно будуючи своє висловлювання, дитина повинна усвідомити логіку вираження думки, зв'язність мовного викладу. Складність монологу полягає в тому, що він потребує від дитини, яка зосередила увагу на якійсь події або художньому творі, вміння одночасно помітити не тільки предмети, явища, а й зв'язки між ними. У роботі з розвитку монологічного мовлення у дітей важливо створювати такі ситуації, в яких вони б відчували, усвідомлювали користь від своїх розповідей, переказів, адже монолог часто складається дітьми без достатнього мотивування, діти не зацікавлені роботою, у них відсутній стимул (складають розповідь, переказ тому, що цього вимагає вихователь). Важливими прийомами стимулювання монологу у дітей є записи їхніх розповідей, придуманих казок, виготовлення «книжок» розповідей, пропозиція розповісти щось батькам, дітям молодших груп, обговорення й оцінка дитячих розповідей, визначення кращих з них тощо.

Усне мовлення, як діалогічне, так і монологічне, часто супроводжується різного роду рухами, які мають характер жестів, змін міміки обличчя тощо. Це робить мову виразнішою, допомагає кращому розумінню змісту сказаного. Проте жести, які супроводжують усне висловлювання, мають другорядний, допоміжний характер, ними не треба зловживати [2, с. 95].

Загалом, у дітей старшого дошкільного віку монологічне мовлення досягає досить високого рівня. З його допомогою дитина виражає свої почуття, думки, знання про довкілля та саму себе. Дошкільник може висловити свою думку чітко, логічно, образно, переконливо. Монологічне мовлення нагадує коротке оповідання, завдяки якому дитина відображає те, що зацікавило, запам'яталося, вразило, схвилювало. Діти п'яти-шести років оволодівають основними типами монологічного мовлення: розповіддю і переказом (в їх елементарній формі).

Переказ художнього твору доступний і близький дітям дошкільного віку в силу того, що дитина отримує готовий зразок, який діє на її почуття, змушує співпереживати і тим самим викликає бажання запам'ятати і переказати почуте. В процесі переказу діти долучаються до художнього мовлення, запам'ятовують емоційні, образні слова і словосполучення, вчаться володіти живим рідною мовою..

Дошкільники засвоюють різні типи висловлювань (описові, сюжетні) з опорою на наочний матеріал і без опори, деякі труднощі викликають розповіді-міркування. Діти беруть участь у переказі художніх текстів. Активно розвивається мовленнєво-творча діяльність, яка за умови правильно організованого навчання сприяє розвитку початкових літературно-художніх здібностей дітей. Разом із тим у багатьох дітей ці вміння нестійкі. Дітям важко добирати факти для своїх розповідей, логічно та послідовно їх будувати, структурувати висловлювання. Також, при складанні розповідей, дошкільники потребують попереднього зразку вихователя. Уміння передавати в оповіданні своє емоційне ставлення до описуваних предметів або явищ ще недостатньо розвинене [4].

У дошкільному віці відбувається відділення мови від безпосереднього практичного досвіду. Головною особливістю є виникнення планувальної функції мови. Вона набуває форму монологічної, контекстної. Діти освоюють різні типи висловлювань (опис, розповідь, міркування) з опорою на наочний матеріал і без нього, ускладнюється синтаксична структура оповідань, збільшується кількість складносурядних і складнопідрядних речень.

За змістом розповіді умовно діляться на два види: фактичні і творчі (ті, що придумані самими дітьми). Складаючи фактичну розповідь, дитина спирається на свої сприйняття і пам'ять, а придумуючи, користується головним чином своїм творчою уявою. Відомо, що діти семи років можуть за аналогією з прослуханими казками придумати нескладні казки, де дійові особи наділяються фантастичними якостями (звірі розмовляють, люди перетворюються).

Діти сьомого року життя поступово оволодівають структурою зв'язної сюжетної розповіді, виділяють в розповіді зав'язку, кульмінацію, розв'язку, використовують пряму мову. Але зміст творчих розповідей в цьому віці одноманітний, не завжди логічний.

Таким чином, зв'язне мовлення у дошкільному віці розвивається від знакової (що означає, читача) і комунікативної функції спілкування до планування і регулювання своїх дій. Старший дошкільник опановує всю систему рідної мови: навчається говорити зв'язно, повно викладати свої думки, складати розгорнуті складні речення; без допомоги переказувати розповіді і казки. І, як наслідок, опановує основними формами мови, властивими дорослим.

Список використаних джерел:

1. Болотова И. О. Современные педагогические методы и технологии по развитию связной речи у детей старшего дошкольного возраста // Молодой ученый. — 2016. — №7.6. — С. 35-38.

2. Іщенко Л. В. Навчання дітей дошкільного віку рідної мови / Л.В.Іщенко. – Умань: СПД Жовтий, 2011. – 164 с.
3. Регіональна програма розвитку дітей дошкільного віку “Українське дошкілля” / авт.-упор. О. І. Білан. – К.: Світич, 2010. – 262 с.
4. Тихеева Є. І. Розвиток мовлення дітей (раннього та дошкільного віку): посібник для вихователів дитячого садка під ред. Сохіна Ф.А. / Є. І. Тихеева - М.: Просвещение, 1981. – 186 с.

Ковальчук Вікторія,
студентка 44 групи ННІ педагогіки
Житомирського державного університету імені Івана Франка,
науковий керівник: доцент Максимова О.О.

УСНА НАРОДНА ТВОРЧІСТЬ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ МОВЛЕННЯ ДИТИНИ СЕРЕДЬНОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Середній дошкільний вік – сенситивний період для розвитку мовлення дитини. Мовлення дитини дошкільного віку розглядається з точки зору його багатоаспектності, а саме з позицій лінгвістичного, психологічного та психолінгвістичного аспектів. Базова програма «Я у світі» передбачає аналіз засвоєння норм словника, граматики, фонетики, інтонаційної виразності тощо. У психологічному контексті мовлення дитини розглядається як взаємозв'язок різних сторін психіки, тому що мовленнєва діяльність займає центральне місце в процесі психічного розвитку особистості та розглядається як психічний процес, який пов'язаний з усіма пізнавальними процесами: пам'яттю, мисленням, увагою, уявою. Тому досить важливим аспектом у контексті розвитку мовлення дитини середнього дошкільного віку є ефективні засоби навчання, куди варто віднести УНТ, яка, через різноманіття своїх жанрів, здатна чинити як розвивальний, навчальний, так і виховний вплив на дитину.

Проблема розвитку мовлення дітей дошкільного віку була об'єктом дослідження таких вчених, як: Л.О.Бадалян, О.В.Головченко, Л.Т.Журба, Л.Г.Кирилова, В.Н.Кожевников, Л.С.Персіанінов, Г.М.Савельєв, І.О.Скворцов, Г.Є. Сухарева, Е.І.Ямпольська, та ін.

Мета статті полягає у теоретичному обґрунтуванні особливостей розвитку мовлення дошкільників середнього дошкільного віку засобами УНТ.

Мовленнєвий розвиток дитини дошкільного віку – це процес набуття оптимального щодо віку кола лінгвістичних уявлень, граматичних умінь і навичок, він характеризується розвиненістю мовлення, сформованістю мовленнєвої активності, самостійністю у наслідуванні мови та оволодінні лінгвістичною інформацією, уміння використовувати різноманітні засоби спілкування.

У сучасних дослідженнях усного мовлення дітей нема єдиного ставлення науковців до внутрішньої психологічної організації процесу породження мовлення. Але в більшості досліджень вона визначається як послідовність взаємопов'язаних фаз мовленнєвої діяльності, одиницями якої є мовленнєві операції й дії, що знаходяться в ієрархічних відношеннях [1;2]. А тому в дослідженнях, присвячених функціонуванню й формуванню мовлення, одиниці мовленнєвої діяльності «психолінгвістичні одиниці» – «оперативні одиниці породження й сприйняття мовлення» (О.О.Леонтьєв) не розглядаються й не використовуються в якості функціональних блоків, що діють у процесах такого породження й сприйняття мовлення [1, с.56].

Дошкільний вік – важливий етап у житті дитини. У цей період дитина відзначається активним фізіологічним розвитком; у неї активно розвиваються всі пізнавальні процеси дитини: увага, мислення, уява та ін.; збільшується рівень соціальної компетентності дитини, яка виходить із вузького сімейного кола та стає частиною колективу ДНЗ, взаємодіє з іншими дітьми. Саме цей фактор вимагає від дитини більш повноцінного оволодіння засобами комунікації, основним із яких є мова.

Розвиток мовлення відбувається у декількох напрямках: удосконалюється його практичне вживання в спілкуванні з іншими людьми, разом з тим мовлення стає основою перебудови психічних процесів, знаряддям мислення. За певних умов виховання дитина починає не тільки користуватися мовленням, але й усвідомлювати його будову, що має важливе значення для наступного оволодіння грамотою.

Протягом дошкільного періоду продовжує зростати словниковий запас дитини. У порівнянні з раннім дитинством словник дитини-дошкільника збільшується, як правило, у три рази. При цьому ріст словникового запасу безпосередньо залежить від умов життя й виховання; індивідуальні особливості тут найбільш помітні, ніж у будь-якій іншій галузі психічного розвитку.

Словник дитини-дошкільника швидко збільшується не тільки за рахунок іменників, але й за рахунок дієслів, займенників, прикметників, числівників і сполучних слів. Дитина паралельно опановує вміння об'єднувати слова в речення за законами граматики. У період дошкільного віку засвоюється морфологічна система рідної мови, дитина практично освоює в основних рисах типи відмінювань і дієвідмін. У той же час діти опановують складні речення, сполучні частки, а також більшість розповсюджених суфіксів. У дошкільному віці діти починають надзвичайно легко утворювати слова, змінювати їхній зміст, додаючи різні суфікси. Діти значну увагу звертають на звукову форму слів [2, с. 56].

Достатньо розвинутий мовленнєвий слух дитини дає їй можливість розрізняти в мовленні дорослих підвищення і пониження сили голосу, помічати прискорення та уповільнення темпу мовлення, уловлювати різні засоби виразності. Наслідуючи дорослих, діти можуть і самі досить точно відтворювати різні інтонації: підвищувати і понижати тон голосу, виділяти у фразах окремі слова, правильно витримувати паузи, виражати емоційно-вольове ставлення до висловленого. Діти вже вміють не тільки говорити достатньо голосно, але й слідувати за гучністю мовлення оточуючих. Вони здатні міняти гучність голосу з урахуванням змісту висловлювання. Таким чином, можливості дітей у використанні свого голосового апарату значно розширюється. Міняючи гучність, темп мовлення, діти починають ширше використовувати інтонаційні засоби виразності, більш точно виражати свої думки, виразно переказувати тексти [3, с.16].

У середньому дошкільному віці зростає цікавість дітей до звукового оформлення слів. Прислухаючись до мови дорослого, дитина намагається знайти подібність у звучанні слів і нерідко може сама підбирати пари слів. Деякі діти, фіксуючи неправильність вимови у своїх однолітків, можуть не помічати порушень власного мовлення. Це свідчить про недостатній розвиток самоконтролю.

Усна народна творчість – це колективне словесне мистецтво, що втілює багатотисячний досвід нашого народу.

Всі твори дитячого фольклору можна поділити на *три основні види*:

1. Пісні.

2. Малі фольклорні форми або жанри (прислів'я, приказки, легенди, скоромовки).

3. Казки.

Коліскова пісня - один з найдавніших жанрів фольклору; пісня, за допомогою якої заколисують дитину («Ой, коте, коточку», «Ходить сон біля вікон»).

Прислів'я та приказки - це короткі влучні вислови. Це узагальнений досвід народу, який дає право формулювати погляди на етику, мораль:

Щире слово, добре діло душу й серце обігріло.

Книга вчить, як на світі жити.

Скоромовка - це спеціально підібрана фраза з важкою вимовою звуків, швидко сказана жартівлива приказка або примовка [4, с.26].

Казка - епічний фольклорний твір епічного характеру, в якому оповідається про вигадані незвичайні події. Сюжет казки завжди утверджує перемогу добра над злом («Горе, правда і кривда», «Про дідову дочку і бабину дочку», «Гуси-лебеді» та ін.).

Основою педагогічних умов із використанням засобів УНТ для становлення такої особистості є забезпечення доброзичливої атмосфери, де б дитині надавалося право на мовленнєву активність, на довіру, на помилку та доброзичливе ставлення. Пріоритетами для розвивального середовища мають бути спілкування, обговорення, мовленнєво-творча діяльність, роздуми вголос без остраху помилитися чи мати іншу думку, ніж дорослий. Головне – розвинути в дитини здатність, потребу та інтерес до спілкування з навколишнім світом, до пізнання його та себе в ньому [5, с.114].

Забавлянки, потішки, мирилки, ігри, супроводжувані рухами, не лише розважають дитину, тішать її своєю милозвучністю, а й розвивають її мову. І саме з характером дитячого мовлення, з тим, що діяльність дитини у дошкільний період відбувається за допомогою дорослого, пов'язане використання діалогу.

Ефективною формою організації є робота в *малих групах*: міні-заняття, що є сучасним підходом і цілком відповідає особистісно орієнтованій моделі. Під час проведення міні-занять час не регламентується дорослим і цілком залежить від бажання й активності дитини, від емоційно-вольової готовності та змістової заглибленості. Ставити й розв'язувати мовленнєві завдання можна в будь-якій діяльності, якою цікавляться діти, поза рамками унормованого, визначеного в часі організованого заняття [2, с.22]

Під час роботи із *прислів'ями, приказками, загадками, скоромовками* можна використати такі форми роботи, як: відгадування (наприклад, за картинкою), продовження прислів'я, загадки, вміння пояснювати зміст вище наведених творів.

Не прийнятним у спілкуванні з дитиною є акцентування уваги на недоліках мовлення дитини. Це може стати приводом для критики, глузування з боку інших дітей. Найбільшою педагогічною помилкою дорослих у такому разі є прямолінійне, відкрите виправлення: «Скажи правильно, повтори так, як я». Інколи вихователі вдаються до не менш образливого залучення інших, «грамотніших» однолітків для озвучення правильного варіанту: «Повтори так, як сказала Аня». Обидва прийоми неприємні дитині, образливі, принизливі. Делікатнішим, тактовнішим, коректнішим буде такий варіант дій дорослого: у розмові з дитиною промовити проблемну для неї фразу чи слово відповідно до норм української орфоєпії, але в іншому контексті, в іншій конструкції, з іншим логічним наголосом, наприклад, у діалозі персонажів літературних творів, персоніфікованих іграшок, предметів тощо. Важливо, щоб дорослий брав на себе роль не контролера чи експерта, а носія інформації.

Таким чином мовлення дитини дошкільного віку розвивається від простих до складних форм: від засвоєння односкладних речень та до використання службових слів.

Важливим фактором впливу на розвиток мовлення дитини дошкільного віку є мовлення дорослих, а також такі цікаві форми і методи роботи, як казки, прислів'я, переказування, читання вголос та ін.

УНТ через свій цікавий характер та відповідність віковим особливостям дитини є важливим засобом розвитку її мовлення, мислення, уваги та інших пізнавальних процесів, а також важливим фактором соціалізації дитини.

Список використаних джерел:

1. Богуш А.М. Методика розвитку рідної мови і ознайомлення з навколишнім у дошкільному закладі. Практикум: Навч. посібник / А.М.Богуш. – Вища шк., 1995. –192 с.
2. Выготский, Л. С. Мышление и речь. Психика, сознание, бессознательное. (Собрание трудов.) / Л.С. Выготский. – Текстологический комментарий И. В. Пешкова. – М. : Лабиринт, 2001. – 368 с.

3. Зимняя И.А. Речевой механизм в схеме порождения речи / И.А.Зимняя // Психологические и психолингвистические проблемы владения и овладения. – М.: Изд-во МГУ, 1969. – 218 с.
4. Гончаренко А.М. Розвиток мовленнєвої компетентності старших дошкільників: навчально-методичний посібник до Базової програми «Я у Світі». / А.М.Гончаренко.– К.: Світич, 2009.-311с.
5. Богуш А. М. Методика організації художньо-мовленнєвої діяльності дітей у дошкільних навчальних закладах: підручник для студентів вищих навчальних закладів факультетів дошкільної освіти / А.М.Богуш, Н.В.Гавриш, Т.М.Котик. – К. : Видавничий Дім «Слово», 2006. – С. 251–267.

Корягіна Юлія,
студентка 34 групи ННІ педагогіки
Житомирського державного університету імені Івана Франка,
науковий керівник: Коновальчук І. М.

СОЦІАЛІЗАЦІЯ ДИТИНИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЧЕРЕЗ ВЗАЄМОДІЮ БАТЬКІВ І ЗДО

Актуальність дослідження. Сім'я - одна з найбільших цінностей, створених людством за всю історію свого існування. Необхідність звернення до неформального спілкування з батьками в процесі виховання дошкільнят, оптимізація форм і методів спільної роботи з батьками зумовлюється рядом причин, особливе місце серед яких в даний час займає усвідомлення особливої ролі сім'ї в процесі соціалізації: саме в сім'ї відбувається первинна, видова, родова, статева, етнічна ідентифікація з людьми різного віку, статі, засвоюються норми і правила поведінки, характерні для загальнонаціональної та традиційної культури. Також я вважаю, що не останню роль в дошкільному дитинстві дитини відіграє дошкільний заклад. Це перший соціальний інститут дитини, не рахуючи родину. Соціалізація дитини відбувається, в процесі засвоєння нею протягом життя громадських соціальних норм і культурних цінностей, причому основою первинної соціалізації є сім'я.

Мета статті: пошук шляхів вдосконалення процесу взаємодії ЗДО і сім'ї в соціалізації особистості дошкільника.

Виклад основного матеріалу. Сучасна наука розглядає роль сім'ї в успішній соціалізації як сукупність всіх соціальних процесів, завдяки яким індивід засвоює та відтворює певну систему знань, норм, цінностей, що дозволяють йому функціонувати в якості повноправного члена суспільства. У дошкільному віці з'являється можливість саморегуляції поведінки на основі засвоєних знань і правил поведінки. У педагогіці поняття «соціалізація» пов'язане з такими поняттями як «виховання», «навчання», «розвиток особистості». Отже, соціалізація - це процес формування і розвитку особистості, що відбувається під впливом виховної та навчальної діяльності.

Поняття «соціалізація» характеризує в узагальненому вигляді процес засвоєння індивідом певної системи знань, норм, цінностей, установок, зразків поведінки, які входять в поняття культури, притаманної соціальної групи і суспільства в цілому. Це дозволяє функціонувати індивіду як активному суб'єкту суспільних відносин. Соціалізацію не слід зводити до освіти і виховання, хоча вона і включає ці процеси. Соціалізація особистості здійснюється під впливом сукупності багатьох умов, як соціально-контрольованих, і направлено-організованих, так і стихійних, що виникають спонтанно. Вона і є атрибут способу життя особистості, і може розглядатися як її умова і результат. Проблема соціалізації в нашому суспільстві має широке висвітлення. Важливо, щоб дитина пройшла проблемний етап соціалізації, починаючи з раннього дитинства. На кожному етапі розвитку особистості домінуючим є певний інститут соціалізації. Так в дошкільному віці всі дослідники вказують на провідну роль сім'ї. В період

навчання число інститутів соціалізації значно розширюється, і сім'я за ступенем свого впливу починає поступатися місцем школі, класному колективу, неформальних груп однолітків.

Дошкільний вік – один з етапів соціального життя людини і від того чи буде він успішним залежить її подальше життя.

Досліджуючи процес соціалізації дітей О. Кононко визначає його як «набуття дошкільником соціального досвіду, що здійснюється через діяльність, спрямовану на орієнтування в ситуації, пристосування до оточуючого середовища, перетворення живої та неживої природи, власного “Я”» [5].

І.Рогальська визначає поняття «соціалізація особистості в дошкільному дитинстві ,як процес встановлення дитячої взаємодії її соціальним світом на основі порівневого входження дитини в систему соціальних зв'язків,активного засвоєння соціального досвіду через пізнання довкілля» [2].

Соціалізація, на думку А. Капської, це процес послідовного входження індивіда в соціальне середовище, який супроводжується засвоєнням і відтворенням культури суспільства внаслідок взаємодії людини зі стихійними та цілеспрямовано створюваними умовами життя на всіх її вікових етапах [3].

Видатні педагоги В.Сухомлинський, С.Русова доводять , що родинне виховання займає не останнє місце у формуванні особистості і в процесі її соціалізації. В.Сухомлинський писав: «У сім'ї образно кажучи закладається коріння, з якого виростає пагін і гілки, і квіти, і плоди. Сім'я-це джерело , водами якого живиться повноводна річка нашої держави»[6]. В.О. Сухомлинський піднімає питання про важливість мікроклімату сім'ї, розвитку доброти серця дитини. Підкреслює необхідність активності особистості в процесі соціалізації.

З самого початку життя дитина, вона включена в соціальну взаємодію. У процесі взаємодії з людьми дитина набуває певний соціальний досвід, який, будучи суб'єктивно засвоєним, стає невід'ємною частиною його особистості.

Становлення людської особистості починається з раннього віку. Процес входження дитини в світ дорослих має свою специфіку на ранніх етапах онтогенезу. Зміна соціальної ситуації пов'язана з необхідністю адаптації до нових умов, нормам і вимогам. З'являючись в сучасному суспільстві, дитина входить в інші взаємини, вона стикається з найрізноманітнішими труднощами.

Проблема соціалізації дитини є первинною щодо питання освіти і вимагає брати до уваги інтереси дітей,аби збагатити їх життя досвідом,що в свою чергу покращить їх процес соціалізації.

Отже, дошкільний вік є найсприятливішим періодом в соціальному розвитку особистості, якщо соціальний розвиток дітей здійснюється в актуальній різноспрямованій діяльності з освоєння предметного світу і світу відносин між людьми.

Сім'я і заклади дошкільної освіти це - два важливих інститути соціалізації дітей. Їх виховні функції різні, але для всебічного розвитку дитини необхідна їх взаємодія. Дошкільна установа відіграє важливу роль у розвитку дитини. Тут вона здобуває освіту, набуває вміння взаємодіяти з іншими дітьми і дорослими, організовувати власну діяльність [4]. Однак, наскільки ефективно дитина буде опановувати цими навичками, залежить від ставлення сім'ї до дошкільної установи. Гармонійний розвиток дошкільника без активної участі його батьків в освітньому процесі навряд чи можливо.

Важливість сімейного виховання в процесі розвитку дітей визначає важливість взаємодії сім'ї та дошкільного закладу. Однак на цю взаємодію впливає ряд факторів, перш за все те, чого батьки та педагогічний колектив очікують один від одного. Останнім часом намітилися нові, перспективні форми співпраці, які передбачають підключення батьків до активної участі в педагогічному процесі дитячого садка.

Оскільки взаємодія сім'ї і дошкільного закладу відіграє важливу роль у розвитку дитини і забезпеченні наступності дошкільної та шкільної освіти, необхідне детальне вивчення уявлень батьків і педагогів один про одного, їх впливу на взаємодію і розробка рекомендацій, які допомогли б підвищити ефективність цієї взаємодії. У зв'язку з цим, питання пошуку і здійснення методів і форм взаємодії дошкільного закладу з сім'єю на сьогоднішній день є одним з найактуальніших.

Ідеї взаємодії сімейного і суспільного виховання розвивалися в роботах В.О. Сухомлинського, зокрема, він писав: «У дошкільні роки дитина майже повністю ідентифікує себе з родиною, відкриваючи і стверджуючи себе та інших людей переважно через судження, оцінку і вчинки батьків»[7] Тому, підкреслював він, завдання виховання можуть бути успішно вирішені в тому випадку, якщо освітня установа підтримує зв'язок з родиною, якщо між вихователями і батьками встановилися відносини довіри і співробітництва.

Зараз існує безліч форм і методів взаємодії ЗДО із батьками, ось деякі з них: проведення загальних (групових, індивідуальних) зборів, педагогічні бесіди з батьками, круглий стіл з батьками, тематичні консультації, конференції з батьками, відвідування сім'ї; оформлення вітрин.

Батькам необхідно давати не тільки педагогічні знання, але і здійснювати їх практичну підготовку в питаннях виховання дітей. Так як зараз батьки часто не мають можливості безпосереднього спілкування з вихователем можна створити бесіди в соціальних мережах де розповідати батькам про досягнення їх дітей.

Висновки. Аналізуючи дослідження по цій темі можна сказати, що роль сім'ї надзвичайно важлива, вихователям потрібно тісно співпрацювати з батьками, адже тільки в таких умовах соціалізація дитини в суспільстві буде успішною. Соціалізація - це процес, за допомогою якого індивідом засвоюються основні елементи культури: символи, цінності, смисли, норми. На основі цього засвоєння в ході соціалізації відбувається формування соціальних якостей, властивостей, діянь, умінь, завдяки яким людина стає дієздатним учасником соціальної взаємодії. Основну роль в процесі соціалізації грають люди які оточують дитину. Саме на них лягає відповідальність за виховання нового члена суспільства або перевиховання особистості заради її входження в нову соціальну роль.

Список використаних джерел:

1. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні// Дошкільне виховання– 1999. – с 1. – с. 6–19
2. Максимова О.О. // Педагогічна освіта: теорія і практика. Збірник наукових праць / Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка; Інститут педагогіки НАПН України [гол. ред. Лабунець В.М.]. – Вип.20 (1-2016). – Ч.2. – Кам'янець-Подільський, 2016. – С. 229 – 234
3. Рогальська І. П. Теоретико-методичні засади соціалізації особистості у дошкільному дитинстві : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук : спец. 13.00.05 “Соціальна педагогіка” / І. П. Рогальська. – Луганськ, 2009. – 43 с
3. Соціальна педагогіка : підручник / за ред. А. Капської. – К. : Центр навчальної літератури, 2003. – 256 с.
5. Кононко, О. Л. Соціально-емоційний розвиток особистості дошкільника / О.Л. Кононко // Дошкільне виховання. – 2009. - №4. – С. 56-64.
6. Сухомлинський В.О. Проблеми виховання всебічно розвинутої особистості / В. Сухомлинський // Вибр. твори: в 5-ти т. – К. : Рад. школа, 1976. – Т. 1. – С. 2-202.
7. Сухомлинський В.О. Батьківська педагогіка / В. Сухомлинський. – К.: Рад.школа, 1978. – 263 с.

ВИХОВАННЯ У ДІТЕЙ 5-РІЧНОГО ВІКУ ВІДПОВІДАЛЬНОГО СТАВЛЕННЯ ДО ВИКОНАННЯ ДОРУЧЕНЬ В УМОВАХ ЗДО

Актуальність теми. В сучасних умовах розвитку суспільства, як зазначено у Базовій програмі розвитку дитини «Я у Світі» основним завданням дошкільної освіти є не стільки озброєння дитини системою галузевих знань, скільки підготовка її до життя. Суспільству необхідні життєздатні, самостійні, практично-умілі, творчі люди з розвиненим почуттям відповідальності, гідності, совісті, тому пріоритетом у вихованні найменших громадян нашої країни є ціннісний, морально-соціальний розвиток особистості з перших років її життя.

Дотримання моральних норм є необхідною умовою існування особистості в суспільстві. Люди зрозуміли це ще у давні часи і поступово суспільство виробило ряд норм і правил, дотримання яких вважають обов'язковим. У свою чергу, це передбачає формування певних рис особистості. Стосовно будь-якого виду діяльності, такою рисою є відповідальність. Досвід попередніх поколінь доводить, що виховати у дітей почуття відповідальності з дитинства набагато легше, ніж у більш зрілому віці.

Завдання педагога повинно полягати в тому, щоб протягом виховання у середньому дошкільному віці навчити дитину свідомо керувати своєю поведінкою і сформувати у неї необхідні для цієї якості особистості, у тому числі відповідальність. При цьому різні види і методи педагогічного впливу формують цілісну систему організації і розвитку відповідальності.

Дане питання досліджували: Божович Л. М., Ващенко Г., Костюк Г., Дубровіна І. В., Лисіна М. І., Мухіна В. С., Заброцький М. М. та ін. Дослідженню питання формування почуття відповідальності у дітей дошкільного віку присвячені роботи таких авторів як Бех І.Д., Кононко О.Л., Нечай В.Г., Борисова З.Н., Сергеева Д.В та ряду інших.

Для реалізації поставлених у роботі завдань мною використовувалися методи дослідження: аналіз психолого-педагогічної і методичної літератури, педагогічний експеримент, спостереження, бесіди, методи статистичної обробки одержаних результатів.

Дана робота присвячена актуальній проблемі виховання відповідальності до виконання доручень у дітей дошкільного віку. У теоретичній частині роботи розглянуті питання, пов'язані з особливостями визначення поняття відповідальності в психології та педагогіці, представлений системний підхід до вивчення відповідальності, а також визначена цінність культури у вихованні відповідальності у сучасних дітей. Процес виховання відповідальності дитини можна розглядати як розвиток даної особистісної, моральної якості дитини. Моральне виховання дітей відбувається під впливом соціуму, який їх оточує. Зроблено висновок, що моральне виховання є умовою становлення особистісної відповідальності дитини, розвитку його особистості на основі освоєння і інтеграції накопиченого досвіду поколінь та взаємодії з ровесниками та дорослими.

Доручення як форма організації трудової діяльності мають велике виховне значення. Вони дають можливість повсякденно заохочувати дітей до праці, знаходити собі корисне заняття, а це в цілому створює в групі дружну ділову атмосферу.

Дослідження показало тісний зв'язок застосовуваних методів з розвитком суспільно-корисних мотивів трудової діяльності. Трудові доручення, які виконуються дітьми старшого дошкільного віку, є формою придбання самостійності і способом збагачення знань дітей про навколишній світ. У старшому

дошкільному віці діти набувають досвіду самостійної організації праці, розподіляють між собою роботу, визначають цільове призначення результату. Зростання соціальних мотивів підвищує виховне значення праці, його ефективність, виховання життєвої позиції старших дошкільників.

Метою виховання відповідальності в дошкільному віці є досягнення такого її рівня, коли наслідки кожного вчинку мають у свідомості дитини проєкцію на майбутнє. Відповідальність має спочатку стати звичкою у дитячі роки. Формування відповідальності починається з того моменту, коли дитина здатна виконати короткотривале доручення дорослого, тобто приблизно з трьох років. Найбільш інтенсивно вона розвивається у віці від п'яти до десяти років, коли дитина активно засвоює знання і будує взаємини з оточуючими. Чинниками формування відповідальності виступає емоційна задоволеність дитини від позитивної оцінки її дій значущими дорослими, позитивний приклад дорослих і товаришів, художня література, зразки для наслідування, що пропонуються екранними засобами, насамперед через дитячі фільми та мультфільми, досвід спільної діяльності. Критеріями відповідальної поведінки є: уявлення дітей про значення і зміст моральної норми відповідальності; позитивне ставлення до відповідальності як моральної характеристики особистості; вміння діяти відповідно до норми моральної поведінки.

Представлено опис методів дослідження, результати діагностики, зроблено загальні висновки. На закінчення слід зазначити, що поставлена мета досягнута, а завдання роботи вирішені.

Список використаних джерел:

1. Басюк Н. А. Формування почуття відповідальності у молодших школярів: дис. / Н. А. Басюк / Житомирський держ. ун-т ім. Івана Франка. - Житомир, 2005. - 294 с.
2. Бех І.Д. Відповідальність особистості як мета виховання / І.Д. Бех // Початкова школа. - 1994. - №9-10.
3. Божович Л. М. Личность и её формирование в детском возрасте / Л. М. Божович. - М.: Наука, 1988. - 620 с.
4. Боришевський М.Й. Моральні переконання та їх формування у дітей / М.Й. Боришевський. - К.: Рад. школа. 1979. - 48 с.
5. Федорова М. А. Проблема формування моральної поведінки старших дошкільників у педагогічній науці: научное издание / М. А. Федорова // Наукові записки. Серія: педагогічні та історичні науки: збірник / М-во освіти і науки України, НПУ ім. М.П. Драгоманова. - Київ: НПУ, 2007. - Вип. 65. - С. 164-169.

Кочерова Тетяна,

магістрантка 62 групи ННІ педагогіки

Житомирського державного університету імені Івана Франка,

науковий керівник: Рудницька Н.Ю.

ХАРАКТЕРИСТИКА СУТНОСТІ ПОНЯТТЯ «ЕСТЕТИЧНІ ПОЧУТТЯ» У ФІЛОСОФСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРІ

Формування естетичних почуттів, творчих здібностей особистості, виховання естетичних смаків, почуттів, потреб набуває особливої значущості саме в дошкільному віці, оскільки знання, вміння та навички, отримані в ранньому дитинстві, значним чином впливають на її подальший розвиток. Завдання та шляхи реалізації естетичного виховання дітей дошкільного віку визначені Законом України «Про дошкільну освіту», Національною державною комплексною програмою естетичного виховання, Базовим компонентом дошкільної освіти в Україні.

Метою статті є визначення сутності поняття «естетичні почуття» у науковій літературі.

Необхідно відзначити, що емоції і почуття відіграють значну роль у регулюванні людиною власної поведінки і є мотивами її діяльності. Естетичні почуття в психології характеризуються як емоційне ставлення людини до прекрасного або потворного в оточуючих явищах, предметах, в житті людей, в

природі і в мистецтві [3]. Основою для виникнення естетичних почуттів є здатність людини сприймати явища навколишнього світу, керуючись не тільки моральними нормами, а й принципами прекрасного. Цю здатність людина набуває в процесі соціального розвитку, набуття соціальної практики. Хоча естетичні почуття є специфічними, відмінними від моральних, вони безпосередньо пов'язані з останніми, часто впливають на їх формування і грають в суспільному житті і діяльності людей роль, подібну до тієї, що виконують моральні почуття.

Залежно від рівня загальної та мистецької культури люди по-різному відгукуються на красу. Одні глибоко переживають гармонійно виражені ритм і риму, переходи та взаємопереходи між кольорами, звуками, формами та рухами, інші не відчувають цієї гармонії й захоплюються грубими, різкими звуками, безладними рухами, випадковим поєднаннями кольорів.

Естетичні почуття є одним з найскладніших видів духовного переживання, найблагороднішим із почуттів людини. Слід зазначити, що вони не є вродженими, притаманними людині з перших днів життя. Як показують наукові дослідження, естетичні почуття зароджуються у дитини досить пізно або не зароджується зовсім, якщо дитина за певних обставин росте поза людським оточенням. Як стверджував К. Маркс, естетичне почуття з'являється тільки там, де людина вільна від «грубої практичної потреби» [1, с. 36].

Отже, естетичні почуття, як почуття духовні й ідеальні, з'являються за умов відносної свободи людини від практичних потреб. Адже здатність до естетичного сприймання збільшується у зв'язку із розвитком загальних можливостей людини, які, в свою чергу, залежать від соціально-економічного та духовного рівня розвитку суспільства і людства в цілому. При цьому естетичні почуття виникають і розвиваються під впливом різноманітних видів практичної діяльності, в яких людина стверджує себе не тільки як особистість, що потребує певних матеріальних умов для існування, а й як істота, яка вільна і здатна творити незалежно від таких потреб.

У науковій літературі поняття «естетичні почуття» визначаються по-різному. У словнику літературознавчих термінів естетичні почуття визначаються як вищий прояв емоційного зворушення людини під впливом естетичних цінностей.

А.Камінський під ними розуміє емоційні переживання індивідом свого естетичного відношення до дійсності. Естетичні почуття виникають лише при сприйнятті форми та змісту предмета чи явища, а також естетичного процесу. Ці почуття зв'язані з минулим досвідом індивіда, з його знаннями про світ, які об'єктивно присутні в оцінці, смаку, і при цьому володіють важливою особливістю - активізувати творчу фантазію, уяву. Ю.П. Крупник пов'язує естетичні почуття з чуттям краси в явищах природи, в праці, в гармонії барв, звуків, рухів і форм. Гармонійна злагодженість в об'єктах цілого та частин, ритм, консонанс, симетрія викликають почуття приємного, насолоду, яка глибоко переживається та вшляхетнює душу.

В.Личковах відзначає, що естетичні почуття являють собою грань загальних людських відносин і тому виступають як міра універсальності та гармонійності особистості. Естетичні почуття забарвлюють і емоції, і волю, і розум людини вмінням бачити, відчувати та створювати красу.

П.Якобсон естетичні почуття розуміє як переживання, що характеризується великою різноманітністю та виникають, коли людина сприймає навколишні явища та предмети, керуючись категоріями прекрасного. В.С. Мовчан вважає, що естетичні почуття є безпосереднім емоційним переживанням певного ставлення до дійсності та закріпленням цієї здатності у естетичній діяльності. Це рефлексивне переживання, тобто розмірковування над своєю здатністю переживати певне ставлення до об'єкта. В.Бичков стверджує, що естетичні

почуття безпосередньо пов'язуються з розвитком духовності, а відчуття духовної насолоди – показник того, що естетичне відношення мало місце.

Естетичні почуття інтегрують, з одного боку, естетичні переживання (радість від спілкування, зустріч з красою, хвилювання від сприйняття піднесеного тощо), з іншого — виявляють здатність людини переживати естетичні враження [2, с.86].

Доцільно виділити такі особливості естетичних почуттів:

1. Вони опосередковують естетичні ставлення, зумовлені всім попереднім досвідом людства, тому пов'язані зі ступенем спільності естетичного почуття (мірою втілення в індивідуальному досвіді чуттєвості загальнолюдських надбань), визначають характер людського світосприйняття. Згадаймо з цього приводу різницю між романтизмом (наприклад, героями романтичних поем О.С. Пушкіна, М.Ю. Лермонтова, Т.Г. Шевченка, повістей М.В. Гоголя) та класицизмом (героями драм Корнеля і Расіна). Перші відомі тим, що їх світосприйняття (світовідчуття) абсолютно вільне та індивідуальне. Вони цілком захоплені власним внутрішнім світом, тому порівнюють й оцінюють все навкруги по тих слідах, які залишає дійсність у їх почуттях. Герої епохи класицизму, навпаки, цілком зорієнтовані на суспільні норми життя. Поява власних почуттів розцінюється як ними самими, так і суспільством як прояв слабкості та несформованості характеру.

2. Чим складніша соціальна, культурна, етнічна, демографічна структура суспільства, тим більше буде різновидів естетичних почуттів.

3. Рівень сформованості естетичних почуттів людини залежить від її власних зусиль і зумовлений мірою соціалізації особистості. У той самий час нерозвинені естетичні почуття є свідченням низької духовності суспільства або окремої особи.

4. Міра розвитку естетичних почуттів впливає на характер суспільної діяльності людини, зумовлює ступінь її тяжіння до прекрасного, гармонії, досконалості у будь-якому виді діяльності. Проілюструвати цю особливість доцільно легендою середньовіччя про спорудження Шартрського собору у Франції, де розповідається про те, що перехожий підійшов до людини, яка везла тачку, навантажену камінням. На запитання: «Що ти робиш?» чоловік відповів: «Везу прокляту тачку». Другий чоловік з тачкою, до якої звернувся перехожий з тим самим запитанням, відповів, що заробляє на хліб для себе та своєї сім'ї. А останній, якого запитав перехожий, сказав, що будує храм (тобто відчуває свою причетність до гармонізації світу). Отже, естетичні почуття сприяють вдосконаленню зовнішнього світу та гармонізують її духовний світ.

5. Головними засобами виховання естетичних почуттів є мистецтво, праця і природа [2, с.87].

Нерозвиненість естетичних почуттів свідчить про низьку духовність людини, її нездатність піднятися до істинної суспільної данності будь-якого акту життєдіяльності. Ненатхненність, низовина, груба утилітарність потреб, бажань особистості свідчать про нерозвиненість естетичних почуттів.

Міра розвиненості естетичного почуття істотно впливає на характер і якість суспільної діяльності людини. Найбільш виразно це виявляється в мірі тяги до краси, досконалості, гармонії. При чому, стаючи істотною характеристикою особистості, естетичне почуття накладає відбиток на будь-який акт діяльності людини і його духовне переживання. Воно забезпечує не тільки гармонізацію зовнішнього світу через діяльність, але і збагачує, робить різноманітним внутрішній світ людини, його духовні переживання [4, с. 88].

Отже, естетичні почуття - це тривалі психічні стани, що проявляються в осягненні краси в явищах природи, в праці, в гармонії барв, звуків, рухів і форм. Гармонійна злагодженість в об'єктах цілого та частин, ритм, консонанс, симетрія викликають почуття приємного, насолоди, які глибоко переживаються та вшляхетнюють душу. Вищі рівні розвитку естетичних почуттів виявляються в почуттях прекрасного, піднесеного, гармонійного, досконалого. Ці види естетичних

почуттів органічно пов'язані з моральними почуттями і є важливим засобом їх формування.

Список використаних джерел:

1. Естетика: Навч. посібник / Т.Аболіна, В.Єфименко, О.Лінчук та ін. – К.: Либідь, 1992. – 328 с.
2. Естетика: Підручник / Л.Левчук, Д.Кучерюк, В.Панченко; За заг. ред. Л.Левчук. – К.: Вища шк., 1997. – 399 с.
3. Психологія: учебник / Под ред. А. А. Крылова. - М.: Проспект, 1998. - 584 с.
4. Эстетическое воспитание в школе: Вопросы системного подхода/ под ред. Б.Т. Духановича. – М., 1980.

Кочин Єлизавета,
Студентка 34 групи ННІ педагогіки,
Житомирського державного університету імені Івана Франка,
науковий керівник: професор Коновальчук І. І.

РОЗУМОВЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ НАРОДНИХ КАЗОК

Актуальність проблеми. Згідно Базового компонента дошкільної освіти, метою розумового виховання є підвищення рівня загального розвитку дошкільників. У дошкільному віці дитина засвоює основи знань про навколишній світ, взаємини людей, про зовнішні якості, внутрішні, суттєві зв'язки предметів [3,с.5].

Розумове виховання забезпечує необхідний рівень розвитку дитини під час систематичного навчання, в іграх і на заняттях, у повсякденному житті. Визначальну роль при цьому відіграє спілкування з дорослими і власна пізнавальна діяльність. Особливої уваги батьків і педагогів потребує формування у дітей основ культури розумової праці, що є передумовою високопродуктивної інтелектуальної діяльності в дорослому віці.

Аналіз досліджень та публікацій. Проблемою розумового виховання дошкільників займалися багато зарубіжних та вітчизняних вчених, зокрема, вона знайшла своє відображення в працях Я.Коменського, Й.Песталоцці, К.Ушинського, Ю.Фаусек, Л.Шлегер, Є.Тихеевої. Окремі аспекти проблеми піднімали вчені М.Поддьяков, М.Веракса, Л.Парамонова, С.Ніколаєва, Л.Артемова, Т.Поніманська.

У дослідженнях Т.І.Бабаєвої, Л.А.Венгер, Н.Ф. Виноградової, А.В.Запорожця, А.А.Люблінської, А.І.Сорокіної та ін. вчених підкреслюється думка про те, що діяльність повинна ставити дитину перед необхідністю спрямовувати свою розумову активність на пошук та використання наявних у неї знань і дій для вирішення нового завдання.

Мета статті полягає в теоретичному розгляді проблеми розумового виховання дітей старшого дошкільного віку засобами казок.

Виклад основного матеріалу. Старший дошкільний вік – це період, упродовж якого закладаються основи важливих складових особистісного й інтелектуального розвитку закладаються у дошкільному віці [8, с.31]. Особистісні якості дитини формуються в активній діяльності, і, перш за все в тій, яка на кожному віковому етапі є провідною, визначає її інтереси, ставлення до дійсності, особливості взаємин з оточуючими людьми [4, с.31]. Ця діяльність сприяє розумовому розвитку дошкільника. Саме такою діяльністю є робота над казкою. Через народну казку дитина вчиться співчувати, радіти, розділяти значення понять «добро» та «зло», через казку дитина пізнає світ, засвоює моральні норми, звичаї і традиції свого народу. Робота із казкою сприяє активізації всіх пізнавальних процесів дитини: мислення, мовлення, уваги, пам'яті, які є основою розумового розвитку дитини старшого дошкільного віку.

Казка – один із найбільш улюблених творів для дітей дошкільного віку. У процесі роботи над казкою активізуються всі розумові процеси дитини. Казки сприяють розширенню досвіду дитини, її розумовому розвитку, збагаченню і поглибленню знань, формуванню моральних уявлень, норм, спонукають до використання набутих знань у практичній діяльності [1; 5]. Завдяки відповідності віковим особливостям дитини дошкільного віку казка є досить значущим засобом активізації пізнавальних процесів дошкільника у контексті розумового розвитку [6, с.44].

Тому розумове виховання дітей дошкільного віку досить ефективно здійснювати процесі роботи над казкою, де дитина зможе виразити власну творчість (доповнення казки, драматизація), збагатитися досвідом суспільних норм та відносин [7, с.19].

Експериментальна робота, що передбачала розвиток розумових процесів старших дошкільників засобами казок, проводилася у 3 етапи:

- констатувальний: діагностика наявного рівня розумового розвитку старшого дошкільника;
- формувальний етап, що передбачав розробку та апробацію авторської програми із підвищення рівня розумового розвитку дітей старшого дошкільного віку;
- контрольний етап, що був організований із метою перевірки рівня розумового розвитку після впровадження корекційної програми.

Початковий етап засвідчив результати, які були здебільшого середніми і низькими (переважаючи показники).

Після впровадження системи роботи на формувальному етапі в показниках старших дошкільнят можна спостерігати суттєву динаміку підвищення їх рівнів розумового розвитку, зокрема: на 15% зросли показники високого рівня, на 5% – середнього, відповідно на 20% зменшилися показники низького рівня. Поліпшення результатів, які показали діти, говорить про те, що проведена робота успішна.

Висновки. Розумове виховання передбачає формування у дошкільників пізнавальних інтересів, накопичення різноманітних знань і умінь, оволодіння мовою. Слід пам'ятати, що розумове виховання дитини не можна розглядати у відриві від психічного розвитку, від багатства інтересів, почуттів та інших рис, що утворюють її духовне обличчя. Тому у зміст розумового виховання входять: розвиток інтелектуальних умінь і навичок, уяви, сприйняття, пам'яті, мислення, допитливості і розумових здібностей.

Ефективність розумового виховання дошкільника значною мірою залежить від того, наскільки вмілим і цілеспрямованим є педагогічне керівництво процесом розумового розвитку, від педагогічних умінь, особистого прикладу і налаштованості педагога постійно працювати над збагаченням розуму дитини.

Одним із прийомів формування розумової активності є робота над народною казкою, яка спрямована на формування у дитини потреби в знаннях, активного інтересу до того, що може стати їх новим джерелом, удосконалення пізнавальних умінь і навичок.

Провівши дослідно-експериментальне дослідження з дітьми старшого дошкільного віку, ми переконалися, що казка має великі можливості для розумового розвитку дошкільників, адже кінцеві показники дошкільників показані у динаміці. Отож робота підтвердила свою результативність.

Список використаних джерел:

1. Артемова Л.В. Вчися граючись: Навколишній світ у іграх дошкільнят / Л.В. Артемова. - К.: Томіріс, 2005. - 112с.
2. Базова програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі». - К., Світич, 2008.
3. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні / АПН України. – К.: Ред. журналу «Дошкільне виховання», 1999.– 62 с.

4. Выготский Л.С. Мышление и речь. Избранные психологические исследования / Л.С. Выготский. - М.: Педагогика, 1956. – 519 с.
5. Эльконин Д.Б. К проблеме периодизации психического развития в детском возрасте / Д.Б. Эльконин // Вопросы психологии. - 1971. - №4. - С. 6-20.
6. Коменський Я.А. «Велика дидактика»: Вибрані педагогічні твори / Я.А.Коменський. - М.: Уч.пед.іздат., 2005. - 262с.
7. Костюк Г. С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості / Г. С. Костюк. - К, 1989. - 608 с.
8. Основы дошкольной педагогики / Под ред. А. В. Запорожца, Т.А.Марковой. - М., 2000.

Котелюх Ольга,
студентка 34 групи ННІ педагогіки
Житомирського державного університету імені Івана Франка.
науковий керівник: професор Вознюк О. В.

РОЛЬ ТВОРЧИХ ІГОР У РОЗУМОВОМУ РОЗВИТКУ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Постановка проблеми у загальному вигляді: У сучасних умовах досить гостро постає проблема виховання самостійної, творчої особистості, що прагне до пошуку, дослідництва. Саме ці положення висвітлює Базовий компонент дошкільної освіти, де разом із тим робиться акцент на розвитку всіх розумових процесів дитини: мислення, уваги, пам'яті, сприймання як необхідних процесів розумового (пізнавального) розвитку.

Старший дошкільний вік – сенситивний період, коли дитина активно прагне пізнати нове, тяжіє до пошуку, досліджує навколишній світ. Це сприятливий період для розвитку пізнавальних функцій дитини.

Моральний та розумовий розвиток – необхідні умови гармонійної життєдіяльності особистості. Тому виховати в умовах ДНЗ та у сім'ї таку щасливу людину – провідне завдання педагогів та батьків через відповідну систему педагогічних умов. В контексті цього гра – провідний вид діяльності, за допомогою якого дошкільник пізнає світ, вчиться взаємодії із оточуючими, пізнає суспільні норми моралі та ін. Граючись, дитина навчається та розвиває свої розумові здібності.

Проблема розумового виховання, інтелектуального розвитку займає чільне місце серед науково-методичного доробку та педагогічних досліджень, що і зумовлює **актуальність і соціальну значущість проблеми дослідження.**

В загально педагогічному, психологічному, методичному планах проблема знайшла своє відображення в працях Я. Коменського, Й. Песталоцці, К. Ушинського, Ю. Фаусек, Л. Шлегер, Є. Тихєвої. У контексті нашого дослідження значний інтерес викликали роботи Л. Артемової, Л. Жулідової, П. Поніманського.

Мета статті полягає у теоретичному обґрунтуванні ролі творчої гри як засобу розумового виховання дітей старшого дошкільного віку .

Як відомо, гра є провідним видом діяльності дитини дошкільного віку. Неабияке значення у всебічному розвитку та вихованні старшого дошкільника мають саме творчі ігри.

Дослідник Д. Ельконін, називаючи гру «арифметикою соціальних відносин», трактував її у дошкільному віці як «головний засіб, що сприяє вирішенню внутрішніх суперечностей і готує дитину до здійснення нових видів діяльності». Він неодноразово підкреслював: «Чим краще дитина грається, тим краще вона буде підготовлена до школи» [4].

На сучасному етапі розвитку дошкільної освіти питання соціалізації дітей у ході рольових ігор досліджується дитячими педагогами Н. Гавриш, Н. Коротковою, С. Ладивір.

Зокрема, у роботах С.Гавриш охарактеризована творча рольова гра старших дошкільників як здатність створювати сюжет для індивідуальної гри з опорою на наявний досвід дитини, що включає уміння взяти на себе роль та розгорнути сюжет спільної гри; здатність створити ігрову ситуацію для реалізації свого задуму [3].

Н. Короткова вивчала способи взаємодії дітей у рольовій грі, що забезпечує спільну побудову сюжету. На її думку, самотійна спільна рольова гра в старшому дошкільному віці сприяє розвитку суспільних якостей особистості, що є дуже важливим для взаємодії з оточуючими [5].

Сучасні дослідження ігрової діяльності дошкільника підтверджують правильність ідей Л. Виготського. Вчений вважав, що формування особистості дитини відбувається завдяки грі. Саме вона забезпечує виділення й осмислення дошкільником соціально прийнятих етичних норм поведінки, формування основного рушійного мотиву особистісного розвитку дитини – бути як дорослий, який стає для дошкільника «моральним центром» гри, зразком для наслідування [2].

На думку дослідниці Л. Божович, у процесі гри розвивається нова форма мотивів: від досвідомих, афективно забарвлених безпосередніх бажань, до узагальнених намірів [1].

Творчі ігри — це ігри, які вигадують самі діти, відображаючи у них враження від пізнання навколишнього світу.

Ознаками творчої гри є уявлювана ситуація, яку дитина створює замість реальної, діє в ній, виконуючи роль відповідно до тих значень, які вона надає предметам, що її оточують. Творчу гру характеризують такі особливості:

1. *Уявлювана ситуація.* У творчій грі все є умовним, але в цьому створеному уявою оточенні багато справжнього: ігрові дії учасників завжди реальні, їхні почуття, переживання щирі. Завдяки ігровій уявлюваній ситуації дитина вчиться мислити про реальні речі та дії. Із цією особливістю пов'язані виникнення задуму в грі, пошук засобів для його реалізації, що потребує творчої уяви, а також означає перехід до творчої діяльності.

2. *Творчий характер.* Дитина у грі не копіює дійсність, а, наслідуючи те, що бачить, комбінує свої уявлення.

3. *Наявність ролей.* Відображення дійсності відбувається у процесі прийняття дитиною певної ролі. Однак вона наслідує образи не повністю, оскільки не має змоги реально здійснювати операції, як виконував її персонаж насправді. Тому у творчій грі дошкільнята виконують символічні дії, замінюючи реальні предмети іграшками або якимись іншими предметами, приписуючи їм необхідні функції

4. *Довільність дій.* Виконуючи прийняті ролі, діти неодноразово повертаються до дійсності, освоюються в ній, пізнають її поступово, добровільно, без примусу. Довільність дій є характерною особливістю творчої гри. Результати її не продуктивні, вони умовні, оскільки дитина майже нічого не змінює в навколишній дійсності [6]. Однак її ігрова діяльність збагачується різноманітними уявленнями про навколишній світ: фізичні якості, суспільно значущі функції предметів, людські взаємини тощо.

У грі дитина вчиться не лише швидко спостерігати, але й успішно діяти, критично думати й оцінювати те, що кругом неї відбувається. В процесі гри дитина активно пізнає навколишній світ, стосунки між людьми, правила і норми поведінки, усвідомлює свої можливості, взаємозв'язки з іншими, а також оволодіває системою людських взаємин – спочатку на емоційному, а потім на інтелектуальному рівні; способами практичної і розумової діяльності; великим діапазоном людських почуттів; вчиться розрізняти поняття «добро» і «зло», а також знайомиться та засвоює морально-етичні норми через спілкування та взаємодію один з одним.

Взаємодія з однолітками під час гри є одним з важливих чинників для формування морально-етичних рис особистості, оскільки така взаємодія не лише сповнює життя дітей новими враженнями, але й є джерелом їхнього власного соціального досвіду. Вона впливає на розвиток подальших стосунків з людьми, які їх оточують.

У дошкільному віці формуються і розвиваються індивідуальні та спільні ігрові інтереси, які виявляються в емоційно-пізнавальному ставленні до гри чи іграшки, прагненні дошкільника виразити те, що він пізнав, потребі займатися конкретним видом діяльності тощо. Ігрові інтереси сприяють розширенню досвіду дитини, її розумовому розвитку, збагаченню і поглибленню знань, формуванню моральних уявлень, спонукають до використання набутих знань у практичній діяльності.

Отже, гра є провідним видом діяльності дитини дошкільного віку. Неабияке значення у всебічному розвитку та вихованні старшого дошкільника мають творчі ігри. Проблема творчих ігор дітей старшого дошкільного віку знаходились у центрі уваги різноманітних науковців, які висловлюють на це різноманітні точки зору. Проте багато науковців наголошують на тому, що саме гра поряд із наочністю – найкращий засіб розумового виховання дітей цього віку. Адже граючись дитина навчається, тобто пізнає світ, відкриває для себе щось нове. Гра активізує всі пізнавальні процеси дитини-дошкільника та сприяє розвитку ініціативності, самостійності, вияву творчості.

Творчі ігри не тільки активізують розумові здібності дитини, а й розвивають у неї якості, необхідні для подальшого розумового розвитку та становлення її як особистості. Ігрові інтереси сприяють розширенню досвіду дитини, її розумовому розвитку, збагаченню і поглибленню знань, формуванню моральних уявлень, норм, спонукають до використання набутих знань у практичній діяльності. Творча гра є досить значущим засобом активізації пізнавальних процесів дошкільника у контексті розумового розвитку.

Список використаних джерел:

1. Божович Л.И. Личность и ее формирование в детском возрасте / Л.И. Божович. – М. – 1968.
2. Выготский Л.С. Игра и ее роль в психическом развитии ребенка / Хрестоматии по детской психологии: от младенца до подростка. Учебное пособие / Ред.– сост. к. психол. н. Г.В.Бурменская / Изд. 2-е, расш. – М.: Московский психолого-социальный институт. – 2008.
3. Водовозова Е. Н. Умственное и нравственное воспитание детей от первого проявления сознания до школьного возраста : кн. для воспит. / Е. Н. Водовозова. – СПб., – 1891.
4. Эльконин Д.Б. К проблеме периодизации психического развития в детском возрасте // Вопросы психологии. – 1971.
5. История педагогики и образования. От зарождения воспитания в первобытном обществе до конца XX в.: Учебное пособие для педагогических учебных заведений / Под ред. академика РАО А.И. Пискунова. – 2-е изд., испр. и дополн. – М.: ТЦ «Сфера». – 2001.
6. Коненко О. На заняттях, у грі та праці формування у старших дошкільників пояснювального зв'язного мовлення / О.Коненко // Дошкільне виховання. – 2012. – № 10.

Кулеш Оксана,
студентка 34 групи ННІ педагогіки
Житомирського державного університету імені Івана Франка,
науковий керівник: Мачушник О.Л.

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНОГО ІНТЕРЕСУ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Актуальність дослідження. У мінливих умовах сучасності та з поміж важливих завдань, що постають перед системою освіти, особливої актуальності набуває проблема розумового виховання дошкільників. Одним із головних питань розумового виховання є розвиток пізнавальної активності.

Базовий компонент дошкільної освіти головною метою визначає пізнавальну активність, як створення умов для особистісного розвитку та творчої самореалізації дітей дошкільного віку. За таких умов гостро стоїть питання високої організації мислення, новаторського підходу до діяльності дітей старшого дошкільного віку.

Дошкільний вік є значущим етапом становлення таких здібностей людини, як: рухових, пізнавальних, творчих, та інших. У цьому періоді відбувається вдосконалення роботи всіх аналізаторів, розвиток і функціональна диференціація окремих ділянок кори головного мозку, зв'язків між ними та органами руху, що створює сприятливі умови для розвитку пізнавальної активності.

Пізнавальна активність – це риса особистості, яка виявляється у її ставленні до процесу пізнання і передбачає готовність, прагнення особистості до самостійності, спрямованої на набуття особистістю індивідуального досвіду, накопичених людством знань та певних способів реалізації своєї діяльності.

Дитина старшого дошкільного віку характеризується насамперед природною допитливістю, інтересом до всього нового, готовністю сприймати нову інформацію. Всі ці умови є основою розвитку пізнавальної активності.

Аналіз останніх досліджень. Проблемі пізнавальної активності дітей старшого дошкільного віку присвятили значну кількість досліджень такі науковці (педагоги та психологи), як: Л. Виготський, Д.Ельокін, Л.Запорожець, А.Макаренко, В.Крутецький, М.Стельмахович, В.Сухомлинський, Г.Щукіна та ін.

Методичні засади формування пізнавальної активності дітей старшого дошкільного віку у процесі діяльності розкрита у працях багатьох вітчизняних педагогів: С.Русової, В.Сухомлинського, К.Ушинського, З. Борисової, В.Павленчика, Г.Беленької, М. Машовець, Г.Васильєвої, П.Саморукової, так і зарубіжних науковців: Ж.Ж. Руссо, Т. Мора, Д.Лока, Й.Песталоцці та ін.

Аналіз психолого-педагогічної літератури засвідчив, що немає єдиного погляду на сутність пізнавальної активності особистості. Деякі вчені (наприклад, Г.Щукіна) пов'язують її з розумовим напруженням, інтелектуальною діяльністю, інші дослідники (І.Харламов) - із виявом морально-вольових зусиль. Більшість учених (А.Матюшкін, Г.Щукіна та інші) розглядають пізнавальну активність як перетворювальну діяльність і творче ставлення індивіда до процесу пізнання [8; 41].

У працях багатьох вчених пізнавальна активність розглядається у тісному взаємозв'язку із поняттям «самостійність». Деякі науковці вважають, пізнавальну активність формою виявлення самостійності.

Даний психологічний феномен розглядається різними дослідниками, як компонент пізнавальної діяльності, як одна з рис особистості, як готовність особистості до пізнання зовнішнього і внутрішнього світу. Внутрішнім стимулом, що спонукає до пізнавальної активності, є пізнавальна потреба, яка виражається у здобутті нових знань та поглибленні.

Проблема формування та розвитку пізнавальних потреб особистості розглядається такими вченими - психологами, як: Л.Божович, П. Гальперін, М.Добринін, О. Матюшкін, а також і педагогами: М.Даниловим, В. Ільїним, Г. Щукіною, Ю. Шаровим та ін. [4; 40; 41].

Наприклад, дослідник Ю.Шаров розкрив зміст пізнавальних потреб, що виражається у здобутті знань, пристосуванні до природничого та суспільного середовищ, в оволодінні способами пізнавальної дії. Завдоволення потреб передбачає мотиви та внутрішнє спонукання суб'єкта до діяльності [40, с.111].

Мета статті – розкрити особливості формування пізнавальної активності у дітей старшого дошкільного віку під час навчально-виховного процесу та проаналізувати компоненти пізнавальної активності, визначити елементи розвитку особистості.

Виклад основного матеріалу. Пізнавальна активність дитини старшого дошкільного віку – це її внутрішня готовність (прагнення та здібності) до пізнання навколишнього світу, до подальшої участі в розумовій та практичній діяльності у процесі оволодіння знаннями, уміннями, навичками та виявлення самостійності й творчого підходу до вирішення навчально-виховних завдань.

Як відомо, пізнавальна активність є двостороннім процесом: з одного боку вона є мірою вольового зусилля, спрямована на задоволення пізнавальних інтересів дитини, а з іншого боку – це результат цілеспрямованого впливу педагогів на пізнавальну діяльність дітей дошкільного віку.

Пізнавальна активність дошкільника проявляється, перш за все, в умінні дитини приймати від дорослого і самостійно ставити пізнавальну задачу, складати план дій, відбирати засоби і способи її вирішення з використанням більш надійних прийомів, виробляти певні дії та операції, отримувати результати і розуміти необхідність їх перевірки.

Основними умовами для розвитку пізнавальної активності дітей старшого дошкільного віку є: інтереси і потреби, осмислення і усвідомлення себе в навколишньому світі, індивідуальність кожної дитини, засоби і способи добування знань.

Пізнавальна активність є одним з важливих якостей, що характеризують психічний розвиток дошкільника. Пізнавальну активність визначають як прагнення до найбільш повного пізнання предметів і явищ навколишнього світу.

Щоб розвинути пізнавальну активність дітей старшого дошкільного віку, слід поступово та систематично залучати до самостійної пізнавальної діяльності, щоб забезпечити співпрацю між вихованцями та педагогами, використовуючи при цьому ефективні форми та методи роботи.

Пізнавальну активність, як відомо, стимулює пізнавальний інтерес як найважливіший стимул розвитку особистості, для формування та розвитку якого необхідні ефективні педагогічні умови. Тому розвиток пізнавальної активності дітей старшого дошкільного віку на заняттях слід здійснювати за допомогою ефективних педагогічних засобів через активізацію пізнавального інтересу дітей та їх мотивації до діяльності.

Проблема розвитку пізнавальних інтересів дітей старшого дошкільного віку знайшла відображення у державних документах про дошкільну освіту. Державний стандарт дошкільної освіти України визначає як складову змісту Базового компонента дошкільної освіти освітню лінію «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі» і акцентує увагу на необхідності формування у дітей уміння планувати свою пізнавальну діяльність, знаходити нове в знайомому та знайоме в новому, радіти зі своїх відкриттів, виявляти інтерес до дослідництва, експериментування [1, с.63].

Багато авторів розглядають пізнавальну активність з точки зору пізнавального інтересу, творчих здібностей, розвитку мислення, «якостей навченості» і розумової активності загалом. Адже особистість реалізує свій інтерес у процесі певної діяльності, тому що найсильнішим мотивом є саме пізнавальний інтерес.

Пізнавальний інтерес – це усвідомлена, вибіркова спрямованість особистості, яка звернена до предмета й діяльності, пов'язаної з ним, що супроводжується внутрішнім задоволенням від результатів своєї діяльності [9, с. 19]

Українська дослідниця Л. Лохвицька, дослідила процес розвитку пізнавального інтересу і указувала ознаки, що його визначають:

- зміст навчально-ігрового середовища та пізнавальної діяльності дошкільників, активність дитини в здобутті інформації;
- доцільне поєднання елементів відомого й невідомого;
- виявлення дитиною ініціативи, самостійності й творчості;

-активізація та стимулювання розумових і вольових зусиль під час розв'язання завдань і передбачення різних варіантів пізнавального пошуку, регламентація дитячої діяльності щодо її організації, що досягається продуманим керівництвом з боку вихователя [21,с.84].

Пізнавальна активність тісно пов'язана із розвитком пізнавальної самостійності та творчими здібностями, адже в умовах мислительної діяльності виявляється самостійність дошкільника, вияв його творчих здібностей.

На думку дослідників Т.Шамової та Г. Щукіної, про сформованість пізнавальної активності свідчать такі показники, як:

- позитивне ставлення до діяльності (інтерес, допитливість);
- енергійність, самостійність, наполегливість у досягненні результату, а також цілеспрямованість та творчість дітей старшого дошкільного віку. [3; 41].

Під час пасивної практики в ДНЗ, я провела дослідження формування пізнавальної активності у дітей старшого дошкільного віку.

Дослідно-експериментальна робота, що була організована та проведена із метою перевірки ефективності методичної системи роботи із формування пізнавальної активності старших дошкільників у процесі ознайомлення із часом, що проводилася у 3 етапи, на початковому етапі роботи здебільшого середній рівень сформованості пізнавального інтересу та самостійності старших дошкільників. Тому із метою покращення отриманих результатів був організований та проведений формуючий експеримент, який передбачав розробку системи розвитку часових уявлень дітей 6-річного віку в контексті різних видів діяльності.

Для вирішення поставлених цілей ми вирішили розділити всі етапи впливу на частини за принципом від простого до складного. Експеримент проводився в умовах денної форми перебування дітей в ДНЗ.

Дослідження проводилося в три етапи на базі ДНЗ № 57 м. Житомира. У дослідженні брали участь дві групи дітей старшої групи закладу, кожна з яких налічувала по десять дітей у віці 6-и років (20 осіб) та вихователь групи.

На першому етапі ми діагностували рівень пізнавального інтересу, вияву пізнавальної самостійності старших дошкільників, ініціативності під час виконання завдань за 5-ма методиками.

На другому етапі нами була розроблена відповідна система роботи та апробована авторська програма із розвитку пізнавального інтересу у процесі формування уявлень про час. Основний педагогічний експеримент (апробація методики) проходив з метою перевірки ефективності розробленої системи занять.

На третьому етапі проводилися узагальнення, обробка отриманих результатів, зроблено відповідні висновки про ефективність запропонованої системи роботи формувального етапу.

Висновок. Враховуючи різноманітні наукові підходи до визначення поняття пізнавальної активності, варто узагальнити, що пізнавальна активність – це самостійна ініціативна діяльність дитини, спрямована на пізнання навколишньої дійсності (як прояв допитливості) й зумовлена необхідністю розв'язання пізнавальних завдань, що постають перед нею у конкретних ситуаціях.

Процес активізації пізнавальної активності повинен відбуватися систематично, охоплюючи усі можливі напрямки. Тобто потрібні певні організаційно-методичні засади, згідно з якими педагог буде скеровувати свою діяльність і пізнавальну діяльність дітей старшого дошкільного віку. При цьому принципове значення має те, яку мету ставить перед собою педагог під час активізації пізнавальної активності дошкільників. Найбільш повно процес активізації відбувається тоді, коли педагог робить акцент на виявленні у дітей бажання пізнати нове, що дасть поштовх у подальшій пізнавальній діяльності.

Список використаних джерел:

1. Базовий компонент дошкільної освіти / Науковий керівник: А. Богуш, дійсний член НАПН України, проф, д-р пед. наук; Авт. кол-в: Богуш А., Беленька Г., Богініч О., Гавриш Н., Долинна О.,

Ільченко Т., Коваленко ., Лисенко Г., Машовець М., Низковська О., Панасюк Т., Піроженко Т., Поніманська Т., Сідельнікова О., Шевчук А., Якименко Л. – К. : Видавництво, 2012. – 26 с.

2. Вікова та педагогічна психологія: Навч. посібник. / За ред. О.В.Скрипченко, Л. В. Долинська, З. В. Огороднічук та ін. - К.: Просвіта, 2001. - 416 с.

3. Гетманська М. Пізнавальна активність як один із чинників навчання дітей / М. Гетманська // Психолог дошкільня. – 2011. – №7. – С. 19–24.

4. Коротило С. Пізнавальна активність дошкільнят: особливості, показники та шляхи розвитку / С. Коротило // Дошк. виховання. – 2001. - № 9. – С. 11.

5. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкільня» / О. Білан, Л. Возна, О. Максименко та ін. – 2012. – Тернопіль: Мандрівець. – 264 с.

Куліш Марія,

студентка 41 групи ННІ педагогіки

Житомирського державного університету імені Івана Франка,

науковий керівник: доцент Басюк Н.А.

РОЗВИТОК МИСЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ КУРСУ «Я У СВІТІ»

Державним стандартом початкової загальної освіти передбачається одне з найголовніших завдань школи — всебічний розвиток та виховання особистості через формування в учнів бажання і вміння вчитися, повноцінних мовленнєвих, читацьких, обчислювальних умінь і навичок відповідно до пізнавальних можливостей дітей молодшого шкільного віку.

Розв'язуючи дане завдання, кожен учитель початкової школи намагається створити такі умови, за яких стало б можливим розвивати пізнавальні можливості і здібності кожної дитини. Розкриттю розумових особливостей кожного учня у початковій школі сприяє формування у них прийомів мислення. Адже від них значною мірою залежить успішність засвоєння навчального матеріалу, темп оволодіння ним, міцність збереження та рівень осмисленості знань.

Мета роботи - дослідити особливості розвитку мислення молодших школярів на уроках курсу «Я у світі». Для досягнення мети були поставлені наступні завдання:

– розглянути та дослідити особливості проведення уроку «Я у світі» у молодших класах;

– проаналізувати особливості розвитку мислення учнів молодших класах на уроці «Я у світі».

Пізнання навколишнього світу починається з відчуттів, сприймань і породжує людське мислення. Воно супроводжує усі розумові процеси особистості. Саме «мислення забезпечує можливість виходу за межі чуттєвого, розширює межі та глибину пізнання, відображає істотні зв'язки і відношення між предметами, через відоме веде нас до невідомого».

Проблемі розвитку мислення молодших школярів присвячені дослідження психологів М. Блонського, Д. Богоявленського, Л. Божович, П.Гальперіна, В. Давидова, О. Скрипченко та педагогів Г. Кагальняк, М. Куб'юк, Г. Овчіннікової, Л. Румянцевої та ін.

Психологічні дослідження показали, що істотною особливістю розумової діяльності учнів молодшого шкільного віку є, з одного боку, інтенсивне зростання їхніх пізнавальних потреб, а з другого – недостатня зрілість логічного мислення, обмеженість пізнавальних можливостей. Для того, щоб дитина могла вільно і міцно засвоювати знання, треба розвивати її аналітичне мислення, навчати виділяти істотне в навчальному матеріалі, порівнювати, робити узагальнення, доводити окремі положення, оцінювати явища і події, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки. Цього можна досягти у процесі активної самостійної діяльності.

Як свідчать дослідження Т. Байбари, О. Біди, Ф. Кисельова, Н. Коваль, В. Пакулової та інших вчених значними можливостями для розвитку мислення учнів початкових класів володіють уроки курсу «Я і Україна».

Навчальний матеріал із даного курсу ставить дітей перед необхідністю виділяти суттєві ознаки, притаманні як одному явищу, так і їх сукупності, формулювати необхідні висновки. Істотні властивості предмета проявляються через включення його у зв'язки з іншими предметами і порівняння їх. Таке включення С. Рубінштейн розглядав як основний спосіб мислення, формування якого дає змогу пізнавати предмет у його взаємозв'язку з іншими об'єктами.

Свого часу К. Ушинський писав про те, що логіка природи, найдоступніша і найкорисніша для дітей.

В. Сухомлинський стверджував, що «Природа – величезної ваги фактор, що накладає свій відбиток на весь характер педагогічного процесу». Виховання творчого діяльного розуму повинно розпочинатися з перших днів дитини в школі. Під системою уроків мислення В. Сухомлинський розумів школу думки, без якої не уявляється «повноцінної, ефективної розумової праці на всіх уроках... Ця школа є фундаментом творчих розумових сил, необхідних для опанування нових знань». У процесі засвоєння знань про природу у учнів формуються розумові операції, розвиваються пізнавальні здібності. Завдання учителя полягає в тому, щоб виявити ці можливості і використати їх для подальшого розумового розвитку дитини.

Вивчення шкільної практики навчання учнів курсу «Я і Україна» засвідчило необхідність удосконалення процесу формування мислення в молодших школярів.

Актуальність проблеми розвитку мислення молодших школярів у процесі навчання та значний інтелектуальний потенціал уроків курсу «Я і Україна», зумовили вибір теми дослідження «Розвиток мислення молодших школярів на уроках курсу «Я у світі».

Навчальний предмет «Я у світі» реалізує галузь «Суспільствознавство» Державного стандарту початкової загальної освіти і спрямовується на соціалізацію особистості молодшого школяра, його патріотичне і громадянське виховання.

Метою предмета є особистісний розвиток учня, формування його соціальної і життєвої компетентностей на основі поетапного засвоєння різних видів соціального досвіду, який охоплює загальнолюдські, загальнокультурні і національні цінності, соціальні норми, громадянську активність, практику прийнятої в суспільстві поведінки, толерантного ставлення до відмінностей культур, традицій, різних точок зору [2, с.110].

Щоб досягти бажання вчитися, потрібно розвивати потребу учня займатися пізнавальною діяльністю, тобто в самому процесі її навчання знаходити привабливі сторони [7, с.179].

Щоб сформувати в учнів уміння самостійно поповнювати свої знання, необхідно виховувати в них інтерес до навчання, потребу в знаннях. Пошук нових форм організації навчальної діяльності, методів і прийомів навчання, що впливають на розвиток самостійності учнів, є однією з основних форм роботи вчителя. Під впливом пізнавального інтересу навчальна робота навіть у слабких учнів протікає більш продуктивно.

Найважливішою передумовою в процесі активної пізнавальної діяльності є інтерес, за допомогою якого учні набувають міцні знання, вміння, навички. Як відомо, стійкий пізнавальний інтерес формується при поєднанні дій, емоцій і раціональності в навчанні [6, с.179].

На уроках курсу «Я у світі» приділяють велику увагу формуванню мислення молодших школярів. Вчителі повинні завжди дотримуватися методичних вимог щодо формування прийомів мислення школярів.

У розвитку мислення учнів початкових класів велику роль відіграє правильна організація навчання та вміле керування розумовою діяльністю школярів з боку

вчителя. Діяльність вчителя щодо формування мислення учнів здійснюється через різноманітність форм, методів, засобів і прийомів змісту навчання.

Діагностична програма, метою якої було визначення та діагностика рівня розвитку логічного мислення включила в себе такі методики:

«Виключення понять» для дослідження здатності класифікації та аналізу, автором якої є С. Г. Сафронова [4.С. 65.] [3.С. 78-82]. «Визначення понять, з'ясування причин, виявлення подібності і відмінностей в об'єктах» для визначення здатності до логічного мислення, Узагальнення, автором методики є Р. Немов [1.С. 25-36.]. «Послідовність подій» для визначення здатності до логічного мислення, автор методики - Н.А.Бернштейн [5.С. 98.]. Методику «Порівняння понять» розробляли багато автори і певний автор не відомий, так як багато психологи користувалися методикою і вносили свої зміни та доповнення.

При розвитку логічного мислення доцільно використовувати такі розумові операції, як спостереження, порівняння, узагальнення. Серед цих дій, вирішення яких, як вважають методисти і вчителі, сприяють розумовому розвитку молодших школярів, вони добре розвивають мислення дітей, а саме словесно - логічне мислення. Саме в початковій школі у молодшого школяра формуються основні елементи провідною в цей період навчальної діяльності, необхідні навчальні навички та вміння. У цей період розвиваються форми мислення, що забезпечують надалі засвоєння системи наукових знань, розвиток наукового, теоретичного мислення, що забезпечують надалі засвоєння системи наукових знань, розвиток наукового, теоретичного і логічного мислення.

Як бачимо, проблема розвитку мислення у школярів на сьогодні є безперечно актуальною, оскільки високий показник рівня сформованості продуктивного мислення забезпечує успіх у будь-якій діяльності, серед яких на першому місці - навчальна. Творчий інтелект є міцним підґрунтям для майбутнього зросту особистості у всіх відношеннях. Проте формуванню креативної особистості перешкоджає існуючий у багатьох школах стандартний, типовий підхід у навчанні, відсутність належних наукових розробок з даної проблеми, наявність різноманітних точок зору щодо розуміння питання розвитку продуктивного мислення дітей.

Список використаних джерел::

1. Байбара Т. Урок-екскурсія. Методика його організації і проведення // Початкова школа. – 1998. – №11. – С. 11-13. – №12.
2. Божович Д. И. Личность и ее формирование в детском возрасте / Д. И. Божович - М., 2010. – 430 с.
3. Выготский Л. С.-М.1982- 530 с.
4. Гільбух Ю. З. Діагностика мислительних здібностей / Ю. З. Гільбух // Рад. школа. – 2009. – №12. – 326 с. – 310 с.
5. Герасимов, С.В. «Когда учение становится привлекательным»/ С. В.Герасимов. - М., 2003. – 234 с.
6. Життєва компетентність особистості: від теорії до практики: Науково-методичний посібник / За ред. І.Г. Єрмакова – Запоріжжя : Центуріон, 2005. – 437 с.
7. Немов Р.С. Психология. - М.,1999. - Кн.1. «Общие основы психологии». – 439 с.

Лавренюк Оксана,

студентка 35 група ННІ педагогіки
Житомирського державного університету імені Івана Франка,
науковий керівник: Коновальчук І.М.

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ДОСПЕЧНОЇ ПОВЕДІНКИ

Актуальність дослідження. Важливою складовою виховання дітей є навчання основам безпечної життєдіяльності, яке повинно привчити дитину цінувати та берегти власне життя і життя оточуючих, уникати потенційно-небезпечних ситуацій, а у разі їх виникнення – діяти грамотно, надаючи

самодопомогу чи допомогу іншим. Ще змалечку дітям необхідно формувати досвід безпечної поведінки, навички поведінки в різних небезпечних ситуаціях, витривалої мотивації щодо безпечної життєдіяльності та здорового способу життя. Враховуючи загрозливий демографічний стан, що склався в Україні, особливого значення набуває проблема особистої безпеки дитини, тобто проблема дієвої реалізації всього комплексу організаційних, економічних, фінансових, правових та інших заходів щодо забезпечення захисту життя та здоров'я підростаючого покоління.

Провідна роль у вирішенні зазначеної проблеми належить вихователю, який усвідомлює необхідність цілеспрямованої діяльності щодо збереження життя й зміцнення здоров'я своїх дошкільників, спроможний ефективно сприяти формуванню безпечної поведінки підростаючого покоління.

Аналіз останніх публікацій та досліджень. Методику навчання основам безпечної життєдіяльності розглянуто в дослідженнях Авдеєва Н., Аксьонова О., Богініч О., Безпалько О., Буртейний І., Вербицький В., Волков Л., Яким Р., Яковенко Л. та інші. Українські науковці: Богуш А., Долинна О., Журавова Н., Карнаух Л., Колядіна А., Корнєва О., Сапронов В. розкрили проблему формування у дітей свідомого відповідального ставлення до питань особистої безпеки і безпеки оточення [1].

Проведений огляд наукових праць провідних науковців з безпечної поведінки дошкільників свідчить про те, що окремі трактування безпеки життєдіяльності дітей старшого дошкільного віку, організаційно-педагогічні умови потребують уточнення та подальшого вдосконалення.

Мета статті розкрити організаційно-педагогічні умови формування досвіду безпечної поведінки у дітей старшого дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. Формування безпечної поведінки підростаючого покоління в умовах закладу дошкільної освіти є процесом об'єднаним і повинно здійснюватися поетапно, охоплюючи всі стадії. Пов'язані в єдиний порядок окремі знання, уміння та навички спроможні забезпечити збереження життя дітей.

В період дошкільного дитинства відбувається інтенсивне засвоєння світу, як взаємозв'язаного і взаємозалежного ціннісного світу природи, соціуму і людини. Йде процес пізнання цінностей і сенсів життя, формування основ безпечної поведінки.

Безпечна поведінка – це поведінка людини, яка не загрожує її життю і здоров'ю та безпеці інших людей [3].

Формування основ безпеки життєдіяльності дітей здійснюється у трьох напрямках – робота з дітьми, батьками, педагогічним колективом і персоналом. Важливо не лише оберігати дитину від небезпеки, але і готувати її до зустрічі з можливими труднощами, формувати уявлення про найбільш небезпечні ситуації, про необхідність дотримання запобіжних заходів, прищеплювати їй навички безпечної поведінки в побуті спільно з батьками, які виступають для дитини прикладом для наслідування. Тому важливо забезпечити спадкоємність в питаннях виховання безпечної поведінки дітей між ЗДО і сім'єю.

Досвід безпечної поведінки дітей – це сукупність знань про правила безпеки життєдіяльності, уміння поводитися з потенційно-небезпечними предметами та переживання, що визначають мотиви поведінки дитини, а також навички дитини в поводженні з потенціально-небезпечними предметами [8].

Будь-яка система успішно функціонує та розвивається за обов'язкового дотримання певних організаційно-педагогічних умов. Так як в педагогічних дослідженнях існують різні тлумачення поняття «педагогічні умови», доцільно за необхідне уточнити його зміст.

Проведені нами пошуки дозволили з'ясувати, що дослідження явища педагогічні умови розглядалося у роботах багатьох науковців. Так, зокрема, Федорова О. під педагогічними умовами розуміє сукупність об'єктивних можливостей змісту навчання, методів, організаційних форм та матеріальних можливостей її здійснення, що забезпечують успішне вирішення поставленого завдання [7].

Вченим Біктагіровим К. педагогічні умови розглядаються як обставини, за яких компоненти навчального процесу (зміст, викладання й учіння) подаються в найкращому взаємозв'язку та створюють атмосферу плідної співпраці між педагогом і вихованцями [2].

Дослідник Манько В. визначає педагогічні умови як взаємопов'язану сукупність внутрішніх параметрів та зовнішніх характеристик функціонування, які забезпечують високу результативність навчального процесу і відповідають психолого-педагогічним критеріям оптимальності [5].

Безпечна поведінка формується на основі педагогічних умов:

- врахування вікових та індивідуальних особливостей формування у дітей старшого дошкільного віку досвіду безпечної поведінки;
- запобігання негативних явищ, а не боротьба з їх наслідками;
- сформованість мотиваційно-потребової сфери особистості у збагаченні уявлень про безпечну поведінку та усвідомленні правових норм, прийнятих в суспільстві;
- створення безпечних умов середовища в дошкільному навчальному закладі;
- взаємодія закладу дошкільної освіти з сім'єю;
- участь дітей в дозвілльовій діяльності, яка спрямована на закріплення знань, вмінь та навичок безпечної поведінки

Формування у дітей старшого дошкільного віку досвіду безпечної поведінки буде ефективним за умови правильно організованих занять, грамотному підборі методів та засобів виховання.

До засобів формування знань і мотивів безпечної поведінки Зоріна М. відносить:

- наочні засоби (картини, слайди, ілюстрації із зображенням небезпечних предметів і дітей, які потрапили в небезпечну ситуацію);
- дидактичні ігри, спрямовані на освоєння знань безпечної поведінки та джерел небезпеки;
- художню літературу, що допомагає дитині усвідомити необхідність виконання правил безпеки життєдіяльності [3].

До засобів формування навичок безпечної поведінки Калуська Л. відносить:

- імітаційно-ігрові вправи, зміст яких спрямований на засвоєння досвіду безпечної поведінки;
- технічні та інформаційні засоби навчання (кінофільми, мультфільми, а також ряд комп'ютерних ігор, спрямованих на формування безпечної поведінки в побуті, на вулиці, з незнайомими людьми та інші [3].

Визначено також методи формування у дітей знань про безпечну поведінку.

Найбільш популярні в практиці закладів дошкільної освіти:

- розглядання картин, ілюстрацій, кінофільмів, мультфільмів, які показують небезпечні ситуації;
- читання оповідань, віршів подібної проблематики і та інші.

Однак, найбільш дієвим методом формування навичок безпечної поведінки є проблемний метод навчання. Проблемний метод навчання – це метод заснований на створенні вихователем проблемних ситуацій, в ході вирішення яких дитина повинна визначити, як убезпечити своє життя в тому чи іншому випадку [1].

Формування безпечного способу життя має бути організоване як систематична робота з дітьми й охоплювати всі провідні форми діяльності дитини (гру, спілкування, трудову (предметно-практичну діяльність). Тому, окрім спрямованих на вивчення безпеки життєдіяльності заходів, питання безпечної поведінки дитини необхідно планувати і в ході проведення всієї навчально-виховної роботи дошкільного закладу, залучати до неї батьків за допомогою спільних заходів (походів, екскурсій, спортивних змагань тощо).

Основою для створення навчально-виховних програм для дітей дошкільного віку в Україні є Базовий компонент дошкільної освіти. Його зміст побудований відповідно до вікових можливостей дітей на основі компетентнісного підходу та спрямовує навчально-виховний процес на досягнення соціально закріпленого результату (заданої норми, вимог до розвиненості, навченості та вихованості дитини). Це зумовлює необхідність чіткого визначення засвоєння дитиною змісту освітніх ліній (знає, обізнана, розуміє, вміє, усвідомлює, здатна, дотримується, застосовує, виявляє ставлення, оцінює), орієнтує освітян на цілісний і загальний розвиток дитини, розкриває важливість закладання в дошкільному віці фундаменту для набуття в подальшому спеціальних знань та вмінь [6].

Таким чином, безпека життєдіяльності є багатогранною категорією і охоплює найважливіші сфери людського буття, такі, як охорона здоров'я, екологія, безпека у надзвичайних ситуаціях тощо. Як складова життєвої компетентності це не просто сукупність засвоєних знань, а стиль життя, адекватна поведінка в різноманітних ситуаціях, зокрема і надзвичайних та екстремальних.

Ураховуючи важливість формування в дитини вмінь безпечної поведінки, доходимо висновку, що існує потреба в конкретних методичних розробках і науково обґрунтованих сучасних рекомендаціях щодо способів формування у дітей старшого дошкільного віку такого рівня соціального досвіду, що дозволить дошкільнику стати життєво компетентним у соціальному середовищі, вести безпечну життєдіяльність.

Список використаних джерел:

1. Авдєєва Н. Н., Князева О. Л., Стєркіна Р. Б. Безпека: Навчальний посібник з основ безпеки життєдіяльності дітей старшого дошкільного віку. - М., 1998.- с.194.
2. Біктагіров К.Л. Дидактичні умови навчання татарському мові: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / Казанський госуніверситет. - Казань, 2002 – с.37.
3. Зоріна М. О. До проблеми визначення актуальності й особливостей формування культури безпеки життєдіяльності / М. О. Зоріна // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. – 2010. – № 8. – С. 149
4. Калуська Л. В. Дивокрай. Вибрані дидактико-методичні матеріали у 2-х книгах для працівників дошкільних закладів. Книга друга. — Тернопіль: Мандрівець, 2005.с.84
5. Манько В.М. Дидактичні умови формування у студентів професійно-пізнавального інтересу до спеціальних дисциплін / Соціалізація особистості: зб. наук. пр. Національного педагогічного університету ім. М. Драгоманова. – К.: Логос, 2000. – Вип. 2. – С. 153.
6. Про схвалення нової редакції Базового компонента дошкільної освіти Рішення колегії Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 04.05.2012 № 5/2-2. – URL: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/v_5-2736-12.
7. Федорова О.Ф. Деякі питання активізації учнів в процесі теоретичного та виробничого навчання / - М.: Вища школа, 1970. - с.301.
8. Якименко Л. В. Формування основ безпеки та норм поведінки в надзвичайних ситуаціях у дітей дошкільного віку. Авторська програма та методичні рекомендації. —Х.: ХОНМІБО, 2003.С.14

ВИХОВАННЯ СПІВЧУТТЯ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Актуальність дослідження. Гуманістичне виховання підростаючого покоління є однією з актуальних проблем сьогодення. Необхідність створення у суспільстві моральної атмосфери, яка сприяла б утвердженню в усіх ланках суспільного життя гуманного ставлення до людини, вимогливості до себе й інших, чесності, довіря, поєднаного з високою відповідальністю, співчуття та співпереживання, посилює роль означеної проблеми.

Базовий компонент дошкільної освіти в Україні основним завданням у контексті виховання дитини дошкільного віку визначає її ціннісний, соціально-моральний розвиток.

Розвиток співчуття як моральної якості протікає в тісному взаємозв'язку з навколишньою дійсністю. Старший дошкільний вік є сенситивним для формування моральної сфери особистості та закріплення емпатійних рис у структурі моральних цінностей особистості як стійких у подальшому.

Мета статті. Вивчення особливостей виховання співчуття у дітей старшого дошкільного віку в теорії та практиці.

Виклад основного матеріалу.

Співчуття – це форма емпатії, спрямована на іншого.

Емпатія – явище соціально-психологічного змісту, що виникає у процесі взаємодії людини з людиною, твариною, або під час сприйняття творів мистецтва.

Співчуття виникає у ситуації, коли сприймається стан партнера актуалізує моральні спонукання на його користь і викликає потребу допомогти йому. Співчуття відноситься до складу гуманних почуттів моральної сфери.

Показники, що характеризуються прояви емпатійних здібностей особистості

- здатність емоційно реагувати на переживання іншого;
- здатність розпізнавати емоційні стани іншого і подумки переносити себе в думки, почуття і дії іншого;
- здатність використовувати способи взаємодії, що полегшують страждання іншої людини;

У гуманній поведінці дошкільників виокремлюються такі складові, як: гуманна поведінка стосовно себе; гуманна поведінка стосовно інших людей, виявляючись, насамперед, до найближчого оточення, згодом - до самого себе та широкого соціального довкілля. Вияв співчуття дітей дошкільного віку варто розглядати в єдності її основних компонентів:

- когнітивного (уявлення дітей про складові змісту і способи прояву співчуття);
- емоційно-мотиваційного (вияв співчуття та його стійка (внутрішня) мотивація);
- діяльнісного (гуманні вчинки та взаємини).

На думку І. Беха, О. Сухомлинської, сучасна ситуація характеризується тим, що чітку впевненість у тому, що таке «добро» і «зло», змінила тривожна невизначеність.

Аналіз теоретичних робіт і досліджень засвідчує, що сьогодні проблема виховання гуманності вирішується в аспектах морального виховання, особистісно зорієнтованого виховання, виховання цінностей і норм поведінки, виховання емпатійних здібностей, здатності до співчуття та співпереживання.

Зокрема, Р. Буре, Я. Неверович, В. Нечаєва, Т. Титаренко зазначали, що сенситивним для формування гуманної поведінки у дітей є старший дошкільний вік.

Головним засобом виховання гуманної поведінки у дітей є їх спілкування з дорослими та однолітками.

У грі створюються ситуації, в яких виникає реальна потреба доброзичливого і турботливого ставлення. У дослідженнях особливостей виховання моральної поведінки в процесі трудової діяльності (Р. Буре, Т. Маркова, Я. Неверович) встановлено, що розвитку гуманних почуттів дітей сприяє формування суспільних мотивів спільної праці завдяки необхідності погодження дій, взаємодопомоги задля досягнення результату.

Одним з перших спеціальних досліджень щодо виховання гуманної поведінки у дітей дошкільного віку є робота Н. Цуканової, в якій визначено педагогічні умови формування досвіду і звичок гуманної поведінки старших дошкільників. Водночас дослідники наголошують, що освітні установи не в змозі успішно вирішити завдання виховання у дітей гуманної поведінки без взаємопроникнення сімейного і суспільного виховання.

Питання щодо виховання таких якостей та рис характеру, як здатність до співчуття та співпереживання, детально висвітлюється у сучасних нормативних документах, які визначають вимоги до змісту та обсягу дошкільної освіти, таких як Базовий компонент дошкільної освіти, спрямований на оновлення принципів, цілей, змісту, технологій виховання, розвитку і навчання дітей., а також програми розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі», «Дитина», «Українське дошкілля»

Як показують наукові дослідження, дошкільний період — надзвичайно сприятливий для закладання громадянської свідомості: почуття любові й поваги до рідних і близьких, інших людей.

У програмі «Дитина» зазначено, що необхідним шаблоном процесу виховання співчуття та співпереживання дошкільників є створення в дошкільному навчальному закладі та в сім'ї умов для оволодіння дітьми морально-етичними нормами та способами розв'язування конфліктів .

Усе життя та спілкування дошкільника, його виховання та навчання має бути націлене на формування людяності, справедливості, товариськості, чесності..

Вихователь повинен вправляти дітей у виявах чуйності, доброзичливості, турботливості, навчає розпізнавати стан інших і емоційно на нього відгукуватись, разом радіти, співчувати. У старшому дошкільному віці помітно посилюється увага до формування спроможності дітей тримати своє слово, справедливо розподіляти іграшки та ролі в грі, поступатись, за власним бажанням допомагати слабшим, домовлятись між собою, обґрунтовувати свою думку, утримуватись від грубощів. Завдання вихователів – сприяти розвитку в дошкільнят потреби бути чемною людиною.

Висновки. Отже, розглянуто, що питання виховання співчуття та співпереживання займає провідне місце у програмових вимогах, визначених такими нормативними документами, як Базовий компонент дошкільної освіти та освітніми та виховними програмами, такими як «Я у Світі», «Дитина», «Українське дошкілля». Однією з головних умов забезпечення ефективності процесу виховання співчуття та співпереживання у дітей старшого дошкільного віку є взаємопроникнення сімейного і суспільного виховання. Щодо методів та прийомів роботи, які виявилися актуальними в процесі виховання співчуття у дітей старшого дошкільного віку, слід зазначити, що процес гуманного виховання, в тому числі виховання співчуття не може відбуватися спонтанно. Тому найбільш важливим завданням вихователів ДНЗ є розробка такого змісту виховання та навчання, використання таких методів роботи, які б забезпечували формування повноцінного процесу гуманного виховання.

Список використаних джерел:

1.Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка : навч. посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К. : Академвидав, 2006. – 456 с.

2. Програма виховання і навчання дітей від двох до семи років «Дитина»/ О.В. Проскура, Л.П. Кочина, В.У. Кузьменко, Н.В. Кудикіна. – НМЦ видавничої діяльності Київського університету імені Бориса Грінченка. 2012 р.

3. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля»/ О.І. Білан, Л.М. Возна, О.Л. Максименко та ін. – Тернопіль: Мандрівець, 2012. – 264 с.

4. Рогальська І. П. Теоретико-методичні засади соціалізації особистості в дошкільному дитинстві : автореф. дис. ... докт. пед. наук : спец. 13.00.05 "Соціальна педагогіка" / І. П. Рогальська. – Луганськ, 2009. – 20 с.

Лисюк Аліна,
студентки 35 групи ННІ педагогіки,
Житомирського державного університету імені Івана Франка,
науковий керівник: Мачушник О.Л.

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ЧИТАЦЬКИХ ІНТЕРЕСІВ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

В нинішніх умовах інформаційно-комунікаційної експансії, де провідним джерелом отримання інформації мережа Інтернет, на жаль, дуже знецінюється роль друкованого слова, з нецінюється його значення у контексті виховання підростаючого покоління. Тобто книга втрачає свою популярність. Не лише діти, але й дорослі надають перевагу Інтернет-службам, аніж походу до бібліотеки чи читального залу.

Програмами «Українське дошкілля», «Дитина» передбачена робота з книгою з першої молодшої групи. Так, дошкільне дитинство є саме тим сприятливим періодом, коли доцільно долучати особистість до книги.

Досвід педагогів шкіл свідчить, що багато дітей при вступі у 1 клас абсолютно не володіють бажанням тримати книгу у руках, а тим паче читати, користуватися її змістом тощо.

В цьому контексті батькам та вихователям необхідно приділяти цьому питанню достатню увагу, а саме: вчити дитину бережливому ставленню до неї, а також розвивати та підтримувати пізнавальний інтерес дитини, бажання працювати із книгою, виховувати її читацьку культуру. Проблема розвитку та формування читацьких інтересів знайшла своє відображення у працях Н. Волошиної, І. Збарського, Л. Мірошніченко та ін. На ролі книги у вихованні підростаючого покоління наголошували такі вчені, як: В.О. Сухомлинський, К.Д. Ушинський, Я.-А. Коменський. Й.А. Песталоцці, М.І. Лісіна.

Тому у контексті вище сказаного актуальним завданням є створення сприятливих педагогічних умов для формування у дітей читацьких інтересів.

Мета статті полягає у теоретичному обґрунтуванні та практичному дослідженні проблеми формування читацьких інтересів дітей дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. В основі будь-якої діяльності людини лежить інтерес. Потреби й інтереси спонукають людину до діяльності, до набування нових знань і вмінь. Тому формування нових потреб і інтересів являє важливе завдання виховання.

Інтерес особистості – це вибіркове ставлення особистості до об'єкта, зважаючи на його життєве значення й емоційну привабливість [1, с.72].

Отже, інтерес – це складна форма вибіркової діяльності особистості, в якій своєрідно поєднуються пізнавальні, емоційні та вольові риси особистості. Це відносно постійні, стійкі і важливі особливості, які тісно пов'язані зі світоглядом, життєвим і трудовим самовизначенням особистості. Саме цим інтерес відрізняється від тимчасової зацікавленості, яка має ситуативний характер.

Психолог С.Рубінштейн трактує цей феномен як пізнавальну діяльність людини [2, с.71].

Виділяють такі загальні риси інтересу, як вибіркковість, пізнавальна спрямованість, емоційна забарвленість, зацікавленість, допитливість.

Першою характеристикою інтересу є вибірковість, котра диференціюється видами переваги тієї чи іншої книги, жанру, художнього чи наукового тексту. Другою рисою стає пізнавальна спрямованість, яка характеризується свідомим прагненням особистості до пізнання навколишнього світу, опанування теоретичних засад науки і застосування їх на практиці. Третя особливість інтересу є його зв'язок з емоційністю людини, на основі якої можна судити про позитивне і негативне ставлення до об'єкта інтересу. Четверта риса – зацікавленість, що може бути спрямована на задоволення потреб особистості. П'яту риса – це допитливість – прагнення розширити свої знання, дістати відповіді на запитання.

Читання – пізнавально-комунікативна діяльність, пов'язана із задоволенням інформаційних потреб, придбанням і розширенням знань, які впливають на поведінку людини [3, с. 139].

Так, А.М. Копчук наголошує, що читацькі інтереси – це вибірково-позитивне ставлення читача до читання книги, що набуває емоційної привабливості у відповідності до його потреб і особливостей. Іншими словами, читацький інтерес – це виділення з певного кола друкованих видань книжки, якій читач надає перевагу [4, с.13].

На думку О.Савченко читацький інтерес - “наявність у читача стійкого інтересу до книжок” [5, с. 32].

Б.Умнов зазначає, що основною ознакою читацького інтересу є позитивне емоційне ставлення до неї [6, с.27].

Таким чином, читацький інтерес – це поняття, що характеризується як вибіркоче ставлення читачів до книги, наявність стійкого інтересу до певних книжок, тобто тих, які є для читача емоційно привабливими відповідно до потреб та особистісних особливостей людини. Про наявність читацького інтересу особистості судять за такими показниками, як: уважність, захопленість своєю діяльністю, активне оперування знаннями і вміннями, бажання поділитися з оточуючими інформацією, яку людина отримала із книги. Тому згідно програми «Дитина» з цього періоду необхідно виховувати інтерес та дбайливе ставлення до книжки ще із молодшого дошкільного віку, вчити обережно гортати сторінки, знаходити на ілюстраціях персонажів твору, називати їх, спонукати до розповідання твору [7.с.4].

Дошкільне дитинство – це найбільш сприятливий період, коли у дитини закладаються поняття про добро та зло, формуються моральні норми поведінки у суспільстві. Саме із уст улюблених героїв дитина засвоює ці норми. Тому важко переоцінити роль казок у вихованні моральності дитини. Беззаперечна роль у цьому контексті належить спільне читання художніх творів із батьками, переказування, вигадування кінцівки до твору, аналіз вчинків героїв (як із позитивного, так із негативного боку). Ефективним засобом у роботі із певним літературним твором є драматизація та інсценізування сюжету, що відбувається у легкій та невимушеній ігровій атмосфері, адже саме гра є провідним видом мовленнєвої діяльності в дошкільному віці. Така робота сприяє як формуванню позитивних моральних рис дошкільника, так і збагатить його словниковий запас, а також здатна розвивати мислення, увагу, уяву. Якщо дитина молодшого та середнього дошкільного віку ще не володіє розвиненими мовно-комунікативними навичками та вміннями, то під кінець старшого дошкільного віку у дитини характеристики комунікативно-мовленнєвої діяльності є критерієм у формуванні образу «Я», показником особистісного зростання. Дитина цього віку переказує за ілюстраціями книги, читає вірші, які вивчила напам'ять, адже хоче бути схожим на улюбленого актора, телеведучого, диктора та ін. У дитини формуються вимоги до власного мовлення [8, с.62].

Ознайомитися із правилами поведінки із книжками, елементарними вміннями догляду за ними, взяти участь у облаштуванні тематичних виставок дошкільник має змогу у куточку книги. Робота у куточку сприяє розвитку

мовленнєвих умінь, вмінь взаємодіяти із однолітками. Під час залучення до спільної діяльності у куточку книги вихователь повинен враховувати вікові особливості кожної дитини. Зрозуміло, що у молодшому дошкільному віці дитина досить часто відмовляється від контактів із однолітками або, навпаки, може сильно нав'язуватися іншій дитині, що і викликає непорозуміння тощо.

Дуже важливу роль у роботі із книгою є формування мотивів – всього, що спонукає особистість до діяльності. Формування мотивів діяльності, на думку Л. Величка, спонукає не тільки до великого інтелектуального і життєвого досвіду, але й мужності

Висновок. Отже, основним завданням дошкільної освіти є сформувати пізнавальний інтерес, потяг дитини до книги. Характеризуючи вікові особливості дошкільників різного віку, варто зазначити, що діти мають суттєву різницю у поведженні із книгою та різний вплив на свою особистість: якщо трирічні діти володіють ще не усвідомлюваними мотивами, тоді, як дитина старшого дошкільного віку розповідає, переказує, порівнює, аналізує зміст книг, їх ілюстрації, пропонує «полагодити» книгу та ін. Робота із книгою повинна охоплювати всі сфери активної діяльності, духовного життя дітей – працю, гру, спілкування з природою, музику, творчість.

Список використаних джерел:

1. Дейкіна А.Ю. Пізнавальний інтерес: сутність і проблеми вивчення / А.Ю.Дейкіна.– СПб, Пітер, 2002.
2. Загальна психологія: навч. видання /За ред. О. Скрипченко, Л. Долинської. –К.: «А.П.Н.» , 1999. – 720 с.
- 3.Формування читацької компетенції в контексті сучасної методичної парадигми // Науковий вісник Чернівецького національного університету «Серія педагогіка і психологія» . – 2006. – Вип. 300. – С.184-194..
- 4.Копчук А. М. Виховання читацьких інтересів учнів / А. М. Копчук– К. : Т-во “Знання” УРСР, 1985 – 48 с.
5. Савченко О. Формувати читацьку компетентність : про науково-педагогічні засади цієї роботи / О. Савченко // Всесвіт. л-ра в серед. навч. закл. України. – 2007. – № 10. – С. 49-53.
- 6.Умнов Б. П. Проблема читательского интереса в социально-психологической теории / Б. П. Умнов // Журналист, пресса, читатель. – М. : Изд. ЛГУ, 1969. – С. 82 – 95.
7. Дитина : Освітня програма для дітей від 2 до 7 років / наук. кер. проекту В.О. Огнев'юк, авт. колектив – Г.В. Беленька, О.Л. Богініч, Л. В.Зімакова Н.І. Богданець-Білоskalенко [та ін.]; Мін. осв. і науки України, Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. – К.: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2016. – 304 с.
8. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля» / О.І. Білан, Л.М. Возна, О.Л. Максименко та ін. – Тернопіль: Мандрівець, 2012. – 264 с.

Марченко Марина,

студентка 34 групи ННІ педагогіки
Житомирського державного університету імені Івана Франка,
науковий керівник: Коновальчук І.М.

ФОРМУВАННЯ У ДІТЕЙ ШОСТОГО РОКУ ЖИТТЯ. УЯВЛЕНЬ І ПОВАГИ ДО ДЕРЖАВНИХ СИМВОЛІВ УКРАЇНИ

Актуальність теми зумовлена тим, що неможливо виховати у дітей почуття власної гідності і впевненості в собі без поваги до історії своєї Батьківщини, розуміння неповторності і багатства культурних традицій. Діти дошкільного віку важливо любити свою сім'ю, свій дім, вулицю, своє рідне місто, дружити з однолітками, знати і пишатись своєю Батьківщиною, а також знати й поважати державні символи України .

Про важливість ознайомлення дітей з гербом і прапором України необхідно розібратися в історії розвитку державної символіки її зміст.

У Базовому компоненті зазначено, що дитина дошкільного віку ознайомлюється з символами України: прапор, герб, гімном України. Проблеми

формування у дітей уявлень і поваги до державних символів досліджували корифеї української педагогіки (Г.Ващенко, І. Огієнко, С. Русова, В. Сухомлинський, К. Ушинський); сучасні вчені (О. Вишневський, П.Кононенко, В. Кузь, М. Стельмахович, Г.Філіпчук); психологи (І. Бех, В.Борисов, М. Боришевський, П. Гнатенко, Д. Ельконін, І. Кон, В. Хотинець, І Чеснокова); мистецтвознавці та фольклористи (Д. Антонович, Б. Грінченко, М.Лисенко, Г. Нудьга, О. Козаренко, Ф. Колесса, О. Кошиць).

Велике значення для розробки сучасних підходів та методів формування у дітей старшого дошкільного віку елементів національної самосвідомості мають концепції розвитку українського дошкілля, розроблені Л. Артемовою, А. Богуш, Л. Калуською, Н. Лисенко, Т. Поніманською. Вивчення праць В. Сухомлинського, С. Русової, К. Ушинського показує, що виховання починається із засвоєння дітьми духовних надбань рідного народу. Без ознайомлення в сім'ї, дитячому садку, школі з культурою свого народу, пізнання його самобутнього національного обличчя, практичного продовження культурно – історичних традицій, звичаїв, обрядів не можна і говорити про успіх патріотичного виховання

Мета статті: розглянути особливості формування у дітей старшого дошкільного віку уявлень про державні символи України.

Виклад основного матеріалу. Кожна країна, котра виборювала незалежність і розбудовуючи державу, обирає символи своєї єдності, гідності та честі, державотворення традицій, історії та сьогодення. Як ми знаємо, до державних символів нашої країни належать Державний Герб, Державний Гімн та Державний Прапор, який серед них є найбільш шанованим.

Під державними символами (символами державного суверенітету) в сучасному конституційному праві України розуміють закріплені в законодавстві офіційні знаки (зображення, предмети) чи звукові вираження, які в лаконічній формі виражають одну або декілька ідей політичного характеру і символізують суверенітет держави [2].

Державні символи – це визначені і закріплені на конституційно-правовому рівні офіційні знаки держави, які в лаконічній формі відображають її суверенітет та ідеологію і, як правило, мають етнічно-національне походження [3].

Символ – це предмет, який характеризує державу, відображає її побут, традиції, господарювання, історичне минуле, прагнення народу [1].

Мета державних символів країни – формування національної свідомості, виховання почуття любові до своєї держави, патріотичних почуттів.

Поняття «державні символи» трактують по – різному: як вищі відзнаки держави, що закріплені в законодавстві країни, офіційні знаки (зображення, предмети) чи звукові вираження, які в стислій формі передають одну або кілька ідей політичного чи історичного характеру та символізують суверенітет держави, як встановлені конституцією чи спеціальним законом (законами) зображення тощо, які зазвичай мають історичне походження, відображають особливість розвитку і сучасного стану соціуму, слугують різним цілям у діяльності державних органів і посадових осіб, в умовній формі посвідчують саму державу та її суверенітет, як закріплені в конституційному праві офіційні знаки (зображення, предмети) чи звукові вираження, які в лаконічній формі виражають національно-державні та історико-культурні ідеї українського народу, символізують суверенітет його держави [2].

Отже, суспільно-комунікативна значимість державних символів вбачається в їх можливості в лаконічній формі передавати ту інформацію про державу, яка є зрозумілою для суспільства.

Кожна держава, набуваючи статус суверенної і незалежної, має власну історію державотворення [4].

Перелік державних символів України визначено у ст. 20 Конституції України. Ними є: Державний Прапор України; Державний Герб України; Державний Гімн України [4].

Українська національна традиція символічного відображення світу формувалася упродовж кількох тисячоліть. Ключем до розуміння як народного, так і релігійного її державного аспектів є її чільні символи – жовта і синя барви та знак, нині відомий під назвою тризуб. Він є найзагадковішим з державних знаків. Навіть тоді, коли тризуб був позбавлений державного статусу, заборонений та переслідуваний на Батьківщині, він продовжував виступати як символ, що легітимував українців у всьому світі.

Прапор – це честь держави. Офіційна емблема, що символізує її суверенітет [2]. Державний прапор України – стяг із двох рівновеликих горизонтальних смуг блакитного та жовтого кольорів [4].

Державний прапор, як символ країни, є втіленням національної єдності, честі та гідності, традицій державотворення, історії та сьогодення. Під його знаменом ми йшли до проголошення самостійної Української держави, під ним йдемо сьогодні. Це прапор миролюбства. Як і в багатьох інших державах, кольори України не мають офіційного пояснення. А неофіційне змінювалося з часом і залежало як від смаків сучасники, так і від політичної моди. І донині кожен прочитує їх сам, визначаючи для себе найголовніше [5].

Поєднання синього і жовтого кольорів має багато трактувань. Одні пояснюють його як чисте небо над пшеничним полем – символ миру і достатку. Інші дослідники вказують на поєднання золотого сонця і синього космосу. Треті підкреслюють, що поєднання синього та жовтого кольорів передає єдність народу і держави.

Державний герб представляє собою офіційний малюнок - емблему, відмітний знак держави. Він зображується на печатках і бланках державних органів і установ, на бланках офіційного листування дипломатичних представництв і консульських установ, на консульському щиті консульств, на вивісках посольств, місій, інших державних установ. Зображення державного герба використовують на монетах, нагородах, грошових знаках тощо. Встановлення й опис державного герба фіксується в конституції або іншому акті держави.

У світовій практиці не усталилась сувора регламентація засад творення державного герба. Державний герб – віддзеркалення специфіки геральдичних традицій, що примхливо фокусують своєрідні риси історичного розвитку певної країни.

Державний Герб України – герб держави Україна, один із чотирьох її офіційних символів поряд з прапором, гімном і Конституцією. Складається з Малого і Великого гербів. Наразі використовується лише Малий, що був затверджений 19 лютого 1992 року. Великий герб України існує у вигляді законопроекту [4].

Герб – це знак, своєрідний ключ до історії сім'ї, міста, національного утворення держави. Це пам'ятка духовної культури. У гербі у вигляді знаків втілюються реальні події, суспільні явища, ідеологія та світосприймання.

Герб України – символічний знак Держави, символ влади. Золотий тризуб на блакитному тлі затверджений Верховною Радою України 1992 року. як державний знак – Герб самостійної незалежної держави України. Значення тризуба історики тлумачать по-різному. Одні вважають його зображенням церковного світильника, корогви, церковного порталу, якоря; решта – зображенням голуба, шолома, двосічної сокири або верхівки скіпетра [4].

Отже, все закладається дитині в період навчання і виховання в дитячому садку, визначає в подальшому успіх процесу формування особистості, її світогляду і загального розвитку.

У зв'язку з цим потрібно активізувати роботу вихователя по ознайомленню дітей з державними символами України. Це можливо, якщо застосовувати різні методичні прийоми ознайомлення дошкільників з прапором, гербом, гімном.

Список використаних джерел:

1. Богуш А. М. Українське народознавство в дошкільному закладі : Навч. посібник для студ. вищ. пед. навч. закладів / А. М. Богуш, Н. В. Лисенко. – 2-е вид., перероб. і доп. – К. : Вища шк., 2002. – 407 с. – Бібліогр.: с. 395-396.
2. Запорожець А.В. Основы дошкольной педагогики /Под ред. А. В. Запорожца, Т. А. Марковой. – М., 1980.
3. Базова програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» / наук. кер. та заг. ред. О. Л. Кононко. – 3-є вид., випр. – К. : Світич, 2013. – 430 с.
4. Матвієнко П. Живодайні джерела патріотизму/ П. Матвієнко //Дошкільне виховання. – 2001. - № 8. - С. 8-9.
5. Дроб'язко О. В. Маленьким українцям - про державні символи і не тільки... / О. В. Дроб'язко // Дошкільний навчальний заклад. – 2010. – №3. – С. 10-35.

Матвійчук Катерина,
студентка 44 групи ННІ педагогіки
Житомирського державного університету імені Івана Франка,
науковий керівник: доцент Максимова О.О.

РОЗВИТОК СЛОВНИКА МОЛОДШОГО ДОШКІЛЬНИКА У РІЗНИХ ВИДАХ ДІЯЛЬНОСТІ

За Базовим компонентом необхідною умовою формування соціально активної і духовно багаті особистості є оволодіння мовленням як засобом спілкування [1, с. 5]. Посідаючи важливе місце у життєдіяльності дитини, мовлення виступає інструментом спілкування, пізнання, регуляції її поведінки, засобом розвитку й виховання. Рівень мовленнєвої культури виявляє достатній словниковий багаж, уміння точно і доречно використовувати його у різних ситуаціях спілкування. Саме тому це питання є досить важливим, вихователі шукають оптимальні та ефективні прийоми, методи та засоби, що допоможуть збагати словник дошкільника.

Розвиток словника дітей у вітчизняній методиці має багаті традиції, закладені в працях К.Д. Ушинського, Л.М. Толстого. Основи методики розвитку активного словника дошкільників визначені у роботах М.М.Коніної, А.М. Леушиної, Л.А. Пеньєвської, О.І. Соловйової, Є.І. Тихєєва, А.П. Усової, Е.А. Фльориної.

Мета статті полягає у характеристиці особливостей словника дітей молодшого дошкільного віку та надання рекомендацій його формування у різних видах діяльності.

Розвиток мовлення дошкільника відбувається у декількох напрямках: удосконалюється практичне вживання мовних конструкцій у спілкуванні з іншими людьми, разом з тим мовлення стає основою перебудови психічних процесів, знаряддям мислення. За певних умов виховання дитина починає не тільки користуватися мовленням, але й усвідомлювати його будову, що має важливе значення для наступного оволодіння грамотою.

Протягом дошкільного періоду продовжує зростати словниковий запас дитини. У порівнянні з раннім дитинством словник дитини-дошкільника збільшується, як правило, у три рази. При цьому ріст словникового запасу безпосередньо залежить від умов життя й виховання; індивідуальні особливості тут найбільш помітні, ніж у будь-якій іншій галузі психічного розвитку.

Четвертий рік життя дошкільника характеризується новими досягненнями в розвитку дитини. Вона починає висловлювати найпростіші судження про предмети і явища навколишньої дійсності, робити певні висновки, встановлювати залежність між ними. Однак, у процесі загального й мовного розвитку в дітей можуть бути різкі індивідуальні розходження: одні в 3 роки досить добре володіють мовою, мовлення ж інших ще далеке від досконалості. На четвертому році життя діти

звичайно вільно вступають у контакт не тільки із близькими, але й зі сторонніми людьми [10,с.67]. Потреба розширити свій кругозір, бажання глибше пізнати навколишній світ змушують дитину все частіше звертатися до дорослого з найрізноманітнішими запитаннями. Вона добре розуміє, що кожний предмет, дія, вчинена ним чи дорослим, має свою назву, тобто позначається словом.

До кінця четвертого року життя словниковий запас дитини досягає приблизно 1500-2000 слів. У мовленні дітей цього віку, крім іменників і дієслів, все частіше зустрічаються інші частини мови: займенники, прислівники, з'являються числівники.

Методика словникової роботи в ДНЗ передбачає такі напрямки:

1) збагачення словника, тобто засвоєння нових, раніше невідомих дітям слів. Причому встановлено, що щодня дошкільник повинен додавати до свого словника на уроках рідної мови 4-6 слів;

2) уточнення словника, тобто словникової-стилістична робота, оволодіння точністю і виразністю мови (наповнення змістом слів, відомих дітям, засвоєння багатозначності, синоніміки і т. ін.);

3) активізація словника, тобто перенесення якомога більшої кількості слів з пасивного в активний словник, включення слів у словосполучення, речення;

4) усунення нелітературних слів, переведення їх у пасивний словник (просторічні, діалектні, жаргонні) [3, с. 12].

Досить ефективними засобами у збагаченні словникового запасу дітей середнього дошкільного віку можуть стати нижче наведені форми та методи роботи.

Лексичні вправи (як і фонетичні) рідко проводяться на спеціальних заняттях, цілком присвячених цій темі; такі вправи включаються в заняття з розвитку зв'язного мовлення і в заняття з ознайомлення з художньою літературою.

Практичні методи збагачення словника дітей. Найчастіше при проведенні лексичних вправ використовується прийом дидактичної гри, зокрема гри з дидактичними матеріалами (тобто за допомогою ляльок). Використовується також дидактична гра, відома під назвою "Чарівний мішечок" (діти опускають руки в мішечок, наповнений дрібними предметами, і на дотик дізнаються і називають їх).

Робота із розвитку словника дитини молодшого дошкільного віку повинна бути спрямована на уточнення понять, на усунення недоліків у мовленні дитини, на збагачення її словникового запасу загалом.

Вітчизняні педагоги та психологи відзначають, що гра – один з видів дитячої діяльності, що є природнім станом, потребою дитячого організму; вона створює позитивне емоційне тло, на якому всі психічні процеси протікають найбільш активно.

Прагнення дитини до вираження своїх творчих здібностей найбільш яскраво проявляється в ігровій діяльності. Ігрова діяльність наділена специфічними, характерними тільки для неї ознаками, серед яких особливе місце займає наявність творчої основи й емоційна насиченість. Гра завжди пов'язана з ініціативою, вигадкою, кмітливістю, винахідливістю, передбачає активну роботу уяви, емоцій, почуттів дитини, пов'язаних з роллю. Творчий елемент є носієм індивідуальності кожної дитини, тому гра визначається як засіб формування творчих здібностей.

Сучасна педагогіка найчастіше використовує таку класифікацію ігор:

1. Творчі ігри: режисерські, сюжетно-рольові, будівельно- конструктивні, ігри на теми літературних творів (драматизації, інсценування).

2. Ігри за правилами: рухливі й дидактичні ігри.

Окрему групу становлять народні ігри [4, с. 312].

Інсценування – це використання якого-небудь літературного твору для постановки на сцені або в кіно.

Це метод, що являє собою відтворення дій і розігрування епізоду або змісту літературного твору, картини і т. д. Для дітей дошкільного віку існує кілька видів інсценування: гра-драматизація, театралізований виступ, різноманітні види лялькового театру (театр звичайних образних іграшок, "пальчиковий" театр, тіньовий і настільний площинний театр, саморобний картонний театр і ін.) [2, с. 118].

Методика словникової роботи в ДНЗ передбачає такі напрямки роботи з дітьми, як:

- збагачення словника, тобто засвоєння нових, раніше невідомих дошкільникам слів;
- уточнення словника, тобто словниково-стилістична робота, оволодіння точністю і виразністю мови;
- активізація словника, тобто перенесення якомога більшої кількості слів з пасивного в активний словник, включення слів у словосполучення, речення;
- усунення нелітературних слів, переклад їх у пасивний словник (просторічні, діалектні, жаргонні).

У дітей молодшого дошкільного віку стрімко зростає інтерес до явищ, предметів навколишньої дійсності, а також до їх назв. Діти цього віку користуються займенниками, прикметниками, деколи й числівниками, хоча деяких букв та звуків вимовляють.

Досить важливим фактором для розвитку дітей цього віку є використання ігор (зокрема ігор-драматизацій та інсценування художніх творів). Їм відводиться провідна роль як у всебічному розвитку молодшого дошкільника, так і в розвитку мовлення та мислення зокрема.

Список використаних джерел:

1. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні. – К., 2012.
2. Выготский Л.С. Вопросы детской психологии. /Л.С. Выготский – СПб.: Союз, 2004.
3. Гавриш Н. Художнє слово і дитяче мовлення / Н. Гавриш // Дитячий садок. – 2005. - №2.
4. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Т. І. Поніманська. - К. : «Академвидав», 2004. - 456 с
5. Філічева Т.Б. Мова як явище фізіологічне, соціальне, психолого-педагогічне / Т.Б. Філічева // Логопедія. 2008. № 3. С.5-9.

Матвійчук Тетяна,
магістрант 62 групи ННІ педагогіки
Житомирського державного університету імені Івана Франка,
науковий керівник: доцент Гужанова Т.С.

ІГРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Актуальність проблеми. В умовах модернізації сучасної освіти покращення якості освітніх послуг, стану здоров'я дітей, профілактика захворювань і корекція виявлених порушень у дітей є одним із пріоритетних напрямів державних національних проєктів. В програмах виховання дітей дошкільного віку визначається діяльнісний компонент освіти, тобто, обсяг знань, умінь і навичок, яким повинні оволодіти діти. Проте, шляхи, за допомогою яких реалізуються завдання фізичного виховання, потребують подальшого вивчення.

В першу чергу, це підпорядкування процесу фізичного виховання основній меті – забезпечення задоволення дітей від самої рухової діяльності, отримання насолоди від виконання фізичних вправ і досягнутих результатів у власному фізичному вдосконаленні. Тому цілком логічно, що першою в Базовому компоненті дошкільної освіти визначено освітню лінію «Я сам», складовою якої є «Здоров'я та фізичний розвиток». Ця складова передбачає: виховання в дитини позитивного ставлення до своєї зовнішності, формування основних фізичних якостей, рухових

умінь, культурно-гігієнічних, оздоровчих навичок і навичок безпечної життєдіяльності [1, с.9].

За останні роки ми дедалі частіше стикаємося з твердженнями науковців та практиків, що здоров'язберезувальне середовище передбачає ефективне використання в навчально-виховному процесі здоров'язберезувальних ігрових технологій. Здоров'язберігаючі технології у навчальному закладі досліджували О.Колонькова, О.Литовченко, Л.Назарова, М.Смирнов, Г.Смольникова, Ю.Шевченко; проблемі формування здорового способу життя присвятили свої праці І.Анохіна, Л.Мазуренко, О.Мельник, Є.Чернишова.

Під здоров'язберезувальними ігровими технологіями слід розуміти систему заходів з охорони та зміцнення здоров'я дітей, що враховує важливі характеристики освітнього середовища й умови життя дитини, які впливають на її здоров'я. Е.Вільчковський наголошує на тому, що ігри сприяють зміцненню здоров'я, підвищенню рівня рухової підготовки, комплексному розвитку фізичних якостей дошкільників. Застосування елементів спортивних ігор у дошкільному віці закладає в дитини основу для систематичних занять одним із видів спорту в шкільні роки [2, с.25].

Метою нашої статті є ігрові технології у фізичному вихованні дітей дошкільного віку.

Основна частина. В останній час у практиці дошкільних закладів виявляється загальна тенденція підвищення інтересу до ігор як фактора покращення виховання підростаючого покоління, емоційної розрядки організації активного відпочинку, формування здорового способу життя та підвищення ефективності навчально-виховного процесу з фізичного виховання. Одне з головних завдань дошкільного закладу — створити сприятливі умови для правильного фізичного розвитку дитячого організму, сформувати здоров'язберезувальну компетентність дітей, робота націлена на розуміння збереження та турботи про здоров'я, для підвищення опірності інфекціям, а також для поступового і систематичного загартування. Повноцінному розв'язанню оздоровчих, освітніх та виховних завдань сприяє комплексне використання як традиційних, так і нетрадиційних організаційних форм і методів фізичного виховання.

Традиційними формами фізичного виховання є заняття з фізичної культури; фізкультурно-оздоровчі заходи (ранкова гімнастика, гімнастика після сну, фізкультхвилинки, фізкультпаузи, загартувуючі процедури); різні форми організації рухової активності в повсякденні (фізичні вправи на прогулянках, фізкультурні свята і розваги, дитячий туризм, рухливі ігри, самостійна рухова діяльність). Нетрадиційними формами є інтенсивне загартування (ходіння босоніж, ходіння по сольовій доріжці); спеціальні лікувально-профілактичні процедури (фітотерапія, аромотерапія, лікувальна фізкультура, різні види масажу, фізіотерапевтичні процедури та ін.) тижні здоров'я, індивідуальна робота з фізичного виховання.

Однак, в більшості дошкільних навчальних закладах певні форми роботи з фізичного виховання дітей не спрямовані на формування їхньої фізичної досконалості (міцного здоров'я, гармонійного фізичного розвитку, рухової підготовленості, розвитку фізичних якостей), а спрямовані на формування в них стереотипної кількості рухів. При цьому рухові вміння та навички дітей формуються не в режимі фізкультурної рухової активності, дозованих оптимальних навантажень, а в пасивному відтворенні певних рухів у загальних рисах. Таким чином, подібний підхід не сприяє включенню, мобілізації всіх систем організму індивідуума в процес активного морфолого-фізіологічного розвитку, коли під впливом фізичних навантажень і динамічної рухової активності удосконалюються індивідуальні й особливі функції, створюючи засади фізичного здоров'я особистості. Слабкий фізичний розвиток, недостатній рівень фізичної підготовленості певної частини дітей свідчать про те, що якість фізичного

виховання дошкільнят не відповідає завданням формування, збереження, зміцнення здоров'я, виявлення та використання їхніх резервних можливостей. Отже, фізкультурні заняття, ранкова гігієнічна гімнастика, ігри рухливого та спортивного характеру, фізкультурні хвилинки та інші форми роботи з фізичного виховання в дошкільньому навчальному закладі ще не у всіх садочках стали заходами оздоровлення дітей і збереження їхнього здоров'я.

Тому найактуальнішою проблемою таких навчальних закладів в Україні є формування, збереження, зміцнення, відновлення здоров'я дітей, коли засоби фізичного виховання стають пріоритетними щодо розробки та використання здоров'яформуючих і здоров'язбережувальних технологій[3,с.6-7].

Важливим аспектом під час вибору оздоровчої ігрової технології є врахування індивідуального стану здоров'я вихованців та умов і можливостей дитячого навчального закладу. Урахування цих аспектів дасть змогу функціонально ефективно використовувати певну технологію й забезпечувати її комплексний вплив на процес формування здоров'я дитини.

Аналіз практики дошкільного виховання та експериментальних досліджень з упровадження ігрових технологій у систему фізкультурно-оздоровчої роботи дошкільного навчального закладу дає змогу сформулювати поради вихователям щодо застосування таких технологій у роботі з дітьми:

- чітко планувати свою діяльність;
- добре опанувати обрану техніку;
- створювати відповідне середовище;
- узгоджувати свої дії з батьками дітей, забезпечувати єдність підходів дошкільного навчального закладу і батьків до запроваджувальної технології;
- залучати вихованців тільки за їхнім бажанням;
- бути в доброму гуморі;
- слідкувати за власним здоров'ям;
- пам'ятати, що здорову дитину може виховати лише здоровий педагог;
- регулювати індивідуальні навантаження, враховувати принцип прогресуючого навантаження;
- використовувати в своїй діяльності екологічно доцільні предмети;
- дотримуватися гігієнічних вимог;
- самовдосконалення[4,с.31].

Серед інноваційних ігрових технологій для дітей дошкільного віку в дитячому навчальному закладі слід виокремити: фітболгімнастику, художню гімнастику, пальчикову (вправи, ігри, картинки), дихальну та звукову гімнастику, імунну гімнастику, гідро аеробіку, психогімнастику (вправи, ігри, етюди, пантоміми і ін.). Доведена ефективність впровадження у процеси життєдіяльності дитини оздоровчих технологій терапевтичного спрямування, до яких належать : ароматерапія, казкотерапія, ігротерапія, сміхотерапія, музична терапія, кольоротерапія. За останні роки популярності набуло застосування в практиці роботи дитячих закладів оздоровчих технологій, що використовуються з профілактично-лікувальною метою, серед них можемо виділити такі: фітотерапія (чаї, коктейлі, фіто мішечки); ароматерапія (ароматизація приміщення); вітамінотерапія (вітамінізація страв), різні види масажу (з використанням щіток, шишок, горішків, точковий, самомасаж), ігровий тренінг, урізноманітнення роботи шляхом застосування нетрадиційного обладнання[4, с.30].

Висновок. Сучасні оздоровчі ігрові технології відрізняються різноманітністю використання засобів, комплексним впливом на дитину і зазвичай приваблюють педагогічні колективи новизною. Проте, на наш погляд, кожен вихователь чи педагогічний колектив загалом під час використання у власній діяльності інноваційних технологій має обов'язково радитись з медиками, психологами, достеменно знати особливості впровадження тих чи інших технологій у практику оздоровчої роботи з дітьми.

Список використаних джерел:

1. Базовий компонент дошкільної освіти / Науковий керівник: А. М. Богуш, дійсний член НАПН України, проф, д-р пед. наук; Авт. кол-в: Богуш А. М., Бельська Г. В., Богініч О. Л., Гавриш Н. В., Долинна О. П., Ільченко Т. С., Коваленко О. В., Лисенко Г. М., Машовець М. А., Низковська О. В., Панасюк Т. В., Піроженко Т. О., Поніманська Т. І., Сідельнікова О. Д., Шевчук А. С., Якименко Л. Ю. — К.: Видавництво, 2012.- 26с.
2. Вільчківський Е.С., Курок О.І. Теорія і методика фізичного виховання дітей дошкільного віку: Навч. посіб. - Суми: ВТД «Університетська книга», 2008. - 428 с..
3. Денисенко Н.Ф., Аксьонова О.П. Через рух – до здоров'я дітей: Навчально-методичний посібник. - Тернопіль: Мандрівець, 2009.-88с.
4. Фізичне виховання, основи здоров'я та безпеки життєдіяльності дітей старшого дошкільного віку: навч. - метод. посібник / О.Л.Богініч, Н.В.Левіцький, Л.В.Лохвицька, Л.А.Сварковська. – 2-ге вид. – Київ: Генеза.

Новіцька Вікторія,
студентка 35 групи ННІ педагогіки,
Житомирського державного університету імені Івана Франка,
науковий керівник: Коновальчук І.М.

ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ МІЖОСОБИСТІСНИХ КОНФЛІКТІВ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ У ГРІ

Актуальність проблеми. Кожна дитина є неповторною за своєю природою, має свої особливості характеру, які проявляються в процесі взаємин з однолітками та дорослими. Сьогодні міжособистісні взаємини між дітьми у закладі дошкільної освіти є актуальними, оскільки конфлікт є негативним проявом міжособистісних взаємовідносин старших дошкільників. Ми не можемо викоринити конфлікти з життя жодної людини тому, що вони існують доти, доки існують міжособистісні взаємини. Одне з головних завдань дошкільної освіти є навчання компромісній поведінці, запобігання виникнення конфліктів у взаєминах дітей дошкільного віку, виховувати взаємоповагу, взаєморозуміння і довіру у взаєминах з однолітками. Якщо не приділяти значної уваги конфлікту, це може негативно вплинути на соціалізацію, особистісний розвиток, емоційну сферу дитини, виникнення негативних якостей, а саме агресивності, жорстокості, байдужості, егоїзму, почуття ворожості до інших людей. Соціальний досвід дітей набувається в грі, коли дитина приміряє ролі, опановуючи взаємини дорослих, тому й міжособистісні конфлікти дітей старшого дошкільного віку найчастіше проявляється в процесі ігрової діяльності.

Мета статті. З'ясувати психолого-педагогічні причини виникнення міжособистісних конфліктів дітей старшого дошкільного віку у грі.

Виклад основного матеріалу. У базовому компоненті дошкільної освіти зазначено, що дитина повинна вміти встановлювати та підтримувати контакти з однолітками, а також передбачити та уникати конфліктів у взаєминах з однолітками та дорослими [1]. Проблемі конфліктів присвятили свої роботи: К. Томас, В. Мерлін, А. Лурія, Е. Еріксон, К. Хорні та інші. Теоретичні основи конфлікту розглядали Н. Гришина, Г. Ложкін, А. Анцупов, Т. Дуткевич, А. Зайцева, І. Базилева, Б. Волков та інші. Міжособистісний конфлікт в дошкільному віці досліджували: Л. Виготський, Д. Ельконін, Я. Коломинський, В. Мясіщев, В. Мухіна, М. Лісіна А. Рояк та інші. Вітчизняні педагоги А. Баркан, О. Бовть, С. Петріна досліджують конфлікти в процесі взаємин дітей в закладі дошкільної освіти.

“Конфлікт” (походження від латинського *conflictus* – зіткнення) це зіткнення протилежних інтересів, поглядів [8,с.295]. Міжособистісний конфлікт – це суперечності у взаєминах двох або більшої кількості людей, які об'єднані спільною діяльністю [4, с.264]. Н. Гришина зазначає, що міжособистісні конфлікти – це ситуації протистояння, розбіжностей, зіткнень між людьми [3, с.107].

Дітям дошкільного віку притаманна складність та побудова міжособистісних взаємин. Педагоги-практики зазначають, що виникнення міжособистісних конфліктів в дошкільному віці є постійним явищем тому, що дітям притаманні часті зміни настрою під час взаємин діти друкать, граються, ображаються один на одного, сваряться, сперечаються. Особливості перебігу конфліктів в різні періоди дошкільного дитинства мають різноплинний та динамічний перебіг. В дітей молодшого дошкільного віку суперечки під час ігрової діяльності пов'язані з невмінням поводитися навіть, якщо іграшок є достатньо для гри. У молодшому дошкільному віці характерно надавати перевагу іграшкам ніж ровесникам. Особливо для дітей старшого дошкільного віку помітне зменшення конфліктності, у зв'язку з прагненням гратися разом, утвердження себе як особистості, здобуття певного статусу в групі. Тому що для старшого дошкільного віку характерна провідна ігрова діяльність.

Особливості конфліктних взаємин у старшому дошкільному віці полягають в становленні особистості дитини, формуванню моральних цінностей, взаєморозуміння, взаємодопомога, співпраця та інші. В цей період розвитку у дітей виникають досить складні відносини такі як дружба, що впливають на формування особистості. Чим старша дитина, тим більше уваги потребує зі сторони однолітків. В ігровій діяльності дитина приміряє різні соціальні ролі, які в подальшому допомагають орієнтуватися у світі взаємин людей, засвоєння норм поведінки. Гра є провідною діяльністю в якій діти задовольняють всі пізнавальні, соціальні та моральні потреби, а саме, приміряючи ролі дорослих, відтворює їхнє життя, працю, стосунки, відкриває шляхи пізнання світу. Гра дітей дошкільного віку обумовлена віковими особливостями. Дитяча гра має загальні ознаки: гра як активна форма пізнання навколишньої дійсності; як свідомо і цілеспрямована діяльність; гра як вільна, самостійна діяльність, що здійснюється за особистою ініціативою дитини; наявність творчої основи; емоційна насиченість [7, с.309]. Отже, гра є провідним видом діяльності дітей дошкільного віку, яка полягає в активній участі, цілеспрямованості, творчості, самостійності, усвідомленості особистості та інше.

Джерелом виникнення конфліктів є розбіжності може бути предмет або слово, що слугує причиною виникнення суперечностей. Найчастіше виникнення розбіжностей мало помітне, але є часто рухомі зони розбіжностей й тому вони ускладнюються та утворюються все нові суперечності. Р.Купріянов зазначає, що виникнення конфлікту не залежить від рис однієї особистості, це залежить від рис всіх учасників при певній взаємодії [6, с.59-60]. Отже, вчений зазначає, що труднощі в міжособистісних взаєминах полягають у не сумісності індивідів.

Одне з причин виникнення конфлікту дітей старшого дошкільного віку полягає в соціалізації дитини. Соціалізація – це становлення особистості шляхом засвоєння знань, цінностей і норм, притаманних даному суспільству [8, с.538]. Одним зі способів соціалізації є міжособистісні взаємини. В старшому дошкільному віці конфлікти мають швидкоплинний характер, тобто займають не тривалий проміжок часу і в багатьох випадках діти забувають хто був ініціатором конфлікту. Міжособистісні конфлікти взаємопов'язані з іншими типами конфліктів, наприклад, міжособистісний конфлікт найчастіше впливає з внутрішньоособистісних, тобто виникають певні суперечності безпосередньо з середини самої людини, які потім переносяться на інших людей. В закладі дошкільної освіти, ми можемо спостерігати, як діти переносять свої невдачі на інших дітей. Причинами конфлікту може слугувати агресивна дратівливість, діти можуть розпочати конфлікт через те, що хтось штовхнув або невдало пожартував, тобто відбувається реакція на джерело подразнення. Також ми не повинні забувати, що дитина найчастіше відтворює відносини з однолітками, які споглядає у сім'ї та які цінності закладені у дитини змалечку. Гра має організаційний момент через те, що діти обирають тему гри, підбирають учасників, визначають сюжет гри, розподіляють ролі, вибір

атрибутики, місце і час проведення, де проводиться гра і наскільки довго та інші. В процесі виконання вище згаданих завдань у дітей виникають конфлікти.

Педагоги Я. Коломінський та Б. Жизневський наводять основні причини виникнення конфліктів у ігровій діяльності:

«руйнування гри» – з тими дітьми дії яких переривають або утруднюють процес гри, наприклад, руйнування ігрових споруд збудованих дітьми або зміни самого сюжету гри;

«вибір спільної теми гри» – кожна дитина прагне погратися в конкретну собі привабливу гру;

«склад учасників» – виникають розбіжності стосовно вибору учасників, хто ж саме буде входити в склад гри;

«через іграшки» – конфлікт вибору атрибутики ігор;

«через визначення ролей», коли виникають суперечності стосовно розподілу найкращої ролі та мало привабливої ролі для дитини;

«сюжет гри» – діти не можуть узгодити розвиток гри, послідовність ситуацій та дії персонажей;

«правильність ігрових дій» – виникають конфлікти стосовно правильності й не правильності дій учасників гри [5].

Кожний педагог стикається з проблемою вирішення міжособистісного конфлікту своїх підопічних, прагнучи допомогти дітям часто допускають помилки такі, як ненадання значної уваги ступеню прояву конфліктності або не розібравшись в причинах конфлікту робить завчасні висновки, які надалі можуть негативно вплинути на дитину. Вітчизняний педагог І. Бех рекомендує педагогам, які стають свідками виникнення міжособистісного конфлікту негайно залучити дітей до вчинку – примирення, який допоможе подолати ситуацію негативної емоційної напруженості та нівелює деструктивні аспекти взаємин неприяні [2,с.767-768].

Висновок. Отже, проаналізувавши психолого-педагогічний досвід педагогів-практиків з міжособистісних конфліктів дітей старшого дошкільного віку у грі, ми можемо виокреслити наступні причини міжособистісних конфліктів дітей: вибір теми гри, розподіл ролей, недотримання правил гри, руйнування задуманого сюжету, підбір іграшок, склад учасників гри, також особистісні характеристики учасників гри можуть вплинути на розгортання конфлікту.

Подальша робота. Ми вбачаємо у аналізі психолого-педагогічних умов ефективних міжособистісних взаємин дітей старшого дошкільного віку у грі.

Список використаних джерел:

1. Базовий компонент дошкільної освіти /нова редакція /Керівник авторського колективу Богуш А. М. – К. : МОНмолодьспорту, 2012. – 21 с.
2. Бех И. Д. Нравственность личности: стратегия становления. – Ровно, редакционно-издательский отдел управления по печати, 1991. – 146 с.
3. Гришина Н. В. Психология конфликта. 2-е изд. – СПб. : Питер, 2008. – 544 с.
4. Дуткевич Т. В. Загальна психологія. Теоретичний курс. [текст] навч. посіб. /Т. В. Дуткевич. – К. : Центр учбової літератури, 2016. – 388 с.
5. Коломинский Я. Л. социально-психологический анализ конфликтов между детьми в игровой деятельности /Я.Л.Коломинский, В.П. Жизневский //Вопросы психологии. – 1990. – Режим доступ: <http://www.vorpsy.ru/issues/1990/902/902035.htm>
6. Куприянов Р. В. Межличностные конфликты в диаде преподаватель – студент: монография / Р. В. Куприянов. – М-во образ. и науки России, Казан. нац. исслед. ун-т. – Казань : КНИТУ, 2011. – 196 с.
7. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К. : Академвидав, 2006. – 456 с.
8. Словник іншомовних слів /Уклад. С. М. Морозов, Л. М. Шкарапута. – Київ : Наукова думка, 2000. – 680 с.

РОЗВИТОК СЛОВНИКА ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В РІЗНИХ ВИДАХ ДІЯЛЬНОСТІ

Актуальність проблеми. Важливим завданням в дошкільному дитинстві є мовленнєвий розвиток. Правильна звуковимова, оволодіння звуко-буквеним аналізом та синтезом, багатий словник - ось основа для формування дошкільника. Оволодіння рідною мовою як засобом пізнання і способом специфічно людського спілкування є найбільш вагомим досягненням дошкільного дитинства, тому ця проблема є актуальною.

Аналіз останніх досліджень. У Базовому компоненті дошкільної освіти зазначається, що рідна мова є загальною основою навчання і виховання дітей, вона обслуговує всі освітні лінії та види діяльності дитини. Проблема словникової роботи з дітьми на етапі дошкільного дитинства досліджувалась у різних напрямках. Зокрема, збагачення словника дітей раннього віку досліджували Ю. Аркін, Г. Ляміна та ін.; дошкільного віку – А. Богуш, Ю. Ляховська та ін.; особливості становлення і розвитку словника дітей впродовж дошкільного дитинства – А. Іваненко, Н. Луцан, Н. Савельєва та ін. Стрижневим моментом низки досліджень (Н. Лаврентьєва та ін.) виступило дослідження особливостей засвоєння семантики слів, уточнення і розширення значень уже відомих у певному контексті, використання тематичного принципу введення лексики, асоціативного поєднання слів. У працях мовознавців висвітлена проблема урахування особливостей вияву різних видів виразності в мовленні (Г. Коваль, О. Федорова та ін.); психологами досліджено взаємозв'язок значення і смислу слова (Л. Виготський, О. Лурія та ін.); В Україні різні напрями розвитку словника дошкільників розробляють А. Богуш, Н. Гавриш, К. Крутій, Т. Піроженко, Ю. Руденко та ін.

Однак, не зважаючи на значний доробок праць із даної проблеми, питання розвитку словника у дітей певного вікового періоду залишається досить актуальним. У зв'язку з цим, мета нашої роботи полягає у тому, щоб обґрунтувати розвиток словника дітей молодшого дошкільного віку в різних видах діяльності.

Виклад основного матеріалу. Мовлення- це процес оволодіння і вживання мови для спілкування, а також створення та передача повідомлення за допомогою радіо та телебачення.

Мовленнєвий розвиток дитини — один з основних чинників становлення особистості в дошкільному дитинстві. Ступінь розвитку цієї сфери психіки визначає рівень сформованості соціальних і пізнавальних досягнень дитини — потреб і інтересів, знань, умінь та навичок, а також інших психічних якостей, що є основою особистісної культури.

І.А.Сікорський усіх дітей 2-го року життя поділив на два типи:

1) мовлення дітей першого типу здається жвавим, так як розвиток спілкування словами починається з відпрацювання точної ритмічної структури слів. При цьому звуковий склад ритмічної структури залишається досить приблизним. Дитина вимовляє «скелет» необхідного слова за його складовим складом, за наголосом і за голосовим відтінком: «тітіті», «нініка» (приклади І.А.Сікорського). У словах багато голосних, дитяче мовлення не витримує 2-х або 3-х приголосних відразу. Не відразу встановлюється і стабільний порядок складів у слові: «головіт» (говорить);

2) мовлення здорових дітей другого типу створює уявлення безпомічного. Діти нехтують ритмікою мовлення і концентрують свою увагу на правильній вимові звуків одного зі складів, що репрезентує у мовленні дитини все слово повністю. Перші склади, які використовуються для позначення слів, складаються з

приголосного та голосного звуків, або тільки з голосних, причому спочатку їх вимова нечітка[8].

Словник людини поділяється на пасивний і активний. Активний словник охоплює слова, які мовець не тільки розуміє, але і користується ними в активному мовленні. Кількість слів в активному словнику людини визначає багатство і культуру її мови. Пасивний словник — це слова, які мовець розуміє, але не завжди вживає. Пасивний словник завжди більший активного. Активний словник малюка поступово збільшується: в 3 роки він становить 1000 слів, в 4 роки — 1540, 4,5 роки — 1870, 5 років — 2072, 5,5 років — 2289.

Зміст словникової роботи передбачає постійне розширення, поглиблення та узагальнення знань про предметний світ. Він визначається на основі аналізу загальної програми розвитку та виховання дітей: це лексика, яка необхідна дитині для спілкування, задоволення своїх потреб, орієнтування в навколишньому середовищі, пізнання світу, розвитку та удосконалення різних видів діяльності. З цього погляду у змісті словникової роботи виділяють слова, які позначають матеріальну культуру, природу, людину, її діяльність, способи діяльності, слова, які виражають емоційно-ціннісне ставлення до дійсності[4]

В активний словник дитини входять не лише загальноновживані слова, але й специфічні, які є активними тільки для членів її сім'ї і зумовлені, зокрема, характером праці батьків. Так, активний словник малюка з сім'ї лісника буде дещо відмінний від активного словника свого однолітка з сім'ї шахтаря[2].

В програмі «Українське дошкілля» зазначено, що діти молодшого дошкільного віку розуміють й активно вживають слова всіх частин мови; вживають узагальнювальні слова, слова з однаковими суфіксами та префіксами; спільнокореневі слова; правильно вживають синоніми, антоніми, образні поетично-художні вирази, звуконаслідувальні слова; вживають слова відповідно до контексту висловлювання.

Спостерігаючи становлення лексико-семантичної системи у дітей від 1 р. 4 м. до 4 р., А. І. Лаврентьева виділяє чотири етапи розвитку системної організації дитячого словника:

I етап – від 1 р. до 1,5 р. – 20-50 неупорядкованих лексем (набір окремих слів);

II етап – від 1,5 р. до 2 р. – ситуаційний. Словниковий запас швидко збільшується, називання одного слова із певної групи викликає у дитини називання інших елементів цієї групи. Ці групи слів автор визначає як ситуаційні поля;

III етап – до 3 р. – тематичний. Він характеризується усвідомленням дитиною подібності визначених елементів ситуацій і об'єднанням лексем у тематичні групи. Організація тематичних груп слів викликає розвиток лексичної антонімії (великий-маленький, гарний-поганий);

IV етап – 4-5 р. – виникнення синонімії. Системна організація словника наближається за своєю структурою до лексико-семантичної системи дорослих[5].

Отже, зміст словникової роботи передбачає постійне розширення, поглиблення та узагальнення знань про предметний світ. Він визначається на основі аналізу загальної програми розвитку та виховання дітей: це лексика, яка необхідна дитині для спілкування, задоволення своїх потреб, орієнтування в навколишньому середовищі, пізнання світу, розвитку та удосконалення різних видів діяльності.

Список використаних джерел:

1. Алексеева М.М., Яшина В.І. Мовленнєвий розвиток дошкільнят. - М.: Академія, 1999. С. 57.
2. Алексеева М.М., Яшина В.І. Методика розвитку мови і навчання рідної мови дошкільнят. - М.: Академія, 2000. С. 31.
3. Бородич А.М. Методика розвитку мовлення дітей - М.: Просвещение, 1981. С. 44.

4. Вознюк О. В., Нова парадигма розвитку мовлення та навчання читання дітей дошкільної та початкової ланок
5. Воспитание детей в игре / Сост. А. К. Бондаренко, А. И. Матусик. — М., 1983.
6. Мовлення і його розвиток у дошкільному віці [Електронний ресурс] URL: <http://www.doshkolenok.kiev.ua/rechevye-razvitiye/49-movlenney-rozvytok.html>.
7. Развитие мовлення дітей дошкільного віку / За ред. Ф.А. Сохіна - М.: Просвещение, 1984. С. 46.
8. Українське дошкілля/ О.І.Білан, Л. М. Возна, О. Л. Максименко та ін. – Тернопіль: Мандрівець, 2012. – 264 с. – [Електронний ресурс].– Режим доступу :<http://old.mon.gov.ua/img/zstored/files/Програма%20%20Українське%20дошкілля.pdf>
9. Хювеш І.Э. Развитие самостоятельной ориентации ребёнка младшего дошкольного возраста в новой социальной ситуации: Автореф. дисс... канд. психол.наук: 19.00.07 / МГУ им. М.В. Ломоносова. – М., 1987. – 19с.

Паренюк Вікторія

студентка 35 групи ННІ педагогіки

Житомирського державного університету імені Івана Франка,
науковий керівник: доцент Федорова М.А

РОЗВИТОК ПІЗНАВАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ПРИРОДИ

Актуальність дослідження. Проблемі розвитку і формування пізнавального інтересу старших дошкільників останнім часом приділяється неабияка увага. Адже в Базовому компоненті дошкільної освіти [2] однією з підстав наступності дошкільної ланки, крім розвитку загальних здібностей, творчої уяви, комунікативності дошкільнят виділяють розвиток пізнавального інтересу дитини.

Пізнавальний інтерес є компонентом пізнавальної активності особистості. Розглядаючи питання активізації пізнавальної діяльності, необхідно враховують такі важливі складові цієї проблеми як: сутність пізнавального інтересу, його значення в навчанні в контексті вікових особливостей дошкільного віку. Пізнавальний інтерес людини являє собою досить складний процес взаємодії зовнішніх і внутрішніх чинників (зовнішні-впливи з боку оточуючих: наприклад, педагогічні умови; внутрішні - досвід, світогляд, і потреби дитини). Ці фактори у своїй єдності визначають активізацію діяльності особистості, яка здійснює вплив на загальний розвиток психологічних процесів людини.

Дошкільний вік є значущим етапом становлення здібностей людини - рухових, пізнавальних, творчих та інших У цьому періоді відбувається вдосконалення роботи всіх аналізаторів, розвиток і функціональна диференціація окремих ділянок кори головного мозку, зв'язків між ними та органами руху, що створює сприятливі умови для розвитку пізнавального інтересу.

Дошкільник – це маленький дослідник, який кожного дня відкриває для себе щось нове. Природа є ефективним засобом для формування пізнавальних інтересів дитини.

Результативності у цьому можна досягти завдяки ефективним педагогічним умовам формування пізнавального інтересу під час ознайомлення із природою.

Аналіз досліджень та публікацій

Проблемі формування пізнавального інтересу дошкільників присвятили значну кількість досліджень такі науковці (педагоги та психологи), як: Л.Виготський, Д.Ельокін, Л.Запорожець, А.Макаренко, В.Крутецький, М.Стельмахович, В.Сухомлинський, Г.Щукіна та ін.

Ефективні засоби формування пізнавального інтересу підрастаючого покоління висвітлено у працях багатьох педагогів: С.Русової, В.Сухомлинського, К.Ушинського, З. Борисової, В. Павленчика, Г.Беленької, М. Машовець, Г.Васильєвої, Б.Ананьєва, Л. Лохвицької та ін.

Мета статті: теоретично обґрунтувати означену проблему та експериментально перевірити ефективність педагогічних умов формування пізнавального інтересу дошкільників засобами природи.

Виклад основного матеріалу. Поняття «інтерес» має багатогранний зміст, форми прояву та роль для становлення й життєдіяльності особистості. Дослідники Н. Пастушенко, З. Суддя здійснили узагальнене дослідження визначення поняття «інтерес» вченими та науковцями [6, с.20]

Так, В. Мясіщев, Г. Костюк визначають інтерес, як активне пізнавальне ставлення людини до світу. Інтерес і пізнання тісно пов'язані між собою, і якщо пізнання якоюсь мірою можливе без інтересу, то інтерес виникає, активізується, розвивається й зникає за умови здатності людини до пізнання і внаслідок нього [18, с.180].

Г. Щукіна виділяє емоційну забарвленість пізнавального інтересу, інтелектуальну спрямованість, вольові дії. На інтелектуально-емоційному характері інтересу наголошував і С. Рубінштейн [37, с.210].

На думку Б. Ананьєва, А. Ухтомського та інших пізнавальний інтерес – це вибіркова спрямованість особистості до пізнання будь-чого, до вивчення його сутнісних характеристик та особливостей функціонування. Інтерес до пізнання – самоцінна сутність людини, без якої вона перестає бути особистістю і реагувати на навколишній світ, у якому живе. У всіх підходах утвердилась сутність поняття «пізнавальний інтерес», як інтерес до опанування будь-якою новою інформацією, у тому числі – до навчання [1, с.116].

Інтерес виникає у вигляді винахідливої спрямованості психічних процесів людини на об'єкти і явища навколишнього світу; тенденції, прагнення, потреби особистості займатися саме даною галуззю явища, даною діяльністю, яка приносить задоволення; потужним стимулом активності особистості; особливим вибіркоким ставленням до навколишнього світу, до його об'єктів, явищ, процесів.

Дослідниця О. Гнетецька характеризує інтерес трьома обов'язковими моментами:

- позитивною емоцією по відношенню до діяльності;
- наявністю пізнавальної сторони цієї емоції, тобто те, що ми називаємо радістю пізнання;
- наявністю безпосереднього мотиву, що йде від самої діяльності, тобто діяльність сама по собі привертає та спонукає займатися, не залежно від інших мотивів [8, с.135].

Пізнавальний інтерес у дошкільників формується і розвивається в діяльності, і впливають на нього не окремі компоненти діяльності, а вся її об'єктивно-суб'єктивна сутність (характер, процес, результат). Предметом пізнавального інтересу є властивість людини пізнавати навколишній світ не тільки з метою біологічного та соціального орієнтування в дійсності, але і в самому істотному ставленні людини до світу – в прагненні проникати в його різноманіття, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, виявляти закономірності, протиріччя.

Проблема розвитку пізнавальних інтересів дітей знайшла відображення у державних документах про дошкільну освіту. Державний стандарт дошкільної освіти України визначає як складову змісту Базового компонента дошкільної освіти освітню лінію «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі» і акцентує увагу на необхідності формування у дітей уміння планувати свою пізнавальну діяльність, знаходити нове в знайомому та знайоме в новому, радіти зі своїх відкриттів, виявляти інтерес до дослідництва, експериментування [2, с.15].

Пізнавальні інтереси у дошкільному віці характеризують пізнавальна активність, спрямованість, прагнення самостійно вирішувати проблемні питання, пізнавальні завдання, прагнення до дослідження, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки. Основа пізнавального інтересу дошкільника – емоційне

ставлення, що виражається в позитивному відношенні до об'єкта інтересу. Яскраві позитивні емоції, визначають потреби дітей у пізнанні, дослідженні навколишнього середовища, сприяють новим мотивам діяльності, призводять до розвитку дослідницьких здібностей.

Отже, дитина старшого дошкільного віку відзначається неабиякою допитливістю, що є основою формування пізнавального інтересу у цьому віці. Пізнавальний інтерес дитини виявляється у прагненні досліджувати та відкривати щось нове, у позитивному ставленні до діяльності, у належному рівні засвоєння знань про природу. Ознайомлення з природою здійснюється в основному через безпосереднє і активне сприймання її явищ. Одне з основних завдань роботи по ознайомленню дітей з природою - формування у дітей реалістичних уявлень про предмети і явища природи, зв'язки між ними.

Список використаних джерел:

1. Ананьев Б.Г. Теория ощущений / Б.Г. Ананьев. - Л.: Изд-во ЛГУ, 1992. - 420с.
2. Базовий компонент дошкільної освіти / Науковий керівник: А. Богуш, дійсний член НАПН України, проф, д-р пед. наук; Авт. кол-в: Богуш А., Бєленька Г., Богінч О., Гавриш Н., Долинна О., Ільченко Т., Коваленко О., Лисенко Г., Машовець М., Низковська О., Панасюк Т., Піроженко Т., Поніманська Т., Сідельнікова О., Шевчук А., Якименко Л. – К.: Видавництво, 2012. – 26 с.
3. Базова програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у світі» / Упор. О.Л. Кононко. - К.: Світоч, 2008. -430с.
4. Гетманська М. Пізнавальна активність як один із чинників навчання дітей / М. Гетманська // Психолог довкілля. – 2011. – №7. – С. 19–24.
5. Гнетецька О. Пізнавальний інтерес як критерій розвитку дослідницьких здібностей дітей старшого дошкільного віку / О. Гнетецька // Вісник Інституту розвитку дитини. Сер. : Філософія, педагогіка, психологія. – 2013. – Вип. 29. – С. 135–139.

Почалгіна Ірина,
студентка 35 групи ННІ педагогіки
Житомирського державного університету імені Івана Франка
науковий керівник: Коновальчук І.М

ФОРМУВАННЯ УЯВЛЕНЬ ПРО ПРОФЕСІЇ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Актуальність дослідження. Професія – стійкий та порівняно широкий вид трудової діяльності людини, що визначений розподілом праці та її функціональним змістом [1, с.19]. Освітня лінія «Культура» Базового компонента дошкільної освіти передбачає залучення дітей дошкільного віку до вироблених людством цінностей, ознайомлення їх з надбанням національної та світової культури, введення у світ практичної та духовної діяльності людей, розвиток творчих здібностей та естетичного ставлення до життя [2, с.6].

Однією із характерних особливостей дошкільного дитинства є вияв інтересу до професій дорослих, наслідування їх дій, усвідомлення користі від власної діяльності у ході виконання доручень чи іншої діяльності. У процесі становлення особистості в результаті формування у дитини певної системи емоцій, почуттів, моральних знань, навичок та звичок виникають специфічні новоутворення, що збагачують особистість дошкільника і є передумовою для його морального розвитку, подальшого засвоєння досвіду інших та його трансформацію у власні переконання, у формуванні потреби суспільно-корисної діяльності, що є умовами формування уявлень дошкільників про професії.

Гідний приклад професій батьків, екскурсії на виробництво чи на місце роботи батьків, сприяють формуванню готовності старшого дошкільника до праці у майбутньому, у виявленні власного інтересу до певної професії, що, як наслідок, сприятиме свідомому професійному самовизначенню та повноцінному розвитку і реалізації своїх можливостей та здібностей особистістю у майбутньому.

Аналіз останніх досліджень. Проблема формування уявлень особистості про професії знайшла своє відображення у працях таких дослідників, як: Є.Клімов, Д.Ельконін, О.Кононко.

Значення колективної діяльності дошкільника у процесі формування уявлень про професії дорослих підкреслювалося такими вченими, як: В.Сухомлинський, К.Ушинський, Дж.Дьюї, Ж.Ж.Руссо, та ін.

Ефективні засоби формування уявлень дошкільників про професії наведені у дослідженнях В. Коротова, Н.Гузій, Д. Ведмеденко та ін.

Метою статті є розкриття проблеми формування уявлень про професії у дітей старшого дошкільного віку та ефективні форми і методи ознайомлення з професіями дорослих.

Виклад основного матеріалу. Ознайомлюючи дітей старшого дошкільного віку із професіями, необхідно зазначити, що професія – стійкий та порівняно широкий вид трудової діяльності людини, що визначений розподілом праці та її функціональним змістом [3,с.19]. Професія відрізняється від ремесла, тому не кожен вид спеціалізованої діяльності набуває статусу професії, а лише той, що неодмінно регламентований суспільством та потребує обов'язкової систематичної підготовки у навчальних закладах.

Формування уявлень про професії дозволять дитині самовизначитися у майбутньому на основі власного досвіду у певній діяльності. Будь-яка професія передбачає процес праці. Саме праця і формує людську особистість. Освоєння процесу праці відбувається майже з перших днів життя дитини. Сутність праці як засобу виховання не тільки в тому, яке вона місце займає в житті дошкільника, але й у тому, яке відношення праця має до суспільного буття дошкільника, який характер вона носить, які ті відносини, у котрі вступає дитина з дорослими, товаришами в процесі праці.

Дитина старшого дошкільного віку повинна усвідомлювати, що заради задоволення потреб кожного із нас існує певна професія (лікаря, водія, вихователя).

Як свідчать дослідження А.Белоус, діти старшого дошкільного віку можуть назвати 4-5 професій, вміють розмежовувати «жіночі» та «чоловічі» професії. Наприклад, до чоловічих діти зазвичай відносять професію водія, кранівника, будівельника, зварювальника та ін. До жіночих професій діти зазвичай відносять фах медсестри, вчителя, лікаря, перукаря та ін. [4, с.22]

У дітей старшого дошкільного віку у зв'язку із збагаченням їх соціального досвіду розширюються уявлення про працю автомеханіка, що чинить автомобілі, про роботу працівника ательє (називає матеріали, знаряддя праці), про працівника бібліотеки та його діяльність.

У період старшого дошкільного віку діти повинні мати уявлення про професії няні, кухаря, лікаря, медичної сестри, музичного керівника, двірника, а також знати про взаємозалежність між цими професіями (наприклад, вихователя і няні, вихователя та кухаря).

Для ознайомлення дітей з професіями доцільно використовувати різні методи навчання. Методи навчання-це способи спільної діяльності вихователя і дітей, спрямовані на розв'язання освітніх та виховних завдань[5.с3].

Одним із методів формування уявлень про професії у дітей дошкільного віку є спостереження, що передбачає цілеспрямоване, планомірне сприймання предметів і явищ навколишньої дійсності. Спостереження організовується вчителем на уроках, екскурсіях, прогулянках. До наочних методів ознайомлення дітей із світом професій слід віднести: розглядання картин, дидактичних картинок; демонстрацію фільмів; дидактичні ігри з наочністю. Також ефективним є поєднання словесних та наочних методів. Педагог будує розповідь, враховуючи досвід дітей; знання, які вихователь дає дітям повинні бути достовірними. Розповідь педагога повинна бути цікавою, емоційною, мати динамічний сюжет.

Логічні завдання – розповідь-загадка про світ професій, відповідь на яку може бути отримано, якщо діти усвідомили для себе певні характеристики професій. Щоб діти могли правильно вирішити логічні завдання, вихователь

використовує методичні прийоми: пропонує пригадати, що вони спостерігали на екскурсії, прогулянці, ставить запитання, допомагає правильно сформулювати думку дітей. До таких завдань можна віднести розповідь дітей за картинкою про певну професію.

Досить важливим засобом формування уявлень дитини старшого дошкільного віку про професії є заняття із образотворчого мистецтва, де діти конструюють, малюють, ліплять.

На заняттях обслуговуючої праці передбачається навчання дошкільника елементам самообслуговування (догляд за одягом, взуттям), формування навичок безпечної праці й особистої гігієни при роботі з ножицями. На цих заняттях дошкільники одержують початкові відомості про види тканин (їхню фактуру, якість, розфарбування). Всі види побутової праці, крім того, спрямовані на виховання загальних естетичних потреб дитини і її прагнення до особистої охайності й привабливості.

Глина, деревина, шкіра, хутро, природні матеріали (шишки, жолуді, мохи, камінчики та ін.), метал і багато інших матеріалів можуть і повинні використовуватися відповідно до природних ресурсів і традиційних промислів, що зложилися в конкретному краї.

Робота з різними матеріалами розширює навички трудових умінь дитини, направляє її здібності до планування організації свого робочого місця й самої творчої діяльності.

Організувати роботу з формування позитивного відношення дошкільників до світу професій, дорослим необхідно враховувати їхні вікові особливості, використовуючи при цьому не тільки залучення дітей у різні види діяльності, але й систематично проводячи профорієнтаційну роботу, що складається в ознайомленні дошкільників з професіями.

Висновок:Отже, дитина старшого дошкільного віку виявляє активний інтерес до професій дорослих. Підсумовуючи вище сказане, доходимо висновку, що дитина дошкільного віку повинна не тільки мати уявлення про професії, але й про процес праці, та розуміти значення трудової діяльності у житті кожної людини. Таким чином, основними засобами формування уявлень дитини дошкільного віку про професії є спостереження, розглядання картин, дидактичних картинок; демонстрацію фільмів; дидактичні ігри з наочністю, логічні завдання. Завдяки чому, у дитини формуються об'єктивні уявлення про професії та про роль праці у житті.

Список використаних джерел:

1. Климов Е. А. Как выбирать профессию / Е.А. Климов. – М.: Просвещение, 2005. – 144 с.
2. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні. – К., 2008.
3. Белоус А.Н. Приобщение к профессии / А.Н. Белоус. – М, 2002.-123с.
4. Новиков А. М. Процесс и методы формирования трудовых умений / А.М.Новиков. – М.: Высшая школа, 2006. – 290 с.

Прейзнер Надія,
студентка 44 групи ННІ педагогіки
Житомирського державного університету імені Івана Франка
науковий керівник: доцент Федорова М. А.

МЕТОДИ І ПРИЙОМИ ОЗНАЙОМЛЕННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ФРАЗЕОЛОГІЗМАМИ, ПОРІВНЯННЯМ ТА ОБРАЗНИМИ ВИРАЗАМИ

Актуальність дослідження. Одним із завдань вітчизняної мовної освіти на сучасному етапі є сформованість мовленнєвих умінь і навичок користування рідною мовою в різних життєвих ситуаціях, ґрунтовне знання української літературної мови, виховання національно-мовної особистості, яка вільно володіє

засобами мови в будь-якій комунікативно-мовленнєвій ситуації, дотримується правил мовленнєвої поведінки та мовленнєвого етикету, акумулює в собі національно-мовні традиції українського народу. Значний інтерес науковців до фразеологічного багатства української мови спричинений намаганням пізнати глибоку сутність українського народу як етнокультурної спільності.

Такі стійкі словосполучення, що сприймаються у мові як єдине ціле і не створюються у процесі мовлення, називають фразеологізмами, а розділ мовознавства, який вивчає такі одиниці, – фразеологією. Цей термін вживають і на позначення сукупності фразеологізмів у мові [1, с. 85].

Фразеологія є порівняно новою лінгвістичною дисципліною. Українська фразеологія ґрунтується на етнографічних, етнолінгвістичних працях О. Потебні, М. Сумцова, І. Франка, М. Костомарова тощо. Інтерес до неї зріс у середині ХХ століття. Найвідомішими українськими дослідниками є такі: Б.Ларін, Ю. Прадід, Л. Авксентьєв, М. Алефіренко, Л. Скрипник, Л. Удовиченко, В. Ужченко тощо.

Порівняння є елементом оцінної діяльності з одного боку, і універсальним способом переосмислення значення слів з іншого. Традиційно порівняння вважається найпростішим мовним засобом створення образності у художній літературі.

Однак, на даному етапі розвитку лінгвістичної науки активно розглядається думку про те, що порівняння є одним із засобів пізнання світу, зокрема, його етнокультурної специфіки, поділяє ціла низка сучасних мовознавців; сучасні лінгвістичні пошуки спрямовуються на вивчення мисленнєвих процесів і їхнього зв'язку з культурою, ментальністю, духовністю певного етнічного осередку.

За допомогою цього мовностилістичного засобу виражається національно-культурна специфіка ментальності й характеру будь-якого етносу. Саме така специфіка порівняння зумовлює його актуальність.

У кінці ХХ на початку ХХІ ст. актуальним стає етнокультурний аспект наукових розвідок у працях О.Селіванова, О.Левченко. Аналіз лінгвістичної та методичної літератури показує, що проблема вивчення фразеології знаходиться у полі зору таких вчених: С. Гаврина, О. Бистрова, В. Барабаша, Т. Грибницького, М. Коломійця, О. Смовської, В. Мельничайка та інших. Однак не зовсім розкритим є питання аксіологічної основи українських фразеологізмів, порівнянь та образних виразів.

Дослідженню проблеми функціонування фразеологізмів, порівнянь та образних виразів присвячено чимало наукових праць вітчизняних і зарубіжних мовознавців: В. Виноградова, С. Гаврина, Б. Антоненка-Давидовича, О. Демської, Н. Кірілкової, Ж. Колоїз, Л. Супрун, В. Ужченка, Л. Булаховського, Ф. Медведєва та ін.

Метою статті є з'ясування особливостей ознайомлення дітей старшого дошкільного віку з фразеологізмами, порівняннями та образними виразами.

Виклад основного матеріалу. Здобуття дошкільниками елементарної лінгвістичної освіти тісно пов'язане з формуванням таких основних рис мовленнєвої культури, як змістовності, логічності, точності, правильності, виразності, образності тощо.

Фразеологізмом, або фразеологічною одиницею, називається стійке поєднання слів, граматично організованих за моделлю словосполучення або речення. Фразеологізми характеризуються семантичною злитістю компонентів, цілісністю значення й автоматичним відтворенням у мовленні.

Можливості фразеологізму виходять за рамки мови й сягають кордонів образної логіки. Фразеологічна одиниця не тільки зручна у відтворенні, - вона є частиною асоціативного ряду. У кожній нації є свій набір символів, знаків, зрозумілих кожному без тлумачення. Використовуючи їх, носії мови створюють образи, доступні кожному й водночас стислі. Це має особливе значення в роботі

засобів масової комунікації, котрі намагаються подати щонайбільше повідомлень на якомога ширшу аудиторію.

Образне вираження – це одиниці мови, які вживаються у переносному значенні. При перекладі на іншу мову, як правило, вимагають додаткового роз'яснення. З іншого боку, можна дати наступне тлумачення: образне вираження – це широко вживані влучні слова, вирази, вислови, мови, цитати історичних осіб, літературних персонажів, які з часом стали прозивними.

Такого роду вислови так давно і так сильно увійшли в повсякденне наше з вами життя, і здається, що вони були придумані народом. Але цей факт не завжди правдоподібний.

Образне вираження узагальнює різні явища в житті людей. Такі короткі вислови передаються з покоління в покоління. Спосіб передачі – це не тільки повсякденна форма спілкування, але й літературні твори. Різні особливості в оточенні, в прояві будь-яких дій. Наприклад, поспішиш – людей розсмішити. Взявся за гуж, не кажи, що не дуж. Милі сваряться – тільки тішаться.

Образність мовлення дітей дошкільного віку розглядається у двох напрямках:

1) як збагачення народними образними виразами, антонімами, синонімами, метафорами, епітетами, образними словосполученнями, засвоєння дітьми узагальнень, збагачення лексики дітей;

2) як виразність, емоційне забарвлення мовлення дитини.

Порівняння – один із видів тропів, який пояснює особливості явища, предмета, людини через зіставлення їх з іншими на основі схожості:

Над сизим смутком ранньої зими принишли хмари, мов копиці сіна (В.Симоненко).

У Державному стандарті дошкільної освіти в Україні педагогів зорієнтовано до цілісного підходу у формуванні особистості, за якого центральною фігурою освітнього процесу є дитина як мовленнєва особистість. Зміст Базового компонента дошкільної освіти щодо мовленнєвого розвитку дітей презентовано освітньою лінією «Мовлення дитини». У ній окреслено напрями розвитку мовлення дошкільників. Результатом роботи за напрямом «Словникова робота» визначено сформованість у дитини лексичної компетенції, одним із показників якої є набуття образності мовлення.

Висновок. Проаналізувавши природу компонентів фразеологізмів, порівнянь та образних виразів особливості та семантику фразеологічних виразів можна зробити висновок, що незважаючи на те, що компоненти фразеологізмів позбавлені основних ознак слова, фразеологічні одиниці все ж мають слівну природу компонентів.

Проаналізувавши класифікації фразеологізмів, порівнянь та образних виразів можна зробити висновок, що існують різні підходи щодо принципів класифікування фразеологізмів: структурно-семантичний, граматичний, функціонально-стилістичний.

Список викиористаних джерел:

1. Каліберда О. О. Енциклопедизм як різнорівневий складник англійських тлумачних словників [Текст] : автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04 / Каліберда Оксана Олександрівна; Одеський національний ун-т ім. І. І. Мечникова. – О., 2013. – 120 с.
2. Каліберда О. О. Проблема словникової типології в лексикографії / О. О. Каліберда // Мова і культура. (Науковий журнал). – К. : Видавничий Дім Дмитра Бураго, 2010. – Вип. 13. – Т. III (139). – 765 с.
3. Карпіловська Є. Українські словники нового покоління в суспільстві знань / Є. Карпіловська // Людина. Комп'ютер. Комунікація: Збірка наукових праць / За ред. Ф. С. Бацевіча. – Львів : Видавництво Національного університету "Львівська політехніка", 2008. – 654 с.
4. Карпова О. М. О новых типах словарей в современной английской лексикографии / О. М. Карпова, И. П. Лихарева // Вестник Ивановского государственного университета. Сер. Филология. Вып.1 / Ивановский государственный университет. – Иваново : ИвГУ, 2000. – 532 с.

Примак Анна,
студентка 34 групи ННІ педагогіки
Житомирського державного університету імені Івана Франка
науковий керівник: доцент Федорова М. А.

РОЗВИТОК ПОЧУТТЯ СОВІСТІ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Постановка проблеми у загальному вигляді: Дослідження розвитку почуття совісті у дітей дошкільного віку є актуальною оскільки постає необхідність більш глибокого вивчення совісті як морального почуття.

У сучасному світі має місце тенденція знецінення духовних цінностей. Особливо це стосується таких понять як совість, чесність, честь. Очевидним є те, що багато людей навіть не усвідомлюють до кінця суті цих понять, а інші знайомі з ними лише на словах, забуваючи, що їх потрібно використовувати на практиці.

Совість є базовою якістю, яка характеризується наявністю в дитини знань про моральні норми, сформованістю уявлень про сутність моральних обов'язків стосовно об'єктів і суб'єктів навколишнього середовища та самої себе, умінь реалізовувати такі дії у власній діяльності та вчинках без зовнішнього регулювання.

Багатьма дослідниками відзначається, що на сучасному етапі розвитку суспільства необхідність в психологічному аналізі таких духовно-моральних явищ, як совість, її роль в становленні особистості, відчуваються особливо гостро, це і зумовлює актуальність і значущість проблеми дослідження .

Дослідженням совісті у віковому аспекті представлені в роботах А. Аніщук, В. Сухомлинського, О. Кононко, Р. Немова та інші.

Проблема виховання почуття до совісті у дітей старшого дошкільного віку до сьогоденного часу вивчена не достатньо і є актуальною .

Мета статті полягає в дослідженні почуття совісті у дітей старшого дошкільного віку. Совість – внутрішня оцінка, внутрішня свідомість своїх моральних вчинків, почуття моральної відповідальності за свою поведінку. О. Кононко визначає, що совість це усвідомлення і переживання дошкільником відповідальності, побудованої на самооцінках виконання ним обов'язків. Почуття совісті свідчить про те, що поняття обов'язку як чогось зовнішнього, примусового переростає у внутрішній наказ.

М. О. Лоський визначав совість як «якийсь голос», який звертається до особистості як відомість існуючу поряд з нашим «я». По Канту совість не є щось набуте; кожна людина як моральне істота має в собі совість від народження. Совість є Божий голос – така скорочена формула інтуїтивізму.

Е. Фромм у книзі «Людина для себе» виділив два види совісті – авторитарну і гуманістичну і провів відмінність між ними. Авторитарна совість, що спостерігається на ранній стадії її формування, орієнтована на думки авторитетного для людини оточення (батьки, церква, держава, громадська думка) і пов'язана з боязню несхвалення, покарання. Приписи цієї совісті визначаються не ціннісними судженнями самої людини, а бажаннями і заборонами, які задані авторитетами. Задані зовні норми стають нормами совісті не тому що вони гарні, а тому, що вони дані авторитетом.

На відміну від авторитарної совісті гуманістична, або зріла, совість – це власний, незалежний від зовнішніх санкцій і заохочень голос людини.

Розглядаючи природу авторитарної совісті, Е. Фромм виділив чисту совість і винну совість. «Чиста совість – це розуміння того, що авторитет (зовнішній і інтегрований) задоволений тобою; винувата совість – це розуміння, що він

тобою незадоволений»[2]. Чиста совість породжує почуття радості і безпеки, винувата совість – страх і ненадійність. Парадокс, на думку Е. Фромма, полягає в тому, що чиста совість – це породження почуття покірності, залежності, безсилля, гріховності, а винувата совість – результат почуття сили, незалежності, плідності, гордості. Також парадокс і в тому, що винувата совість виявляється основою для чистої совісті, в той час як остання повинна породжувати почуття провини.

Совість – почуття моральної відповідальності за свою поведінку перед оточуючими людьми, суспільством[4].

Виникнення совісті зумовлене цілим рядом факторів, такий як формування потреби перебувати в такому ж стані, як інші, здатність до співчуття, а також потреба людини бути визначеною у природі своїх почуттів, для яких характерна певна несталість і неузгодженість. Ще однією умовою формування совісті у людини є її внутрішня чутливість та спостереження, здатність прислухатися до своїх душевних процесів. Справжнє виховання ґрунтується на совісті.

Система сучасної дошкільної освіти має забезпечувати формування у дітей старшого дошкільного довільної поведінки, основою якої мають бути загальнолюдські норми і принципи[1].

У дошкільному віці совість лише починає формуватись, виконуючи функцію самоконтролю. Дитина, яка має розвинену совість спроможна утриматися перед спокусою порушити заборону або правило навіть тоді, коли впевнена, що про це ніхто не дізнається. Вона часто сама визнає те, що зробила, прагнучи виправити становище, нівелювати провину.

Треба відзначити, що уявлення про совість дається дитині не дуже просто, так як зміст цього поняття абстрактний, совість не можливо обстежити сенсорно. І хоча діти дошкільно віку чули це слово, а багато з них і відчували муки совісті, знають про них з власного досвіду, але психологічно зв'язати одне з іншим, з'єднати в свідомості слово з уявленням під силу лише одиницям [4].

Для розвитку почуття совісті як регулятора міжособистісних взаємин у старших дошкільників Г. Хоріщенко рекомендує використання таких методів:

- методи формування моральної поведінки для вироблення досвіду поведінки згідно моральних норм і правил (залучення дитини до виконання певних правил поведінки; показ і пояснення способів поведінки, приклад поведінки дорослих, однолітків, літературних героїв; управління в моральній поведінці; створення ситуацій морального вибору);

- методи формування моральної свідомості: збагачення знань про моральні поняття, засвоєння моральних уявлень; роз'яснення конкретних моральних норм і правил; проведення етичних бесід;

- методи стимулювання моральних почуттів (приклад інших; педагогічна та колективна оцінка поведінки, вчинків однолітків; схвалення моральних вчинків, заохочення до здійснення моральних вчинків) [1].

Ефективними методами виховання у дітей старшого дошкільного віку почуття совісті є: використання художнього слова, ігрові прийоми, реальні життєві ситуації, приклад вихователя.

Як показує практика, більшість старших дошкільників мають чіткі загальні уявлення про добро і зло, що таке добре, а що таке погано, але це не означає, що вони завжди керуються в поведінці своїми знаннями. Саме тут на допомогу вихователю приходять художнє слово, яке має величезний вплив не лише на свідомість, а й на почуття та вчинки дитини. Художнє слово може викликати у дитини старшого дошкільного віку бажання стати кращим, допомагає йому усвідомити людські взаємовідносини, знайомить з нормами моралі. Художні образи знайомлять дитину з правилами і законами життя та допомагають пізнати ціннісні домінуючі добра, правди та краси.

Про формування почуття совісті Сухомлинський писав, що живучи в суспільстві потрібно вміти керувати своїми діями, вчинками, поведінкою, намірами.

Моральною особистістю можна стати лише тоді, коли в душі особистості назавжди оселиться совість, сором, відповідальність і борг. Це чотири найважливіших джерела, що живлять людську моральну відвагу і культуру. Вони взаємопов'язані і тісно переплітаються між собою. У совісті гармонійно поєднуються знання і відчуття нашого боргу перед суспільством, перед людьми, а звідси – перед самим собою[5].

Совість в дії полягає в тому, що людина судить свої вчинки і якості як би від власного імені. Якщо ж уважно розібратися у витоках, засадах совісті, можна прийти до висновку, що голос внутрішнього «я» говорить в людині тільки тоді, коли вона з дитячих років звикла відчувати, що вона на очах у людей.

Виховання совісті і сорому якраз і полягає в тому, що дитина відчуває проникнення – проникнення думками, почуттями інших людей в його внутрішній світ. У дитини треба створити почуття того, що її бачать і тоді, коли, здавалося б, нікого поблизу немає і ніхто не дивиться на неї. Не потрібно стояти у неї постійно над душею і стежити за кожним її кроком. Надмірний нагляд послаблює совість, робить її кволою і безпорадною.

У вихованні совісті виключно важливо, щоб фізичні зусилля спонукали напругу сил духовних, щоб першоджерелом погляду на самого себе була сила духу і щоб ця напруга духовних сил була на очах у людей. Дитині приносить велику радість усвідомлювати себе духовно стійким, мужнім. Переживання цієї радості – вкрай необхідний моральний досвід в тонкій справі суб'єктивних почуттів, переживань, роздумів, велике значення має індивідуальний підхід до кожної дитини.

Сухомлинський дає слушну пораду вихователям стосовно виховання почуття совісті: «Знаходячи в житті або створюючи обставини, в яких відбувається ця складна внутрішня робота по вихованню совісті, вмійте помітити цей емоційний момент. Свобода вибору повинна проявлятися і виражатися в таких сферах, де мова йде про життя, красу, творчість, про сміливість, самовідданість, ризик, непохитність. Буває, що потрібно спеціально створити обставини, необхідні для того, щоб присоромити людину, змусити її поглянути на себе з боку, на власні очі побачити непривабливість своєї поведінки[5].

Уміння присоромити – велике мистецтво. Це по суті, вміння звернутися до свідомості через найтонші, чутливі куточки серця.

Присоромити людину – значить дати можливість йому самому щось зважити, продумати, розібратися у власній поведінці. Сором завжди вимагає таємниці. Тому вихователь повинен дуже обережно обговорювати в колективі ті вчинки, розгляд яких може пробудити почуття сорому.

Список використаних джерел:

1. Аніщук А. М. Розвиток почуття совісті у старших дошкільників як регулятора міжособистісних взаємин : метод. посібн. / А. М. Аніщук, В. В. Бойко. – Ніжин : НДУім. М. Гоголя, 2017. – 135 с.
2. Веракса Н. Е., Веракса А. Н. Зарубежные психологи о развитии ребенка-дошкольника. Пособие для педагогов дошкольных учреждений./ А. Н. Веракса. – М.: Мозаика-Синтез, 2006. – 144 с.
3. Ильин Е. П. Психология совести: вина, стыд, раскаяние / Е. П. Ильин. – СПб.: Питер, 2016. – 288 с.: ил.
4. Ожегов С. И. Толковый словарь русского языка: 80000 слов и фразеологических выражений / Российская АН, Российский фонд культуры. М: АЗЪ., 1996. 928 с.
5. Сухомлинский В. А. Как воспитать настоящего человека / сост. О. В. Сухомлинская. – М., 1990. 273 с.

РОЗВИТОК ПІЗНАВАЛЬНОГО ІНТЕРЕСУ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ПРИРОДИ

Актуальність проблеми. Ознайомлення дітей із природою являється найголовнішим засобом розвитку їх пізнавального інтересу. В процесі ознайомлення з природою формуються пізнавальні здібності, дбайливе ставлення до живої та неживої природи, розширюються знання про природні явища, виховується любов та інтерес до неї.

Проблема ознайомлення дошкільників із навколишнім середовищем розглядалася, насамперед, в роботах зарубіжних та вітчизняних вчених як одна з актуальних педагогічних проблем. Так, питання ознайомлення дітей з природою розкриваються в наукових працях В.О.Сухомлинського, А.С.Макаренка, С.Ф.Русової, Ж.Ж. Руссо, Й.Г.Песталоцці, Ф.Фребеля, М.Монтессорі, К.Д. Ушинського, Н.Д.Лубенець. Вчені вважали, що дитину слід з раннього дитинства залучати до ознайомлення з природою. Це сприяє всебічно гармонійному розвитку дитини.

Проблемами розвитку методики ознайомлення з навколишнім середовищем займалися А.М.Богущ, Н.Ф.Яришева, С.М.Ніколаєва, С.О.Веретенникова, Н.Ф.Виноградова, П.Г.Саморукова та ін.

Метою статті є розкриття умов розвитку пізнавального інтересу дітей старшого дошкільного віку засобами природи.

Пізнавальний інтерес – прагнення дитини пізнавати нове, вияснити незрозуміле про якості, властивості предметів, явищ дійсності, бажання вникнути в їх сутність, знайти існуючі між ними зв'язки та відношення [4, с.87]

Пізнавальний інтерес дітей старшого дошкільного віку тісно пов'язаний із ознайомленням з довкіллям. Згідно програми «Українське дошкілля» дитину 6-го року життя приваблює все яскраве, емоційно забарвлене, те, що можна досліджувати, з чим можна експериментувати, причому її цікавить не лише сам процес, але й результат. Дошкільник намагається робити припущення, узагальнювати, порівнювати, робити висновки, розглядаючи предмети чи зображення, звертає увагу на його деталі [1, с.196].

Природа розглядається важливим засобом розвитку пізнавального інтересу дітей видатними педагогами Я.А.Коменським, Ж.Ж.Руссо, Й.Г.Песталоцці, Ф.Фребелем, Є.М.Водовозовою, Л.К. Шлегер. Ми вважаємо погляди цих вчених доречними, адже вони описують як розвивається дитини у процесі взаємодії з природою, а саме під час спостережень, прогулянок, ігор з природним матеріалом, екскурсій, праці в природі. Всі педагоги, які розглядали природу як важливий засіб розвитку пізнавального інтересу, наголошували на тому, що дитину слід з раннього дитинства залучати до природи. Тоді у дитини буде збагачуватись багаж знань про сезонні зміни під час будь-якої пори року, про природні явища, про життя різноманітних рослин та тварин. Відповідно буде формуватись зацікавленість та допитливість, вихователь має підібрати відповідні методи, форми та прийоми під час ознайомлення з природою.

Дитина не народжується із сформованим пізнавальним інтересом, його слід розвивати з дошкільного дитинства. Адже це найсприятливіший період для пізнання всього нового.

Пізнавальний інтерес – це спрямованість дитини на пізнання певного явища, об'єкта чи діяльності [1, с.197]. Все що цікавить, приваблює дитину є предметом пізнавального інтересу. Про інтерес та прагнення дізнатися більше про об'єкт пізнання свідчать: увага, зацікавленість, емоційне ставлення.

Пізнавальний інтерес може бути:

- ситуативним, що виникає у процесі виконання певної дії і згасає з її завершенням;
- стійким, що є відносно постійною рисою особистості.

Розвиток пізнавального інтересу – найважливіше завдання розумового виховання в процесі ознайомлення дітей з природою, з навколишнім світом.

Умови, за яких можливий повноцінний розвиток пізнавальних інтересів дошкільників:

1. Наявність розвивального середовища для організації пізнавальної діяльності – це спеціально створене місце для пізнавальної діяльності дитини з необхідним обладнанням для експериментування, спостереження. Також у розвивальному середовищі мають бути правильно підібрані іграшки дітей, відповідно до їхнього віку.

Природа також є середовищем для пізнання, тому об'єкти природи чи явища, які спостерігаються, стають джерелом виникнення пізнавального інтересу.

2. Створення безризикового середовища для пізнання - це середовище, у якому присутня позитивна, емоційно тепла атмосфера спілкування, де дитина не боїться вільно висловлюватися, може звернутися по допомогу до вихователя. У такому середовищі не існує негативного оцінювання вибору об'єкта пізнання, дитина сама вирішує що їй буде цікаво. Вихователі із авторитарним стилем спілкування пригальмовують пізнавальну активність, а не розвивають її.

3. Розширення інформаційного поля - для розвитку пізнавальних інтересів педагоги мають створити систему накопичування початкової інформації про об'єкти пізнання в різних видах життєдіяльності: проводити інтегровані заняття, заохочувати до пригадування інформації про об'єкти пізнання.

4. Стимулювання пізнавальної активності та мислення – тільки активна дитина може пізнавати світ, тому слід зацікавлювати її різними способами до об'єктів природи.

Педагогам не слід давати готові знання про природу дітям, а:

- організовувати процес пошуку нового у знайомому, звичному;
- разом з дітьми розглядати та вивчати незнайоме шляхом постановки пізнавальної задачі (проблемного запитання);
- розв'язувати задачі розвивального характеру (порівнювати, відшукувати закономірності, класифікувати тощо).

Дитина буде активною лише тоді, коли пізнавальна діяльність буде задовольняти її потреби, тоді виникає почуття радості та цілковитого задоволення від діяльності.

Отже, розвиток пізнавальних інтересів у дітей дошкільного віку відбувається більш інтенсивно за названих умов. Роль педагога у цьому процесі є дуже важливою. Ознайомлення дітей з природою здійснюється в різноманітних формах: на заняттях, екскурсіях, у повсякденному житті (у праці, спостереженнях, іграх на ділянці і в куточку природи).

Навчання дітей на заняттях здійснюється різними методами, які вихователь має правильно підібрати. Метод – це спосіб спільної діяльності вихователя і дітей, спрямований на розв'язання пізнавальних завдань. Вихователь використовує спостереження, розгляд картин, читання художніх творів, розповідь, показ діафільмів та кінофільмів, працю дітей у природі, бесіди, дидактичні ігри, узагальнюючі спостереження. У праці та іграх діти застосовують отримані знання на практиці. Чим цікавіше така діяльність, ніж більший емоційний вплив робить вона на дитину, тим більший ефект вона дає. З огляду на особливості віку, вихователь широко використовує дидактичні ігри, застосовує під час занять ігрові прийоми і вправи, пропонує дітям нескладні розумові завдання.

Нами було проведено дослідження на виявлення рівня сформованості пізнавального інтересу дітей старшого дошкільного віку. Аналіз отриманих даних

показав, що у дітей цього віку є деякі зниженні показники у пізнанні довкілля. Тому робота над розвитком пізнавального інтересу – одне з найважливіших завдань в загальній роботі дошкільної освіти. Вихователь має підібрати відповідні методи та прийоми роботи, що забезпечать пізнавальний розвиток.

Таким чином, можна зробити висновок, що розвиток пізнавального інтересу дітей старшого дошкільного віку засобами природи можливий лише за спеціально створених умов, правильно підібраних методів, форм, прийомів навчання.

Список використаних джерел:

1. Програма розвитку дитини дошкільного віку "Українське дошкілля" / О. І. Білан, Л. М. Возна, О. Л. Максименко та ін. — Тернопіль: Мандрівець, 2012. — 264 с.
2. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка: навч. посіб. / Т.І. Поніманська; Мін. освіти і науки України. - Київ: Академвидав, 2004. - 456 с.
3. Яришева Н.Ф. Методика ознайомлення дітей з природою: навч. посіб./ Н.Ф. Яришева. - Київ: Вища школа, 1993. - 255 с.
4. Поніманська Т.І., Дичківська І.М. Дошкільна педагогіка. Практикум. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів, спеціальність «Дошкільне виховання». – К.: Видавничий Дім «Слово», 2007. – 352с.
5. Саморукова П. Г. Як знайомити дошкільнят з природою / П. Г. Саморукова. – М. : «Просвещение», 1983. – 285 с.

Стоянова Юлія,

студентка 35 групи ННІ педагогіки

Житомирського державного університету імені Івана Франка,

науковий керівник: доцент Федорова М. А.

ОСОБЛИВОСТІ СІМЕЙНОГО ВИХОВАННЯ І ДИТЯЧА ТРИВОЖНІСТЬ У ДОШКІЛЬНОМУ ВІЦІ

Постановка проблеми у загальному вигляді. На даний час проблема тривожності у дітей дошкільного віку має особливе значення, адже від психологічного стану дитини залежить її розвиток і подальше життя. Виховання гармонійно розвиненої особистості це тривалий і складний процес. Більшість батьків сьогодні переживають серйозні труднощі в цьому й не мають сили подолати величезну кількість наявних проблем. Тема стосунків між батьками і дітьми завжди викликала багато розмов та інтересу. У більшості батьків виникають досить великі проблеми при вихованні дітей. Ріст числа розлучень, економічна криза, падіння якості освіти це лише декілька факторів, які вносять емоційний вклад у розвиток кожної особистості. У міру того наскільки батьки почувають себе виснаженими фізично, емоційно і морально, їх душевний стан позначається на ставленні до дитини. Дитина ж, в свою чергу, найбільш вразлива частина нашого суспільства, і найбільше потребує любові.

Проблемою тривожності займаються В.С. Мухіна, І.В. Дубровіна, В. І. Гарбузов, А. І. Захаров, Є.Б. Ковальова та інші. Також велику увагу проблемі дитячої тривожності приділяли Р. Мей, З. Фрейд, Е. Зетцель, Ч. Спілбергер та інші.

Мета статті полягає у з'ясуванні причини виникнення та особливостей прояву тривожних станів у дітей дошкільного віку на основі аналізу психологічних досліджень родини.

Відомий вислів Б. Спінози: «Немає страху без надії, немає надії без страху». Страх для Б. Спінози істотний стан душі, який проявляється в очікуванні болю і неприємностей, які можуть відбутися в найближчому майбутньому. Як важливу суб'єктивну умову виникнення страху Б. Спіноза виділяв наявність почуття невпевненості і невизначеності. Він, відповідно до характерної для мислителів XVII ст. віри в розум людини, вважав, що переживання тривоги і страху, які є ознакою слабкості душі, можна подолати лише мужністю розуму [1, с.42].

Тривожність – це схильність людини до переживання стану тривоги. Частіше за все тривожність людини пов'язана з очікуванням соціальних наслідків її успіху або невдачі. Тривога і тривожність тісно пов'язані із стресом. З одного боку, емоції

тривожного ряду є симптомами стресу. З іншого боку, початковий рівень тривожності визначає індивідуальну чутливість до стресу [2, с.14].

Науково-психологічне дослідження тривожності як указує А. Прихожан почалося з Ч. Дарвіна. Як відомо, погляди Ч. Дарвіна на страх ґрунтуються на двох основних положеннях:

- здібність до переживання страху, будучи природженою особливістю людини і тварин, грає значну роль в процесі природного відбору;
- впродовж життя безлічі поколінь цей механізм адаптації удосконалювався, оскільки перемагав і виживав той, хто виявився наймайстернішим в уникненні і подоланні небезпеки.

Більшість дослідників тривожності погоджуються в тому, що проблема тривожності – і в науковому, і в клінічному плані – була вперше поставлена і піддалася спеціальному розгляду в працях З. Фрейда. Перш за все, необхідно відзначити, що погляди З. Фрейда відносно тривожності і страху близькі до філософської традиції, яка бере свій початок від З. Кьєркегора. Близькість поглядів З. Кьєркегора і З. Фрейда на розуміння суті буття людини, значення несвідомого неодноразово підкреслювалася істориками науки. І З. Фрейд, і З. Кьєркегор визнавали необхідність розмежування страху і тривоги, вважаючи, що страх □ реакція на конкретну, відому небезпеку, тоді як тривожність – на небезпеку, не визначувану і не відому. Значення, яке З. Фрейд надавав тривожності, можливо, найбільш яскраво виражено в його лекції 1917 р.: «...без сумніву, що проблема страху – вузловий пункт, в якому сходяться самі різні і найважливіші питання, таємниця, рішення якої повинне пролити яскраве світло на все наше душевне життя». Класичною роботою З. Фрейда по проблемах тривожності вважається книга «Гальмування. Симптом. Тривожність», яка була перекладена на російську мову і видана під назвою «Страх». Дотепер практично жодне дослідження по тривожності, яке виходить на Заході, не обходиться без прямого або непрямого посилання на цю книгу [3, с.332].

Ч. Спілбергер виділяє два види тривожності:

ситуативна тривожність, тобто спровокована певною ситуацією, яка об'єктивно викликає занепокоєння. Даний стан може виникати у будь-якої людини напередодні можливих неприємностей і життєвих ускладнень. Цей стан не тільки є цілком нормальним, але і відіграє свою позитивну роль. Він виступає своєрідним мобілізуючим механізмом, що дозволяє людині серйозно і відповідально підійти до вирішення виникаючих проблем.

особистісна тривожність. Вона може розглядатися як особистісна риса, що виявляється у постійній схильності до переживань тривоги у різних життєвих ситуаціях, у тому числі і таких, які об'єктивно до цього не спонукають. Вона характеризується станом несвідомого страху, невизначеним відчуттям загрози, готовністю сприйняти будь-яку подію як несприятливу і небезпечну.

Дитина, схильна до такого стану, постійно знаходиться у напруженому і пригніченому настрої, навколишній світ здається загрозливим і ворожим, дитина не контактує з ним.

Прихожан А.М. виділяє види тривожності на основі ситуацій, пов'язаних з:

- процесом навчання – навчальна тривожність;
- уявленнями про себе – самооцінююча тривожність;
- спілкуванням – міжособистісна тривожність.

До теперішнього часу ще не вироблено певної точки зору на причини виникнення тривожності. Але більшість вчених вважає, що у дошкільному віці одна з основних причин криється в порушенні дитячо-батьківських відносин.

Б. І. Кочубей і Е. В. Новикова вважають, що тривожність розвивається внаслідок наявності у дитини внутрішнього конфлікту, який може бути викликаний:

суперечливими вимогами, що пред'являються батьками або дитячим садком.

неадекватними вимогами (найчастіше завищеними).

негативними вимогами, які принижують дитину, ставлять його в незручне залежне становище [4, с. 34].

Рівень тривожності дитини багато в чому залежить від тривожності дорослих, що її оточують. Висока тривожність педагога або батьків передається дитині. У сім'ях з доброзичливими відносинами діти менш тривожні, ніж в сім'ях, де часто виникають конфлікти. Особливо якщо батьки не приховують своїх негативних емоцій від дітей і вирішують конфлікти при них.

Цікавим є той факт, що після розлучення батьків, коли в сім'ї закінчилися сварки, рівень тривожності дитини не знижується, а, як правило, різко зростає.

Психолог Е. Ю. Брель виявила і таку закономірність: тривожність дітей зростає в тому випадку, якщо батьки не задоволені своєю роботою, житловими умовами, матеріальним становищем [5, с. 12].

Ефективність виховання дітей у сім'ї залежить від створених відповідних умов. Головна умова правильного сімейного виховання – міцний фундамент сім'ї, що опирається на її непорушний авторитет, подружню вірність, любов до дітей і відданість обов'язку їх виховання, материнське покликання жінки, піднесення ролі батьків у створенні та захисті домашнього вогнища, забезпечення на їх прикладі моральної підготовки дітей до дорослого життя.

Висновок. Отже, проблема тривожних станів актуальна і до сьогодні. Про це свідчать численні дослідження цього явища. Хронічна тривожність неабияк впливає на психічний стан підростаючої особистості, що і визначає її подальші успіхи у житті. Однією з основних причин виникнення тривожності є сім'я та найближче оточення дитини.

Список використаних джерел:

1. Гарбузов В. І. Нервові діти: Поради лікаря.../В. І. Гарбузов// Л.: Медицина, 2010. – 176 с.
2. Голубева Е. А. Здібності та зберегти індивідуальність/ Е. А. Голубева. М.: Прометей, 2011. – 306 с.
3. Бітянова М. Р. Психологія: наука, практика і образ думок/ М. Р. Бітянова. – М.: ЕКСМО Прес, 2011. – 576 с.
4. Гозман Л. Я. Соціально-психологічні дослідження сім'ї/ Л. Я. Гозман, Ю. Є. Альошина//Психологічний журнал. – 2008. – №4 – С.84-92.
5. Гарбузов В. І. Нервові діти: Поради лікаря.../В. І. Гарбузов// Л.: Медицина, 2010. – 176 с.

Струганів Анастасія,

студентка 35 групи ННІ педагогіки
Житомирського державного університету імені Івана Франка,
науковий керівник: доцент Федорова М. А.

ОСОБЛИВОСТІ СПРИЙМАННЯ ДІТЕЙ У СТАРШОМУ ДОШКІЛЬНОМУ ВІЦІ

Актуальність дослідження. В контексті навчання та виховання розвиток сприймання має дуже важливе значення для побудови виховного процесу дитини дошкільного віку. Дослідження розвитку зорового сприймання старших дошкільників є дуже важливим, оскільки зорове сприймання у них має певні особливості, зумовлені їх психофізіологічним розвитком, та має величезне значення для розробки основних методів та прийомів навчання й виховання.

Проблему особливостей розвитку зорового сприймання у своїй праці звертали увагу такі відомі вчені, як: Л.С. Виготський, О.Н.Леонтьєв, П.Я.Гальперін. Психологічні особливості зорового сприймання старшого дошкільника досліджувалися у наукових працях В.П. Зінченко, К.М.Гуревича, Е.М.Борисової та інших учених.

Мета статті: роботи полягає у теоретичному обґрунтування та у експериментальному дослідженні особливостей розвитку сприймання дітей старшого дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. Сприймання – психічне відображення предметів і явищ довколишньої дійсності, що виникає і функціонує в процесі життя. Це характеристика пізнавальної функції психіки, яка полягає у створенні чуттєвого образу світу. Сприймання також є відображенням цілісних предметів і явищ при безпосередній дії подразників на органи чуття [1, с.18].

На відміну від відчуттів, що відображають тільки властивості предметів і явищ, сприймання – цілісний перцептивний образ, що містить в собі сукупність властивостей, які отримує індивід за допомогою органів чуттів. Отже, слухові, зорові, дотикові, нюхові, смакові відчуття стають складниками більш високого рівня відображення дійсності. Людині і тваринам це дає змогу орієнтуватись у світі предметів, що їх оточують, і відповідним чином поводити себе.

На думку Ю. Трофімова та В.Рибалка сприймання, як і відчуття, виконує у життєдіяльності людини дві основні, тісно пов'язані між собою функції, - з одного боку, інформують про властивості середовища, з іншого – організовують дії людини відповідно до зміни умов. Для ефективного здійснення цих функцій відчуття і сприймання повинні об'єктивно відображати як ситуацію, так і дії людини, що мають бути адекватними ситуації.

Анатомо-фізіологічною структурою, у якій відбувається виникнення відчуття, є аналізатор. Він являє собою складний нервовий механізм, що здійснює тонкий аналіз зовнішнього і внутрішнього середовища, виділяючи з нього окремі стимули, що відображаються людиною як властивості предметів і явищ. В організмі функціонує система аналізаторів, кожен з яких забезпечує формування відчуттів певної якості – зорових, слухових, температурних, больових, м'язових тощо. Будь-який аналізатор складається з периферійної частини – рецепторів, провідникових нервових шляхів – та центральної частини в корі та підкірці головного мозку. В рецепторах відбувається перетворення енергії фізичних і хімічних подразників, що діють на організм, у нервові збудження. У багатьох аналізаторів є специфічні допоміжні структури, які оптимізують дію подразників на рецептори. Це рогівка, зіниця та кришталік ока, барабанна перетинка та слухові кісточки вуха тощо. Разом з рецепторами вони складають орган чуття.

Мозкова, центральна частина аналізатора складається з ядра та розсіяних по корі окремих спеціалізованих клітин. Ядро, утворене з маси нервових клітин, міститься у тій частині кори, куди входять провідникові шляхи від рецептора. Ядра аналізаторів здійснюють найтонший аналіз зовнішніх і внутрішніх впливів. Руйнування ядра зорового аналізатора призводить до втрати цілісного предметного сприймання. Якщо зруйноване ядро слухового аналізатора, людина не розпізнає мелодії. Однак при цьому здатність розрізняти світло та окремі звуки не втрачається, що пояснюється збереженням розсіяних елементів.

Мозковий кінець аналізатора є проміжною ланкою нервових імпульсів, що виникають у рецепторі. Досягнувши кори та зазнавши обробки, перетворені імпульси знову повертаються до рецепторних систем. Завдяки цьому функціонування рецепторів змінюється під дією не лише зовнішніх впливів, а й імпульсів, які ідуть від мозкового кінця аналізатора. Аналізатор є частиною рефлекторного апарату, до якого входять також виконавчий механізм як система мотонейронів, іннервуючих м'язи, суглоби та інші "робочі" органи, і спеціальні нейрони-модулятори, що змінюють збудження інших нейронів.

Відображення світу не завершується аналітичними процесами, які несуть інформацію про окремі якості та властивості предметів. У нервовій системі існують структури, що забезпечують синтез елементарних процесів і відображення предметів навколишнього світу в їхній цілісності. Такі структури являють собою нейрофізіологічний механізм сприймання.

Онтогенез сприймання, за даними досліджень, відбувається в зв'язку з ускладненням стосунків дитини з довколишнім середовищем. Це означає, що перцептивний образ формується не внаслідок прямого впливу фізичного подразника на аналізатори, а в ході активного “зустрічного” процесу з боку індивіда. Так, якщо для виникнення відчуттів потрібна елементарна рухова активність, наприклад у вигляді механізму уподібнення, то сприймання передбачає виконання перцептивних дій – спеціалізованої активності, яка забезпечує побудову перцептивного образу. Такі дії відбуваються в структурі певної – внутрішньої або зовнішньої діяльності і є засобами досягнення її мети. Однак сприймання може бути і самостійною діяльністю, що спонукається предметом, даним в органах чуттів.

На думку дослідників Ю.Зінченко та Н.Вергелес, перцептивні дії істотно змінюють свою форму і час. Проте це тривалий процес. Лише у віці 16 тижнів немовлята починають тягнутися рукою до об'єкта. 20-тижневі діти вже доторкуються до об'єкта, виконуючи рухи, які визначаються як “кутово-колове ковзне наближення” [5, с.154]. До 28 тижнів життя рухи набувають вигляду “колового петлеподібного наближення”. Вік 36 тижнів характеризується “з коловим плановим наближенням”, а вік 52 тижні – “прямим плановим наближенням”. Та мине ще багато часу, доки дитина почне обходитися без руки і повноцінно сприйматиме предмет лише за допомогою зору. Відтоді око нібито бере на себе функції руки: коли бачить новий для себе об'єкт, то прагне доторкнутися до нього, щоб дізнатися його властивості.

Перцептивні дії розрізняють також за функціями. Зокрема, ті з них, які відповідають за пошук об'єкта, установку чи коригування позиції аналізатора, є підготовчими, а ті, які забезпечують вимірювання просторових характеристик об'єкта і побудову перцептивного образу, - виконавчими. Уточнюючись, змінюючись, скорочуючись, останні дедалі більше підпорядковуються властивостям об'єкта, відтворюють його істотні характеристики, переводять їх у нову систему координат.

Таким є шлях переходу об'єктивних, фізичних характеристик об'єкта в суб'єктивні, психічні. Предмет сприймання зі стану незалежного від суб'єкта існування, переходить у стан самого суб'єкта. Це відбувається за рахунок таких перцептивних дій, як знаходження, розрізнення, ідентифікація і розпізнавання. Фактично це різні рівні перцептивної діяльності.

Перші два рівні забезпечують виокремлення предмета серед інших і вимірювання тих його властивостей, що виступають на перший план. Вони дають початкові характеристики перцептивного образу, які згодом конкретизуються та узагальнюються. При цьому процес знаходження і розрізнення – це порівняння створюваного у такий спосіб перцептивного образу з еталонним, тобто досвідом сприймання, який зберігається у пам'яті індивіда.

Ідентифікація – звіряння еталонного образу з образом, що будується, та включення останнього в систему значень, якими володіє індивід. За звичайних умов цей процес відбувається симультанно, а якщо з'являється перешкода, то сукцесивно – шляхом висування ти перевірки гіпотез стосовно предмета сприймання.

Розпізнавання – усвідомлення предмета сприймання шляхом позначення. Фактично, йдеться про сукцесивний або ж симультанний аналіз значень. Адже розпізнавання спирається на цілісні, інформативні, а не поодинокі елементи предмета сприймання. На цьому наголошує і когнітивна психологія, для якої побудова перцептивного образу є звірянням предмета сприймання з образами пам'яті ти висновком про ступінь їх відповідності. За її даними про це свідчить зміна часу сприймання залежно від змісту стимулів.

Як і в попередніх випадках, перцептивні дії цього рівня також відбуваються за рахунок рухів. Навіть у симультанному розпізнаванні мають місце мікрорухи в

мікроінтервали часу: стабілізація зображення щодо сітківки ока супроводжується зміною чутливості її окремих ділянок.

Сприймання ґрунтується на роботі мозку. Це складно організована взаємодія різних фізіологічних механізмів, що обслуговують перцептивну діяльність [21, с.188]. Зорове сприймання, наприклад, починається з моменту, коли збудження, що виникає на сітківці ока, досягає первинної (проекційної) зони зорової ділянки кори. Але вже нейрони сітківки виконують спеціалізовані функції. Відповідні нейрони сітківки належать до різних структур функціональної системи зору.

Отже, сприймання – активний процес побудови перцептивного образу за допомогою перцептивних дій. Можна сказати, що сприймання – живий зв'язок людини зі світом. Особливу роль у зоровому сприйманні відіграє функціональна асиметрія в роботі мозку. Так, при ураженні тім'яно-потиличних відділів домінантної півкулі хворий починає ставитися до літер як до малюнків: нечітко сприймає їх просторове розміщення, не розуміє значень. Очевидно, ця півкуля відповідає за ідентифікацію та розпізнавання. Субдомінантна півкуля обробляє наочну, немовну інформацію: хворий з відповідними ушкодженнями не розпізнає навіть добре знайомих об'єктів. Крім того, дослідження функцій бінокулярного зору показало, що праве око (субдомінантна півкуля) бере участь у побудові образу, а ліве (домінантна) – у його відтворенні.

Висновок: Отже, ми можемо стверджувати, що при навчальній та виховній діяльності старших дошкільників сприймання є дуже важливим. Його розвиток зумовлюється значною мірою віковими особливостями дітей, хоча не менш важливу роль грають індивідуальні характеристики кожної дитини, а також ефективні педагогічні умови розвитку сприймання дітей старшого дошкільного віку.

Список використаних джерел:

1. Возрастная и педагогическая психология / Ред. М.В.Гамеза, - М., 2001. – 256 с.
2. Зинченко В.П., Вергилес Н.Ю. Формирование зрительного образа / В.П. Зинченко, Н.Ю. Вергилес. - М., 1969. - 256с.
3. Дошкільна педагогічна психологія / За ред. проф. Д.Ф.Ніколенко. - К., 1987. – 187 с.
4. Дьяченко М.И., Кандыбович Л.А., психологический словарь-справочник. – Мн.: Харвест, М.: АСТ, 2001. - 89с.
5. Психологическая диагностика детей и подростков / Под. Ред. К.М.Гуревича, Е.М.Борисовой. - М. - 1995. – 360 с.
6. Психологія: Підручник / Ю.Л. Трофімов, В.В. Рибалка, П.А. Гончарук та ін.; за ред. Ю.Л. Трофімова. – 3-тє вид., стереотип. – К.: Либідь, 2001. – 560 с.

Сухова Катерина,

студентка 34 групи ННІ педагогіки

Житомирського державного університету імені Івана Франка,

науковий керівник: доцент Федорова М. А.

РОЗВИТОК КРЕАТИВНОСТІ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ТЕАТРАЛЬНОГО МИСТЕЦТВА

Постановка проблеми у загальному вигляді: актуальність обраної теми дослідження полягає в тому, що розвиток креативності слід починати саме з дошкільного віку, оскільки дослідження педагогів і психологів показали, що розвиток креативності, творчої уяви дитини, її фантазії досягає свого піку у віці 3-6 років. За умови цілеспрямованої роботи по організації театралізованої діяльності дітей старшого дошкільного віку в ході навчально – виховного процесу покращуються результати розвитку креативності та формування творчої особистості в цілому.

Сучасна психолого-педагогічна наука розглядає креативність із різних точок зору. Зокрема, дослідники визначають загальні основи креативності (Д.Богоявленська, Дж. Гілфорд, Є. Ільїн, А. Маслоу, В. Моляко, С. Сисоєва, Р.Стернберг, П. Торренс та ін.), механізми креативного мислення (Г.Альтшуллер,

Д. Богоявленська, Е. де Боно, Дж. Гілфорд, О. Лук, О. Матюшкін, В. Моляко, Я. Пономарьов, П. Торренс та ін.); розглядають креативність як різновид інтелектуальної поведінки (Г. Айзенк, Д. Векслер, Р. Стернберг); вивчають «самоактуалізацію» у зв'язку з креативністю (Л. Гольдштейн, А. Маслоу, К. Роджерс та ін.).

Мета статті: теоретично обґрунтувати особливості розвитку креативності у дітей старшого дошкільного віку. Поняття «креативність» має багатогранний зміст та чималу роль для розвитку творчої особистості.

Суть креативності як психологічної властивості зводиться, за Я. Пономарьовим, до інтелектуальної активності і чутливості до побічних продуктів власної діяльності. Дж. Танненбаум, А. Маслоу, О. Богоявленська вважають, що креативності немає. Інтелектуальна обдарованість виступає в якості необхідної творчої активності.

Креативність — це здатність адаптивно реагувати на потребу нових підходів і продуктів. Ця здатність дозволяє також усвідомлювати нове в бутті, хоча сам процес може мати як свідомий, так і несвідомий характер; здатність породжувати незвичайні ідеї, відхилятися від традиційних схем мислення, швидко вирішувати проблемні ситуації.

Цікавим в психології творчості є опис творчого процесу. У 1926 році Г. Веллес запропонував виділити наступні його фази: підготовка, інкубація, осяяння, перевірка.

Основними чинниками креативності визнаються оригінальність, семантична гнучкість, образна адаптивна гнучкість, здатність до загостреного сприйняття недоліків, дисгармонії.

Володіння особистим життєвим досвідом, відкритість новому, інтерес до виконання незнайомих завдань, налаштованість на успіх, перетворювальна активність — такі передумови розвитку в старшому дошкільному віці креативності як базової якості особистості. Зростають можливості дитини діяти самостійно, помічає суперечності, проявляє інтерес до нового, незвичного, чужеродного, таємничого; сприйнятлива до нових ідей, не боїться проблемних ситуацій, охоче займається дослідництвом, експериментуванням, намагається розв'язувати непрості життєві задачі. Дитині подобаються ситуації незавершеності або відкритості, вона намагається уникати жорстко заданих, контрольованих дорослими, позбавлених елементів здорового ризику ситуацій.

Відомі різні програми, що розвивають творчі здібності. Переважна більшість їх націлена на розвиток тих або інших складових креативності. Американські дослідники Е. Де Боно і Е. Торранс практично одночасно розробили цілісні програми розвитку креативного мислення.

Де Боно, автор популярною свого часу у нас в країні книги «Народження нової ідеї», сформулював принципи розвитку креативного мислення. В основі методики Торранса лежить ідея подолання зовні нав'язаних обмежень і стереотипів мислення.

Театралізовано-ігрова діяльність дає широкі можливості щодо творчих проявів дітей. Завдяки цій діяльності розвивається фантазія дошкільнят, в їхньому уявленні виникають яскраві образи літературних героїв.

Театралізована гра є одним з найефективніших засобів розвитку дитини. Зміст театралізованої гри має переслідувати багато завдань. Основне з них це те, що зацікавлює, збуджує інтерес, є зрозумілим, несе в собі якусь конфліктну ситуацію, що викликає рішення.

Важливе значення для організації театралізованої діяльності дітей та керівництва нею має визначення змісту, функціонального призначення, специфіки мовленнєвих завдань у кожному з її видів. Так під час сприймання театральних видовищ дитина є глядачем, у театралізованій грі вона — творець, актор, режисер; при підготовці театральної вистави — глядач, актор, сценарист,

декоратор залежно від прийнятої ролі. І щоразу театралізована діяльність виконує свої різні функції: сприймання театрального видовища – розвага; театралізована гра – власне гра; підготовка театральної вистави стає випробуванням, що потребує певних вольових і фізичних зусиль, пов'язаних з виконанням якихось обов'язків: репетиціями, відповідальністю, фізичним напруженням.

Однією з важливих складових театралізованої діяльності є театралізована гра. В багатьох дослідженнях театралізовані ігри класифікуються по способу реалізації сюжету:

1. Непредметні ігри (ігри-драматизації), в яких діти самі знаходяться в образі діючої особи і виконують взяті на себе роль.

2. Предметні ігри (ігри-інсценізації), в яких діючими особами є визначені предмети (іграшки, ляльки лялькового театру настільного, пальчикового тощо).

Великий і різнобічний вплив театралізованих ігор на особистість дитини дає можливість використовувати їх як впливовий, але ненав'язливий педагогічний засіб, бо сам малюк зазнає при цьому задоволення, переживає радість.

Ураховуючи, що театралізовані ігри здійснюють величезний психологічний вплив на формування духовного стану дитини, потрібно дуже зважено ставитися до вибору матеріалу. Зміст його має бути легким, динамічним, веселим, що імпонує дитячому сприйняттю.

Для цілеспрямованої роботи з формування креативності, творчої самореалізації і активності дітей в іграх за літературними творами необхідно вдумливо відбирати оповідання та казки. Матеріали досліджень дають право на висновок, що використання різних жанрів літературних творів при обігруванні їхніх сюжетів дає змогу найповніше врахувати пізнавальні та ігрові інтереси кожної дитини, успішно здійснювати особистісно-орієнтовний підхід.

Однією з умов формування творчої активності є активізація сприйняття дітьми змісту літературних творів. Тут від вихователя вимагається не лише майстерність художнього читання, а й уміння відійти від надмірної дидактизації процесу читання, знаходити нестандартні форми роботи з книгою.

Ефективними можуть бути такі прийоми:

- переказ від імені одного з героїв твору;
- малювання за темами казок і оповідань;
- переривання оповідання із складанням можливих варіантів;
- вигадкування нових, захопливих історій, у яких діють герої вже знайомого дітям твору, різних казкових сюжетів тощо.

Заохочуючи дітей до ігор за сюжетами літературних творів, педагог розвиває їх пам'ять, мислення, стимулює творчу уяву, фантазію, дарує радість спілкування з улюбленими героями казок та оповідань, вправляє у добрих справах та вчинках. Вчить доброти, чуйності, мужності. Але всього цього можна досягти не шляхом настанов та вказівок, а тільки у тісній співтворчості дорослого та дітей.

Отже, розвиток креативності дітей старшого дошкільного віку засобами театрального мистецтва є одним з важливих етапів становлення творчої особистості в майбутньому. Креативність є загальною властивістю особистості, яка проявляється під час творчого процесу як здатність породжувати різноманітний, соціально важливий, оригінальний продукт і продуктивні шляхи його застосування; здатність знаходити рішення у нестандартних ситуаціях; властивість, яка реалізується лише за сприятливих умов середовища на високому рівні в різних галузях людської діяльності протягом свого життя.

Список використаних джерел:

1. Выготский Л.С. Воображение и творчество в детском возрасте: Психолог. Очерк: Книга для учителя. -- М.: Просвещение. 1991. -- 94 с.
2. Белкіна Є., Науменко т.. Світ мистецтва і дитина // Дошкільне виховання. – 2000. - №1. – С.4-5.
3. Грицюк Л.А., Каратаєва М.І., Малинич Л.М.. Театралізована діяльність дітей дошкільного віку. – Кам'янець-Подільський: Абетка, 1998. – 56 с.

4. Кліменко В. Механізм творчості: чи можна його розвивати? -- К.: Шкільний світ. - 2001.95 с
5. Паламарчук Н. Наш маленький театр//Дошкільне виховання. – 1989. - №3. С.4-5.

Тевелева Анастасія,
студентка 34 групи ННІ педагогіки
Житомирського державного університету імені Івана Франка,
науковий керівник: професор Коновальчук І.І.

ФОРМУВАННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ ДІТЕЙ ДО НАВЧАННЯ У ШКОЛІ

В Україні педагогічною проблемою була і залишається питання готовності дітей шестирічок до навчання у школі. Первинний план швидкого переходу загальне на навчання з шести років не вдався не тільки тому, що далеко не усіх школах могли створити необхідні для учнів цього віку гігієнічні умови, але і тому, що не всіх дітей можна навчати в школі з 6-ти років.

Програма для підготовчої групи дитячого садку розроблялася з урахуванням вимог, представляють учням першого класу. Так чому ж систему плавного переходу з дитячого садку в школу вирішили замінити навчанням в школі з 6-ти років? Відповідаючи на це питання, можна виділити два моменти: - перший це те, що підготовка до школи в дитячому садочку була дуже добре опрацьована в програмах, тобто теоретично і переважно більшість дитячий садків дуже пагано здійснювалася практично. На другий момент указував Б.Ельконін (1989), аналізуючи ситуації, що склалася в початковій школі після перетворення її з чотирирічної в трирічну, що було викликане ускладненням програм середньої школи, та потребувало ще одного року навчання, який був взятий з початкового ступеня.

Мета статті: виділення компонентів психологічної готовності дитини до навчання у школі.

У роботах Л.І Божович підкреслюється декілька параметрів психічного розвитку дитини, що істотно впливають на успішність навчання в школі. Там же певний рівень мотиваційного розвитку дитини, який влучає пізнавальні та соціальні мотиви учня, достатній розвиток поведінки і інтелектуальної сфери. Основним критерієм готовності до школи в працях Л.І. Божович виступає новоутворення «внутрішня позиція школяра», що є собою сплав потреби в спілкуванні на якомусь новому рівні.

Д.Б Ельконин підкреслював, що при переході від дошкільного до шкільного віку, діагностику як новоутворень дошкільного віку, так і початкових форм діяльності наступного.

У роботах Е.О. Кравцовой при характеристиці психологічної готовності дітей до школи основний акцент робиться на роль спілкування в розвитку дитини. Відокремлюються 3 сфери відношень до дорослого, до однолітка і до самого себе, рівень розвитку яких визначає ступінь готовності до школи і певним чином співвідноситься з основними структурними компонентами учбової діяльності.

Можна сказати, що за основу готовності до шкільного навчання береться якийсь базис розвитку, без якого дитина не може успішно вчитися в школі. Фактично, роботи по психологічній готовності до школи спираються на положення, що навчання йде услід за розвитком, оскільки признається, що не допустимо починати навчатися в школі, якщо немає рівня психічного розвитку. Але разом з тим, в роботах Л.І. Божович, Д.Б. Ельконіна і інших представників школи Л.С. Виготського демонструє, що навчання заохочує розвиток [6, с.270].

Дорослий як і раніше є для дітей джерелом нових знань, і діти як і раніше потребують його визнання і пошани. Проте для дитини стає дуже важливо, щоб його відношення до тих або інших подій співпало з відношенням дорослого.

Потреба у взаєморозумінні і співпереживанні дорослого є відмітною особливістю даної форми спілкування. Спільність поглядів і емоційних оцінок з дорослим є для дитини як би критерієм їх правильності. Таке спілкування спонукає особистісними мотивами, тобто в центрі уваги дитини знаходиться сама доросла людина... В рамках цієї форми спілкування у дітей складається різне відношення до людей, залежно від того, яку роль в спілкуванні з ними вони виконують: діти починають диференціювати ролі лікаря, вихователя, продавця, і відповідно цьому - будувати свою поведінку в спілкуванні з ними.

Фактично, першокласник з домінуванням соціальних мотивів учення повністю орієнтований на схвалення і похвалу вчителі, які по суті дозволяють йому задовольнити його потребу в спілкуванні на новому рівні. Таким чином, в даному випадку схвалення вчителя може розглядатися як визначення потреби дитини в новій соціальній позиції, і, кінець кінцем, саме похвала вчителя мотивує учбову діяльність дитини.

Така структура мотиваційної сфери дозволить учневі успішно справлятися з своїми обов'язками до тих пір, поки для нього буде приваблива соціальна позиція школяра. Але як тільки ця позиція стане для нього звичною і йому вже не потрібно буде підтвердження, що він добре справляється з своєю роллю, домінування соціальних мотивів навчання похвала вчителя перестане надавати мотивуюча дія.

Якщо до цього часу у учня не сформується власне учбові мотиви, пов'язані безпосередньо з учбовою діяльністю, або якщо у нього не виникнуть нові соціальні мотиви типу отримання в майбутньому певної спеціальності, для якої необхідний хороший шкільний атестат, то учень може стати невстигаючим.

Відмітимо, що первинне домінування соціального мотиву навчання може привести до формування пізнавальної мотивації шляхом зсуву мотиву на мету. Цей механізм утворення нових мотивів був описаний А.Н. Леонтьєвим. Так спочатку учень добре виконує завдання тому, що хоче отримати похвалу вчителя. Він знає, що знання йому необхідні, але цей мотив є таким, що не реально діє, а що тільки розуміється, оскільки у дитини немає достатньої пізнавальної потреби. Мотивом, що реально ж діє, є потреба в похвалі вчителя. Але тривале добросовісне виконання учбових завдань ради гарної оцінки вчителя може привести до того, що учень зацікавиться самим змістом учбової діяльності і у нього з'явиться пізнавальна потреба. Таким чином, мотив, що тільки розуміється, стане реальний таким, що діє, і з'явиться нова опосередкована потреба. Іншими словами, пізнавальна потреба опосередковується потребою отримати схвалення вчителя.

Цих дітей швидше за все можна охарактеризувати як допитливих. Вони хочуть багато знати, нерідко приходять в перший клас, вже уміючи читати і писати, а в школу прагнуть, щоб дізнатися ще більше. Але якщо на уроках їм стає нецікаво, то вони можуть відвернутися і зайнятися сторонньою справою. Буває і так - на уроках учень уважно слухає новий матеріал, що представляє для нього інтерес, а удома не виконує домашнє завдання, тому що повторювати вже засвоєний матеріал йому нудно. Оскільки ж у дитини слабо розвинені соціальні мотиви учіння, то у нього не спостерігається прагнення добре виконувати обов'язки учня, як цього вимагає його нова соціальна позиція. Якщо до того ж у такого учня слабо розвинена мотивація досягнення, то він незабаром, не дивлячись на добре розвинену пізнавальну потребу, може почати відставати в навчанні.

Отже, можна сказати, що в дослідженнях Л.І. Божович, присвячених психологічній готовності до школи, як нижчий актуальний рівень психічного розвитку, необхідне і достатнє спершу навчання в школі, було запропоновано новоутворення, назване нею «внутрішня позиція школяра». Це психологічне новоутворення виникає на рубежі дошкільного і молодшого шкільного віку, або в період кризи 7 років і є сплавом двох потреб - пізнавальної і потреби в спілкуванні

з дорослими на новому рівні. Саме поєднання цих двох потреб дозволяє дитині включитися в учбовий процес як суб'єкт діяльності, що виражається в свідомому формуванні і виконання намірів і цілей, або, іншими словами, довільній поведінці учня. Трудність полягає в тому, що, з одного боку, довільна поведінка вважається новоутворенням молодшого шкільного віку, що розвивається внутрішньоучбовій (ведучій) діяльності цього віку, а з іншого боку - слабкий розвиток довільності заважає початку навчання в школі.

Аналізуючи передумови, необхідні для успішного оволодіння учбовою діяльністю, Д.Б. Ельконин і його співробітники виділили наступні параметри: уміння дітей свідомо підпорядкувати свої дії правилу, що узагальнено визначає спосіб дії; уміння орієнтуватися на задану систему вимог; уміння уважно слухати що говорить і точно виконувати завдання, пропоновані в усній формі; уміння самостійно виконати необхідне завдання по сприйманому зразку [4,256].

Фактично, ці параметри і є тим нижнім рівнем актуального розвитку довільності, на який спирається навчання в першому класі. Але річ у тому, що цей рівень довільної поведінки виявляється тільки в певних умовах, а саме при відповідній мотивації - ігровою або учбовою. Вище вже було сказано про те, яким чином гра сприяє прояву довільної поведінки і як, внутрішня позиція утворюється із сплаву пізнавальної потреби і потреби в спілкуванні з дорослими на новому рівні, дозволяє учневі свідомо створювати і виконувати намір, що лежить в основі механізму довільної поведінки. Значить, кажучи про довільність як самостійну складову психологічної готовності до школи, ми фактично припускаємо помилку, оскільки довільність є функцією мотивації.

Загалом, готовність дитини до навчання у школі передбачає інтелектуальну, особистісну та соціально-психологічну, вольову складові.[1, с.411]

Інтелектуальна готовність дошкільника до навчання у школі. Тривалий час рівень інтелектуального розвитку дитини визначали за кількістю виявлених у неї знань, обсягом її розумового інструментарію про який свідчить передусім словниковий запас. Однак таких показників недостатньо. На думку А. Усової дошкільник мусить мати високоякісний рівень навчальності - вміння виокремити навчальне завдання та перетворити його на самостійну мету пізнавальної діяльності. Це передбачає володіння допитливістю й спостережливістю, здатністю дивуватися та шукати причини виявленої новизни.

Як правило, старші дошкільнята відчувають великий потяг до школи. Часто їх приваблює зовнішній аспект шкільного життя. Але це не найголовніший мотив. Більшість і них прагне учитися. До учіння вони ставляться дуже серйозно („навчуся писати”, „навчуся читати”). Якщо дошкільник не готовий прийняти соціальну позицію школяра, то навіть за наявності потрібних умінь і навичок, високого рівня інтелекту йому буде важко пристосуватися до школи. Є діти, які взагалі не хочуть іти до школи. Причиною такого ставлення, як правило, є помилкове виховання дошкільників.

Проте не всі дошкільники інтелектуально готові до навчання в школі, причиною чого є обмеженість їхніх інтелектуальних вражень та інтересів. Однак вони не довго виконуються прості навчальні завдання, якщо їх перевести в практичну площину або гру. Загалом, такі діти потребують особливої уваги педагогів.

Виникнення позитивного ставлення дитини до школи часто пов'язане зі способом подання дорослими інформації про неї. Важливо, щоб відомості, які діти отримують зі слів дорослих про школу, були не тільки зрозумілими, а й доступними для усвідомлення ними. Особистісна та соціально-психологічна готовність до школи передбачає сформованість у дітей навичок у взаємодії з ровесниками та дорослими.

Вольова готовність дошкільняка до навчання у школі. На кінцевій зупинці дошкільного віку в дитини вже сформовані окремовиділені елементи вольові дії - внутрішньовольові зусилля, необхідні для виконання певної діяльності.

Дитина дошкільного віку здатна поставити мету і прийняти рішення, також накреслити план своїх дій, виконати його, виявити зусилля для подолання перешкод, оцінити результат своєї дії. За думкою психологів, які досліджували вольові якості у дітей, у дошкільників вони успішніше досягають мети за наявності ігрових мотивацій, коли їх поведінку оцінюють однолітки (командна гра).

На думку багатьох науковців майбутній школяр повинен: мати навички спілкування з дорослими та ровесниками, знати певні норми та правила суспільної поведінки, вміти правильно оцінювати свої реальні та потенційні можливості, мати певні уявлення про себе як особистість.

Отже, у дошкільника має бути сформована, відповідно його віку, гармонійна Я-концепція, оскільки особистість дитини для себе та інших людей представлена саме у її Я-концепції, яка має образно-понятійний зміст, забарвлений емоційно-оцінними ставленнями, що зумовлюють дії та поведінку дитини.

Список використаних джерел:

1. Аверин В.А., Дандарова Ж.К. Психология человека от рождения до смерти. Младенчество. Детство. Юность. Взрослость. Старость. - СПб.: прайм-ЕВРОЗНАК, 2003. - 411 с.
2. Адаптація дитини до школи / С. Максименко. - К.: Мікрос-СВС, 2003 - 111 с.
3. Вікова психологія. - К.: Педагогіка, 1976. - 269 с.
4. Воспитание детей в старшей группе детского сада / Сост. Г.М. Лямина. - М.: Просвещение, 1981. - 256 с.
5. Готовність дитини до навчання / С. Максименко. - К.: Мікрос-СВС, 2003 - 112 с.
6. Дошкольная педагогіка / Под ред. В.И. Логиновой. - М.: Просвещение, 1988. - 270 с.

Тимощук Людмила,

студентка 34 групи ННІ педагогіки

Житомирського державного університету імені Івана Франка,

науковий керівник: професор Вознюк О.В.

РОЛЬ НАРОДНОЇ ІГРАШКИ У ВИХОВАННІ ГУМАННИХ ПОЧУТТІВ ДОШКІЛЬНИКА

Постановка проблеми у загальному вигляді. Особистість формується під впливом багатьох чинників і, зокрема, тими соціальними відносинами, в які людина вступає, і якщо в них багато жорстокості, байдужості, егоїзму, то це стане надбанням дитини і буде визначати її поведінку. Оскільки дошкільний вік визнано дослідниками найбільш важливим періодом особистісного становлення, то у контексті зазначеного актуальність дослідження визначається необхідністю розв'язання нагальних проблем – зміни традиційних підходів до організації життєдіяльності дітей дошкільного віку, теоретичного осмислення і методичної розробки змісту гуманістичного виховання дітей в дошкільному закладі.

Сучасні динамічні перетворення у соціально-економічній сфері держави, зміни в освітніх пріоритетах посилюють увагу до особистості як активного суб'єкта життєтворення, до демократизації й гуманізації навчально-виховного процесу в закладах освіти. Закон України «Про дошкільну освіту», Базовий компонент дошкільної освіти в Україні проголошують освітнім пріоритетом морально-духовний розвиток особистості. У цьому зв'язку суспільна актуальність дослідження гуманних взаємин обумовлюється існуванням суперечностей між проголошеним дитиноцентризмом освіти та домінуванням традиційної навчально-дисциплінарної моделі, між теоретично визнаною позицією толерантності у міжособистісних взаєминах та практичним поширенням конкурентно-індивідуалістичної спрямованості особистості.

Дошкільний вік є сенситивним періодом формування гуманних почуттів через засвоєння досвіду спілкування та у процесі діяльності.

Дуже важливим у питанні виховання гуманних почуттів дитини дошкільного віку є використання ефективних засобів. До їх числа належить народна іграшка. Іграшка є невід'ємною частиною історії культури нашого народу. Іграшка здатна виховувати не лише гуманні почуття, але й почуття патріотизму, естетичні смаки дітей. Народна іграшка формує у дитини дошкільного віку поняття про добро та зло, про позитивні та негативні образи, про людські стосунки у процесі життя і діяльності. Народна іграшка розвиває також уявлення дитини про прекрасне та потворне, про допустиме і небезпечне.

Проблема гуманістичного виховання дітей дошкільного віку привертає увагу багатьох науковців. Для нашого дослідження важливими є ідеї гуманістичної спрямованості освітньо-виховного середовища у дошкільному закладі, означені у роботах І. Беха, О. Кононко, Т. Поніманської та ін. Необхідність виховання гуманної поведінки у дітей старшого дошкільного віку зумовлена тим, що цей вік визнано сенситивним для морального розвитку особистості, що ґрунтовно висвітлено в працях Л. Виготського. Незважаючи на різноманітність досліджень розвитку гуманної особистості (С. О. Ладивір, А. Гончаренко, Н. Цуканова та ін.), проблема виховання гуманної поведінки в дітей ще не одержала сьогодні всебічного висвітлення.

Мета статті полягає у теоретичному дослідженні проблеми та у експериментальній перевірці педагогічних умов виховання гуманних почуттів старшого дошкільника засобами іграшки.

Виховання гуманістичних засад особистості починається з перших років її життя. Стосовно дітей раннього віку його зміст полягає у формуванні досвіду спілкування з близькими людьми в процесі спільної з ними предметної та ігрової діяльності. Йдеться про виховання інтересу, доброзичливого ставлення до співрозмовників, вироблення установки, що в сім'ї всі мають піклуватися один про одного.

Гуманність (лат. *humanus* - людський) - увага до людей, прагнення добрих стосунків з ними, готовність надавати допомогу, виявляти співчуття і співпереживання [2, с. 3].

Метою гуманістичного виховання є формування гуманістичного світогляду на основі розвитку етичної культури. Це відповідає базовому розумінню культури особистості як гармонії культури знань, умінь і ставлень. Знання й уміння опосередковують ставлення. Ставлення – це реальний дійсний зв'язок, який встановлює людина з об'єктами оточуючої дійсності в своїй свідомості. Це зв'язок особистісного «Я – Я», «Я – Ти», «Я – природа», «Я – суспільство». Показниками ставлення особистості є її якості. Якості несуть в собі в прихованому стані значиме для людей – цінність.

Зміст гуманістичного виховання в сучасних умовах має спрямовуватись на формування системи гуманістичних цінностей у становленні духовного світу особистості з можливостями їх збагачення кожним індивідом у процесі інтериоризації

У якості базових гуманістичних цінностей, що характеризують індивідуальну культуру особистості, рівень її вихованості, визначені добро, відповідальність, совість. Ці категорії взаємозв'язані між собою, взаємодоповнюють та взаємопроникають одна в одну

Л.С. Виготський розглядав відповідальність як втілення істинного, найглибшого і принципового ставлення до життя. Сутність відповідальності полягає не лише в завданні, яке людина має виконати, не у вчинку, якого вимагають від неї певні обставини чи суспільні норми, а насамперед у тих діях, які вона могла б здійснити. Відповідальність визначається як усвідомлена свобода прийняття рішень, вибору цілей та способів, методів і стилів їх досягнення. Це одна із сторін адаптації дитини до соціуму.

Українська народна іграшка - це унікальне явище національної культури, етичних та естетичних поглядів українців. Походження такої іграшки сягає своїм корінням ще сивої давнини (у Чернігівській області вперше були знайдені фігурки пташок, вовка чи собаки, виготовлені з мамонтового бивня приблизно 25 тис. років тому). Знайдення іграшок для дітей (дерев'яні коники, качечки) датоване приблизно X – початком XII ст приблизно X – початком XII ст. на Наддніпрянщині. Розквіт іграшкового промислу із виготовлення народної іграшки припадає на середину XIX ст. Найбільше їх виготовляли на Наддніпрянщині, Поділлі, Прикарпатті. Народна іграшка відтворює етносимволіку, образність, територіальні та загальнонаціональні вподобання нашого народу. Характерними ознаками народної іграшки є такі:

1. Об'ємність, повнота, округлість форм, компактність, міцну статуру по статей, відсутність легких витончених деталей або дрібних подробиць, плавний перехід одна в одну об'ємних пропорційних форм.

2. Влучність формовиразу, лаконічність і дотепність, узагальненість, метафоричність, повний універсалізм застосування, цілковита завершеність і відсутність зайвих деталей, точність виразу провідної думки, наявність гумору, символіки, алегорії [6, с.67].

3. Матеріал, з якого виготовляють іграшку – дерево, тканина, нитки та ін.

Досить поширеним образом народної іграшки є образ людини і тварини. Щодо функцій, які передбачає народна іграшка, дослідниця О.О. Вовчик-Блакитна зазначає, що іграшка передбачає основні естетичні та педагогічні, адже іграшка сприяє організації та розвитку діяльності людини, формування у людини відповідних потреб і навичок, сприяє можливості моделювання багатьох життєвих ситуацій через взаємодію з іграшкою, допомагає утвердженню моральних цінностей, формує соціальні норми у процесі взаємодії людей [4, с.33]. До ряду інших функцій, які виконує народна іграшка, слід також віднести наступні:

- виховна: іграшка є засобом передачі особливостей культури нашого народу; вона здатна акумулювати та передавати національний досвід українців;

- розвивальна функція народної іграшки виявляється у тому, що народна іграшка здатна розвивати всі пізнавальні процеси дитини, спонукати до вияву творчості: художніх здібностей згідно потреб особистості, а також розвиває її комунікативні вміння та навички. Використання природних матеріалів у роботі над іграшкою розвиває творчу уяву, фантазію. Іграшка доповнює відомий сюжет казки, оповідання (тобто є допоміжним засобом сприйняття певних подій);

- виховна функція іграшки виявляється у тому, що вона здатна викликати у дитини теплі почуття, які називають гуманними. Разом із тим, іграшка підтримує соціальні дії дитини. Іграшка формує у дитини дошкільного віку поняття про добро та зло, про позитивні та негативні образи, про людські стосунки у процесі життя і діяльності. Народна іграшка формує також уявлення про прекрасне та потворне, про допустиме і небезпечне

Отже народна іграшка є досить ефективним засобом всебічного та гармонійного розвитку особистості дошкільника, допомагає у засвоєнні морально-етичних норм, досвіду соціальної взаємодії між людьми та, як наслідок є важливим засобом виховання гуманних почуттів дітей.

Список використаних джерел:

- 1.Алексєєнко Т. Ф. Сходінки гуманних взаємин батьків і дітей / Т.Алексєєнко //Дитячий садок. – 2002. – №24. – С.3 – 24.
- 2.Артемова Л. В. Моральне виховання дошкільників / Л. В. Артемова. – К.: Рад. шк., 1974. – 104 с.
- 3.Базова програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» / Наук. ред. та упоряд. О.Л. Кононко. – 3-ге вид., випр. – К.: Світич, 2011. – 430 с.
- 4.Базовий компонент дошкільної освіти в Україні. – К.: Ред. ж-лу „Дошкільне виховання”, 1999. – 62 с.
- 5.Бех І. Д. Виховання особистості: наук. видання / І. Д. Бех. – Либідь, 2003. – 280 с.

Ткач Євгенія,
студентка 34 групи ННІ педагогіки
Житомирського державного університету імені Івана Франка,
науковий керівник: доцент Федорова М.А.

ВИХОВАННЯ В ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ КУЛЬТУРИ МОВЛЕННЯ ЗАСОБАМИ СЮЖЕТНО-РОЛЬОВИХ ІГОР

Постановка проблеми. Дитинство – один з найважливіших періодів формування особистості. Саме в цей час дитина набуває початкові знання про навколишнє середовище, в неї формується ставлення до праці, виробляються навички та звички, закладаються основи спілкування з однолітками та дорослими. З раннього віку в дитини закладаються основи культури мовлення. Тому важливо піклуватися про своєчасне формування мовлення дітей, про її точність та правильність. Мовленням дитина оволодіває в процесі спілкування під час різних видів діяльності. Як нам відомо, провідною діяльністю дошкільників є гра. Саме за допомогою гри організують процес розвитку, навчання та виховання. Вихователь Закладу Дошкільної Освіти використовують різні ігрові технології для розвитку культури мовлення дітей старшого дошкільного віку, але їх безумовно цінний досвід потребує вивчення та узагальнення. Актуальність проблеми, її соціальна значущість, недостатня розробленість як в теоретичному і практичному аспектах зумовили вибір теми статті «Виховання в дітей дошкільного віку культури мовлення за допомогою сюжетно-рольових ігор».

Стан дослідження. Результати джерельної бази свідчать, що у новій редакції Базового компонента дошкільної освіти мовленнєвий розвиток виділено в самостійний напрям. Освітня лінія «Мовлення дитини» є однією з основних і передбачає засвоєння дитиною культури мовлення та спілкування, елементарних правил застосування мовлення у різних життєвих ситуаціях [1, с.18-20]. Розділ «Мовлення дитини» в програмі «Дитина» побудований з урахуванням вікових особливостей мовленнєвої діяльності дитини, що регулярно використовується при спілкуванні з оточуючими та обслуговує усі інші види дитячої діяльності [4, с.33-35]. До відомих дослідників питання культури мовлення дітей дошкільного віку можна віднести А. М. Богуш, М. С. Барчій, О. Ю. Воронова, В. О. Александрова, В. С. Єгорова, В. М. Скуратівського, М. А. Жовтобрюха, М. І. Пентилюка та ін.

Сюжетно-рольова гра та її роль у вихованні культури мовлення дошкільників привертала увагу таких педагогів-дослідників, як О. В. Карпенко, М. О. Марценюк, К. В. Левицька, Е. А. Аркіна, П. А. Рудик, А. П. Усову, Л. С. Виготського, А. Н. Леонтьєва, та інших.

Мета статті – визначити структуру, критерії, показники та рівень вихованості культури мовлення в дітей старшого дошкільного віку, обґрунтувати організаційно-педагогічні умови виховання у дітей старшого дошкільного віку культури мовлення засобами сюжетно-рольових ігор.

Виклад основного матеріалу. На сьогоднішній день у науковій літературі існує велика кількість тлумачень поняття «культура мовлення». Зокрема, у словниково-енциклопедичній літературі термін «культура мовлення» тлумачиться як володіння нормами літературної мови, а також як вміння використовувати виразні мовні засоби в різних умовах спілкування відповідно до цілей і змістом промови. [5, с. 432].

Вчені (Є. П. Аматєва, А. М. Богуш, С. К. Хаджерадева) визначають поняття «культура мовлення»: як – «володіння нормами усної та писемної літературної мови (правилами вимови, наголосу, слововживання, граматики, стилістики), а також вміння використовувати виразні засоби мови у відповідних ситуаціях; як

сукупність і систему комунікативних якостей мовлення; оволодіння літературними нормами на усіх мовних рівнях; підпорядкована сукупність нормативних мовленнєвих засобів, що вироблені практикою мовленнєвого спілкування, які оптимально відображають зміст мовлення і задовольняючих умови і ціль спілкування» [2, с. 15].

Отже, узагальнюючи трактування різних авторів сутності «культура мовлення», можна дати певне загальне визначення даного поняття. Культура мовлення – прояв вихованості особистості, який проявляється в умінні дотримуватись норм літературної мови, етичних норм міжнародного спілкування, мовного етикету, використовуючи доречні виразні мовні, позамовні, інтонаційні засоби залежно від комунікативних ситуацій, від соціального стану, освітнього, вікового рівня тих, хто спілкується.

Структуру культури мовлення розглядали й такі вчені, як Т. О. Безенкова, Т. А. Токміна, С. Ю. Токмін, О. Б. Миронова та інші. Виділяють три складові:

- 1) нормативну;
- 2) комунікативну;
- 3) етичну [6, с. 53].

Мотиваційний компонент включають в структуру культури мовлення Бочкарева М. О., Євтюгіна О. О., Лазуткіна Л. Н., Лосєва Н. А. та інші, маючи на увазі усвідомлене ставлення людини до мовленнєвої культури і її ролі в колективній діяльності, стійку мотивацію до її розвитку і вдосконалення.

На основі проведеного аналізу в структурі культури мовлення дітей старшого дошкільного віку я виділила наступні компоненти, необхідні для її розвитку:

- мотиваційний;
- комунікативний;
- нормативно-етичний.

Зміст процесу виховання культури мовлення старших дошкільників полягає у забезпеченні єдності формування мотиваційного, етичного, нормативно-комунікативного компонентів культури мовлення, цілеспрямованому використанні та розширенні індивідуального мовленнєвого досвіду кожної дитини в організації та участі сюжетно-рольових ігор.

Організаційно-педагогічні умови визначають необхідні чинники, дотримання яких забезпечує реалізацію мети виховання культури мовлення дошкільників. На мою думку, виховання культури мовлення засобами сюжетно-рольових ігор у дітей старшого дошкільного віку буде ефективним за такими організаційно-педагогічними умовами:

1. Підбір сюжетно-рольових ігор відповідно до їх потенціалу у розвитку складових культури мовлення.

2. Використання ігрових методів театралізації, інсценізації, драматизації, які забезпечують виховання культури мовлення дітей старшого дошкільного віку.

3. Забезпечення формування мотиваційного, комунікативного, нормативно-етичного компонентів культури мовлення дітей дошкільного віку.

Виявлені організаційно-педагогічні умови в процесі виховання культури мовлення дітей старшого дошкільного віку дозволяють удосконалити ігрову діяльність, створити такий механізм мовленнєвого спілкування, який буде сприяти накопиченню відповідних знань і життєвого досвіду, а також підтримувати інтелектуальні зусилля дітей, стимулювати пізнавальну активність. Все це тим самим підвищуватиме мотивацію дітей до спільної ігрової діяльності, виховуватиме в них внутрішні пізнавальні, діючі, усвідомлені мотиви, що впливатимуть на процес виховання культури мовлення.

Виходячи із результатів змісту і сутності сформованості культури мовлення можна визначити критерії і показники рівня вихованості культури мовлення в дітей старшого дошкільного віку.

Критеріями сформованості культури мовлення у старших дошкільників є вміння вибудовувати композицію висловлювання, використання лексичних засобів, що забезпечують логічний зв'язок між частинами тексту (логічність); вживання слів у точній відповідності з позначаються цими словами явищами дійсності (точність слововживання); використання інтонаційних, лексичних та граматичних засобів виразності.

Показники є складовими критеріїв, відображають їх зміст. Вони відображають знання, розуміння, активність індивіда у спілкуванні з іншими.

Аналіз педагогічних досліджень дозволив нам також виділити рівні сформованості культури мовлення у дітей старшого дошкільного віку. Рівні задають, на відмінну від якісного аналізу сформованості критеріїв, певний ступінь їх прояву. Ми виділили три рівні сформованості культури мовлення: низький, середній, високий.

Низький рівень характеризується тим, що у дітей немає стійкої позиції стосовно дотримання правил, норм, цінностей культури мовлення. Відсутній інтерес до спілкування з іншими. Знання уривчасті, не завжди проявляються вміння дитини зв'язати їх з реальними проявами у житті. Часто допускає помилки при виборі мовних засобів відповідно до тої чи іншої ситуації. Використовує малий словниковий запас слів. Під час спільної діяльності намагається уникати розмови.

На середньому рівні діти мають власні оціночні судження, позитивно ставляться до дотримання культури мовлення та правил поведінки, однак спостерігається нездатність стримувати власні емоції у певних ситуаціях. Наявний певний обсяг знань про культуру мовлення, вміє виділити їх суттєві ознаки, приводити приклади їхнього прояву практично. Часто вибір мовних засобів у ситуації залежить від думки оточуючих.

Високий рівень можна характеризувати як певний ідеал виховання культури мовлення у дітей старшого дошкільного віку. Дітям характерне емоційне забарвлення отриманих знань. В спільній діяльності та під час ігор активно веде обговорення певної теми. Прояви культури мовлення характеризуються активністю та бажанням спілкуватися, самостійністю у прийнятті рішень. Правильно добирає мовні засоби враховуючи умови і цілі комунікації.

Визначені критерії і показники рівня сформованості культури мовлення є основою для подальшої розробки методики діагностики рівня сформованості культури мовлення у дітей старшого дошкільного віку.

Висновки і перспективи подальших розвідок. Отже, важливість культури мовлення у дітей старшого дошкільного віку, вимагає перегляду і вдосконалення змісту процесу виховання культури мовлення засобами сюжетно-рольових ігор. Проведене дослідження не вичерпує в повній мірі всіх аспектів зазначеної проблеми. Зокрема, подальшої розробки потребує узгодження змісту формування культури мовлення дітей старшого дошкільного віку з новими стандартами дошкільної освіти, що є перспективами наших подальших досліджень.

Список використаних джерел:

1. Базовий компонент дошкільної освіти / Науковий керівник: А. М. Богуш, дійсний член НАПН України, проф, д-р пед. наук; Авт. кол-в: Богуш А. М., Беленька Г. В., Богініч О. Л., Гавриш Н. В., Долинна О. П., Ільченко Т. С., Коваленко О. В., Лисенко Г. М., Машовець М. А., Низковська О. В., Панасюк Т. В., Піроженко Т. О., Поніманська Т. І., Сідельнікова О. Д., Шевчук А. С., Якименко Л. Ю. — К.: Видавництво, 2012. — 26 с
2. Богуш А. М. Культура речевого общения детей дошкольного возраста : методическое пособие / А. М. Богуш, Е. П. Амаьева, С. К. Хаджираева. — О.: ПНЦ Украины, 2003. — 200 с.
3. Бочкарева Т. С. , Развитие мовой культуры студентов университета: автореф. дис .... канд. пед. наук: 13.00.01 / Бочкарева Татьяна Сергіївна. - Оренбург, 2002. — 181 с.
4. Дитина: Освітня програма для дітей від двох до семи років / наук. кер. проекту В. О. Огнев'юк; авт. кол.: Г. В. Беленька, О. Л. Богініч, Н. І. Богданець-Білоskalенко [та ін.]; наук. ред.: Г. В. Беленька, М. А. Машовець; Мін. осв. і науки України, Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. — К. : Київ, ун-т ім. Б. Грінченка, 2016. — 304 с.

5. Паламарчук Л. С. Словник української мови // Українська мова: енциклопедія. — К.: «Укр. енцикл.», 2004. — 612 с.

6. Токміна Т. А. Мовна культура майбутнього фахівця: навч. посіб. / [Т. А Токміна, С. Ю. Токмін, О. Б. Миронова]. - Томск: Тверській держ. техн. ун -т, 2003. - 139 с.

Трофимчук Надія,
студентка 44 групи ННІ педагогіки
Житомирського державного університету імені Івана Франка,
науковий керівник: доцент Максимова О.О.

ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЄВОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Базовий компонент дошкільної освіти провідним завданням у контексті навчання у ДНЗ визначає розвиток мовлення дитини, її активну позицію у процесі оволодіння мовленням [1,с.7].

Тому основним завданням дошкільного закладу є виховання різних аспектів мовлення дитини: зв'язного (монологічного, діалогічного), фонетичної, граматичної сторін мовлення. Система методичної роботи у ДНЗ повинна сприяти тому, щоб дитина вмiла висловлюватися логічно, послідовно, виразно та граматично правильно. Саме це можна досягти завдяки впровадженню ефективних педагогічних умов, які б сприяли активізації пізнавальної активності дітей, спонукали б їх до творчості, сприяючи розвитку мовлення. Враховуючи це питання компетенції дитини дошкільного віку є не до кінця досліджуваним і потребує додаткового аналізу відповідно є дуже актуальним для дослідження. Питанням пошуку підходів та методів, що покращать мовленнєву компетентність дітей дошкільного віку займалось: А.М.Богуш, О.М.Вінарської, Л.М.Галігузової, О.М.Гвоздева, Г.Л.Розенгарт-Пупко, Т.Н.Ушакової, Є.Ф.Соботович.

Мета статті полягає у аналізі педагогічних умов формування мовленнєвої компетенції дитини старшого дошкільного віку.

Поняття «мовленнєва компетентність» має багато трактувань. Ми спробуємо узагальнити ключові позиції поданих визначень і на базі них сформулювати власне трактування поданого терміну.

На думку дослідниці Н.М. Богуш, мовленнєва компетентність передбачає готовність та спроможність особистості використовувати мовлення у різноманітних життєвих ситуаціях (висловлювати власні думки, наміри, прохання, побажання) із використанням позамовних елементів: жестів, міміки, рухів та інтонаційних засобів виразності [4, с.24].

Мовленнєвий розвиток дитини дошкільного віку – це процес набуття оптимального щодо віку певних лінгвістичних уявлень, граматичних умінь і навичок, розвиненість мовлення, сформованість мовленнєвої активності, самостійність у наслідуванні мови та оволодінні лінгвістичною інформацією, уміння використовувати різноманітні засоби спілкування.

Старший дошкільний вік – сензитивний та найбільш сприятливий період для розвитку мовлення та формування мовленнєвої компетенції дитини. Розвиток мовлення у дошкільному віці - це процес засвоєння мовлення від однослівних речень чи кількох слів і до відтворення складних синтаксичних конструкцій, вживання службових слів.

На думку Н.Гавирш, мовленнєва компетенція передбачає оволодіння дитиною дошкільного віку рідною мовою, а також удосконалення власної мовленнєвої діяльності, має базуватися на активному поєднанні слова з практичною діяльністю дошкільника [5, с.19].

Отже, мовленнєва компетентність старшого дошкільника – це вміння застосовувати власні знання на практиці: висловлювати власні думки, наміри та бажання, використовуючи при цьому вербальні та невербальні засоби передачі

змісту: висловлювання, жести, міміку, рухи та ін. Мовленнєва компетенція виявляється здатності виявляти грамотність в усному та писемному мовленні, у вмінні дошкільника взаємодіяти із іншими дітьми, дорослими, використовувати свої навички у практичній діяльності.

Науковці окреслюють різну кількість етапів становлення мовлення дітей, по-різному називають їх, указують вікові межі кожного. Наприклад, на думку О.М.Гвоздева, в мовленні дошкільника має бути наявність різних частин мови, словосполучень, різних видів речень. О.М.Леонтьєв виділяє 4 етапи становлення мовлення дітей:

- ❖ підготовчий – до 1 року;
- ❖ переддошкільний етап першопочаткового оволодіння мовою – до 3 років;
- ❖ дошкільний – з 3 до 7 років [4, с.18].

В інших дослідженнях виділяють стадії довербального і вербального розвитку дитини.

Узагальнюючи дані досліджень, при різноманітних підходах до періодизації розвитку мовлення дитини, виділяють такі періоди:

I період – період речень, який має два етапи:

- етап однослівного речення;
- етап речення з декількох слів;

II період – період засвоєння граматичної структури речень, що має 3 етапи:

- етап формування перших форм;
- етап використання флексійної системи мови для вираження синтаксичних зв'язків слів;

- етап засвоєння службових слів;

III період – засвоєння морфологічної складової рідної мови. Л.В.Засєкіна, С.В.Засєкін виділяють такі важливі аспекти дослідження мовленнєвої компетенції дітей дошкільного віку, як кількість слів у монологічному та діалогічному мовленні дитини з різною кількістю складів, довжина діалогів, сформованість фонетичних, лексичних і граматичних навичок та аналіз пауз у мовленні дітей [2, с.23]. Саме ці аспекти ми розглянемо детальніше.

Процес розвитку мовлення дитини дошкільного віку проходить етапи від засвоєння односкладних речень і до засвоєння службових частин мови. У власному мовленні діти беззаперечно орієнтуються на мовлення старших. У старшому дошкільному віці рівень розвитку мовлення зростає, дитина тяжіє до риму та до використання складніших форм у власному висловлюванні.

У старшому дошкільному віці дитина оволодіває усіма формами мовлення, яке притаманне дорослому.

Основою розвивального середовища для становлення такої особистості є забезпечення доброзичливої атмосфери, де б дитині надавалося право на мовленнєву активність, на довіру, на помилку та доброзичливе ставлення. Пріоритетами для розвивального середовища мають бути спілкування, обговорення, мовленнєво творча діяльність, роздуми вголос без страху помилитися. Головне – розвинути в дитини здатність, потребу та інтерес до спілкування з навколишнім світом, до пізнання його та себе в ньому [3, с.114]. Розвиток мовленнєвої компетентності дитини дошкільного віку повинен походити через ігрову діяльність (гра, гра-забава, гра-вправа, гра-заняття).

На основі рекомендацій методичного супроводу до Базової програми «Я у Світі», варто використовувати роботу в малих групах: міні-заняття, що є сучасним підходом і цілком відповідає особистісно орієнтованій моделі. Під час проведення міні-занять час не регламентується дорослим і цілком залежить від бажання й активності дитини, від емоційно-вольової готовності та змістової заглибленості.

Ставити й розв'язувати мовленнєві завдання можна в будь-якій діяльності, якою цікавляться діти, поза рамками унормованого, визначеного в часі організованого заняття. Наприклад, виготовлення дидактичного матеріалу, як

правило, ініціює або бере на себе вихователь. Інтерес вихованців до роботи дорослого, при довірчому до нього ставленні, проявляється в зацікавлених поглядах. Діти підходять ближче, уважно розглядають принесені матеріали, ставлять запитання.

Орієнтуючись на принцип інтеграційного підходу в реалізації Базової програми розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі», доречно використовувати у практиці роботи з мовленнєвого розвитку пальчикові ігри, методи символічної синектики та прийоми моделювання, методи сендплею.

З-поміж відомих методів та прийомів вважаємо за доцільне виокремити пальчикові ігри та вправи, позаяк мовленнєвий розвиток тісно пов'язаний із розвитком дрібної моторики м'язів пальців рук. Пальчикові ігри вдосконалюють звуковимову, допомагають розвитку комунікативної активності, розвивають увагу, терпіння, стриманість, формують упевненість у системі тілесних координат, дають змогу відчувати радість взаєморозуміння без слів, невербального спілкування. Ігри можна пропонувати всім дітям і для забави, і для мовленнєвого розвитку. Корисними будуть пальчикові ігри та вправи для дітей, які малоактивні в діалозі, відповідають переважно одним словом, інколи утруднюються при формулюванні запитань, проте демонструють окремим словом інтерес до ігор однолітків. Деякі дошкільники, відчуваючи брак лексичного запасу, часто доповнюють чи замінюють слова жестами, рухами, мімікою. Саме в роботі з ними пропонуємо розпочинати з найпростіших вправ, щоб кожному вони були посильні (вправа «Пальчики вітаються», «Моя сім'я» тощо). Для інших дітей можна використовувати складніші та різноманітніші вправи, до яких цікаво буде долучитися і батькам (вправа «Хто з ким дружить», «Швидкий хлопчик» тощо).

Ефективним засобом рішення проблеми розвитку мовлення дитини є прийом моделювання (заміщення об'єктів, персонажів твору геометричними фігурами, які відрізняються за розміром, кольором, фактурою).

Розвиваючись, дитина активно засвоює основи рідної мови й мовлення, зростає її мовленнєва активність. Прийоми моделювання можна використувати для переказу відомого твору, складання нової казки. Методи символічної синектики допомагають при описуванні об'єктів навколишнього середовища, складанні або переказі казок.

Отже, мовленнєва компетентність старшого дошкільника – це вміння застосовувати власні знання на практиці: висловлювати власні думки, наміри та бажання, використовуючи при цьому невербальні засоби передачі змісту: висловлювання, жести, міміку, рухи та ін. Мовленнєва компетенція виявляється у здатності виявляти грамотність в усному мовленні, у вмінні дошкільника взаємодіяти із іншими дітьми, дорослими.

Ефективними формами та методами розвитку мовлення у дошкільному віці є: ігри, драматизації, продовження закінчень казки та ін. Форми і методи із розвитку мовлення у дошкільному віці, які характеризуються особистісною зорієнтованістю, представлені у програмі «Я у світі», що є гарним орієнтиром педагогів з метою підбору тих засобів навчання мові, які б цілком відповідали віковим особливостям дитини та мали інтегрований цікавий характер. До таких методів належать: пальчикові ігри, переказ відомої або нової казки, малювання сюжетів улюблених творів та ін.

Список використаних джерел:

1. Базовий компонент дошкільної освіти / Науковий керівник: А. М. Богуш, дійсний член НАПН України, проф, д-р пед. наук; Авт. кол-в: Богуш А. М., Беленька Г. В., Богінч О. Л., Гавриш Н. В., Долинна О. П., Ільченко Т. С., Коваленко О. В., Лисенко Г. М., Машовець М. А., Низковська О. В., Панасюк Т. В., Піроженко Т. О., Поніманська Т. І., Сідельнікова О. Д., Шевчук А. С., Якименко Л. Ю. — К.: Видавництво, 2012. — 26 с.
2. Аніщук А. Формування мовленнєвої особистості в дошкільному дитинстві / А. Аніщук // Імідж сучасного педагога. — 2010. — №6-7. — С. 93-96.
3. Артемова Л.В. Вчимося граючись. - К.: Освіта, 1992.

4. Богуш А.М. Змістова характеристика видів мовленнєвої компетенції дошкільників. - К.: Вища школа, 2001.

5. Гавриш Н. Розвиток мовлення та навчання дошкільнят рідної мови: мета і завдання // Дошкільнє виховання. – 2003. – № 7. – С. 12-14.

Усач Іванна,
студентка 35 групи ННІ педагогіки
Житомирського державного університету імені Івана Франка,
науковий керівник: доцент Федорова М.А.

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ЗОРОВОЇ ПАМ'ЯТІ У ДІТЕЙ СЕРЕДНЬОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Актуальність проблеми. Пам'ять – головний фактор розвитку пізнавальної сфери дитини, тому її розвитку необхідно приділяти особливу увагу. У міру дорослішання дитина запам'ятовує обличчя своєї бабусі, слова й кольори, імена своїх друзів у дитячому садку, вірші, які їй читають батьки й багато іншого.

Проблема розвитку пам'яті актуальна для дітей дошкільного віку. Чим старшою стає дитина, тим більше вона може запам'ятати. Пам'ять – це надзвичайно корисна річ, і було б чудово, якби ми могли змусити працювати її ефективніше. Але, на думку психологів, це неможливо, і всі ігри та вправи для розвитку пам'яті в дітей не дають відчутного ефекту. Пам'ять не схожа на м'яз, її не можна розвинути за допомогою тренувань. Зорова пам'ять пов'язана із збереженням і відтворенням зорових образів. Вона надзвичайно важлива для людей будь-яких професій. Даний вид пам'яті припускає в людини здатність до уяви, що сприяє хорошому запам'ятовуванню зорових образів.

Питання розвитку зорової пам'яті широко розглядалось у вітчизняній та зарубіжній психології (П.П.Блонский, А.М.Вейн, П.І.Зінченко, З.М.Істоміна, Я.Л.Коломінський, А.Н.Леонтьєв, А.А.Люблінська, А.А.Смирнов, Ф.Бартлетт, І.М.Сеченов, Л.С.Виготський та ін.).

Мета статті - дослідити, проаналізувати особливості розвитку зорової пам'яті у дітей середнього дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. Пам'ять є домінуючим психічним процесом в структурі міжфункціональних зв'язків дошкільника. У дошкільному віці в структурі процесів пам'яті дитини відбуваються кількісні зміни, що дозволяють йому утримувати все більшу кількість інформації, і якісні зміни, зокрема поступовий перехід до довільного запам'ятовування.

Одиницями роботи пам'яті є уявлення - образи раніше сприйнятих предметів, явищ, думок чи фантазій людини. Саме через уявлення пам'ять має тісний зв'язок з іншими пізнавальними процесами (відчуттями, сприйманням, мисленням та уявою), які дають основу для запам'ятовування і подальшого відтворення інформації [1, с.88].

Дошкільник запам'ятовує предмети, ситуації, слова в дії, в процесі їх практичної, ігрової, трудової діяльності. Що активнішою і змістовнішою є діяльність дитини, то продуктивнішим виявляється мимовільне запам'ятовування. [3, с. 150].

В залежності від того, що запам'ятовується і відтворюється, розрізняють за змістом чотири види пам'яті: образну, словесно-логічну, рухову та емоційну.

Образна – виявляється в запам'ятовуванні образів, уявлень конкретних предметів, явищ, їх властивостей, наочно даних зв'язків і відносин між ними.

Залежно від того, якими аналізаторами сприймаються об'єкти при їх запам'ятовуванні, образна пам'ять буває зоровою, слуховою, тактильною, нюховою тощо. Словесно-логічна – це думки, поняття, судження, умовиводи, які відображають предмети і явища в їх істотних зв'язках і відносинах, у загальних властивостях. Думки не існують без мови, тому така пам'ять і називається

словесно-логічною. Словесно-логічна пам'ять – специфічно людська пам'ять, на відміну від образної, рухової та емоційної, яка є і у тварин.

Рухова – виявляється в запам'ятовуванні та відтворенні своїх рухів.

Емоційна – виявляється в запам'ятовуванні людиною своїх емоцій та почуттів. Запам'ятовуються не стільки самі емоції, скільки предмети та явища, що їх викликають [2, с.120].

Одна з форм образної пам'яті - зорова. Її відмінна особливість в тому, що в період утримання образу в пам'яті він зазнає певної трансформації. Виявлені наступні зміни, відбуваються з зоровим образом у процесі збереження: спрощення (опускання деталей), деяке перебільшення окремих деталей, перетворення фігури в більш симетричну (більш одноманітну). Збережена у пам'яті форма може округлятися, розширюватися, іноді змінюється її положення і орієнтація. У процесі збереження образ трансформується і за кольором. Ясніше і найяскравіше зорово відтворюються образи, що рідко зустрічаються, несподівані. З одного боку, зазначені перетворення образу в пам'яті роблять його менш точним у порівнянні з чином у словесної пам'яті. З іншого боку, ці перетворення можуть принести користь - перетворити образ в загальну схему і до певної міри зробити його символом. Зорова образна пам'ять погано піддається довільному управлінню. Добре пам'ятати тільки особливе, екстраординарне - ще не означає мати хорошу пам'ять [4, с.44].

Пам'ять є домінуючим психічним процесом в структурі міжфункціональних зв'язків дошкільника. У дошкільному віці в структурі процесів пам'яті дитини відбуваються кількісні зміни, що дозволяють йому утримувати все більшу кількість інформації, і якісні зміни, зокрема поступовий перехід до довільного запам'ятовування.

Пам'ять дітей у дошкільному віці має мимовільний характер. До 5 – 7-річного віку діти не ставлять перед собою завдання спеціально запам'ятати певний матеріал, аби за потреби його відтворити. Діти молодшого і середнього дошкільного віку накопичують значний досвід: тілесний, емоційний, соціальний, побутовий тощо. І цей досвід взаємодії зі світом забезпечується саме завдяки мимовільній пам'яті.

Однією з особливостей пам'яті є її точність. З огляду на це вирізняють ейдетичну та фотографічну пам'ять. Ці поняття не є тождесними. Фотографічна пам'ять — це здатність з одного погляду охопити багато деталей складної картини (ситуації з великою кількістю інформації) і пізніше відтворити їх з високою точністю. Ейдетична пам'ять забезпечує стовідсоткову, абсолютну точність запам'ятовування та відтворення інформації. Така пам'ять трапляється доволі рідко, лише як вроджена особливість. Натомість фотографічна пам'ять — менш рідкісна. За допомогою тренувань і сприятливих обставин кожна людина може досягти фотографічного запам'ятовування [5, с.120].

Чинники, що впливають на якість запам'ятовування:

- значення предмета запам'ятовування для дитини;
- відповідність його до віку дитини;
- логічність змісту;
- емоційна забарвленість інформації;
- ставлення дитини до дорослої особи, що ознайомлює її з матеріалом;
- наявність чи відсутність стресу, який помітно знижує здатність до запам'ятовування та концентрації на матеріалі.

У цьому віці на розвиток пам'яті впливає не тільки вміння говорити, а й уміння розповідати історії. Діти краще запам'ятовують події, які мають якийсь сюжет.

Дошкільнята запам'ятовують найбільш яскраві деталі. Наприклад, дитина швидше скаже: «Я пам'ятаю, як батьки купили мені маску та трубку для підводного

плавання. Я пішла з ними на пляж і зустріла там свого двоюрідного брата», ніж «Я пам'ятаю, як ходила на пляж». Діти запам'ятовують події, створюючи з них історії.

У середньому дошкільному віці діти вже здатні запам'ятовувати абстрактні поняття – кольори, цифри від одного до десяти, алфавіт та інше. Коли дитина часто згадує абстрактні поняття, вони стають знанням. Так, наприклад, дитина знає, як кататися на велосипеді. Спочатку вона згадує, що потрібно робити, і це займає всю її увагу. Через деякий час інформація відтворюється дитиною автоматично, і вона опановує навичку їзди на велосипеді.

Дошкільник запам'ятовує те, що його цікавить (наприклад, він пам'ятає ляльку сестри, яку йому не дозволяють чіпати). У запам'ятовуванні більш складних понять кращим методом є повторення. Коли дитина просить знову й знову прочитати їй одну й ту ж казку, вона несвідомо запам'ятовує її. І якщо текст легко запам'ятати (він римований, ритмічний або проілюстрований), дитина легко зможе запам'ятати його повністю [6, с.85].

Таким чином, пам'ять є домінуючим психічним процесом в структурі міжфункціональних зв'язків дошкільника. Протягом дошкільного віку образна пам'ять залишається провідною та досягає свого розквіту. Дитина активно знайомиться з оточуючим світом, отримує значний обсяг вражень, інформації, які вимагають свого узагальнення, групування. Середній дошкільний вік характеризується інтенсивним розвитком здатності до запам'ятовування і відтворення. Результати мислення фіксуються, зберігаються і відтворюються у корі головного мозку. Пам'ять дошкільника зазвичай має мимовільний характер. Довільна пам'ять, що починає розвиватися у середньому дошкільному віці, суттєво вдосконалюється у старших дошкільників.

Висновки. Зорову пам'ять потрібно тренувати разом з іншими видами пам'яті, адже чим більше різних видів пам'яті беруть участь в процесі запам'ятовування, тим точніше запам'ятовується і краще зберігається нова інформація.

Список використаних джерел:

1. Немов Р. С. Психологія. У трьох книгах. Кн. 1.: Загальні основи психології / Р. С. Немов – М. : Владос, 2000. – 436 с.
2. Наволокова Н.П. Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій. –Х.:Вид. група «Основа», 2009.
3. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка: навч. посіб. для студ. вищ. Навч. закл. / Тамара Іллівна Поніманська. – К.: Академ вид., 2004. – 456 с.
4. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології. – К.: Академвидав, 2004.
5. Павелків Р. В., Цигепало О. П. Дитяча психологія: Навчальний посібник. - К.: „Академвидав”, 2008. - 361 с.
6. Павелків Р.В. Загальна психологія. Підручник. –К: Кондор, 2009. –576с.

Шатківська Лілія,
студентка 35 групи ННІ педагогіки
Житомирського державного університету імені Івана Франка,
науковий керівник: професор Коновальчук І. І.

ФОРМУВАННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ГОТОВНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ДО ШКІЛЬНОГО НАВЧАННЯ

Актуальність проблеми. Старший дошкільний вік – це важливий етап у житті дитини, який передуює вступу дитини до школи та набуття нею нової соціальної позиції школяра.

Вступ до школи та початковий період навчання зумовлюють перебудову всього способу життя та діяльності дитини. Цей період важкий для першокласника. Спостереження фізіологів, психологів і педагогів свідчать про те, що серед першокласників є діти, які через індивідуальні психофізіологічні особливості важко адаптуються до нових для них умов, лише частково справляються (або не

справляються зовсім) з режимом роботи та навчальною програмою. За традиційною системою навчання з цих дітей, як правило, формуються відстаючі й другорічники. Сучасна система освіти не здатна забезпечити відповідний рівень розвитку й для дітей, які мають психофізіологічні та інтелектуальні можливості для навчання, розвитку на більш високому рівні складності [3, с.17].

Мета: полягає у теоретичному вивченні та експериментальній перевірці ефективності педагогічних умов формування інтелектуальної готовності старших дошкільників до навчання у школі.

Виклад основного матеріалу. Інтелектуальна готовність дитини до шкільного навчання, яка є складовою психологічної, до передбачає наявність у неї певного кругозору, запасу конкретних знань. Ці показники активно формуються в навчальному процесі, в ході якого відбувається залучення дитини до досягнень людської культури, засвоєння знань, вмінь, накопичених попередніми поколіннями.

Старший дошкільний вік – це період, протягом якого закладаються основи вміння вчитися. В цей час людина вчиться, як здобувати знання, тому до змісту інтелектуальної сфери входить сформованість у дитини початкових компонентів учбової діяльності, зокрема, вміння виділяти учбові завдання та перетворювати його в самостійну мету діяльності.

Вперше проблему інтелектуальної готовності дитини до шкільного навчання досліджувала О.Усова у праці «Навчання в дитячому садку». На думку вченої, вміння вчитися - це здатність дитини слухати вчителя і сприймати його настанови, керуючись настановами й порадами педагога у процесі виконання завдань, уміння зіставляти одержаний результат із зарзком та вміння дитини об'єктивно його аналізувати [28, с.32].

О. Соркокіна вважає, під час засвоєння знань, дитині необхідно дотримуватися таких етапів: 1) сприймання; 2) розуміння; 3) поетапне планування виконання завдання; 4) розв'язання завдання; 5) перенесення набутих знань у певну діяльність; 6) застосування конкретних знань у різних видах діяльності (тобто практичний аспект діяльності) [27, с.18].

На думку О.Люблінської та О.Запорожця [16; 25], інтелектуальна готовність дитини старшого дошкільного віку характеризується певним рівнем розвитку пізнавальних процесів, які у період старшого дошкільного віку набувають рис адекватного включення дитини в систему шкільних знань, що відбувається на основі повноцінного розвитку психіки та психічних процесів. Для інтелектуальної готовності досить важливими є планомірне та диференційоване сприймання; сконцентрована увага, логічне запам'ятовування; розвинені пізнавальні інтереси: кмітливність, дотепність; аналітичні форми мислення й основні логічні операції, необхідні для осягнення основних ознак і зв'язків між явищами, для відтворення інформації; розвиток точної координації рук, сенсомоторних здібностей; певний рівень оволодіння мовленням, здатність до розуміння й використання символів. Дані критерії в період навчання набувають рис довільності, стаючи свідомо керованими та опосередкованими. Крім того, можна сказати, що інтелектуальна готовність істотною мірою відображає функціональне дозрівання структур головного мозку, їх орієнтованість на «зону найближчого розвитку». Ці умови є дуже важливими, проте не є єдинеобхідними передумовами для успішного навчання. Підготовка дитини до школи передбачає у неї формування готовності особистісного характеру.

Під особистісною готовністю розуміють сформованість у дитини нової соціальної позиції - позиції школяра. В такому випадку вся система життєвих відносин перебудовується й визначається успішністю виконання нових вимог, адже дитина – дошкільник тепер стає школярем, тобто «суспільним» об'єктом і має тепер соціальне значимі права, обов'язки, реалізація яких отримує суспільну оцінку.

Критичне ставлення дитини до школи, до учбової діяльності, вчителів, ровесників, самого себе - ще один показник особистісної готовності, важливий для успішного навчання в школі. Завдяки йому формується уявлення про самого себе й про те, що думають про тебе інші.

Учбова діяльність молодших школярів регулюється й підтримується складною багаторівневою системою різноманітних мотивів. У дітей, що йдуть вчитися до школи, повинні переважати внутрішні учбові мотиви. Адже пристосованою до шкільного навчання є дитина, яку школа приваблює не зовнішнім виглядом (атрибутами шкільного життя - портфелем, зошитами, підручниками, оцінками тощо), а можливістю отримувати нові знання, задовольняючи розвиток власних пізнавальних інтересів, що є основою зовнішньої мотивації, яка у старшому дошкільному віці та у період молодшого шкільного віку розвинена слабо. Дитина діє досить часто вчиться, керуючись при цьому зовнішніми мотивами: «дорослий сказав/ змушує», «щоб похвалили педагоги / однолітки» (тобто заради власного престижу в класі). Тому учбово-пізнавальні мотиви, пов'язані з внутрішнім змістом процесу навчання, формуються лише в ході активного засвоєння учбової діяльності, а не поза нею. Через це саме організація повного навчання є головною умовою, що забезпечує розвиток стійких учбово-пізнавальних мотивів.

Особистісна готовність передбачає певний рівень розвитку емоційної сфери дитини. Даний критерій складається із вміння досягати порівняно високої емоційної стійкості, яка розуміється як зменшення імпульсивних реакцій і здатність тривалий час виконувати не дуже привабливе завдання. Дитина, психологічно готова до школи, повинна вміти підкоряти мотиви, керувати своїми емоціями, співвідносити свої дії, бажання з діями та бажаннями оточуючих. Це дозволить їй розвивати навички самоконтролю, самоорганізації.

Отже, у старшого дошкільника, як і у молодшого школяра, у процесі навчальної діяльності переважає зовнішня мотивація, діти ще неусвідомлено ставляться до нової ролі школяра. Інтелектуальна готовність, яка є компонентом психологічної, не спирається лише на систему знань дитини, а повинна гармонійно розвиватися поряд із емоційно-вольовою та мотиваційною готовністю, а також з усіма пізнавальними процесами дитини.

Висновки Проблема інтелектуальної готовності дитини до школи існувала, мабуть, завжди. Вирішенням цієї проблеми займаються вчені всіх країн. Багато учених сходяться на думці про те, що інтелектуальна готовність до школи передбачає є не просто систему відповідних знань, уявлень про предмети і їх властивості, а, перш за все, вміння бачити зв'язки й закономірності, бажання дитини зрозуміти, що від чого і чому.

Таким чином, психологічна готовність до шкільного навчання - складне, системне, неоднорідне утворення, яке поєднує у собі інтелектуальний, особистісний та соціально-психологічний компоненти.

Інтелектуальна готовність до шкільного навчання передбачає наявність у дитини певної системи знань та розвиток пізнавальних процесів: мислення, уваги, уяви, пам'яті, мовлення.

У контексті інтелектуальної готовності старшого дошкільника до шкільного навчання досить важливо:

- не тільки вчити читати, а й розвивати мову, здатність розрізняти звуки;
- не тільки вчити писати, а й сприяти розвитку тонко координованих рухів руки і пальців;

розвивати здібності дитини слухати, розуміти зміст прочитаного, вміння переказувати. Важливий не обсяг знань дитини, а якість її мислення.

Список використаних джерел:

1. Барташкова І.А., Барташков О.О. Як визначити рівень розумового розвитку дитини? І.А. Барташкова, О.О. Барташков - Тернопіль, 1998.

2. Бех І.Д. Особистісно зорієнтоване виховання / І.Д. Бех. – К.: ІЗМН, 1982. – 204 с.
3. Божович Л.И. Избранные психологические труды / Под ред. Д.И. Фельдш-тейна. – М., 1995. – 325 с.
4. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні / АПН України. – К.: Ред. журналу «Дошкільне виховання», 1999.– 62 с.

Шебета Дарина,
студентка 35 групи ННІ педагогіки
Житомирського державного університету імені Івана Франка
науковий керівник: Мачушник.О.Л.

СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ «ТВОРЧА УЯВА» ТА РОЗВИТОК ЇЇ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Актуальність проблеми в сучасних умовах неабияка роль відводиться розвитку дошкільника як особистості. Виховання творчої особистості неможливе без розвиненої уяви. Завдяки уяві людина творить, розумно планує свою діяльність і керує нею. Уява виводить людину за межі свого існування, нагадує про минуле, відкриває майбутнє завдяки фантазії.

Старший дошкільний вік – найбільш сприятливий період для її розвитку. Уява старшого дошкільника проміжне положення між сприйняттям, мисленням і пам'яттю. У цьому віці образи розширюються, зростає чіткість та яскравість цих образів. Мрії дітей ще не чіткі ситуативні, пов'язані із власним майбутнім і майбутнім інших людей. У грі, складанні оповіді або ж продовженні сюжету улюбленої казки дитина застосовує фантазію, уявляє, вчиться самостійно мислити, що є запорукою розвитку креативності.

Особливості розвитку уяви у старшому дошкільному віці вивчали такі науковці, як: Т. Рібо, Дж. Селлі, Л.С. Виготський, С.Л. Рубінштейн. Характеристики уяви та її зв'язок з іншими психічними процесами розкрито у дослідженнях Л.Виготського [1]. Соціальний аспект творчої уяви висвітлено у дослідженнях Ж.Піаже.[2]

Мета статті полягає у теоретичному обґрунтуванні проблеми розвитку творчої уяви дітей старшого дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. Як і всі інші психічні процеси, уява – це функція кори великих півкуль головного мозку. Фізіологічною основою уяви є утворення нових сполучень тих нервових зв'язків, які виникали раніше у процесі відображення людиною об'єктивної реальності. Для формування нового образу потрібно, щоб раніше утворенні системи зв'язків, структура визначалася характером об'єктів що сприймалися, розпалися й утворили нові сполучення відповідно до нових потреб що активізувалися в діяльності людини.

Діяльність уяви тісно пов'язана з емоціями, що невіддільні від творення нового образу. Це дає підстави припустити, що механізми процесу уяви розташовані не лише в корі великих півкуль головного мозку, а й у підкоркових центрах, зокрема в гіпоталамолімбічній системі, пошкодження якої спричинює порушення регулятивної функції психіки, пов'язаної з програмуванням поведінки людини.

Створюючи образи об'єктів, які виявляються безпосередньо пов'язаними з емоційною сферою особистості, її почуттями, людський мозок може справляти регулятивний вплив на периферійні частини організму, змінюючи їх функціонування.

Л.С. Виготський відзначає, що «уява не повторює у тих же формах окремих вражень, що були накопичені раніше, а й створює нові ряди з попередньо накопичених вражень. Іншими словами, внесення нового в самий рух наших вражень таким чином, що в результаті цієї діяльності виникає, новий раніше не

існуючий образ, складає як відомо саму основу тієї діяльності, яку ми називаємо уявленням»[3, с.436].

За словами С.Л. Рубінштейна: « Уява пов'язана з нашою здатністю та необхідністю творити нове... Уява – це відліт від минулого досвіду, його перетворення.»[4, с.319].

І.Сеченов стверджував, «витвори уяви – це небачені сполучення бачних вражень»[5,с.270]. Без потрібного життєвого досвіду, зафіксовано в пам'яті, нові образи створити неможливо.

Чим різноманітніші сприйняття людини, тим багатший її життєвий досвід, тим яскравішими, повнішими й точнішими бувають створенні нею уявлення про предмети яких вона безпосередньо не сприймає.

Як видно, суттєвою ознакою уяви вважається здатність суб'єкта створювати нові образи. Але цього недостатньо, тому що не можна тоді провести різниці між уявленням та мисленням. Логічна діяльність, мислення людини – специфічна форма створення пізнавальних образів шляхом логічного висновку, узагальнення, абстракції, аналізу синтезу не може просто бути ототожнювана з уявленням. Створення нових знань та понять в сфері логічного мислення може відбутися без участі уяви.

Таким чином, уява – психічний процес створення образів предметів, ситуацій, обставин, шляхом установаження нових зв'язків між відомими образами та знаннями. Специфіка уяви полягає в переробці минулого досвіду, що зберігається у вигляді уявлень і понять. Тому вона нерозривно пов'язана з процесами пам'яті, тобто перетворює те що міститься в пам'яті.

Творча уява старшого дошкільника – це ефективний засіб його адаптації в соціумі, а також засіб реалізації проявів власних творчих ідей і задумів, важливий засіб формування його творчої особистості в подальшому.

Творча діяльність дитини дошкільного віку: гра, розповідь, роздуми про майбутнє неможливі без розвитку уяви. Дошкільник довіряє образам власної уяви. Тому доведено що уява дитини значно багатша, ніж уява дорослого.

Уява старшого дошкільника активно розвивається через набуття життєвого досвіду дитиною. За допомогою уяви дитина прагне до відтворення того, що вразило, до пригадування того що сподобалось, тобто до формування власного ставлення до відповідно навколишньої дійсності.

Отже у старшому дошкільному віці зростає чіткість, яскравість образів. Ці характеристики тісно переплітаються з певними подіями в житті дитини вони не стійкі ситуативні. Це емоційний відгук на певні події у житті дитини.

У процесі гри дитина здатна вигадувати собі друга, моделювати певні ситуації з життя, розмовляти із уявними «друзями», наділити їх реальними рисами та ін. Якщо не розвивати уяву, то це приведе до зниження рівня творчості. Тому пріоритетними завданнями педагогів ЗДО є вибір оптимальних форм та методів роботи, які б сприяли активізації всіх пізнавальних процесів, що також активізуватиме рівень розвитку творчої уяви дитини та її креативності.

Висновок. Отже, уява є особливою формою людської психіки, що стоїть окремо від інших психічних процесів і разом з тим займає проміжне положення між сприйняттям, пам'яттю, і мисленням. Ні в чому іншому, крім уяви, не виявляється ідеальний і загадковий характер психіки.

Уява відіграє важливу роль в житті людини. Завдяки уяві планувати свою діяльність та керувати нею. Уява також відіграє важливе значення для розвитку та вдосконалення людини як виду.

Творча уява дошкільника безпосередньо пов'язана із знайомою йому діяльністю, із сюжетно-рольовими іграми та ін. уява дитини в цьому віці стає вищого рівня, ніж уява дорослого. Дуже важливо розвивати уяву в цьому віці, адже це стане запорукою формування творчої особистості дитини в майбутньому.

Список використаних джерел:

1. Виготський Л.С. Лекції по психології / Л.С. Виготський.-СПб.,2003.-489с.
2. Пиаже Ж. Речь и мышление ребёнка: Пер. с фр. и англ. / Сост. Вал.А.Лукова, Вл.А.Лукова. – М.: Педагогика-Пресс, 1994. – 528 с.
3. Выготский Л.С Мышление и речь / Л.С.Выготский. – М.: Лабиринт, 1996. – 436 с.
4. Рубинштейн С.Л Основы общей психологии / С.Л. Рубинштейн. – СПб.: Питер, 2008. – 319 с.
5. Сеченов И.М. Избр. филос. и психол. произв. / И.М. Сеченов. М., 1987.- 270 с.

Шевченко Вікторія,
студентка 34 групи ННІ педагогіки
Житомирського державного університету імені Івана Франка,
науковий керівник: доцент Федорова М.А.

ФОРМУВАННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Як відомо, формування певних особистісних рис відбувається у дитинстві, а дорослому віці їх змінити дуже складно, якщо не неможливо. Тому батьки та вихователі повинні серйозно поставитися до виховання позитивних властивостей у дитини, піклуючись про її успішне та щасливе майбутнє. Найбільш актуальним формування відповідальності стає у старшому дошкільному віці, перед вступом до школи. До майбутнього першокласника висувається ряд вимог: дотримуватись режиму та правил поведінки, виконувати вказівки вчителя, сумлінно виконувати навчальні завдання та засвоювати велику кількість нових знань. Якщо в учня не сформоване почуття відповідальності, то він не може підкорити свою поведінку встановленим правилам, що веде за собою цілу низку проблем. Часто учні не можуть висидіти цілий урок та починають гратися або займатися своїми справами, можуть серед уроку зі словами: «Мені набридло», покинути клас. Це є наслідком того, що дитина не усвідомлює відповідальності за свою поведінку та навчальний процес, тому є необхідність у її формуванні у старшому дошкільному віці. У старшому дошкільному віці дитина готується до зміни провідної діяльності від ігрової до навчальної, тому необхідно плавно включати в процес гри трудові елементи, нібито «грати в працю», що сприятиме розвитку відповідальності. Також, важливо пояснювати необхідність виконання тих чи інших дій, суспільних правил і норм, адже щоб дитина їх дотримувалася вона має розуміти навіщо це потрібно.

Всі батьки мріють, щоб їх діти були відповідальними та самостійними, проте не проявляють достатньої турботи про розвиток цих якостей. Постійно поспішаючи, батькам легше зробити щось за дитину, а ніж навчити її досягти результату та нести за нього відповідальність. Або, навпаки, на дитину покладають забагато обов'язків, з якими вона не може впоратися, а за їх невиконання сварять, що в результаті формує уникнення відповідальності та пасивності. Тому на батьків і вихователів дітей старшого дошкільного віку покладається велика відповідальність, як за власну поведінку, так і за зміст та емоційне дозабарвлення знань дітей про їх відповідальність.

У вітчизняній педагогіці спільною думкою щодо формування відповідальності у дітей старшого дошкільного віку є залучення дитини до різних видів діяльності та прищеплення загальнолюдських моральних цінностей. Аналізуючи погляди педагогів та психологів, формується уявлення про механізм виникнення та динаміки виховання відповідальності як особистісної якості.

Відомий педагог А. С. Макаренко зазначав, що відповідальність у дитини формується в колективі і через колектив за рахунок сильних емоційних переживань. Концепція Антона Семеновича базується на гуманістичних засадах, сутність яких у реальній повсякденній роботі зі створення нормальних умов для праці, навчання, творчості, освоєння професії, фізичного і духовного розвитку. Завдяки А.С. Макаренку в теорію і практику педагогіки широко ввійшли такі методи

виховання, як: організація колективу, формування громадської думки, поєднання поваги з вимогливістю, створення позитивних традицій, використання змагання, розумних і мотивованих видів заохочень. В основу виховання колективу і особистості він ставив колективну працю, органічно поєднану з грою, навчанням, спортом. Таким чином, дитина вчиться самостійності, відповідальності, організованості та цілеспрямованості. Не менш важливим є естетичне та культурне виховання дитини, адже це сприяє загальному розвитку особистості, відчуття міри, тактовності та вихованості. Особливу увагу А.С. Макаренко приділяє батьківському вихованню, як він вважає, що хороший людей можуть виховати лише щасливі батьки. Якщо дитина до шести років виховувалася правильно, то на таку дитину ніхто не вплине погано. Тому, повинна бути чітка мета і продумана програма виховання.

Згідно підходу В.О. Сухомлинського, дитину з раннього віку слід вчити жити за законами добра, розвивати співчуття, милосердя, людяності. У результаті такого виховання і формується відповідальність, як здатність реагувати на почуття іншої людини. В системі виховання Василя Олександровича в центрі знаходиться особистість дитини. Він вважав, що саме вона володіє найвищою цінністю, тому повинна стати основою процесу освіти і виховання. Відомий педагог велике значення приділяв формуванню світогляду дитини через працю, пізнання краси навколишнього світу, спілкування та творчої діяльності. Також, особливе місце в даній концепції належить поняттю «совість». На думку Василя Олександровича, совість є центральним утворенням у свідомості дитини, внутрішнім механізмом, який детермінує взаємодію зі світом. Ставлення В.О. Сухомлинського до виховання відповідальності можна прослідкувати у декількох його базових принципах виховання дитини: «Найгірше, що нерідко супроводжує працю дітей, це думка, що вони своєю діяльністю роблять велику послугу дорослим», «Найголовніше, щоб маленька дитина засоромилася своїх поганих вчинків. Сором – це, образно кажучи, повітря, на якому тримаються крила людської відповідальності. Вся система виховання В.О. Сухомлинського спрямована на формування людини, її духовної суті, моральності. А моральною особою дитина може стати лише тоді, коли в її душі «назавжди оселяється совість, соромливість, відповідальність і обов'язок». Це, на думку педагога, чотири найважливіші джерела розвитку і формуванню особистості.

С.Л. Рубінштейн розглядав відповідальність як те, що дозволяє особистості визначити свій життєвий шлях, формує здатність людини детермінувати події, вчинки на момент їх здійснення, усвідомлювати їх значення та приймати відповідальні рішення. Водночас психолог зазначав, що відповідальність не виступає відданістю формального обов'язку, догмі, вірністю своїм переконанням, а здатністю в процесі життя бачити, виділяти, ставити проблеми, вчасно їх усвідомлювати і приймати відповідальні рішення. Таким чином, С.Л. Рубінштейн розкриває протиріччя ініціативи добровільності та необхідності людини брати відповідальність за дії, які вона б могла здійснити.

А.В. Брушлинський розглядає відповідальність як прояв різнопланової активності індивіда. На його думку, відповідальність формується в процесі активного пізнання навколишнього світу, сутності та особливості міжособистісних взаємин, коли дитина проявляє себе у ролі суб'єкта і свідомо бере відповідальність за свої рішення. Особливу увагу Андрій Володимирович приділяє у формуванні відповідальності розвитку уяви, адже це сприяє можливості передбачити наслідки своїх вчинків та рішень.

О.Л. Кононко, досліджуючи особливості розвитку дитини дошкільного віку, зазначає, що відповідальність – це відповідність між моральною діяльністю особистості та її обов'язку, розглянута з точки зору цієї особистості. Також, важливе значення психолог приділяє системному підходу у вихованні відповідальності у дитини, адже особистість є цілісною. Грунтуючись на такому

підході, О.Л. Кононко характеризує моральну відповідальність як «об'єкту і суб'єктивну єдність», яка «з одного боку, є сукупністю об'єктивних суспільних вимог до особистості, а з іншого – своєрідним станом свідомості» О.Л. Кононко, досліджуючи особливості розвитку дитини дошкільного віку, зазначає, що відповідальність – це відповідність між моральною діяльністю особистості та її обов'язку, розглянута з точки зору цієї особистості. Також, важливе значення психолог приділяє системному підходу у вихованні відповідальності у дитини, адже особистість є цілісною. Грунтуючись на такому підході, О.Л. Кононко характеризує моральну відповідальність як «об'єкту і суб'єктивну єдність», яка «з одного боку, є сукупністю об'єктивних суспільних вимог до особистості, а з іншого – своєрідним станом свідомості»

Вивчивши існуючі теоретичні відомості про виховання відповідальності ми визначили, що це одна із найважливіших педагогічних задач, адже є базою для формування у дитини успішного та щасливого майбутнього. Сенситивним періодом для формування відповідальності є старший дошкільний вік, тому важливо вчасно здійснити відповідний педагогічний вплив на дитину, для закріплення цієї риси як особистісної. У Базовому компоненті дошкільної освіти (БҚДО), що є державним документом, щодо стандартів першої ланки у системі освіти України, зазначено: «На кінець дошкільного періоду життя дитини мають бути сформовані базові компоненти особистості: довільність, самостійність, відповідальність, креативність, ініціативність, самосвідомість, самоствавлення та самооцінка». Цей документ зазначає важливість даних якостей для успішної соціально адаптації та психологічної готовності до умов життя у соціумі. У вітчизняній педагогіці спільною думкою щодо формування відповідальності у дітей старшого дошкільного віку є залучення дитини до різних видів діяльності та прищеплення загальнолюдських моральних цінностей.

Ми провели методики у старшій групі дитячого садочка для визначення рівня їх відповідальності. Перша методика – читання та обговорення казки «Гуси-лебеді», показала, що більшість дітей розуміють сутність та важливість відповідальності, знають наслідки безвідповідальної поведінки та прагнуть бути відповідальними. У даній методиці акцентується увага на дотриманні свого слова (дівчинка пообіцяла батькам, що буде глядіть брата), тому її обговорення має ефект казкотерапії для дітей, яким складно виконувати обіцянки, адже опосередковано висвітлює проблемну ситуацію та показує шляхи її вирішення. Наступні методики були спрямовані на визначення відповідальності у ігровій і трудовій діяльності. Аналіз даних показав, що діти успішно засвоїли відповідальність в ігровій діяльності, адже дотримуються ігрових ролей та правил гри, а тих, хто не дотримується зі своєї гри виключають або обурюються даному порушенню. Це є важливим для подальшого освоєння нової соціальної ролі – учня та сприйняття нових обов'язків та правил. Важливим є виховання відповідальності у трудовій діяльності, адже на відміну від ігор, дитині іноді необхідно виконувати те, що вона не хоче, тому потрібно прикласти певні вольові зусилля. Проте, дослідження відповідальності у трудовій поведінці старшої групи показало, що діти розуміють необхідність виконувати певні правила та свою відповідальність за їх дотримання. За спостереженнями більшість дітей прибирали за собою, самостійно одягалися та відповідально виконували доручення вихователів.

Важливо відмітити, що у формуванні відповідальності особливо важливу роль має родина, адже саме там дитина проводить більшість свого часу, сім'я прививає моральні та суспільні норми, а батьки є прикладом для наслідування. Тому виховання відповідальності повинне бути комплексне та системне.

Отже, психологічною основою виховання відповідальності у дітей старшого дошкільного віку є готовність до відповідного стилю поведінки, яка формується в результаті емоційного насичення інформації щодо змісту моральних норм та видах діяльності. Тому необхідним є формування емоційної готовності до праці,

орієнтованої на моральну норму відповідальності, що проявляється у створенні образу-враження та переживання, в результаті емоційного насичення педагогом навчальної і побутової інформації і ознайомлення зі змістом норми відповідальності та конкретизація його у правилах. Також важливим формування у дітей власного досвіду відповідальності та його осмислення, що є базовою умовою для її закріплення як особистісної якості.

Ширченко Юлія,
студентка 35 групи ННІ педагогіки
Житомирського державного університету імені Івана Франка,
науковий керівник: професор Вознюк О.В

ПРОБЛЕМА РОЗУМОВОГО ВИХОВАННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ У ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІЙ ЛІТЕРАТУРІ

Актуальність проблеми Старший дошкільний вік – сенситивний період, протягом якого формуються і вдосконалюються головні розумові дії (мислительні операції): аналіз (розкладання цілого на його складові), синтез (об'єднання предметів і явищ за спільними ознаками), порівняння (встановлення схожих і відмінних ознак об'єктів), узагальнення (перехід від одиничного до загального, від менш загального до більш загального), класифікація (розподіл предметів за певними ознаками) та ін. У старшому дошкільному віці діти виявляють здібності до розумових і вольових зусиль. У цей період у дитини формується здатність розв'язувати різноманітні пізнавальні завдання. Це вміння є важливим критерієм успішної навчальної діяльності, воно повинне сформуватися наприкінці дошкільного періоду. Проблемою розумового виховання дошкільників займалися багато зарубіжних та вітчизняних вчених, зокрема, вона знайшла своє відображення в працях Я.Коменського, Й.Песталоцці, К.Ушинського, Ю.Фаусек, Л.Шлегер, Є.Тихеєвої. М.Поддьякова, М.Веракса, Л.Парамонова, С.Ніколаєва, Л.Артемова, Т. Поніманська.

Мета. визначити особливості проблем розумового виховання дошкільників у психолого-педагогічній літературі

Вклад основного матеріалу. Розумовий розвиток дошкільників займає чільне місце в навчальному процесі дитячих садків. Видатні педагоги і психологи досліджували і продовжують робити це зараз в плані пошуку найоптимальніших шляхів розумового розвитку дітей.

Сучасний стан розробки проблеми співвідношення навчання та розвитку дає можливість говорити про різні її напрямки. Л.С.Виготський, критично переглянувши наявні точки зору (В.Джеймс, Ж.Піаже), створив теорію, згідно з якою навчання не підкоряється пасивному стану розвитку дитини, а навпаки, добре організоване навчання «веде за собою» розвиток [8, с.14].

На основі цього положення В.В.Давидов, Г.С. Костюк, О.М.Леонтьєв, В.О.Моляко, С.Л.Рубінштейн, Д.Б.Ельконін та ін. [11; 12; 17; 18; 29] висловлювали думки, що психічний розвиток в цілому, а розумовий зокрема, визначається змістом, системою і способами передачі інформації. Теорія розвивального навчання передбачає оптимістичну точку зору щодо можливостей розвитку всіх дошкільників.

Розумове виховання у першій в історії педагогіки фундаментальній праці у контексті дошкільного виховання «Материнська школа» Я.Коменського, розглядалося як важливий засіб формування особистості дитини. Провідним у розумовому розвитку засновник дошкільної педагогіки, вважав розвиток мислення, формування самостійної розумової діяльності, щоб діти не дивилися чужими очима, не мислили чужим розумом. На його думку, розумове виховання потрібно починати якомога раніше, щоб розвивати у малюка здібності до споглядання

речей, оскільки протягом усього життя йому доведеться багато пізнати, зазнати і зробити. Я.Коменський запропонував систему знань - елементарних уявлень про оточуючий світ, за допомогою якої дитину від найближчого оточення послідовно переводять у світ природи, людських взаємин. Необхідна умова розумового розвитку, за його визначенням, - розвиток чуттєвих основ мислення: пізнання починається з відчуття, відчуття передає пам'яті образи дійсності, яка зберігає їх на все життя. Починати навчання вчений рекомендує не із словесного пояснення про речі, а з реального спостереження за ними. Відчуття і уявлення, думки і слово, мова і дії розглядаються як умови процесу розумового виховання. Якщо він відповідає досягнутому рівню розумового розвитку, то можна розраховувати на позитивні результати виховної роботи. [15, с. 165]

Вчений Й.Г.Песталоцці вважав, що для варто приділяти неабияку увагу розвитку фізичних, розумових і моральних здібностей дошкільника. Вважаючи, що природним силам дитини властиве прагнення до розвитку, видатний педагог створив теорію елементарної освіти. Педагог встановив, що існують найпростіші елементи будь-якого знання, засвоюючи які людина пізнає світ: це число, форма і слово. Елементарне навчання - вміння дитини лічити, вимірювати і говорити. Методику навчання Й.Песталоцці розробив так, щоб її могла використати у розумовому вихованні своєї дитини кожна мати [1, с. 42]

К.Д.Ушинський звертав багато уваги на використання у роботі з дітьми усної народної творчості - особливо цінного матеріалу, що сприяє розвитку мислення і мови [21] Ідеї К.Ушинського про розумове виховання знайшли своє втілення у концепціях Є. Водовозової. У книзі «Розумове і моральне виховання дітей від першого прояву свідомості до шкільного віку» вона розглядає розумове виховання в єдності з моральним, естетичним, фізичним вихованням. Турбота про виховання розуму повинна перш за все полягати в удосконаленні зовнішніх органів чуття та у вихованні процесу уявлень. Процес сенсорного виховання автор розглядає у зв'язку з розвитком вищих психічних функцій, пізнавальних процесів, що сприймаються у єдності з розвитком мислення, мови, пам'яті. Для досягнення позитивних результатів дитину потрібно вчити усвідомлено сприймати навколишній світ у процесі активної пізнавальної діяльності, розвивати таку важливу якість, як спостережливість: «Якщо вихователь не зумів зробити цього в ту пору, коли в дитини починає пробуджуватись спостережливість до навколишнього, яка має таке величезне значення для психологічного життя людини, то розумові здібності дитини поступово притуплюються, і, ставши школярем, вона буде байдуже дивитись на світ» [6, с. 11].

С.Русова вважала за необхідне розвивати природну дитячу допитливість і наполегливо працювати над формуванням інтересів дошкільнят. На її думку, важливо уникати диктату у явищах, які пропонуються дітям для спостереження, розвивати самостійність мислення, швидкість думки. З цією метою потрібно вивчати особливості розвитку кожної дитини, сприяти розквіту її індивідуальності, оскільки виховання повинне «дати змогу виявитися самостійним творчим силам дитини» [23, с.14].

Проблемі розумового виховання дітей дошкільного віку присвячені роботи педагогів Л.Шлегер та Є.Тихеєвої [32; 36].

Л.Шлегер наголошувала на необхідності розвитку здібностей дітей: «Не задаючись метою давати готові знання дитині, дитячий садок має на увазі розвиток у ній здібності здобувати ці знання самій з оточуючого життя, а не про програму занять» [36, с.411].

Є.Тихеєва розробила методику розвитку мовлення у дітей дошкільного віку, розглядаючи його у тісному зв'язку з розвитком мислення. Особливої уваги надавала розвитку дітей в процесі ознайомлення з навколишнім середовищем. Вона розробила методику роботи з дидактичними картинками, навчання дітей розповіді та читанню художньої літератури, проведення ігор-занять з

ознайомлення з предметами і явищами оточуючого світу, розвитку мовлення та навчання елементарної математики в дитячому садку. Є.Тихеева вважала за необхідне поєднувати роботу з розвитку мовлення із сенсорним вихованням, оскільки в основі розумового розвитку лежить єдність відчуття і слова [32, с. 318].

Для усвідомлення особливостей розумового розвитку дітей важливу роль відіграють роботи швейцарського психолога Ж.Піаже, який вважав, що людина протягом усього життя залишається активною, допитливою і винахідливою. І діти, і дорослі постійно нагромаджують і перебудовують власні знання про світ, намагаються осмислити свій досвід і поєднати набуті знання у зв'язну систему. У дошкільному дитинстві відбувається перехідний етап від „сенсомоторного інтелекту” до початкових форм логічного мислення, головне значення якого полягає в тому, що дитина починає мислити „в умі”, уявляючи дії, які можуть привести до успішного вирішення завдання [27, с.226].

Для педагогічної теорії розумового виховання важливе значення мали дослідження психологів Л.Виготського, О.Запорожця, М.Поддьякова, та ін. [8; 25; 28], у яких розглядалися психологічні аспекти розумового розвитку і виховання дошкільників. Л.Виготський, відзначаючи роль навчання, вбачав його витoki у змісті знань, що засвоюються дітьми [8, с.23].

У роботах О.Запорожця та його співробітників доведено: якщо відповідні інтелектуальні та емоційні якості не розвиваються належним чином на етапі дошкільного дитинства, то пізніше подолати недоліки у становленні особистості виявляється важко або взагалі неможливо [25, с. 69].

О.Усова, вивчаючи вплив навчання на розумовий розвиток, визначила зміст поняття „дошкільне навчання” як засіб прямого і безпосереднього впливу вихователя на дітей, основні завдання якого – дати конкретні відомості про навколишню дійсність; виховати правильне ставлення до неї; навчити дітей конкретних прийомів та дій; на основі всебічного розвитку готувати їх до школи [34, с.19].

Висновки. Отже, наукові дослідження в галузі розумового розвитку переконливо свідчать про вирішальну роль виховання і визначають головні принципи та закономірності, на яких слід будувати даний процес з метою всебічного розвитку особистості.

Список використаних джерел:

1. Абрамов Я.В. Иоганн Генрих Песталоцци. Его жизнь и педагогическая деятельность / Я.В. Абрамов. - Спб: Общественная польза, 1893. - 88 с.
2. Антонова О. В. Умные игры. Умные дети / О.В. Антонова. - Новосибирск: Сиб. унив. изд-во, 2008. - 411с.
3. Базова програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі». - К.,Світлич, 2008.

Яворська Анастасія,
студентка 35 групи ННІ педагогіки
Житомирського державного університету імені Івана Франка
науковий керівник: професор Коновальчук І.І.

ВИХОВАННЯ ПОЗИТИВНОГО СТАВЛЕННЯ ДО НАВЧАННЯ У ШКОЛІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Актуальність проблеми. Основним завданням сучасного Закладу дошкільної освіти є формування творчої та активної особистості, всебічно та гармонійно розвиненої людини. Школа є наступною ланкою „розвитку” у житті дитини. У цей час дитина втрачає цікавість до дошкільних видів діяльності і прагне до нової позиції школяра. Є.Тихеева вважала, «що старший ступінь дитячого садка на одну третину вже школа, а молодший ступінь школи на одну третину дитячий садок»[3, с.427]. Дана тема є актуальною, враховуючи те, що успішний розвиток та виховання особистості розпочинається з вступу у доросле життя, тобто вступу до школи. Перехід дитини з садочка до школи є однією з найголовніших подій у її

житті, і це не означатиме, що вона стане більш дорослішою. Вступ до школи для неї означатиме зустріч із чимось новим та цікавим, зіткненням з новими проблемами, відчуттями та емоціями. Тому головним завданням вихователя та батьків постає підготовка дитини до школи, як психологічно так і фізично, при цьому даючи їй позитивне уявлення про місце, де вона буде зростати та саморозвиватися.

Для результативності виховання позитивного ставлення у дітей старшого дошкільного віку до школи необхідно використовувати різноманітні форми і методи, які потребують теоретичного обґрунтування та практичної розробки.

Мета статті – обґрунтувати можливості та з'ясувати ефективність форм та методів виховання у дітей старшого дошкільного віку позитивного ставлення до школи.

Виклад основного матеріалу. Готовність до школи – це певний рівень розвитку розумової діяльності, пізнавальних інтересів, готовності до довільної регуляції пізнавальної діяльності і до соціальної позиції школяра [2, с. 25].

Базовий компонент дошкільної освіти є Державним стандартом дошкільної освіти України, у якому широко висвітлено завдання, які допоможуть дитині швидко адаптуватися до нового соціального статусу – школяра та сформувати психологічну готовність до систематичного навчання у школі [1, с.4].

У Державній національній програмі «Освіта» («Україна XXI століття») Законах України «Про освіту», «Про дошкільну освіту» яскраво виражено завдання, як забезпечення соціальної адаптації та готовності дитини продовжувати освіту в школі.

Під готовністю до школи розуміється шкільна та соціальна зрілість дитини. Шкільна зрілість визначається соціальною, психологічною та фізичною готовністю дитини до школи.

Питання виховання позитивного ставлення дитини до школи широко розглядалося у вітчизняній педагогіці (Д.Б. Ельконін, К. Ушинський, С. Русова, Н. Лубенець, Є. Тихєєвої, Л.І. Божович, Л.А. Венгер, В. Сухомлинський, О.В. Запорожець, Н.О. Головань та інші).

Проблему готовності дитини до школи розглядали у своїх працях такі зарубіжні науковці, як Й.Г. Песталоцці, Я.-А. Коменський, Ж.Ж. Руссо, Ж. Піаже, А. Анастасі, К. Шванцер, В. Грібель та ін.

Готовність до навчання у школі є інтегративною характеристикою психічного розвитку дитини, яка охоплює компоненти, що забезпечують її успішну адаптацію до умов і вимог школи. Цей феномен постає як загальна і спеціальна готовність до навчання у школі, в якій розкриваються рівні розвитку тих психологічних якостей, що найбільше сприяють нормальному входженню у шкільне життя, формуванню навчальної діяльності [3, с.429].

Рівень готовності дитини старшого дошкільного віку до школи можна розкрити за такими компонентами: когнітивний, мотиваційний, емоційно-ціннісний, діяльнісно-поведінковий.

Під когнітивним компонентом ми розуміємо інтерес дитини до школи, вміння дітей застосовувати засвоєні знання, усвідомлення дітьми необхідності здобувати знання та їх практичне значення. Мотиваційний компонент – це бажання вчитися, ставлення до школи та навчання як до відповідальної діяльності, наявність пізнавальної активності. Емоційно-ціннісний відкриває емоційний стан дитини (любов до школи та ближніх, здатність керувати своїми емоціями, вірна оцінка своїм вчинкам). Під діяльнісно-поведінковим компонентом ми розуміємо готовність до праці та виконання доручень та взяття участі у заходах школи.

Процес виховання позитивного ставлення до школи у дітей старшого дошкільного віку здійснюється в різних формах за допомогою різноманітних методів, прийомів виховних засобів.

Метод виховання – взаємопов'язана діяльність вихователя і вихованців, батьків і дітей та вчителя і вихованців спрямованої на формування у дітей позитивного ставлення до навчання у школі.

Вибір методів виховання позитивного ставлення до школи у дітей старшого дошкільного віку багато в чому залежить від віку дітей та їх життєвого досвіду.

Методами виховання позитивного ставлення до школи є бесіда (бесіди про школу, вчинки дітей у школі, як потрібно себе поводити у школі), приклад (співробітництво і співтворчість вихователя з дитиною та її батьками), заохочення (створення для дитини емоційного комфорту у групі, родині), доручення, змагання та опитування.

Форми виховання позитивного ставлення до школи у дітей старшого дошкільного віку:

групові форми виховної роботи (гурток художньої самодіяльності, знайомство зі школою за допомогою екскурсій до школи);

індивідуальні форми виховної роботи (читання казок про школу, малювання ілюстрацій на шкільну тематику та перегляд відео про школу);

масові форми виховної роботи(ранки-зустрічі з школярами, вікторини з вчителями).

Всі методи та форми взаємопов'язані, не один із них не може цілкомити подіяти на виховання у дітей старшого дошкільного віку позитивного ставлення до школи, яким би досконалим він не був.

Висновки. Надходження дитини до школи є переломним моментом у його житті. Одні діти готові хочуть іти до школи, і швидко адаптуються до нових умов, а для інших дітей це складно, вони не мають бажання іти до школи. Тому потрібно у дітей формувати позитивне ставлення до школи.

Готовність до школи – це цілісна система взаємопов'язаних якостей, набір знань та вмінь, процес та результат становлення цілісної навчальної діяльності дитини та певний рівень розвитку її розумової діяльності, пізнавальних інтересів.

Структурними компонентами, які визначають рівень готовності дитини старшого дошкільного віку до школи є: когнітивний (інтерес дитини до школи, світоглядне уявлення про себе і своє найближче оточення), мотиваційний (бажання вчитися, ставлення до школи і навчання як до серйозної та відповідальної діяльності), емоційно-ціннісний (любов до школи, шанобливе ставлення до учнів, вчителів, близьких), діяльнісно-поведінковий (готовність виконувати доручення вчителя, участь у заходах школи).

Процес виховання позитивного ставлення до школи у дітей старшого дошкільного віку здійснюється в різних формах (індивідуальні, групові та масові) за допомогою різноманітних методів (метод контролю й аналізу ефективності виховання, метод стимулювання діяльності й поведінки, метод формування суспільної поведінки, методи формування свідомості).

Список використаних джерел:

1. Базовий компонент дошкільної освіти / Науковий керівник: А. М. Богуш. – К.: Видавництво, 2012. – 26 с.
2. Божович Л.И. Психологические вопросы готовности ребенка к школьному образованию: учеб. пособие / Л.И. Божович. – М: Книга, 1972. – 123 с.
3. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К.: «Академвидав», 2004. – 456 с.
4. Фадєєва Т. О. Наступність між дошкільним та початковим навчанням / Т. О. Фадєєва; Кіровоград. держ. пед. ун-т ім. В.Винниченка. - Кіровоград, 2002. - 226 с.

СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ «СОРОМ'ЯЗЛИВІСТЬ» І ОСОБЛИВОСТІ ЇЇ ПРОЯВУ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Актуальність дослідження. У контексті розвитку емоцій і почуттів людини розглядається така особливість розвитку як сором'язливість. Проблема сором'язливості і породжені з нею труднощі спілкування є актуальною психологічною проблемою для людей ХХІ століття. Все більше людей живе у великих містах, де людина на кожному кроці змушена вступати в контакт з незнайомими людьми. Розширилася сфера обслуговування, працівники якої зобов'язані вміти спілкуватися. Люди набагато більше стали домовлятися між собою.

Сором'язливість може розцінюватися як добровільне позбавлення себе свободи. Зазвичай, сором'язливість характеризується низькою самооцінкою. Навіть не враховуючи того, що сором'язливим людям під силу оцінити ряд деяких своїх якостей або здібностей, в основному вони надзвичайно самокритичні. Однією з причин низької самооцінки є надто високі вимоги до себе. Ці вимоги завжди не відповідають рівню, який сором'язливі індивіди самі вимагають від себе.

Таким чином, для успіху в сучасному світі людині необхідно практично освоїти мистецтво спілкування. Успіх представляється малоімовірним, якщо буде відсутній такий фактор особистісного розвитку, як власна активність особистості. Сором'язливій людині важко спілкуватися, але ще важче проявити свою активність і ініціативу.

Над проблемою сором'язливості працювали такі науковці: Д. Болдуїн, Ф. Зімбардо, К. Изард, Д. Б. Вотсон, В. Штерн. В Україні питання сором'язливості вивчали: А. А. Захаров, Є. І. Гаспарова, Ю. М. Орлов, Я. Корчак та ін. Дослідників сором'язливості цікавила її природа, причини, форма прояви й форми попередження негативних наслідків.

Мета статті: аналізувати поняття «сором'язливість» у науковій літературі, і особливості її прояву у дітей дошкільного віку.

Сором'язливість охоплює широке коло психологічних явищ – від сорому, який виникає в присутності інших людей до травмуючої тривожності, яка повністю порушує життя людини.

Ф. Зімбардо вважав, що сором'язливість – поняття розпливчате, чим більше ми його розглядаємо, тим більше видів сором'язливості знаходимо. Тому, перед тим як вирішити як боротися з сором'язливістю, нам потрібно детальніше дізнатися, що вона собою являє. У Оксфордському словнику англійської мови сором'язливість мала значення «легкий переляк». «Бути сором'язливим» означає бути людиною, з котрою «тяжко спілкуватися із-за його обережності, боязкості і недовірливості». Словник Уебстера визначає сором'язливість як стан «сорому в присутності інших людей» [1].

Діти з високою адаптивністю досить швидко засвоюють моделі поведінки, прийняті в суспільстві. Але далеко не кожна дитина має відповідні вроджені якості і може адаптуватися до важких психологічних умов сучасного мегаполісу. Сором'язливість - це досить поширене явище серед дітей і дорослих, яке загрожує багатьма проблемами. Сором'язливі діти часто занурені в себе, не рішучі, сором'язливі в спілкуванні з дорослими і однолітками, гостро переживають ситуації, коли опиняються в центрі уваги, характеризуються особливою підозрлістю і занепокоєнням, як правило, у них спостерігається високий рівень тривожності. Основні труднощі в спілкуванні сором'язливої дитини з іншими людьми лежать в сфері її ставлення до самої себе і ставлення до дитини інших

людей. Для того, щоб допомогти дитині подолати сором'язливість, потрібно набагато більше прикласти зусиль аніж для того, щоб запобігти її розвитку. Тому запобігання розвитку сором'язливості – є дуже важливим і спільним завданням, як для батьків, так і для педагогів. В практиці ми можемо побачити, що педагоги не завжди використовують індивідуальний підхід в роботі з сором'язливими дітьми дошкільного віку, не знають особливостей педагогічної взаємодії з даною категорією дітей.

Сором'язливість у дітей дошкільного віку - така внутрішня позиція дитини, коли дитині занадто важлива думка інших людей. Дитина стає надмірно чутливою до засудження людьми, котрі її оточують. Тому в дитини виникає бажання захистити себе від людей і ситуацій, які потенційно загрожують їй критикою з приводу зовнішності або поведінки. Як наслідок, дитина намагається триматися в тіні, уникати відносин, які можуть привернути зайву увагу до її особи.

Сором'язливі діти скромні, вважають за краще спокійні, тихі ігри. У взаємодії з однолітками проявляють мало ініціативи. У них мало друзів, вони не є лідерами в колективі.

Є. І.Гаспарова, Т. А. Рєпіна,Ю. М. Орлов, виділяють кілька передумов появи сором'язливості:

1. Біологічна (слабкість нервової системи, генетична схильність, наявність фізичного дефекту - затримка фізичного розвитку, відхилення його від норми: хронічна хвороба);

2.Соціально-обумовленні (неприйняття дітей батьками, неблагополучна сім'я, неправильний тип виховання) [3].

Частина педагогів вважає, що сором'язливість генетично обумовлена. Уже в перші тижні життя діти емоційно відрізняються один від одного: деякі більше плачуть, більш схильні до змін настрою. Крім всього цього, дітям спочатку властиво відрізнятись за темпераментом і необхідності контактів. Пізніше ці особливості можуть прорости і перетворитися в стійкі моделі поведінки. Діти з надзвичайно чутливою нервовою системою все приймають близько до серця. Відповідно виробляється надзвичайно обережний підхід до всього і постійна готовність відступити [2].

Основні причини виникнення сором'язливості :

Існує багато причин, якими обумовлено виникнення сором'язливості, так само існує багато конкретних обставин, які викликають сором як реакцію на конкретну ситуацію.

Люди, які викликають сором'язливість: незнайомі; авторитетні особистості (через свої знання); представники протилежної статі; родичі та іноземці; люди старшого віку; друзі; батьки; брати і сестри (найбільш рідко). Також однією із головних причин сором'язливості є спілкування з незнайомими людьми. Коли перший досвід спілкування є невдалим, то у подальшому, дитина розуміє, що зустріч з незнайомцем завжди викликає сором'язливі почуття.

Найчастіше сором'язливість у дітей дошкільного віку викликають люди, які певними параметрами відрізняються від них, мають владу, контролюють потік необхідних ресурсів. Або ж це люди, настільки близькі, що можуть дозволити собі критику на їхню адресу.

Обставини, які викликають сором'язливість:

- знаходження в центрі уваги великої групи людей , наприклад виступ на ранку;
- більш низький статус, ніж в оточуючих;
- ситуації, які вимагають впевненості в собі;
- нові обставини;
- ситуації , що вимагають оцінки;
- перебування наодинці з особою протилежної статі, та ін..

Сором'язливі діти завжди сильно хвилюються, коли їх змушують виконувати якісь дії в незнайомих обставинах, де мають місце критичні висловлювання інших людей, які надмірно вимогливі і впливові.

Ознаки сором'язливої дитини:

- в новому місці буквально чіпляється за мамину спідницю і, незважаючи на вмовляння, не йде грати з іншими дітьми;

- соромиться бути в центрі уваги, соромиться тих, хто старше, та й просто незнайомців, словом, соромитися може з багатьох, часто навіть несподіваних приводів. Для таких дітей публічно виступити, станцювати, спілкуватись з незнайомцем - це цілий подвиг.

На фізіологічному і психологічному рівнях сором'язлива поведінка проявляється наступним чином:

- частішає пульс;

- сильно б'ється серце;

- виступає піт;

- в животі «щось завмирає»;

- дитина блідне або навпаки червоніє;

- рухи стають незграбними - мова - тиха, невиразна.

Висновки: сором'язливість - це досить поширене явище серед дітей і дорослих, яке загрожує багатьма проблемами. Але цього явища можна позбутися, якщо звертати увагу на сором'язливість та уникати причин виникнення цього явища з дошкільного віку [4].

Список використаних джерел:

1. Гаспарова Є. Сором'язлива дитина // Дошкільне виховання. - 1989, - №3. - С. 71 – 78.
2. Галигузова Л. Н. Психологический анализ феномена детской застенчивости / Л. Н. Галигузова // Вопросы психологии. – 2000. – № 5. – С. 17–28.
3. Зимбардо Ф. Застенчивость (что это такое и как с ней справиться) / Филипп Зимбардо. – СПб. : Питер Пресс, 1996. – 16-17 с.
4. Немов Р. С. Психология / Р. С. Немов. – Кн. 1. – М. : Туманит, изд. центр ВЛАДОС, 1997. – 668 с.

РОЗДІЛ II. НАУКОВІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ВАЛЕОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ У СУЧАСНИХ ЗДО

Березовчук Антоніна,
студентка 24 групи ННІ педагогіки
Житомирського державного університету імені Івана Франка,
науковий керівник: доцент Максимова О.О.

ТОЧКОВИЙ МАСАЖ ЯК ЗАСІБ ОЗДОРОВЛЕННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Дитячий точковий масаж є одним з методів роботи з фізичного, психічного і соціального оздоровлення дітей. Бажання батьків і педагогів бачити дітей здоровими і фізично міцними актуально завжди. Але зараз, коли діти ведуть малорухомий спосіб життя, проблема зміцнення здоров'я посилюється. Точковий масаж - прекрасний спосіб розслабити м'язи і позбутися від нервово-емоційної напруги в ігровій формі.

Історія точкового масажу, як і історія інших його видів, йде корінням в глибоку старовину. Існує безліч версій виникнення точкового масажу, достовірність яких до цих пір не доведена. Особливо великий інтерес до масажу виник кілька десятиліть тому. Поглиблене теоретичне та клінічне його вивчення провели І.М. Асадчих, В.І. Дубровський, А.В. Сироткіна, Г.Р. Ткачова та ін. Таким чином, масаж, виникнувши поряд з іншими видами народної медицини в незапам'ятні часи, і до сьогоднішнього дня не втратив своєї цінності. Секрет довголіття масажу в простоті, та доступності.

Метою нашої статті є висвітлення впливу точкового масажу на організм дитини та обґрунтування ефективності застосування методики масажу в дитячому віці.

Точковий масаж – один з найдавніших методів лікування. Це дуже корисна та важлива процедура, адже завдяки впливу на певні точки тіла можна змінити стан здоров'я дитини та запобігти розвитку багатьох захворювань, зміцнити імунітет. На сьогодні точковий масаж для дітей набуває великої популярності.

Точковий масаж – це вплив на певні точки одним або декількома пальцями. При цьому відбувається подразнення ділянок шкіри, на яких розташовується велика кількість біологічно активних точок.

Точковий масаж підвищує опірність організму. Зміцнює захисні сили організму щодо захворювань дихальних шляхів. Часте виконання точкового масажу підвищує стійкість організму до холоду, вірусів та мікробів.

Точковий масаж також сприяє загартовуванню організму. Такий масаж є дуже корисним дітям дошкільного віку. Правильне і систематичне його виконання знижує захворюваність на хвороби дихальних шляхів.

Розглянемо основні умови проведення самомасажу:

- під час масажу не можна застосовувати надмірну силу;
- рухи мають бути плавними, ніжними;
- необхідно рухатися у напрямку від периферії до центру, тобто від кистей рук до плеча;
- слід починати з погладження, потім переходити до розтирання тіла.

Масаж виконується зранку або ввечері – не пізніше ніж за 1,5 години до сну. Повторення масажу можна проводити через 45 хвилин після пробудження від сну. Тривалість процедури – 3-5 хв.; вплив на одну точку має бути 10-15 с.

Точковий масаж проводиться великим і вказівним пальцями, якими натискають та роблять кругові рухи на точки, відповідальні за стан тих чи інших органів і систем організму. Тривалість його 2-3 хвилини, це добре сприймається

дитиною. Основні точки знаходяться на долонях і стопах людини, лопатках та плечах, стегнах, колінах.

Для проведення точкового масажу необхідні лише умілі руки. Ця технологія не вимагає додаткового устаткування і дорогих приладів.

Нижче наведено перелік розташування біологічно активних точок (БАТ) і очікуваний результат точкового масажу:

1. Між бровами в місці виходу трійникового нерва (парна БАТ). Поліпшується кровообіг та постачання лобних відділів мозку і нервових клітин очних яблук.

2. Біля верхнього кінця виїмки крила носа (парна БАТ). Поліпшується кровообіг порожнини носа та під слизовою оболонкою гайморових пазух.

3. Під носовою перегородкою – це так звана точка «швидкої допомоги» її масажують у разі зомління.

4. На жувальних м'язах (парна БАТ). Контролюється хімічний склад крові; виникає позитивний ефект під час захворювань горла, вух, язика, органів дихання.

5. Під мочками вушних раковин (парна БАТ). Виникає позитивний лікувальний ефект при захворюваннях вух. Ця точка має зв'язок з ділянкою верхнього шийного симпатичного вузла, що бере участь у регуляції кровопостачання органів черевної порожнини.

6. Під потиличним бугром, трохи вище від межі росту волосся (непарна БАТ) У разі головного болю досягається позитивний ефект, також знижується біль у шийній ділянці, при остеохондрозі.

7. Під грудними залозами (парна БАТ). Допомагає при кашлі, плевриті, при захворюваннях печінки, та кишечника.

8. У ділянці верхньої та середньої третин грудини (непарна БАТ). Зміцнюється імунна система організму, поліпшується кровопостачання органів та систем органів.

9. На зап'ястках (парна БАТ). Коловими рухами розтирати по зовнішній та внутрішній поверхнях зап'ястка. Такий масаж корисний при тонзиліті, ангіні, та поганому апетиті (внутрішня поверхня); при гіпертонії, ревматизмі (зовнішня поверхня).

10. На пальцях рук (трьома пальцями здавити нігтьову фалангу пальця і переміщуватися, ніби надягаючи перстень.) БАТ великого пальця має зв'язок з ЦНС. Лікувальний ефект досягається в разі судом пальців, при великому потовиділенні. БАТ другого пальця пов'язана зі шлунком. БАТ середнього пальця має зв'язок з кишечником, хребтом. БАТ безіменного пальця пов'язана з печінкою. БАТ мізинця має зв'язки із серцем. Масаж мізинця знімає напад тахікардії.

Є певні протипоказання до проведення точкового масажу. Так, точковий масаж не можна робити при таких захворюваннях:

- будь-які новоутворення – доброякісні чи злоякісні;
- виразка дванадцятипалої кишки і шлунку;
- туберкульоз;
- хвороби систем кровотворення;
- значні порушення в роботі внутрішніх органів;
- психічні захворювання;

Точковий масаж не роблять дітям до досягнення одного року і літнім людям. Сеанси не повинні проводитися на голодний шлунок.

Наведемо приклад проведення самомасажу голови з дітьми. Самомасаж необхідно виконувати в ігровій формі, імітуючи роботу скульптора. Дітей саджають на стільці і вчать «ліпити красиве обличчя»:

1. Діти проводять погладження чола, щік, крил носа від центру до скронь.

2. Вказівними пальчиками натискають на перенісся і на точки над бровами з обертальними рухами за годинниковою стрілкою, а потім проти неї по 5 разів.

3. Далі проводять по бровам і «ліплять» щипками брови у напрямку до скронь.

4. Середніми пальчиками погладжують під очима, від зовнішнього куточка до внутрішнього. Роблять акцент на точку на зовнішньому куточку і в центрі очниці, і легко проводять по верхній повіці у напрямку до зовнішнього куточка очей, очі при цьому закриті.

5. Середнім чи вказівним пальчиками легко натискають на крила носа, проводять їх по перенісці в бік носових пазух, пощипують себе за кінчик носа. Цим задіюються передні і середні частки гіпофіза, гайморових порожнин, слизові оболонки носа, поліпшують в них кровообіг.

Виконуючи такий комплекс самомасажу, можна використовувати наступні слова:

«Крила носа розітри – раз, два, три!

І під носом ти утри – раз, два, три!

Брови треба розчесати – раз, два, три, чотири, п'ять!

Піт із лоба треба вбрати – раз, два, раз, два!

Шпилькою волосся збери – раз, два, три!

Ззаду гудзик знайди, застебни – раз, два, три! «

Отже, точковий масаж вигідно відрізняється від інших відносно простим проведенням, фізіологічністю, малою зоною впливу, можливістю застосування як в долікарській практиці, так і під час лікування. Незважаючи на це, при застосуванні точкового масажу враховуються всі основні положення та вимоги сучасної медицини. Застосовувати точковий масаж бажано лише за відсутності абсолютних протипоказань і після консультації з лікарем.

Цей вид масажу корисний всім, а особливо тим, у кого спостерігається загальна слабкість, відсутність апетиту, швидка стомлюваність, поганий колір обличчя, порушення нормальної роботи шлунка або кишківника, кому треба поліпшити самопочуття, зняти втому, подолати розлади сну, нормалізувати функції внутрішніх органів, розвинути витривалість.

Список використанх джерел:

1. Бірюков А. А. Самомасаж для всіх і кожного. - М. Фис, 1987. - 96 с.
2. Пензулаева Л. И. Оздоровительная гимнастика для детей дошкольного возраста М.: 2004. – 68 с.
3. Точковий масаж: принципи і важливі аспекти – точковий масаж Шіатсу акупунктура. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://megasite.in.ua/12499-tochkovijj-masazh-principi-i-vazhlivi-aspekti-tochkovijj-masazh-shiatsu-akkkupunktura.html>
4. Лікування в домашніх умовах. Точковий масаж для дітей [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://likuvan.in.ua/tochkovijj-masazh-dlya-ditej.html>

Білик Анастасія,
студентка 24 групи ННІ педагогіки
Житомирського державного університету імені Івана Франка,
науковий керівник: доцент Максимова О.О.

ВПЛИВ КАЗКОТЕРАПІЇ НА ОРГАНІЗМ ДИТИНИ

Наші предки, займаючись вихованням дітей, розповідали їм цікаві історії. Не кваплячись покарати винну дитину, вони вели розповідь, з якої ставав ясним сенс вчинку, а багато звичаїв охороняли малюків від напастей, вчили їх життя. Сьогодні, спираючись на віковий педагогічний досвід, ми говоримо, що подібні історії були не чим іншим, як основою казкотерапії. Термін «казкотерапія» у педагогів і психологів має позитивне забарвлення, мабуть, тому, що є найдавнішим методом виховання і навчання. І, кажучи сьогодні про застосування казок, в першу чергу, розуміють під цим способи передачі знань

про духовний світ і соціальну реалізацію людини, виховну систему, близьку природі людини.

На жаль, сьогодні діти виховуються не стільки на народних казках, скільки на мультфільмах. Дитячі психологи вважають це великим упущенням батьків у справі виховання дітей. Багато малюків не чули ні про Колобка, ні про Червону Шапочку, ні про Ріпку, і дуже шкода. Тому що діти, яким читають казки, швидше починають говорити, і не просто видають набір слів, а виражаються цілими реченнями на гарній літературній мові. Дуже багатьом дітям батьки не читають казки.

Казкотерапія - найбільш дитячий метод. Через сприйняття казок ми виховуємо дитину, розвиваємо її внутрішній світ, лікуємо душу, даємо знання про закони життя і способи прояву творчої сили та кмітливості.

Питання впливу казкотерапії на організм дітей дошкільного віку є досить актуальним. Над цим питанням працювали І. С. Кон, В. Я. Проп, Є.Т. Соколова, К.Г. Юнг та інші дослідники.

Актуальність даної статті пов'язана з тим, що сьогодні стали забуватися найбільш ефективні і перевірені способи і засоби оздоровлення дітей. Казки є одним з найдавніших засобів морального, етичного виховання, а також формують поведінкові стереотипи майбутніх членів дорослого суспільства.

Метою нашої статі є розгляд застосування казки з метою оздоровлення дітей дошкільного віку.

Казкотерапія – це створення особливої казкової атмосфери, яка робить мрію дійсністю, огортає все навколо передчуттям дива, а головне – надає малюку почуття впевненості і захищеності. В дошкільному віці сприйняття казки стає специфічною діяльністю дитини, що володіє неймовірно привабливою силою, що дозволяє їй вільно мріяти і фантазувати. При цьому казка для дитини - не тільки вигадка і фантазія. Це ще й особлива реальність, яка дозволяє розсувати рамки звичайного життя, стикатися зі складними явищами і почуттями, і в доступній для розуміння дитини казковій формі осягати дорослий світ почуттів і переживань.

Діти стикаються з якимись проблемами, приходять до дорослих, але частіше за все способи, які пропонують дорослі, для них не підходять. Тоді вони приходять до висновку, що батьки їм допомогти не можуть. І тут на допомогу може прийти казкотерапія. Це ті ж самі казки, тільки орієнтовані на будь-яку проблему. Це розповідь про певні ситуації, в які часто потрапляє дитина, також у її описуються почуття, що виникають у дитини, які можуть бути пов'язані з абсолютно різними подіями життя.

Казкотерапія добре долає у дітей високий рівень тривожності, різноманітні страхи, агресивність, адаптує до різних дитячих колективів. Казкотерапію можна використовувати у роботі з агресивними дітьми, невпевненими, сором'язливими, брехливими, а також у випадках різного роду психосоматичних захворювань. Процес казкотерапії дозволяє дитині усвідомити та проаналізувати свої проблеми, побачити шляхи їх вирішення. Казка близька дитині за світовідчуттям, адже у неї емоційно-чуттєве сприйняття світу. Їй ще не зрозуміла логіка дорослих міркувань. А казка і не вчить безпосередньо. У ній є тільки чарівні образи, якими дитина насолоджується, визначаючи свої симпатії.

Казки дозволяють дитині піти від нудьги повсякденного життя, відчутти незвідане, пережити емоційний стрес.

Казкотерапія сприяє:

- розвитку творчого мислення дитини;
- вдосконаленню вербальної мови;
- розвитку фантазії, уяви;
- розвитку здатності до глибокого образного мислення;

- розвитку вміння слухати;
- активності;
- самостійності;
- емоційності;
- творчості.

Правила проведення казкотерапії. Розглянемо їх:

Найзручніше місце для проведення казкотерапії – окреме, невелике за розмірами, добре освітлене приміщення (кімната казки, психологічного розвантаження тощо).

1. Проводяться заняття по можливості раз на тиждень. У молодшій і середній групі ЗДО тривалість казкотерапії – 15-20 хв., у старшій групі ЗДО– 25-30 хв.

2. Перед тим, як добирати практичний матеріал, потрібно чітко визначити мету, тему та казковий твір, що стане основою заняття.

3. Читати або розповідати казку слід виразно, загострюючи увагу дитини на головній сюжетній лінії твору.

4. Під час бесіди за сюжетом казки слід заохочувати дитину до висловлювання своїх думок щодо твору, спонукати давати відповіді на запитання.

5. Для закріплення емоційного стану дитини під час заняття доречно використовувати музичний супровід, ілюстрації та репродукції, що відповідають темі заходу.

Переваги казкотерапії:

Терапевтична казка відрізняється від звичайної тим, що вона складена спеціально з урахуванням особливостей конкретної дитини. Її персонажі переживають ті ж емоції, борються з тими ж страхами, комплексами, що й малюк.

Дитина порівнює себе з персонажем, аналізує його поведінку (таким чином вдаючись і до самоаналізу) і на його прикладі вчиться долати труднощі різного характеру у реальному житті. Казка розвиває уяву дитини, розширює її світогляд. Слухаючи і аналізуючи казки в дитинстві, людина поповнює у підсвідомості банк життєвих ситуацій, що за необхідності може бути активізований.

Терапевтична казка створює особливий з'язок між дитиною і дорослим, що ґрунтується на довірі та впевненості. У процесі казкотерапії негативні персонажі (що є втіленням дитячих страхів та комплексів) перетворюються на позитивні.

Працювати з казкою можна наступними способами:

1. Малювання за мотивами казки. Кожна дитина обирає і малює фрагмент казки, який хоче зобразити, героя, який найбільше сподобався.

2. Обговорення поведінки і мотивів дій персонажа з дітьми, виявлення страхів у дитини.

3. Програвання епізодів казки. Між дітьми розподіляють ролі (персонажів-звірят і персонажів-страхів) з урахуванням емоційного стану дітей та попередніх малюнків. Якщо дитина боїться і відмовляється, примушувати не потрібно, хай буде гладачем.

4. Використання казки як притчі. У цьому випадку казка має стати моделлю поведінки.

Закріплення ефекту казки відбувається тоді, коли батьки розпитують дітей, яку казку чули, хто з персонажів сподобався і чому.

Отже, казкотерапія має позитивний вплив на організм дитини, а саме: сприяє розвитку творчого мислення, вдосконаленню вербальної мови, розвитку фантазії, уяви, розвитку вміння слухати, активності, самостійності, емоційності, творчості. Правильне її використання допоможе зберегти і підтримати здоров'я дітей.

Список використаних джерел::

1. Дубинська О. Казкотерапія як засіб розвитку творчих здібностей дошкільників / О. Дубинська // Психолог дошкілля. – 2014. – №10. – С. 12-13

2. Музичук О.О. Казка як засіб розвитку особистісних цінностей молодших школярів // Проблеми сучасної психології. – 2012. – №17.
3. Румянцева Т. Н. Казкотерапія як один з психолого-педагогічних підходів по формуванню основ етичної поведінки дошкільника / Т. Н. Румянцева. // Дитство. Отрочество. Юность. – 2009. – № 3/4. – С. 64–104
4. Соколов Д. Казки і казкотерапія. / Д. Соколов – М. : Класс, 1999. – 288 с.

Білоцька Аліна,
студентка 24 групи ННІ педагогіки
Житомирського державного університету імені Івана Франка,
науковий керівник: доцент Максимова О.О.

РУХЛИВІ ТА СПОРТИВНІ ІГРИ У ЖИТТІ ДОШКІЛЬНИКІВ

Гра посідає чільне місце в системі фізичного, морального, трудового та естетичного виховання дошкільнят. Вона активізує дитину, сприяє підвищенню її життєвого тону, задовольняє особисті інтереси та соціальні потреби. Враховуючи неocenену роль гри у житті дошкільника, необхідно детально розглянути це питання. Наголосимо, що завдання і зміст ігрової діяльності визначаються Базовим компонентом дошкільної освіти в Україні (сфера «Культура», субсфера «Світ гри»), чинними програмами розвитку, навчання та виховання дітей дошкільного віку «Малятко», «Дитина», «Українське дошкільня», «Дитина в дошкільні роки», «Зернятко». Успішне вирішення завдань фізичного виховання дітей дошкільного віку залежить від поєднання різноманітних засобів, які розподіляються на види: фізичні вправи, гігієнічні фактори та рухливі ігри, які важливим засобом фізичного виховання.

Дані досліджень (Е. Адашкявичене, Е. Вільчковський, М. Голощокіна, Н. Денисенко, О. Курок, Т. Осокіна, Ю. Портних та ін.), а також практика свідчать про те, що інтерес до рухливих і спортивних ігор у дітей виникає дуже рано. Діти дошкільного віку вже опановують елементи ігор спортивного характеру: бадмінтон, городки, настільний теніс, баскетбол, хокей, футбол.

Мета нашої статті – висвітлити вплив рухливих та спортивних ігор на розвиток дітей дошкільного віку.

Рухливі ігри — це важливий засіб усебічного виховання дітей дошкільного віку. Правильно дібрані ігри сприяють гармонійному розвитку організму дошкільників. Різноманітні рухи та ігрові дії дітей ефективно впливають на діяльність серцево-судинної, дихальної та інших систем організму, збуджують апетит і сприяють міцному сну. Рухливі ігри задовольняють потребу організму дитини в русі, сприяють збагаченню її рухового досвіду. За допомогою ігор у дошкільнят закріплюються та вдосконалюються різноманітні вміння і навички з основних рухів (ходьби, бігу, стрибків, рівноваги); розвиваються такі важливі фізичні якості, як швидкість, спритність, витривалість.

Значний вплив мають рухливі ігри на виховання морально-вольових якостей. У колективних іграх у дітей формується поняття про норми громадської поведінки, виробляються організаційні навички, виховуються стійкість, сильна воля, витримка. Спільний інтерес, викликаний грою, об'єднує дітей у дружній колектив.

Рухливі ігри також впливають на розумовий розвиток дітей, допомагаючи уточнити уявлення про навколишній світ, різні явища природи тощо. Виконуючи різні ролі, імітуючи дії тварин, птахів, комах, діти на практиці з'ясовують здобуті знання про життя, способи пересування живих об'єктів [1].

Спортивні ігри - це найвищий рівень рухливих ігор. Вони відрізняються єдиними правилами, що визначають склад учасників, розміри і розмітку майданчика, тривалість гри, обладнання та інвентар та ін., що дозволяє проводити змагання різного масштабу. Змагання зі спортивних ігор носять характер

спортивної боротьби і вимагають від учасників великого фізичного напруження і вольових зусиль.

За останні десять років у дошкільних навчальних закладах значно підвищився інтерес до спортивних ігор (баскетбол, волейбол, теніс, бадмінтон, городки та ін.). У цих іграх, які майже завжди проводяться на свіжому повітрі, застосовуються різноманітні рухи та рухові дії. Діти виконують велику кількість стрибків, метань, ударів по м'ячу, що позитивно впливає на ріст та розвиток організму [5].

Спортивні ігри різняться складною та точною технікою, в якій проявляються високі фізичні можливості спортсменів, чого немає в дітей дошкільного віку. Все більшого визнання зараз отримує дитячий боулінг. Для проведення спортивних ігор потрібен мінімум обладнання. Але в той же час в цих іграх суворі правила, обмежений час і кількість гравців. Для позитивного результату буде потрібно певна фізична підготовка, тренуваність, моральні якості дитини, вміння грати в колективі. Хлопці та дівчата вчаться отримувати радість перемоги, здобутої у нелегкій захоплюючій командній боротьбі.

За ступенем фізичного навантаження ігри бувають великої, середньої та малої рухливості. До ігор великої рухливості належать ті, у яких бере участь одночасно вся група дітей. Зміст цих ігор становлять інтенсивні рухи: стрибки, біг у поєднанні з метанням, подоланням перешкод (пролізання в обруч, перестрибування через кубики). Характер гри середньої рухливості відносно спокійніший (метання предметів у ціль, ходьба в поєднанні з іншими рухами: підлізання під дугу, переступання через предмети). Активно рухається лише частина учасників гри, а решта перебувають у статичному положенні й спостерігають за діями тих, хто грає [3].

Більшість рухливих ігор доступні й корисні дітям різних вікових груп. Перед тим, як обрати гру, слід визначити мету, урахувати вікові можливості дітей, їхні інтереси та фізичну підготовленість, час проведення, а також погодні умови. Залежно від підготовленості дітей правила можна спростити або ускладнити.

Визначаючи гру, слід ураховувати її місце в режимі дня і дотримуватися певної послідовності в діяльності дітей. На прогулянках, за годину до денного сну та після нього, проводяться ігри будь-якої рухливості. Враховується пора року і температура повітря. Особливої уваги потребує добирання ігор у холодну пору року і в несприятливу погоду. У цей час доцільніше проводити ігри з нескладними рухами (ходьбою, бігом). Улітку ігри зі швидким бігом і стрибками корисніше проводити на початку денної прогулянки або після полудня, коли знизиться температура повітря.

Під час пояснення гри дошкільнят слід розмістити так, щоб кожний добре бачив і чув вихователя. Найкраще розставити їх у те положення, з якого вони починатимуть гру. В іграх з шиккуванням у коло («Каравай», «Каруселі») вихователь стає разом з дітьми в коло. Якщо гра починається з руху врозтіч («Сонечко та дощик», «Ми веселі дошкільнята» та ін.), вихованців можна шикувати в шеренгу або зібрати їх біля себе в півколо, щоб усім було добре чути й видно вихователя.

Не рекомендується перед поясненням гри ставити дітей обличчям до сонця або іншого джерела світла, бо це впливає на зір і відвертає увагу.

Пояснювати правила гри треба виразно, дохідливо, конкретно, розкриваючи найголовніше. Довге, нечітке пояснення стомлює дітей, інтерес до гри в них зникає. В ході гри пояснення доповнюється деякими деталями [1].

Щоб вихованці, особливо другої молодшої та середньої груп, краще засвоїли гру, розповідь обов'язково супроводжують показом. Перш ніж розпочати нову гру, слід розучити з дітьми складні для них рухи. Наприклад, у грі «Снайпери» з метанням м'ячів у ціль діти спочатку повторюють кидок м'яча, а потім починають гру.

Правила гри пояснюють докладно в тому разі, коли вона проводиться вперше. Повторюючи гру, тільки нагадують основний зміст. Коли вводять ускладнення, роз'яснюють додаткові правила та способи виконання. Пояснивши гру у старших групах, вихователь перевіряє, чи всі діти зрозуміли її, ставить їм кілька запитань щодо її змісту і правил [3].

Важливий момент у проведенні гри — вибір одного або кількох ведучих. Їхні ролі можуть бути різні: наздогнати того, хто тікає; влучити м'ячем; відгадати за голосом, хто підходив, та ін. Виконання обов'язків ведучого має виховне значення: сприяє активності та формуванню організаторських навичок у вихованців. Бажано, щоб у ролі ведучого протягом року побували всі діти групи.

Наведемо приклади рухливих ігор, які подобаються дітям.

Гра “Сонечко і дощик”

Завдання: навчити дітей знаходити своє місце в грі, орієнтуватися в просторі, розвивати вміння виконувати дії за сигналом вихователя.

Опис: Діти сидять в залі на стільчиках. Стільчики – це їх «будинок». Після слів вихователя: «Яка гарна погода, йдіть гуляти!», хлопці встають і починають рухатися в довільному напрямку. Як тільки педагог скаже: «Дощ пішов, біжіть додому!», діти повинні прибігти до стільців і зайняти своє місце. Вихователь промовляє «Крап – крап – крап!». Поступово дощ вщухає і вихователь каже: «Ідіть гуляти. Дощ скінчився! «.

Гра “Горобчики і кіт”

Завдання: вчити дітей м'яко зістрибувати, згинаючи ноги в колінах, бігати, ухилятися від ведучого, тікати, знаходити своє місце.

Опис: На землі намальовані кола – «гніздечка». Діти – «горобці» сидять в своїх «гніздечках» на одному боці майданчика. На іншій стороні майданчика розташувалася «кіт». Як тільки «кіт» задрімає, «горобці» вилітають на дорогу, перелітають з місця на місце, шукають крихти, зернятка. «Кіт» прокидається, нявкає, біжить за горобчиками, які повинні полетіти в свої гнізда.

Отже, рухливі та спортивні ігри не тільки покращують здоров'я та розвивають організм дитини, але також є засобом для виховання характеру, впливають на поведінку дітей. Під час гри дитина вчиться підкорювати свої інтереси інтересам колективу, спільними зусиллями отримувати поставлені цілі. Для виховання дитини зміст, відображений у грі, має велике значення. Граючись, дитина глибоко переживає ті дії, які вона виконує.

Список використаних джерел:

1. Бистрицька В. Система «Ненасильне фізичне виховання» в дії / В. Бистрицька // Дитячий садок. – 2007. – № 4. – С. 18–19.
2. Кожухова Н.Н. Теория и методика физического воспитания детей дошкольного возраста : схемы и таблицы / Н.Н. Кожухова, Л.А. Рыжкова, М.М. Борисова. // М. : Гуманит. изд. Центр ВЛАДОС, 2003. - 192 с.
3. Фізичний розвиток дітей в умовах дошкільного навчального закладу / Методичні рекомендації МОНУ // Дошкільне виховання. - 2010. - № 9. - С. 9-14.
4. Лохвицька Л.О. До здоров'я дітей через освіту дорослих: технологія взаємодії ДНЗ з родинами. / Л. О. Лохвицька // Навч.-метод. посібн. – Тернопіль, 2012. – 176 с.

Бірська Тетяна,

студентка 24 групи ННІ педагогіки

Житомирського державного університету імені Івана Франка,

науковий керівник: доцент Максимова О.О.

СОЦІАЛЬНЕ ЗДОРОВ'Я ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Враховуючи актуальність проблеми здоров'я, національні програми «Освіта (Україна XXI)», «Діти України», Національна доктрина розвитку освіти та програма «Здоров'я нації» визначають найважливішими стратегічними завданнями всебічний розвиток дитини, становлення її духовного, психічного та фізичного

здоров'я, формування у дітей відповідального ставлення до нього як найвищої індивідуальної та суспільної цінності. Ці завдання знайшли відображення в Конституції України, Законах України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», Концепції національної безпеки України, у Базовому компоненті дошкільної освіти. Отже, передусім педагогічним загалом поставлено стратегічну мету – пошук шляхів удосконалення процесу збереження, зміцнення та формування здоров'я юного покоління в цілому і кожної особистості зокрема.

Соціальне здоров'я було предметом дослідження багатьох учених і розглядалося у кількох аспектах: філософському, медико-біологічному, соціально-педагогічному. Його вивчали зокрема М. Амосов, Е. Вайнер, В. Войтенко, І. Мурахов, Ю. Лісицин, В. Петленко та інші. Категорію здоров'я дослідники визначають як інтегровану якість повноцінного гармонійного людського буття в усіх його вимірах та аспектах.

Метою нашої статті є розкриття поняття «соціальне здоров'я», основних показників соціального здоров'я дитини, а також ознайомлення з поняттями «соціалізація», «адаптація» та «самооцінка».

Соціальне здоров'я - стан організму, що визначає здатність людини контактувати з соціумом.

Соціальне здоров'я складається під впливом батьків, друзів, коханих людей, дошкільників у ЗДО однокласників у школі, однокурсників у вузі, колег по роботі, сусідів по будинку і т.п.

Різниця між психічним і соціальним здоров'ям є умовною: психічні властивості і якості особистості не існують поза системою суспільних відносин. Людина - істота суспільна, соціум впливає на здоров'я особистості. Причому цей вплив може бути як позитивним, так і негативним. Недоліки виховання і несприятливі впливи навколишнього середовища можуть викликати деградацію особистості, в таких випадках зміниться її відношення до себе, до інших людей, до діяльності і спілкування.

Основні показники соціального здоров'я дитини:

- ✓ достатнє й урівноважене спілкування з однолітками та молодшими дітьми, з іншими людьми;
- ✓ старшими за віком і з різним соціальним статусом; швидка адаптація до фізичного й суспільного середовища;
- ✓ спрямованість на суспільно корисну справу.

Тобто соціальне здоров'я визначає здатність дитини контактувати з однолітками та дорослими в різних життєвих ситуаціях. Пріоритетом для соціально здорових дітей є нестресовий стиль життя.

Робота з проблеми розвитку у дітей дошкільного віку навичок спілкування з однолітками і дорослими ґрунтується на взаємодії всіх спеціалістів ЗДО.

Вітчизняні та зарубіжні вчені і практики вважають, що соціальне здоров'я індивідуума лише на 50% залежить від різних зовнішніх чинників. Зокрема таких:

- ✓ готовності батьків передати здоров'я своїй дитині у внутрішньоутробний період її розвитку, а потім формувати здоров'я малюка після народження;
- ✓ соціально-економічних, соціально-педагогічних, психологічних та побутових умов у суспільстві, сім'ї, в навчальному закладі, де перебуває дитина;
- ✓ екологічного середовища;
- ✓ «здоров'я» збережувального простору, в якому зрівноважуються вроджені адаптивні здатності дитини та змінне середовище;
- ✓ рівня компетенції дорослих щодо формування, збереження, зміцнення та відновлення здоров'я дітей.

Інші 50% здорового стану дитини залежать від того, як вона розуміє, що таке здоров'я і здоровий спосіб життя.

Компоненти соціального здоров'я. Це насамперед, моральність індивіда - сукупність морально-етичних якостей, ідеалів, ціннісних орієнтацій, які людина вважає для себе істинними і прийняла їх внутрішньо. У моральності людини відбивається переважно гуманістичний аспект здоров'я. Основоположник валеології І. І. Брехман виділяє моральність не просто як складову частину здоров'я, а розглядає її як основний аспект у «валеологічній структурі особистості».

Соціалізація - це процес безперервний, вона супроводжує людину на всіх його вікових етапах. Вона може йти як цілеспрямовано, тобто в процесі виховання і самовиховання, так і стихійно - під впливом факторів суспільного буття. Процес соціалізації розпочинається у дошкільному віці. Дитина – дошкільник відкрита світу, схильна до впливу, загострено сприймає навколишню дійсність, має стійкий інтерес до життя людей, природного та предметного світу. Успішна соціалізація передбачає ефективну адаптацію дитини до суспільства і в той же час - здатність протистояти йому в тих ситуаціях, коли це перешкоджає саморозвитку, самовизначенню, самореалізації. Порушення такої рівноваги веде до появи так званих жертв соціалізації - конформістів, які повністю ідентифікують себе з суспільством, або, навпаки, відокремленої, не адаптованої до суспільства людини.

Соціальна адаптація (від лат. adaptatio-приспосування) - здатність організму пристосовуватися до різних умов соціального середовища або життя (до умов трудової діяльності, до професійних вимог, взаємин у новому колективі, здатність долати психологічні бар'єри). Процес адаптації до нової обстановки прискорюється, якщо людина попередньо ознайомлений з майбутньою діяльністю, з новими людьми. Для успішної адаптації необхідно вчитися керувати своєю поведінкою в нових життєвих умовах. Основні прояви соціальної адаптації - взаємодія (в тому числі спілкування) людини з оточуючими людьми і його активність. Особливостями соціальної адаптації дітей старшого дошкільного віку є:

- ✓ усвідомлення дошкільника себе як суб'єктом діяльності;
- ✓ бажання бути включеним у нове оточення;
- ✓ орієнтація на суспільні функції людей, норми, сенс їхньої поведінки та діяльності;
- ✓ суб'єктивне ставлення до соціальних цінностей, розуміння своєї належності до дитячого колективу;
- ✓ прагнення до розширення соціальних контактів;
- ✓ прихильне ставлення до одних груп дітей та відмова від спілкування з іншими.

При формуванні психічного і соціального здоров'я, становленні самосвідомості дуже важливим є процес отримання уявлень про свої ідеали, цінності, мотиви поведінки, достоїнства і недоліки, тобто процес пізнання себе, самооцінка особистості та результатів своєї діяльності. Самооцінка - важливий регулятор поведінки, впливає на розвиток особистості та на ефективність діяльності.

Неадекватна, тобто завищена або занижена самооцінка, а також нестійка самооцінка деформує внутрішній світ особистості, перешкоджає психічному і соціальному здоров'ю. Іноді виникає розбіжність між самооцінкою і оцінкою з боку оточуючих. Якщо оцінка вище самооцінки, то розбіжність між ними може стати чинником, що стимулює розвиток особистості. Якщо ж самооцінка перевершує оцінки оточуючих, то така розбіжність може призвести до конфлікту (а тим самим і до порушення здоров'я). Висока адекватна, диференційована, обґрунтована самооцінка дозволяє легше засвоювати новий матеріал, впевнено братися за нову справу, активно висловлювати свою думку і критично сприймати досвід інших.

Отже, в статті ми розглянули поняття «соціальне здоров'я» та його компоненти. Дізналися про основні показники соціального здоров'я дитини. Розглянули поняття соціалізація, адаптація та їх особливості. Ознайомилися з

особливостями соціальної адаптації дітей старшого дошкільного віку. Розглянули такий важливий компонент соціального здоров'я як самооцінка, а також на що впливає завищена або занижена самооцінка.

Список використаних джерел:

1. Особливості формування соціального здоров'я – StudFiles [електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://studfiles.net/preview/5485096/page:3/>
2. Шляхи та засоби забезпечення соціального здоров'я дошкільника ... [електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://sites.google.com/.../slahi-ta-zasobi-zabezpecenna-socia...>
3. Поняття про соціальне здоров'я [електронний ресурс]. – Режим доступу: medu.pp.ua/valeologiya.../ponyatie-sotsialnom-zdorove.html
4. Особливості соціальної адаптації дітей дошкільного віку. ... [електронний ресурс]. – Режим доступу : www.ird.npu.edu.ua/files/ynchenko_2.pdf

Бортняк Ірина,
студентка 24 групи ННІ педагогіки
Житомирського державного університету імені Івана Франка,
науковий керівник: доцент Максимова О.О.

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ВІТАМІНОТЕРАПІЇ У ЗМІЦНЕННІ ЗДОРОВ'Я ДОШКІЛЬНИКА

Одним із основних завдань, визначених Законом України «Про дошкільну освіту», є збереження та зміцнення фізичного, психічного і духовного здоров'я дитини. У період дошкільного дитинства закладається фундамент здоров'я, формується життєво необхідні рухові навички, вміння, розвиваються важливі фізичні якості, що свідчить про необхідність правильного фізичного виховання, яке має сприяти оздоровленню і повноцінному розвитку дитини. Оскільки здоров'я дітей дошкільного віку погіршується та вимагає більш ретельної уваги з боку дорослих, метою фізичного виховання, крім навчання та виховання, більшою мірою повинно стати збереження та зміцнення здоров'я (фізичного, психічного, соціального та духовного) вихованців. Питання адекватного харчування й забезпечення поживними речовинами, вітамінами й мікроелементами є актуальною проблемою для дітей будь-якого віку та стану здоров'я. Особливо важливо це в періоди інтенсивного росту та розвитку дитини. Великий потенціал у збереженні здоров'я дошкільників закладений у здоров'язберігаючих технологіях – освітніх та оздоровчих, однією із яких є застосування вітамінотерапії у харчуванні дошкільників у ДНЗ.

Про визначальне значення процесу формування, збереження і зміцнення здоров'я дітей дошкільного віку неодноразово наголошено в працях вітчизняних вчених. Зокрема, Т. Андрющенко, Л. Лохвицька досліджували аспект формування в дітей ціннісного ставлення до власного здоров'я та особливості надання знань про основи здоров'я, починаючи з дошкільного віку. Проблемі збереження здоров'я, формуванню основ здорового способу життя, харчування, культури здоров'я дітей дошкільного віку приділяють увагу Є. Вільчковський, О. Дубогай та ін. Організаційні питання валеологічної освіти дошкільників висвітлено в роботах Г. Бельської, О. Богініч, М. Гончаренко, Л. Лохвицької, Л. Швайки та ін.

Метою статті є висвітлення особливостей застосування вітамінотерапії у зміцненні здоров'я дошкільника.

Використання здоров'язберігаючих освітніх та оздоровчих технологій у навчально-виховній та оздоровчій діяльності дітей-дошкільників сприяє не тільки їх розвитку, покращенню настрою, але й головне – зміцненню здоров'я, та привчання до здорового способу життя.

О. Богініч оздоровчі технології, які існують сьогодні, розподіляє наступним чином:

- інноваційні оздоровчі технології – гідроаеробіка, фітболгімнастика, дихальна, звукова, імунна, художня та пальчикова (вправи, ігри, картинки) гімнастики, психогімнастика (вправи, ігри, етюди, пантоміми) тощо;
- оздоровчі технології, що використовуються з профілактично-лікувальною метою – аромотерапія (ароматизація приміщення), фітотерапія (чаї, коктейлі), вітамінотерапія (вітамінізація страв) тощо;
- оздоровчі технології терапевтичного спрямування – кольоротерапія, казкотерапія, сміхотерапія, музична терапія, арттерапія, піскова терапія, ігрова терапія тощо [1].

Вітамінотерапія (від *вітаміни* і *терапія*) – це вживання *вітамінних препаратів* з лікувальною метою при деяких захворюваннях, а також за відсутності або нестачі вітамінів в організмі.

Вітаміни — це біологічно активні речовини різної хімічної структури і різних механізмів біохімічної дії, які беруть участь у процесах метаболізму і регуляції фізіологічних функцій організму. Слово «вітамін» походить від латинського *vita*, що означає життя. Деякі вітаміни синтезуються в людському організмі, інші поступають лише з їжею [5].

Для забезпечення дитячого організму особливо важливими є вітаміни А, Е, С, D та групи В (В1, В2, В6, В12, РР).

Вітамін D необхідний для нормального розвитку і росту кісток молодого організму. Він утворюється в шкірі під впливом дії сонячного проміння, а також вводиться в організм з їжею. Нестача вітаміну D може призвести до захворювання на рахіт. Хвороба ця починається з підвищеної пітливості, облісіння потилиці, занепокоєння. Пізніше в дитини, хворої на рахіт, з'являється викривлення кісток гомілки, грудної клітки, деформація кісток черепа. Діти, що страждають на цю хворобу, значно частіше, ніж здорові, хворіють на запалення легенів та інші недуги, які протікають тяжче, а процес одужання уповільнюється. Джерелом вітаміну D служить риб'ячий жир, вершкове масло, яєчний жовток, ікра, печінка тварин [4].

Вітамін Е активізує діяльність м'язів. Він міститься в рослинних оліях, молоці, яєчному жовтку.

Вітамін С. Нестача в організмі цього вітаміну призводить до хворобливого стану, який проявляється підвищеною стомлюваністю, кровоточивістю ясен та зниженим опором організму до захворювань. У великій кількості вітамін С (аскорбінова кислота) міститься в листяній зелені (качанна капуста, зелена цибуля, щавель, салат, смородина, кропива тощо) Багатими на цей вітамін є: шипшина, чорна смородина, суниця, пізні сорти яблук, мандарин, апельсин, лимон, грейпфрут. В овочах (картоплі, ріпі, помідорах, редисці тощо) вітаміну С міститься менше.

Вітаміни групи В (В1, В2, В6, В12, РР), важливі для нормального кровотворення та діяльності нервової системи, надходять до організму з борошном та борошняними продуктами, крупами, жовтками яєць, картоплею, квасолею, горохом, дріжджами, м'ясом. Значна кількість вітаміну В2 міститься також в молоці, молочних продуктах та житньому хлібі [6].

Вітамін А необхідний для здорового стану шкіри, а також для нормального зору. Джерелом вітаміну А служить печінка тварин, вершкове масло, вершки, сметана, сир, яєчні жовтки. Зелень і деякі плоди містять каротин, що в організмі перетворюється на вітамін А.

Насамперед це морква, помідори, обліпіха, зелена цибуля, шпинат, петрушка, кріп. Отже, більшість вітамінів належить до незамінних харчових речовин, життєво необхідних організму, які так потрібні організму.

Щоб забезпечити дитину необхідною кількістю вітамінів і мінеральних речовин, не забувайте включати в меню дитячого харчування свіжі овочі, ягоди та фрукти не тільки влітку, а й по можливості цілий рік. Не слід забувати про такі

продукти харчування, як зелень петрушки, кропу, щавель, кропиви. Раннім літом корисно готувати борщ зі щавлю, омлет з кропивою. Молоде зелене бадилля буряка та моркви можна використовувати для приготування супів, борщів [2].

Особливе значення має вміст у дитячому раціоні солей кальцію, фосфору та заліза. Ці мінеральні речовини містяться в молочних продуктах, м'ясі, рибі, яйцях, вівсяній крупі, овочах. Основними джерелами йоду є такі продукти: морська риба, морська капуста, яйця, зернові (крупі, особливо вівсяна), горох, молочнокислі продукти, горіхи (особливо кедрові).

В осінньо-зимовий період в їжі, як правило, кількість необхідних вітамінів знижена. Тому доцільно малютам давати дитячі вітаміни та вітамінні препарати, які продаються в аптеках. Правильно дібрати такий засіб, враховуючи індивідуальні особливості вашої дитини, допоможе вам кваліфікований лікар-педіатр [4].

Отже, вітамінотерапія в ЗДО досить ефективна та доцільна на сучасному етапі. Вона характеризується тривалою, комплексною, інтенсивною, оздоровчо-профілактичною роботою з корекційно – педагогічними заходами в умовах звичайного режиму. Правильно підібрана вітамінотерапія, може стати реальним резервом зміцнення здоров'я дітей, зниження захворювання і підвищення якості життя.

Список використаних джерел:

1. Богініч О. Л. Здоров'я та фізичний розвиток дитини : реалізація завдань освітньої лінії «Особистість дитини» / О. Л. Богініч // Дошкільне виховання. – 2012. – № 9. – С. 3-7.
2. Денисенко Н.Ф. Формування свідомого ставлення до здоров'я // Дошкільне виховання. – 2008. – № 9. – С.68-85.
3. Ладивір С. Не зашкодь і не прогай можливостей / Світлана Ладивір // Дошкільне виховання. – 2009. – № 3. – С. 3-5.
4. Лохвицька Л.В., Андрющенко Т.К. Дошкільникам про основи здоров'я: Навч.-метод. посіб. – Тернопіль: Мандрівець, 2007. – 176 с.
5. Неділько В. Стан здоров'я дошкільнят потребує поліпшення / Неділько В., Камінська Т., Руденко С. // Дошкільне виховання. – 2009. – № 11. – С. 5-6.

Гаєвська Тетяна,

студентка 24 групи ННІ педагогіки

Житомирського державного університету імені Івана Франка,

науковий керівник: доцент Максимова О.О.

ВПЛИВ ПАЛЬЧИКОВОЇ ГІМНАСТИКИ НА ВСЕБІЧНИЙ РОЗВИТОК ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Питання впливу пальчикової гімнастики на всебічний розвиток дітей дошкільного віку є досить актуальним, йому присвячено книги, підручники, статті. Зокрема, В.А. Сухомлинський писав, що витоки здібностей і обдарованості дітей – на кінчиках їхніх пальців. І.М. Сеченов відмічав, що рухи людини спадково не зумовлені, а виникають в процесі виховання і навчання. В роботах В.М. Бехтерева є висновки про те, що маніпуляції рук впливають на функціонування центральної нервової системи, розвиток мовлення. Дослідження М.М Кольцової показали, що кожен палець руки має своє представництво у корі великих півкуль головного мозку. Також над цим питанням працювали Н.М. Щелованов, Н.Л. Фуригин, М.П. Денисова, М.Ю. Кистяковська та Н.А. Бернштейн. Східні медики встановили, що масаж великого пальця підвищує функціональну активність головного мозку, масаж вказівного пальця позитивно впливає на стан шлунку, середнього - на кишечник, безіменного - на печінку і нирки, мізинця - на серце.

Зважаючи на актуальність проблеми, метою нашої статті є висвітлення впливу пальчикової гімнастики на всебічний розвиток дітей дошкільного віку.

Маленька дитина пізнає навколишній світ за допомогою тактильно-рухового сприйняття. У неї складаються перші враження про форму, величину предметів, їх розташування у просторі. Щоб навчити дитину говорити, необхідно не тільки

тренувати її артикуляційний апарат, а й розвивати дрібну моторику рук. Рівень розвитку дрібної моторики – один з показників готовності дитини до школи. Недостатній розвиток зорового сприймання, уваги та дрібної моторики призводить до виникнення негативного ставлення дитини до навчання. Тому роботу з розвитку дрібної моторики потрібно починати задовго до вступу в школу. Розпочинати роботу з розвитку моторики рекомендується з 2 місяців.

Дрібна моторика розвивається в процесі таких видів діяльності, як ліплення, нанизування намистинок, перебирання круп, зав'язування шнурків, застібання і розстібання гудзиків, викладання мозаїки та інше.

Великий вплив на розвиток дрібної моторики має пальчикова гімнастика (ігри з пальчиками), яка може супроводжуватися віршиком або розповіддю.

Розглянемо користь пальчикової гімнастики:

- виконання пальцями вправ призводить до збудження мовних центрів головного мозку і посилює діяльність мовних зон, що стимулює розвиток мови;
- під час ігор створюється позитивний емоційний фон, розвивається вміння наслідувати дорослих;
- дитина вчиться концентрувати свою увагу;
- розвивається пам'ять дитини, так як дитина вчиться запам'ятовувати певні положення рук і послідовність рухів;
- у малюка розвивається уява і фантазія;
- в результаті виконання вправ кисті рук і пальці набувають силу, хорошу рухливість і гнучкість, і саме це надалі полегшить оволодіння навичкою письма.

Деякі вчені стверджують, що заняття пальчиковою гімнастикою впливають навіть на почерк дитини.

Існують деякі правила для виконання пальчикових ігор: поступово ускладнювати завдання, навантаження потрібно дозувати, не рекомендується виконувати пальчикову гімнастику холодними руками, необхідно виключити всі відволікаючі фактори: сторонні розмови, телевізор, прибрати з кола зору іграшки.

Заняття пальчиковою гімнастикою у дитячому садку допомагають підготувати дитину до навчання в школі. Необхідно працювати з усіма пальцями на двох руках. Тому що права рука пов'язана з лівою півкулею головного мозку, а ліва – з правою. Чим більше вміють руки дитини, тим більш розвинутою особистістю вона буде.

Робота з розвитку дрібної моторики повинна проводитись регулярно, адже саме тоді буде досягнутий ефект від цих вправ. Завдання з розвитку рухів пальців рук повинні приносити дитині радість, не повинні викликати перевтомлення. Велике значення в цих іграх-вправах має текст. Він має бути веселим, доступним для дітей даного віку.

Гарним варіантом буде, якщо ви будете надягати дитині на пальчики різні ковпачки, або розмалюєте подушечки пальців, тим самим розвиваючи у дитини фантазію. Головне, щоб дітям подобалося, і вони отримували максимум користі, а заняття були для нас в радість, тому що гармонійний психологічний розвиток – насамперед.

Гімнастика для пальчиків поділяється на:

- пасивні вправи для пальців;
- активні вправи для пальців.

Пасивні пальчикові вправи рекомендується проводити як підготовчий етап розвитку дрібної моторики рук з дітьми, які мають низький рівень розвитку дрібної моторики. Далі слід переходити до вправ активної пальчикової гімнастики. Всі вправи слід проводити в ігровій формі.

Складність їх повинна визначатися дорослим в залежності від рівня розвитку дрібної моторики рук дитини.

До пасивних пальчикових вправ відносяться:

- масаж кистей рук;
- вправи з пальчиками, які виконує дитині дорослий.

До активних пальчикових вправ відносяться:

- ігри з предметами оточення;
- ігри з дрібними іграшками;
- шнурівки;
- пальчикові вправи без мовного супроводу;
- пальчикові вправи з мовними текстами;
- пальчикові ігри інсценівки;
- пальчиковий театр;
- тіньовий пальчиковий театр.

Наведемо приклад пальчикової гімнастики:

Вправа «Пальчики»

(Діти піднімають ліву руку долонею до себе. Правою рукою загинають пальці)

Цей пальчик хоче спати. *(Загинають мізинчик).*

А цей лежить у ліжку. *(Загинають безіменний пальчик).*

А цей вже трішечки послав. *(Загинають середній пальчик).*

А цей вже заснув. *(Загинають вказівний пальчик).*

А цей вже міцно-міцно спить. *(Загинають великий пальчик).*

Вправа «Хрущ»

Я - малий веселий хрущ,

Мене знає кожен кущ.

Маю я красиві вуса

І нічого не боюся.

(Стиснути кулачок. Вказівний палець і мізинець розвести в різні боки («вуса»). Ворушити вусами)

Нас оточує безліч предметів, які допомагають розвивати дрібну моторику рук. Озирніться навколо себе, і вам стануть у пригоді :

- різноманітні крупы,
- гудзики;
- корки від пластикових пляшок,
- мотузки,
- горіхи та шишки,
- намисто,
- сенсорні килимки,
- тісто та багато інших предметів, які ви знайдете у своїй оселі.

В наш час в мережі торгівлі дитячими іграшками з'явилось досить багато різноманітних ігор та іграшок, які сприяють розумовому розвитку дітей та розвивають їх дрібну моторику, такі як шнурівки та дрібні іграшки. Ці іграшки досить яскраві, і тому є цікавими для дітей. Їх можна використовувати під час організації роботи з розвитку дрібної моторики у дошкільників.

Театр тіней - це чудова гра, яка дає можливість не лише удосконалювати дрібну моторику рук, але й розвивати мовлення дитини, її творчі здібності. Цікавий він тим, що для нього не потрібно ніякого спеціального обладнання, крім рук, джерела світла та фантазії. Самим цікавим в театрі тіней є те, що можна погратися з дитиною спонтанно, без підготовки.

Отже, завдяки пальчиковій гімнастиці дитина всебічно розвивається, а саме: дитина оволодіває навичками дрібної моторики, відбувається розвиток мовлення, підвищується працездатність головного мозку, розвиваються психічні процеси, розвивається тактильна чутливість, а також знімається тривожність.

Список використаних джерел:

1. Іваніцька Т. Світ пальчикових ігор [Електронний ресурс] <http://osvitaberezne.rv.ua/attachments/article/510/Світ%20пальчикових%20ігор.pdf>
2. Большак О.М. Вплив пальчикової гімнастики на інтелектуальний розвиток дітей [Електронний ресурс] http://revolution.allbest.ru/pedagogics/00630991_0.html
3. Руцька К.О. Пальчикова гімнастика [Електронний ресурс] <https://dorobok.edu.vn.ua/article/view/320>

Гриб Аліна,

студентка 24 групи ННІ педагогіки
Житомирського державного університету імені Івана Франка,
науковий керівник: доцент Максимова О.О.

ЗНАЧЕННЯ ДИНАМІЧНИХ ПАУЗ ДЛЯ ЗДОРОВ'Я ДОШКІЛЬНИКА

Здоров'я дитини – це стан її повного фізичного, душевного та соціального благополуччя. Питання збереження та зміцнення здоров'я дитини належать до стратегічних завдань суспільства. Дані свідчать, що протягом періоду навчання збільшуються відхилення в стані здоров'я дітей, зростає кількість хронічних захворювань, погіршуються показники фізіологічного та психічного розвитку дітей.

Кожному педагогові відомо, що дитині властива природна потреба в рухах. У руховій діяльності, як самостійній, так і педагогічно керованій, дитина пізнає саму себе, розвиває своє тіло й пристосовується до умов довкілля. Систематичне проведення різноманітних заходів із фізичної культури забезпечує реалізацію потреби дитини в руховій діяльності.

Однією із таких форм є динамічні паузи, які проводяться між заняттями у ЗДО.

Мета статті – розкрити вплив динамічних пауз на організм дошкільника.

Фізичне здоров'я є головною умовою духовного і морального здоров'я дитини. У період дошкільного дитинства закладається фундамент здоров'я, формуються життєво необхідні рухові навички, вміння, розвиваються важливі фізичні якості, що свідчить про необхідність правильного фізичного виховання, яке має сприяти оздоровленню і повноцінному розвитку дитини.

Фізичний розвиток дитини пов'язаний також із режимом рухової активності, яка є біологічною потребою організму і може бути задоволена в процесі фізичного виховання [2].

Відомий французький лікар XVII ст. Тіссо стверджував, що “рухи за своєю дією можуть замінити будь-які ліки, однак усі лікувальні засоби світу не спроможні замінити дії руху”. В дошкільному віці рухова діяльність дитини є одним зі стимулів розвитку всіх функцій організму, вдосконалення резервних можливостей його фізіологічних систем. При аналізі рухової активності дошкільників О.Марковою виявлено, що тільки 40% дітей дотримуються оптимальних величин рухової активності. Вона відзначає що і у вчителів, і у батьків існує великий потенціал щодо збереження і покращення здоров'я дітей за рахунок збільшення рухової активності і, насамперед, завдяки введенню у режим дня вправ аеробної спрямованості і циклічного характеру.

Стан здоров'я дитини є передумовою її успіху в будь-якій діяльності, адже повноцінний фізичний розвиток забезпечує загальну високу працездатність організму. Рухова діяльність сприяє розвитку системи аналізаторів, активізує роботу органів чуття, прискорює розвиток мовлення, допомагає формуванню розумових дій. Дитина вправляється у пізнанні навколишнього світу, у неї розвиваються просторові уявлення, розширюється кругозір. Заняття фізичною культурою і спортом загартовують її волю, активізують емоційну сферу [1].

Правильна організація фізичного виховання дітей сприяє пробудженню у них інтересу до рухової активності взагалі, а також до конкретних видів фізичних вправ. Розвиток інтересу до рухів відбувається на основі життєвої потреби дитини бути сильною, сміливою, спритною.

Динамічні паузи – це інтегровані фізкультурні паузи (перерви) тривалістю 5-10 хв, пов'язані з тематикою навчально-виховного блоку та підтемою дня. Їх можна проводити у фізкультурній залі, в груповій кімнаті, на майданчику.

Динамічні вправи легко знімають не тільки напругу в м'язах, а й покращують психоемоційний стан і сприяють підвищенню інтелектуальних здібностей. Особливо відчутну користь динамічні рухи приносять тим, хто схильний до накопичення в собі негативних емоцій, хто не вміє вчасно розлучатися з ними без нервів, істерик і ризику для інших.

Динамічні вправи виводять з найважчої депресії і допомагають по-новому подивитися на навколишній світ. Люди, що багато рухаються, живуть виключно довго. А діти, які рухаються постійно - здоровіші. І притча «Все в твоїх руках» є гарним доказом того, що лише від нас залежить, чи буде наше життя щасливим, здоровим, яскравим та неповторним [5].

Динамічні паузи допомагають запобігти розумовій втомі, пов'язаній із активною розумовою діяльністю та тривалим сидінням.

У комплексі динамічних пауз доцільними є вправи з м'ячем, ходьба по колоді, стрибки через скакалку, вправи з підлізанням, лазінням, ковзанням, що сприяють розвитку м'язів тулуба, гнучкості та рухливості хребта. Динамічні паузи можуть бути комбінованими: складатися з комплексу загальнорозвивальних вправ та рухливих ігор. В кінці комплексу обов'язковими є вправи на розслаблення. У комплексах іноді використовують пантоміми, рухові шаради, при цьому діти фантазують, створюють певні образи.

Динамічна пауза закінчується за 2-3 хв до початку наступного заняття. Тривалість динамічної паузи - в першій-другій молодшій групі 5-7 хв, в середній - 7-8 хв, в старшій - 8-10 хв [4].

Сформулюємо основні вимоги до вибору вправ для динамічних пауз:

- вони мають відповідати віковим особливостям дітей, бути простими, цікавими та доступними, мати ігровий характер, бути зручними для виконання на обмеженій площі, емоційними й досить інтенсивними;
- мають бути знайомі дітям, щоб не витратити час на їх пояснення та розучування;
- комплекс вправ має спрямовуватися на основні великі м'язові групи і знімати статичне напруження, викликане тривалим сидінням;
- обов'язково слід добирати такі вправи, як потягування, випрямлення й вигинання хребта, на розправлення грудної клітки, що виконується з одночасними рухами рук угору й урізнобіч – вони сприяють випрямленню хребта та підвищують тонус м'язів – розгиначів тулуба;
- рухи за своїм характером мають бути протилежними положенню тулуба, ніг, голови, рук дітей під час занять;
- вправи мають узгоджуватися з видом і тематикою занять, характером діяльності;
- остання вправа має спрямовуватися на зниження фізичного навантаження.

Далі розглянемо приклади вправ для проведення динамічних пауз:

1. **«Світлофор»**. Діти рухаються, а ведучий віддає команди, називаючи кольори світлофору. Якщо тренер каже: «Червоний!», діти мають швидко присісти; якщо «Зелений!» — учасники продовжують іти й плескають у долоні; якщо вони чують «Жовтий!», то мають зупинитися і підняти руки вгору. Вправа виконується швидко.

2. **«Динамічні»**. «Напишіть» у повітрі носом і підборіддям цифри від 1 до 10 або букви (наприклад, А, В, Д, О, У, К, М, П, Р, Ш тощо). Робити це слід з максимальним повертанням голови (цифри або букви мають бути високими і великими). Можна малювати в повітрі різні предмети, фігури тощо, писати добрі слова. Виконуючи вправу, потрібно рухати шиєю плавно, без ривків і зайвого напруження. Тулуб тримати нерухомо, спину прямо.

Ця вправа покращує кровообіг головного мозку, роботу шийних хребців, позбавляє обличчя подвійного підборіддя.

3. **Гра «Чапля».** Оголошується конкурс на найкращу «чаплю». За сигналом діти повинні праву ногу зігнути в коліні, повернути її на 90° до лівої ноги і притиснути ступню до стегна лівої ноги якомога вище. Руки на поясі. Очі заплющені. Необхідно протриматися в такому положенні якомога довше. Ця вправа-гра тренує вестибулярний апарат і розвиває здатність концентрувати увагу, а також завжди дуже смішить дітей [3].

4. **«Вуха».** Для виконання цієї вправи потрібно сісти на край стільця. За сигналом діти нахилиють голову до плечей спочатку зліва направо, потім справ наліво. Нахили виконуються сильно і різко, діти у кожному нахилі повинні дістати вухом до плеча. Вправа виконується 20 секунд. У цій вправі розігріваються вуха, а через нервові закінчення у вушних раковинах збуджується і весь організм. Крім того, розробляється активність шийних хребців.

5. **Дихальна фізкультхвилинка «М'яч».** Ведучий. Уявіть, що у вас у руках м'яч. Зробіть глибокий вдих і виконайте команду «М'яч пробитий»: зі звуком «с-с-с» починайте випускати потроху повітря з легенів, одночасно показуючи руками, як зменшується м'яч.

6. **«Машинка».** Робота губ, гудіння губами, тріск — чим огидніше, тим краще (на усмішці м'язи розтягуються).

7. **«Рубання дров».** Діти стають прямо, ноги ширші за плечі. Руки опущені, пальці зчеплені в замок. Піднімають руки вгору, вдихають, прогинаються назад. Потім, різко видихаючи, зі звуком «ха!» нахилиються, опускають руки, як під час удару сокирою поміж ніг і відразу піднімають їх угору. Повторити 5-10 разів. Дуже важливо, щоб звук «ха!» був результатом різкого видиху, ішов із грудної клітки. Вправа добре очищає дихальні органи, покращує їх роботу [4].

Отже, динамічні паузи мають позитивний вплив на організм дитини, а саме заспокоюють, підвищують працездатність, знімають втому. Правильне їх проведення допоможе зберегти і підтримати здоров'я дітей.

Список використаних джерел:

1. Денисенко Н. Ф., Аксьонова О. П. Через рух – до здоров'я дітей. – / Н.Ф.Денисенко, О.П.Аксьонова // Запоріжжя, 2005. – 127 с.
2. Москаленко Н. Сучасні підходи до організації фізкультурно-оздоровчої роботи у дошкільних закладах / Н. Москаленко, А. Полякова, Я. Ковров // Спортивний вісник Придніпров'я. – 2013. – № 1. – С. 40–42.
3. Осипенко Т. Здоров'язбережувальні технології у дошкільному навчальному закладі / Т. Осипенко // Вихователь – методист дошкільного закладу. – 2011. - № 6.- С. 42 – 48.
4. Пасічник В., Р. Петрина Сучасні підходи щодо поєданого фізичного і розумового розвитку дітей старшого дошкільного віку / В. Пасічник, Р. Петрина // Молода спортивна наука України. – 2012. – Т. 2. – С. 150–155.

Грибан Надія,
студентка 24 групи ННІ педагогіки
Житомирського державного університету імені Івана Франка,
науковий керівник: доцент Максимова О.О.

Дихальна гімнастика в режимі дня дитини

Проблема виховання здорової дитини залишається найбільш актуальною, і в зв'язку з цим виникає необхідність пошуків ефективних шляхів зміцнення здоров'я дитини, корекції недоліків фізичного розвитку, профілактики захворювань і збільшення рухової активності.

Поряд із загальноприйнятими заходами, ефективною профілактикою зниження захворюваності епізодично хворіючих дітей є дихальна гімнастика.

Дослідження багатьох вчених свідчать про те, що правильне дихання відіграє важливу роль в житті людини, багато вітчизняних науковців займаються

дослідженням дихальної гімнастики та, відповідно, розробкою комплексу вправ, зокрема В. В. Білецька, К.П. Бутейко, Г.Ф. Коротько, І.Мюллер, А.Н. Стрельникова, В. М. Покровський. Аналіз робіт цих авторів дає змогу з'ясувати характерні риси дихальної гімнастики, виділити для себе позитивні сторони виконання дихальних вправ.

Мета статті – проаналізувати можливості дихальної гімнастики для фізичного розвитку дошкільників.

Дихання - важливий фізіологічний процес, який відбувається автоматично, рефлексивно. Разом з тим, на дихання можна впливати, регулюючи його, роблячи поверховим та спокійним, тамуючи на декотрий час тощо. Процес дихання, який здійснюється дихальними центрами нервової системи, складається з трьох фаз: 1 - видих; 2 - пауза; 3 – вдих [1].

Ці фази безперервно пов'язані, йдуть ритмічно одна за одною. Система дихальних вправ заснована на фізіологічних особливостях дихання, спрямована на розвиток дихального апарату (його гнучкості й еластичності, збільшення його обсягу) шляхом тренування мовленнєвого та голосового апарату (вимова окремих звуків, складів, слів і фраз), які узгоджені з відповідними вправами.

Нормальним вважають дихання, в якому бере участь весь дихальний апарат (всі відділи легенів: верхні, середні й нижні). Воно має назву змішане, або гармонійно повне.

Також є нижнє, або заспокоювальне дихання, середнє, або зміцнювальне, дихання, верхнє, або радісне, дихання. Існує також особливе ритмічне дихання. Воно виконується під час ходьби, при цьому треба йти спокійно, рівномірним кроком, розслаблено, опустивши плечі, а дихати треба рівномірно та вільно (наприклад, 2 кроки - вдих + 2 кроки - видих) [3].

Дихальна гімнастика - це комплекс спеціальних вправ, спрямованих на вдосконалення мовленнєвого дихання та вироблення плавного ротового видиху (2-4 секунди) з поступовим збільшенням тривалості видиху до 6-8 секунд. Формування звуковимови можливе лише за умови правильної, чіткої та координованої роботи голосового, дихального та артикуляційного апаратів. Варто навчити дитину розрізняти носовий та ротовий вдих і видих (дихання тільки через ніс або через рот), а також робити фіксований видих зі звуком, складом чи звуко-наслідуванням [4].

З метою успішного опанування дихальною гімнастикою необхідно дотримуватися таких правил:

1. Дихати із задоволенням, тому що позитивні емоції мають певний оздоровчий ефект.

2. Концентрувати увагу на дихальних вправах, що збільшує позитивний вплив.

3. Дихати треба повільно, це необхідно для насичення киснем організму.

4. Виконувати кожну вправу не довше, ніж вона приносить задоволення.

5. Дихати носом.

Кожна дихальна вправа складається з шістьох послідовних етапів, а саме:

1. Прийняти позу і зафіксувати її.

2. Розслабитися.

3. Зосередитися на вправі, що її виконують.

4. Зробити глибокий вдих.

5. Виконувати дихальну вправу.

6. Відпочити після вправи, змінити позу.

Вправи дихальної гімнастики корисні не лише для профілактики простудних захворювань, бронхитів і синуситів, вони навчають дитину правильному диханню. Недаремно, елементи дихальної гімнастики обов'язково включають в комплекс вправ на занятті фізкультурою у ЗДО.

Незважаючи на те, що методика ґрунтується на виконанні простих вправ, багато батьків відзначають її високу ефективність. У комплексі з іншими видами терапії вона істотно прискорює одужання, а також відмінно себе зарекомендувала як профілактична міра [2].

Висока ефективність пояснюється тим, що кисень під час занять починає активно надходити в кров. Це, у свою чергу, сприятливо позначається на діяльності нервової, судинної, травної та дихальної системи, а також головного мозку.

Вправи *дихальної гімнастики* для зовсім маленьких і дошкільнят відмінно зміцнюють імунітет. Вони дозволяють розвивати ще недосконалу дихальну систему. Особливо добре позначаються заняття такого роду на тих, хто часто страждає на бронхіти, простудні захворювання, а також бронхіальною астмою.

Лікарі призначають таку терапію в комплексі з лікарською і фізіотерапевтичною при патологіях дихальної системи. Застосування методики покращує перебіг захворювань, зменшує ризик ускладнень і прискорює одужання.

Нижче представлені деякі вправи, які можна виконувати як вдома, так і у садочку:

Вправа «Повітряна кулька». Вихідне положення: стоячи, сидячи або лежачи, поклавши руки на нижню частину ребер. Виконання: перед виконанням вправи треба видихнути повітря з грудної клітки ротом, щоб вона втягнулася. Потім повільно робимо вдих через ніс, а видих - ротом. При виконанні вправи обов'язково треба стежити, щоб живіт і плечі залишалися нерухомими. Вправу виконуємо 6-10 разів [6].

Вправа «Вікно і двері». Вихідне положення: встати рівно, випрямитися. Виконання: у цій вправі повітря заходить через «вікно», а виходить через «двері». Спочатку «вікно» - ліва ніздря, а «двері» - праві. Правою рукою затискаємо праву ніздрю, повільно вдихаємо через «вікно», потім лівою рукою затискаємо ліву ніздрю і повільно випускаємо повітря через «двері». Виконуємо 4-6 разів. Потім «вікно» і «двері» міняються місцями.

Вправа «Годинник». Вихідне положення: стоячи, ноги на ширині плечей. Виконання: здійснюємо махи прямими руками вперед і назад, повторюючи при цьому «Тік-так». Виконуємо 10-12 разів.

Вправа «Веселий півник». Вихідне положення: стоячи прямо, руки опущені уздовж тіла. Виконання: піднімаємо руки вгору, а потім лясаємо ними по стегнах. На видиху вимовляти: «Ку-ку-рі-ку». Виконуємо 5-6 разів.

Вправа «Обдуваємо плечі». Вихідне положення: стоячи, ноги на ширині плечей, руки опущені вздовж тіла, голова прямо. Виконання: робимо вдих, потім повертаємо голову ліворуч, робимо видих через рот, губи; при цьому голова повернена праворуч – «видих», голова прямо – «вдих», голову опускаємо до підборіддя – «видих», голова прямо – «вдих», голову піднімаємо вгору – «видих», голова прямо – «вдих». Виконуємо вправу 5-10 разів [5].

Вправа «Регулювальник». Вихідне положення: стоячи, ноги на ширині плечей. Виконання: 1 - права рука вгору, ліва рука в сторону (вдих через ніс); 2 - ліва рука вгору, права рука в сторону (видих з вимовлянням звуку «р-р-р»).

Вправа «Маятник». Вихідне положення: стоячи, руки на поясі (вдих). Виконання: 1 - нахил вправо (видих); 2 - в. п. (вдих); 3 - нахил вліво (видих); 4 - в. п. (вдих). Видих зі звуком «т-у-у-х».

Вправа «Крила». Вихідне положення: стоячи, ноги злегка розставлені. Виконання: 1 - руки через сторони підняти вгору (вдих); 2 - опустити руки вниз, вимовляючи «вниз» (видих).

Таким чином, використання дихальних вправ в комплексах ранкових зарядок, фізкультурхвилинках і заняттях, допомагає попередити виникнення простудних захворювань, підвищити загальний життєвий тонус, укріпити

психофізичне здоров'я дітей, а значить, і забезпечити повноцінний і гармонійний розвиток дошкільнят.

Список використаних джерел:

1. Карпюк І. Ю. Дихальна гімнастика у програмі фізичного виховання студентів спеціального медичного відділення / І. Ю. Карпюк // Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту. - 2005. – С.15.
2. Мурза В. П. Спортивна медицина: Навч. посіб. Для вищих навчальних закладів / В.П. Мурза, О.А.Архипов, М.В.Хорошуха. – К.: Університет «Україна», 2007. – 249с.
3. Дыхательная гимнастика для ребенка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.7gy.ru/rebenok/massazh-gimnastika/543-dyhatelnaja-gimnastika-dlja-rebenka.html>,
4. Використання дихальної гімнастики при усуненні заїкання за методикою О. М .Стрельникової. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.zippo.net.ua/index.php?page_id=557
5. Дихальна гімнастика. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: (http://dnz-olenka.poltava.ua/news/dikhalna_gimnastika/2013-11-28-392).
6. Пам'ятка для батьків щодо профілактики гострих респіраторних захворювань. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://dnz156.edu.kh.ua/medichne_obsługovuvannya/

Дроздовська Наталія,
студентка 24 групи ННІ педагогіки
Житомирського державного університету імені Івана Франка,
науковий керівник: доцент Максимова О.О.

ОСОБЛИВОСТІ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В УКРАЇНІ ТА ЗА КОРДОНОМ

Однією з першочергових проблем прогресуючого людства є формування гармонійної особистості, яка володіє високим рівнем розвитку духовних, інтелектуальних і фізичних здібностей. Особливу актуальність вона набуває в умовах будівництва української держави, яка прагне стати повноправним членом європейського та світового суспільства. З багатьох важливих задач на перше місце виходить зміцнення здоров'я молоді України, понад 80% якої має відхилення. Фактор здоров'я молодого покоління багато в чому лімітується змістом і якістю організації процесу фізичного виховання, орієнтованого на нові цілі, яке ставить перед ним сучасне суспільство. Як зазначають провідні фахівці, важливого значення набуває інноваційна діяльність навчальних закладів, яка характеризується системним експериментуванням, апробацією та застосуванням інновацій в освітньому процесі.

Наука про фізичне виховання на сучасному етапі розвивається швидкими темпами і постійно поповнюється новими даними наукових досліджень, якими займаються філософи, соціологи, педагоги, психологи, біологи, медики та представники інших наук. Спеціалісти з теорії і методики фізичного виховання узагальнюють і творчо синтезують наукову інформацію, яку отримують суміжні науки. Все це дало змогу підготувати цікаві праці та монографії з питань теорії і методики фізичного виховання, а також спортивного тренування (Б.А. Ашмарін, В.М. Заціорський, В.О. Запорожанов, В.М. Дячков, Л.П. Матвєєв, В.М. Платонов, В.П. Філін та ін.).

Метою нашої статті є аналіз і систематизація даних літературних джерел щодо сучасного стану фізкультурно-оздоровчої роботи з дітьми у дошкільних закладах України та за кордоном.

У дошкільному дитинстві закладаються основи здоров'я, виховуються основні риси особистості людини. Сім'я, дошкільні заклади мають створити сприятливі умови для оптимального фізичного розвитку дитини, отримання знань про людський організм, опанування санітарно-гігієнічних навичок. Дитина повинна поступово вчитися бути творцем досконалості свого тіла, здоров'я. Міцне здоров'я є запорукою розвитку дитини в інших особистісних аспектах. На цій особливості

наголошує народна мудрість: “У здоровому тілі — здоровий дух”, — стверджували в античні часи; “Нема щастя без здоров’я”, — гласить українське прислів’я.

Фізичне виховання дітей дошкільного віку — систематичний вплив на організм дитини з метою його морфологічного і функціонального вдосконалення, зміцнення здоров’я, формування рухових навичок і фізичних якостей. У перші шість-сім років фізичне виховання є основою всебічного розвитку дитини. Система дошкільних установ має широкі й різноманітні можливості для забезпечення реалізації таких завдань фізичного виховання дошкільників:

- зміцнення здоров’я;
- забезпечення гармонійного розвитку організму;
- розвиток рухових умінь, навичок і фізичних якостей (сили, спритності, витривалості, гнучкості тощо);
- підвищення фізичної та розумової працездатності;
- загартування організму;
- прищеплення культурно-гігієнічних навичок, формування уявлень про здоровий спосіб життя;
- виховання потреби у заняттях фізичною культурою і спортом.

Фізичне здоров’я є головною умовою духовного і морального здоров’я дитини. У період дошкільного дитинства закладається фундамент здоров’я, формуються життєво необхідні рухові навички, вміння, розвиваються важливі фізичні якості, що свідчить про необхідність правильного фізичного виховання, яке має сприяти оздоровленню і повноцінному розвитку дитини. Протягом перших десяти років життя рухова активність зазвичай спонтанна, неорганізована і, як правило, являє собою періодичне виконання рухових дій.

Вивчення особливостей функціонування систем фізичного виховання в країнах світу дозволить збагатити й вдосконалити вітчизняну систему дошкільної освіти.

Одним із найбільш яскравих прикладів, який можна розглядати як орієнтир у формуванні гармонійної особистості, є США. Країна поставила собі за мету докласти всіх зусиль, щоб зміцнити здоров’я дітей, підвищити фізичну активність серед дітей і надати заняттю фізичної культури статусу «основного», що дозволить, у свою чергу, підвищити розумову активність дошкільників.

За результатами опитування 433 дитячих центрів Канади, найбільш часто згадуваними видами спонтанної рухової активності на відкритому повітрі є лазіння, біг наввипередки, стрибки, їзда на велосипеді, катання на ковзанах і роликах. До складу організованих видів активності увійшли ходьба, рухливі ігри, походи, гра з м’ячем та їзда на велосипеді. Опитування, яке було проведене в США, показало, що близько 84% дітей беруть участь у видах рухової активності, пропонуєаних громадськими організаціям, такими, як парки та рекреаційні центри, спортивні ліги та ін. За результатами опитування батьків, до найбільш поширених видів рухової активності входять плавання, біг, бейсбол, софтбол, їзда на велосипеді і футбол. Для того, щоб з’ясувати, які види рухової активності дітей до 7 років є найбільш популярними у Канаді, було проведено широкомасштабне дослідження. Його учасників попросили вказати види активності, які «не пов’язані з виконанням будь-якої роботи». Найбільш популярними видами рухової активності дівчат і хлопців виявилася їзда на велосипеді і роликівих ковзанах, плавання і біг. Ця модель характеризує види рухової активності в літню пору року. Далі вона помітно змінюється. Наприклад, в зимові місяці найбільшою популярністю у канадських хлопчиків і юнаків користується хокей. Будь-які зміни у процесі фізичного виховання в освітніх закладах повинні базуватися на об’єктивних наукових даних. Неодмінною складовою цього процесу має бути врахування досвіду провідних країн світу. Слід зазначити, що об’єктивний аналіз особливостей організації фізичного виховання у найрозвинутіших країнах дозволить уникнути можливих помилок у процесі реформування вітчизняної освітньої галузі.

При складанні програм фізичного виховання американські фахівці віддають перевагу таким видам рухової активності, які сприяють:

1) отриманню теоретичних знань і практичних навичок, обумовлюють прагнення і здатність займатися різними видами рухової активності та спорту все життя;

2) формуванню здорового способу життя;

3) формуванню адекватної позитивної самооцінки;

4) формуванню здорових взаємовідносин з представниками протилежної статі;

5) формуванню організаторських здібностей, дисциплінованості та співробітництва у межах групи.

Пріоритетними завданнями залишаються завдання підвищення рівня фізичного розвитку і фізичної підготовленості дітей. Однак, у програмах фізичного виховання країн Євросоюзу приділена увага підвищенню рівня знань й умінь у галузі здоров'я і здорового способу життя, екологічній освіті та ін.

Підкреслюється, що фізичне виховання – це процес, метою якого є підготовка молодого покоління до регулярних занять фізичними вправами протягом дорослого життя.

Мета програм фізичного і спортивного виховання у Франції – оволодіння різними видами діяльності в галузі спорту і фізкультури, які сприяють зміцненню здоров'я дошкільників, гармонійному розвитку особистості. Програми передбачають, в першу чергу, розвиток швидкості, сили, витривалості, координації рухів, рівноваги, гнучкості.

Завданням фізичного виховання в Австрії є – сприяти вихованню молоді в душі традицій і прийнятих в країні соціальних цінностей – істини, добра і краси.

Фізичне виховання у Китаї має збалансовану структуру. Процес фізичного виховання спрямований на виховання в дітей ідеї занять фізичними вправами протягом всього життя, а також оволодіння знаннями про фізичну культуру, руховими навичками і звичкою до активної рухової діяльності. Разом з традиційними видами фізичного виховання у Китаї використовуються бойові мистецтва і вправи з китайської гімнастики «Цигун».

Аналіз програмного матеріалу з фізичного виховання у дошкільних закладах різних країн світу показав, що між ними багато як спільного, так і відмінного. Реалізація завдань і змісту програмного матеріалу повинна забезпечити оволодіння дітьми мінімальними стандартами освіти з фізичної культури.

Список використаних джерел:

1. Вільчковський Е.С., Курок О.І. Теорія і методика фізичного виховання дітей дошкільного віку [Електронний ресурс] <http://kpnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/13/2013/11/Teoriya-i-metoduka-fizichnoho-vuhovannya-ditey-doshkilvogo-viky.pdf>

2. Поніманська Т.І. Навчальний посібник / Дошкільна педагогіка [Електронний ресурс] <https://studfiles.net/preview/5721447/page:7/>

3. Пангелова Н. Зарубіжний досвід організації фізичного виховання http://www.irbisnbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe

---

Жеребчук Антоніна,
студентка 24 групи ННІ педагогіки
Житомирського державного університету імені Івана Франка,
науковий керівник: доцент Максимова О.О.

ПРОВЕДЕННЯ АРТ-ТЕРАПІЇ У ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Стратегічним принципом сучасної системи дошкільної освіти є принцип оздоровчої спрямованості освітнього процесу. Реалізація принципу оздоровчої спрямованості в умовах дошкільного навчального закладу передбачає створення здоров'язберігаючого середовища, тобто середовища, у якому дитині приємно і

безпечно перебувати, що стимулює розвиток, забезпечує комфортні умови для формування здоров'я і є оптимальним для її зростання.

Проблема збереження здоров'я дітей із суто медичної переросла в глобальну соціальну проблему. У зв'язку з цим наукою та практикою активно розробляються здоров'язбережувальні технології, які за умови втілення у педагогічний процес, сприятимуть збереженню того рівня здоров'я, з яким дитина йде до школи та покращення її особистісного розвитку. Актуальність проблеми збереження фізичного та психічного здоров'я дітей дошкільного віку засобами арт-терапії обумовлена необхідністю розвитку емоційної сфери дітей, покращення психічного розвитку як одного із складників здоров'я дитини.

Метою нашої статті є висвітлення впливу арт-технологій на збереження психофізичного здоров'я дітей дошкільного віку.

Науково-теоретична база даного дослідження ґрунтується на працях вітчизняних і зарубіжних науковців (В.Ф. Базарний, М.Р. Бітянова, Е.С. Вільчковський, В.І. Гордєєв, О.Д. Дубогай, Н.Ф. Денисенко, М.М. Єфіменко, О.В. Запорожец, О.Л. Кононко, В.Е. Пахальян, М.Л. Шипіціна, Л.Г. Федоренко та ін.) щодо розвитку особистості й охорони здоров'я дітей, а також реалізації технологій, спрямованих на збереження, зміцнення і розвиток фізичного, психічного, соціального і духовного здоров'я дітей в умовах сучасного навчального закладу. Особливої уваги заслуговують праці науковців в галузі вікової та педагогічної психології (Є. Фром, Б.Беттельхейм, Є. Берн, Р. Гарднер, В. Мухіної) щодо розвитку особистості дитини в дошкільному віці, а також роботи вітчизняних психологів та педагогів щодо використання арт-терапії у роботі з дітьми дошкільного віку (Т.Д. Зінкевич-Євстегнеєва, М.В. Кисельової, С.Г. Рибаківої, А.І. Копитіна).

Разом з тим, Державний стандарт дошкільної освіти орієнтує дошкільні навчальні заклади на розвиток творчого потенціалу дитини дошкільного віку, на своєчасну підтримку її індивідуальних досягнень, забезпечення психолого-педагогічного супроводу в дошкільні роки, на збереження та зміцнення психофізичного здоров'я дошкільників [2, с.6]. Слід зазначити, що наявність розбудованого здоров'язбережувального освітнього простору в дошкільному навчальному закладі ДНЗ та впровадження здоров'язбережувальних технологій ефективно впливає на підвищення якості дошкільної освіти через оновлення змісту освіти і форм організації освітнього процесу; поширенню освітніх послуг та збереженню фізичного, психічного, соціального і духовного здоров'я дитини в умовах сучасного навчального закладу.

На сьогоднішній день існує тенденція до зростання кількості дітей дошкільного віку з проблемами у соціально-емоційному та інтелектуальному розвитку. Постає проблема надання ефективної психолого-педагогічної допомоги дітям. Тому зростає інтерес до арт-терапії як універсального методу вільного самовираження дитини та гармонізації тих сторін особистості, для вираження яких немає адекватних вербальних засобів. Діти активно пізнають багатство навколишнього світу і намагаються відобразити його в своїй природній діяльності – іграх, малюнках.

Під арт-терапією розуміють візуальні види мистецтва (живопис, малюнок, ліплення, грим, боді-арт, мозаїки, різного виду інсталяції з предметів, колажі, ляльки, тобто, все те, що можна побачити). Загалом арт-терапія – це зцілення за допомогою будь-якої творчості. Вона має «лікувальну мету», спрямовану на корекцію різноманітних порушень та відхилень особистісного розвитку людини, проте коли мова йде про арт-терапію з дітьми дошкільного віку, мета арт-методів більш сконцентрована на профілактичному та навчальному ефекті.

Арт-терапія забезпечує позитивний ефект завдяки можливостям, що зцілюють, саме художню творчість, що дозволяє виразити і знову пережити внутрішні конфлікти. Самореалізація особистості дитини через почуття та емоції

відбувається більш продуктивно в усіх сферах життєдіяльності і тому збагачення дитини досвідом емоційних відносин до навколишнього світу є найважливішим аспектом духовного розвитку дитини – її духовного здоров'я.

Розглянемо види арт-терапії.

Ізотерапія – це терапія образотворчим мистецтвом і творчістю, в першу чергу малюванням. Ізотерапія - один з найбільш поширених видів арт-терапії. Малювання – це творчий акт, що дозволяє дитині відчувати і зрозуміти самого себе, виразити вільно свої думки і відчуття, звільнитися від конфліктів і сильних переживань. Коли дитина малює, вона дає вихід своїм почуттям, бажанням, мріям, перебудовує свої відносини в різних ситуаціях. Тому малювання широко використовують для зняття психічної напруги, стресових станів, при корекції неврозів, страхів тощо. «Художнє самовираження» так чи інакше, пов'язане зі зміцненням психічного здоров'я дитини, а тому може розглядатися як особливий психологічний і коректувальний чинник.

Існує ряд умов для проведення таких занять.

1. Дитина не повинна відчувати труднощі при створенні зображення з допомогою певної техніки. Будь-які зусилля в процесі роботи повинні бути цікавими, оригінальними та подобатись дітям.

2. Цікавим і привабливим повинні бути і процес створення зображення і сам результат.

3.Зображувальні техніки і засоби повинні бути нетрадиційними.

Головною метою організації такого виду роботи у дошкільному навчальному закладі є створення сприятливих умов для зростання самостійної, самодостатньої, успішної, впевненої в собі, життєво компетентної особистості. Головне завдання педагога – надати дитині можливість експериментувати, знайомитися з навколишнім світом за допомогою кольорів, тактильних вражень. Свобода творчості є важливим принципом, який забезпечує успішність терапевтичного впливу малювання, тому є актуальним і в діяльності дітей молодшого та старшого дошкільного віку. Головне – не результат, а процес творчості, який передбачає можливість використовувати різні матеріали в необхідній кількості. Не буває нічого «правильного» або «неправильного» у творчому процесі: будь-яка випадкова, «неправильна» лінія або штрих на малюнку дитини можуть привести до нових відкриттів і несподіваних результатів.

Успішно забезпечувати всі вищезазвані умови допомагають цікаві і оригінальні види нетрадиційного малювання, що використовують педагоги в роботі з дітьми, а саме: малювання пальчиками, долонями, кулаком, малювання на склі, малювання піском та на піску, створення колажів - з різних матеріалів, монотипія, вільне малювання (кожний малює, що хоче), колективне малювання, плямографія, малювання по вологому папері, малювання свічкою та восковими олівцями, паперопластика, малювання штампами: овочевими, поролоновими та предметами., малювання настрою та музики, крапкове малювання, малювання на м'ятому папері тощо.

Ізотерапія відіграє особливу роль у формуванні духовно розвиненої особистості та у вдосконаленні почуттів. Виражаючи себе через малюнок, дитина дає вихід своїм почуттям, бажанням, мріям, перебудовує свої відносини в різних ситуаціях і безболісно торкається до деяких образів, що лякають, та травмують її.

Пісочна терапія – один із найпрогресивніших методів арт-терапії, що сприяє гармонійному емоційному та соціальному розвитку дітей, формуванню навичок саморегуляції, вирішенню багатьох міжособистісних проблем. Окрім терапевтичних завдань, у пісочниці вирішуються деякі корекційні-розвиваючі завдання: удосконалення координації рухів, дрібної моторики, орієнтації у просторі, стимуляція вербальної і невербальної активності у процесі гри, формування навичок позитивної комунікації, розвиток сенсорно-перцептивної сфери дитини, зокрема тактильно-кінестетичної чутливості. Оскільки ігри з піском –

одна з форм природної діяльності дитини, їх ефективно можна використовувати під час проведення корекційних, розвивальних та навчальних занять.

Отже, арт-терапія приносить велику користь дитині, а саме сприяє корекції і активізації пізнавальних процесів та комунікативної функції дітей, активізації творчих проявів, вилученню чинників тривожності із освітнього середовища, розвитку та корекції сенсорних процесів і сенсорних здібностей, розвитку інтелектуальних здібностей та уяви, розвитку вербальних і невербальних комунікативних навичок тощо.

Список використаних джерел:

1. Окрушко В. Вплив арт-терапії на розвиток дитини [Електронний ресурс] <http://detkam.in.ua/vpliv-art-terapiyi-na-rozvitok-ditini.html>
2. 1. Базовий компонент дошкільної освіти / Науковий керівник: А. М. Богуш. - К.: МЦФЕР: Освіта, 2012. – 30 с.
3. 4. Киселева М.В. Арт-терапия в работе с детьми: Руководство для детских психологов, педагогов, врачей и специалистов работающих с детьми. - СПб: Речь, 2006. – 160с.
4. Черевична О. А. Вплив пісочної терапії на збереження і зміцнення здоров'я дітей дошкільного віку [Електронний ресурс] http://pedvistavka.at.ua/publ/2015_ko_vikhovannja_i_rozvitok/pozashkillja/vpliv_pisochnoji_terapiji_na_zberezhenja_i_zmicnennja_psihologichnogo_zdorov_ja_ditej_doshkilnogo_viku/48-1-0-1544

Жильонок Катерина,
студентка 45 групи ННІ педагогіки
Житомирського державного університету імені Івана Франка,
науковий керівник: доцент Максимова О.О.

ТАНЦЮВАЛЬНО-РУХОВА ТЕРАПІЯ В ЗДО

Танець — один з видів рухової терапії, який, зокрема, дає дитині можливість самовиражатися, самореалізовуватися, передавати свої емоції та почуття. Використання музичних творів поглиблює емоційне сприйняття, вивільнює почуття, що отримує своє вираження в русі, а це, у свою чергу, сприяє особистісному розвитку та самореалізації, кращому розумінню власного “Я”.

Теоретичною основою статті є роботи Бабій І. В., Вознесенської О. Л., Гирсона А.О., Качмар О.О., Локаревої Г. В., Титаренко О. І., Фірсової Л. С. та ін.

Мета нашої статті - проаналізувати педагогічні умови та ефективність застосування танцювально-рухової терапії в ДНЗ.

Танцювально-рухова терапія - один з видів психотерапії, який використовує рух в основі розвитку фізичного, соціального і духовного життя людини. Танцювально-рухова терапія застосовується для боротьби з багатьма проблемами, одними з яких є емоційні та міжособистісні конфлікти, страх перед невдачею, недостатність комунікаційних навичок, занижена самооцінка.

Танцювально-рухова терапія базується на п'яти основних принципах:

- нероздільність психіки та тіла, їх тісний зв'язок, постійна взаємодія і вплив один на одного;
- танець як комунікативний процес, що складається з трьох рівнів: з іншими людьми, з навколишнім світом і з самим собою;
- думки, почуття і поведінка знаходяться в тісному взаємозв'язку і існують як цілий комплекс, тому зміни в одному аспекті впливають на інші;
- тіло – це безперервний процес, а не предмет, суб'єкт чи об'єкт;
- творчі можливості людини представляються як невичерпне і поповнюване джерело енергії і життєвої сили.

Виділяють кілька різновидів танцювально-рухової терапії:

1. Клінічна – використовується в медичній практиці в комплексі з іншими методами терапії, проводиться курсами і може тривати роками.
2. Танцювальна психотерапія – спрямована на усунення психологічних бар'єрів і проблем і передбачає орієнтацію на певні запити пацієнтів.

3. Особистісна танцювальна-рухова терапія. Її основні цілі – це пізнання себе, розвиток особистості, освоєння чогось незвіданого, отримання нових яскравих емоцій.

Танцювальна терапія призначена для вирішення різних проблем. Рух в групі допомагає самотнім і ізольованим дітям побудувати сильні соціальні та емоційні зв'язки, створює комфортне, приємне відчуття від спілкування з іншими. Ритмічність рухів знімає м'язову напругу, допомагає позбутися почуття невпевненості, підвищити самооцінку і посилити почуття власної гідності. Спонтанні рухи допомагають дітям пізнати своє тіло, навчитися довіряти своїм імпульсам і правильно на них реагувати. Творчий підхід до рухів і танцю підвищує творчі здібності і дозволяє мислити і діяти по-новому.

На суто фізичному рівні танцювальна терапія має всі переваги занять спортом: поліпшується загальний стан, координація рухів і м'язовий тонус. На емоційному рівні вона допомагає людям відчути себе щасливіше і впевненіше, а у випадках постійного стресу і тривалих депресій просто незамінна. За допомогою спонтанних рухів набагато легше висловити гнів, страх, розчарування чи втрату, емоції, які дуже часто важко передати словами. Крім того, танцювальна терапія покращує пам'ять, підвищує пізнавальний інтерес і мотивацію.

В танцювальній терапії практикуються індивідуальні та групові заняття. Для початку занять не потрібно абсолютно ніяких танцювальних навичок. Роль терапевта полягає не в навчанні, а у мотивації, координації та спостереженні. Танцювальна терапія з дітьми, які мають різні порушення у розвитку, передбачає використання різних видів танцювального мистецтва: образно-сюжетний танець-імпровізація; сучасний дитячий або народний танець (елементи рухів іспанського, російського, українського тощо танців); елементи хореографічної гімнастики.

Важливо, щоб на таких заняттях максимально враховувався стан сенсомоторної сфери дитини.

Розглянемо етапи роботи з танцювальної терапії для дошкільнят:

Вправа 1 «Знайомство».

Мета: знайомство один з одним, створення позитивної атмосфери для подальшої роботи.

Завдання: Протягом 2—3 хв рухатися, дитина при цьому вимовляє своє ім'я, обирає два - три рухи (будь-які або танцювального характеру). Голосно промовляє своє ім'я, виконуючи відповідні рухи. Учасники стають у коло та по черзі представляють своє ім'я рухом («ім'я + рух»). Під час першого показу всі дивляться на учасника та намагаються запам'ятати його рухи. Наступні два рази ім'я та рух повторює разом вся група. Таким чином по черзі кожна дитина представляє своє ім'я. Завершуючи цю вправу, проводимо загальний танець імен учасників групи.

Обговорення:

- Які рухи було найлегше виконувати?
- Які складніше?
- Які відчуття, почуття, емоції виникали під час роботи?

Вправа 2 «Вітання»

Мета: розвиток досвіду контакту.

Інструкція: група у двох шеренгах, по команді ведучого всі рухаються назустріч один одному й невербально вітаються. Після кожного контакту шеренга зрушує на один крок. У кожній новій парі необхідно використовувати нову форму вітання (долонями, ліктями, плечима, головами, колінами, спинами).

Обговорення:

- Чи виникали труднощі при виконанні завдання?
- Чи знайшли ви для себе якісь нові варіанти привітання?

Вправа 3 «Робота у парі. Привітаємося»

Мета: розвиток досвіду контакту.

Група поділяється на пари. Ведучий дає команду поконтрактувати різними частинами тіла. Спочатку зустрічаються кисті рук, лікті, потім - голови, плечі, спина, коліна, ступні ніг. Після кожного контакту пари змінюються.

Обговорення:

- Які почуття виникали під час виконання вправи?
- Якими частинами тіла було легше вітатися, якими складніше?

Вправа 4 «Робота у парі. Не відставай»

Мета: розвиток навички відчуття іншої людини.

Інструкція: група поділяється на пари. Руки простягнути долоня до долоні, не зводячи їх, між долонями залишається проміжок 5 мм. Ваш партнер починає рухатися. Намагайтеся рухатися за ним, не змінюючи відстань.

Обговорення:

- Які труднощі були при виконанні завдання?
- Чи були відмінності між початком та наприкінці виконання завдання?

Вправа 5 «Робота у парі. Дзеркало»

Мета: розвиток навички відчуття іншої людини.

Інструкція: робота в парах. Один із партнерів вільно рухається протягом 5 хв. Інший спостерігає, а потім віддзеркалює першого, повторюючи основні етапи й форми його руху. Зміна ролей.

По закінченню вправи в парах дати зворотний зв'язок один одному: обговорити почуття, які виникли при спостереженні та після перегляду

«скороченого» відтворення. Той, хто спостерігав, говорить обов'язково від першої особи: «Коли я спостерігав за тобою ...».

Вправа 6 «Робота у групі. Повтори рух»

Мета: розвиток взаєморозуміння у групі. Уся група в колі: Один учасник показує рух. Група одночасно рухається за ним, повторює рух, не відстає. По черзі кожний із учасників групи повинен побути в ролі того, хто показує рухи.

Отже, основне завдання танцювальної терапії – спонукання до виразних спонтанних рухів, завдяки здійсненню яких розвивається рухливість не лише фізична, але і емоційна, і чуттєва. Вона спрямована на розвиток усвідомлення власного тіла, створення позитивного образу тіла, розвиток навичок спілкування, дослідження почуттів і набуття групового досвіду. У дітей значно посилюється відчуття власної гідності, підвищується рівень самооцінки, розвивається групова взаємодія (спільна робота, невербальне спілкування один з одним, гра в ритмічних діях, експериментування з жестами, позами і рухами).

Список використаних джерел:

1. Бабій І. В. Теорія і практика арт-терапії: навчально-методичний комплекс / І. В. Бабій. — Умань, Алмі — 2014. — 75 с.
2. Вознесенская Е. Л. Особенности и перспективы развития арт-терапии в Украине [Текст] / Е. Л. Вознесенская // Наукові праці: науково-методичний журнал. – Вип. 95: Арт-педагогіка та арт-терапія. – Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2016. – Т. 108. – С. 19–24.
3. Гиршон А. Танец и терапия / А. Гиршон // Танцевальный Клондайк. – 2001. - №5. – С.4-5.
4. Качмар О.О. Танцорухова терапія в медичній реабілітації / О.О.Качмар, Г.П.Лунь, С.М. Гордієвич. - Київ: Інтермед, 2013. – 200с.
5. Локарева Г. В. Використання засобів музичної терапії в самореалізації дітей з особливими потребами / Г. В. Локарева, М. Ю. Рись // Вісник Запорізького національного університету — 2016. — №2. — С. 129-133.
6. Титаренко О. І. Використання арт-терапії в психолого-педагогічному супроводі освітнього процесу // Електронний збірник наукових праць Запорізького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти:
[Електронний ресурс]. – Режим доступу:
http://virtkafedra.ucoz.ua/el_gurnal/pages/vyp6/tytarenko.pdf.
7. Фірсова Л. С. Арт-терапія у соціально-педагогічній роботі / Л.С. Фірсова //Вісник Черкаського університету : [зб. наук. ст.]. Вип. 144: Серія Педагогічні науки / М-во освіти і науки

Забродська Ольга,
студентка 24 групи ННІ педагогіки
Житомирського державного університету імені Івана Франка,
науковий керівник: доцент Максимова О.О.

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ГІМНАСТИКИ ДЛЯ ОЧЕЙ ДЛЯ ЗМІЦНЕННЯ ЗДОРОВ'Я ДОШКІЛЬНИКІВ

Ми не часто замислюємось, яке навантаження падає на очі наших малюків у сучасному житті. Наші діти ще з маленького віку опановують компютер і годинами сидять за екранами монітора або дивляться телевизор. Основні функції зору формуються у дитини до кінця 5-го року життя, проте ще довгий шлях дитячі очі є чутливі до надмірного навантаження.

На гостроту зору впливає тривалий режим зорової праці в умовах незручного розташування столиків, поганого освітлення робочого місця дитини, пози дитини за столом(коли дитина близько нахиляє голову до книжки або зошита).

Дуже багато інформації дитина отримує візуально, тому очі навіть у дітей відчують дуже великі навантаження. Якщо в цей важливий період вчителі і батьки не використовують спеціальні методики, в які входить гімнастика для очей для дітей різного віку, це згодом може негативно позначитися на фізичному та інтелектуальному розвитку малюка.

По-перше, він не зможе вловити і відкрити для себе багато зорові образи. По-друге, у нього може почати падати зір (особливо при спадкової схильності або під впливом внутрішніх захворювань або зовнішніх факторів). По-третє, поглиблюються й інші проблеми з очима, які вже були до дитячого садка. Виявляється, всього цього можна уникнути за допомогою найпростіших вправ.

Тренування очей для поліпшення зору – це комплекс заходів, спрямований на підвищення гостроти погляду. Така систематично виконується зарядка допомагає краще бачити, своєчасно попереджає розвиток короткозорості, астигматизму або далекозорості. Якщо дитина виконує 4 нескладних вправи, зорову гімнастику можна сміливо назвати порятунком для ясного бачення навколишнього світу.

Основне завдання нескладних рухів очних м'язів і яблук – миттєво зняти зорове напруження, підвищити тонус очних м'язів, повернути колишню гостроту і чіткість бачення.

Як правильно робити зарядку для очей. Хворим астигматизмом необхідно швидко відновлення зору. Вправи показано виконувати необмежену кількість разів за день, причому в кілька підходів. Наприклад, рекомендується фокусувати погляд спочатку на далекому об'єкті, потім переводити його на ближній і також концентруватися. Такого роду ефективні вправи для відновлення зору вимагають регулярності, а при одужанні проводити їх показано і далі – з метою надійної профілактики.

Як тренувати очі для поліпшення зору. Спочатку заплющить очі, а потім широко розкрийте. Цей пораду дають практично всі офтальмологи при скаргах пацієнта на посадку зору. Таке заняття повинно перерости в звичку, особливо для програмістів. Зарядка для поліпшення зору повинна виконуватися вранці, обов'язково протягом всього дня до 5-7 підходів. Наприклад, можна витягнути руки і фокусувати погляд на кінчиках пальців. Дивитися без відриву кілька секунд – хвилину, потім для поліпшення зору заплющити очі і подумки розслабитися.

Вправи для поліпшення зору. Від посилених зорових навантажень першими страждають очі, патологічно знижується гострота бачення. Проблеми, як такої, ще

не існує, але необхідність у профілактичних заходах вже присутня. Необхідно щось робити, і професіонали рекомендують гімнастику для очей для поліпшення зору. Вибираючи ефективну методику відновлення погляду, рекомендується звернути увагу на декілька популярних практик, які були визнані в медичному світі.

Про користь гімнастики для тренування очей вчені знають вже багато століть. Ще великий Авіценна вважав, що виконуючи певні рухи очними яблуками і століттями можна істотно поліпшити свій зір, зняти втому і навіть розвинути далекозорість. Сучасні дослідження лише підтверджують ці переконання.

Спеціально розроблений комплекс гімнастичних вправ за умови правильного і регулярного виконання може значно поліпшити зір і впоратися навіть з прогресуючою міопією. Тяжкість захворювання може бути різною в залежності від індивідуальних особливостей організму і типу навантаження. Корисна зарядка для очей при роботі на комп'ютері, а також тим, чия робота пов'язана з обчислювальною технікою або дрібними деталями, адже втому і почервоніння очей в кінці робочого дня це звична справа.

Як працює гімнастика. Людям зі стовідсотковим зором складно зрозуміти, як можна що-небудь не бачити зблизька або далеко. Виявити погіршення зору у себе або близької людини можна то такими симптомами:

- 1) часте примружування при розгляданні предметів, розташованих на великій відстані;
- 2) тяжкість і тиск в області очей;
- 3) часті головні болі;
- 4) постійне бажання поморгати або нахмурих брови.

Також одним з симптомів зниження зору є погана видимість в сутінках.

Зорова функція сучасної людини постійно працює на межі. Причиною тому є такі заняття, як водіння машини в умовах постійних заторів, робота за комп'ютером, перегляд телепередач і навіть щоденний моніторинг свіжих новин на смартфоні дають нашим очам дуже високе навантаження. Як результат швидко втомлюються очі і починаються проблеми із зором і виникають перші тривожні симптоми.

На жаль, повністю виключити користування досягненнями науки і техніки, що негативно впливають на здоров'я очей, сучасна людина не в силах. Основна причина, з якої людина не може відмовитися від шкідливих для очей приладів, – стрімкий прогрес в області техніки і науки винахід нових приладів і технологій, без яких жити в сучасному світі практично неможливо. Саме тому кожна людина повинен давати своєму мозку можливість відпочивати, а очам розслаблятися і відновлювати зоровий ресурс.

При наявності перших тривожних симптомів потрібно негайно звернутися за допомогою до офтальмолога.

Американський офтальмолог У. Бейтс серйозно перейнявся проблемою слабкого зору, тому розробив спеціальну методику, яка допомагає в найкоротші терміни підвищити гостроту погляду. Перш ніж виконувати комплекси спеціальних вправ, потрібно замінити окуляри на більш слабкі, щоб очі залишалися в деякому напруженні. Нескладні рухи сприяють відновленню чіткості, дозволяють без апаратного лікування підвищити показник зірності. Вправи виконуються в розслабленому стані і спокійній обстановці.

Вправи для очей для поліпшення зору Жданова. Лікувальні заходи рекомендується виконувати тільки очима, головою виконувати кругові рухи не потрібно, перед початком зарядки обов'язково зняти окуляри. Зорові маніпуляції повинні бути повільними і неспішними, попередньо рекомендовано погодити їх з лікарем. Повторювати вправу можна необмежену кількість разів.

Продовжуючи вивчати методи корекції, тренування очних м'язів забезпечує практика Норбекова. Такий тренувальний комплекс підходить для здорових людей з нормальним зором, які зацікавлені профілактикою короткозорості, далекозорості,

астигматизму і міопії, але і люди зі зниженою гостротою теж можуть скористатися такою цінними рекомендаціями фахівця. При проведенні регулярних тренувань позитивна динаміка спостерігається через 2-3 тижні.

Гімнастика для очей для дітей. Зниження гостроти погляду дитини сприяють соціальні фактори (перегляд телевізора, часте використання гаджетів) і генетична схильність. Проблема зі здоров'ям супроводжується сухістю слизової, помітним роздратуванням. При регулярному виконанні гімнастики можна не тільки зберегти гостроту, але і підвищити показник якостей погляду.

Отже, ми не часто замислюємось, яке навантаження падає на очі наших малюків у сучасному житті. Наші діти ще з маленького віку опановують комп'ютер і годинами сидять за екранами монітора або дивляться телевізор. На гостроту зору впливає тривалий режим зорової праці в умовах незручного розташування столиків, поганого освітлення робочого місця дитини, пози дитини за столом. Дуже багато інформації дитина отримує візуально, тому очі навіть у дітей відчувають дуже великі навантаження. Якщо в цей важливий період вчителі і батьки не використовують спеціальні методики, в які входить гімнастика для очей для дітей різного віку, це згодом може негативно позначитися на фізичному та інтелектуальному розвитку малюка. Тренування очей для поліпшення зору – це комплекс заходів, спрямований на підвищення гостроти погляду. Основне завдання нескладних рухів очних м'язів і яблук – миттєво зняти зорове напруження, підвищити тонус очних м'язів, повернути колишню гостроту і чіткість бачення. Від посиленних зорових навантажень першими страждають очі, патологічно знижується гострота бачення. Вибираючи ефективну методику відновлення погляду, рекомендується звернути увагу на декілька популярних практик, які були визнані в медичному світі. Ще великий Авіценна вважав, що виконуючи певні рухи очними яблуками і століттями можна істотно поліпшити свій зір, зняти втому і навіть розвинути далекозорість. Основна причина, з якої людина не може відмовитися від шкідливих для очей приладів, – стрімкий прогрес в області техніки і науки винахід нових приладів і технологій, без яких жити в сучасному світі практично неможливо. Саме тому кожна людина повинна давати своєму мозку можливість відпочивати, а очам розслаблятися і відновлювати зоровий ресурс.

Список використаних джерел:

1. Гімнастика для очей для поліпшення зору — як правильно виконувати і методики лікарів [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://radka.in.ua/zdorovya/gimnastika-dlia-ochei-dlia-polipshenni.html> -
2. Гімнастика для очей для поліпшення зору [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://nastanova.com/zdorovya/yak-sxudnuti/gimnastika-dlya-ochej-dlya-polipshennya-zoru.html>.
3. Гімнастика для очей дітям: навіщо і кому вона потрібна [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://pushkarnatalia.jimdo.com/здоровенькі-були/гімнастика-для-очей>

Кичан Вікторія,
студентка 24 групи ННІ педагогіки
Житомирського державного університету імені Івана Франка,
науковий керівник: доцент Максимова О.О.

ПСИХІЧНЕ ЗДОРОВ'Я ДИТИНИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Проблема психічного здоров'я дітей є однією з найактуальніших на сьогоднішній день. Під натиском негативних впливів сучасного життя емоційна сфера дитини піддається величезним перевантаженням.

З даної проблематики ми проаналізували дослідження про роль переживань у соціальній ситуації розвитку дитини (Л.С. Виготський); про первинну роль емоцій у психічному житті дитини (А. Валлон, В.К. Вілюнас, В. Вундт, П.Я.

Гальперін, А.В. Запорожець, К. Ізард, А.Д. Кошелева, А.Н. Леонтьєв, , О.В. Лобза, С.Л. Рубінштейн).

В Україні проблеми дитячої психології досліджує лабораторія психології дошкільника Інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України. Зусилля її вчених зосереджені на таких питаннях: формування гуманних почуттів у дошкільнят в умовах суспільного та сімейного виховання; психологічні основи формування передумов навчальної діяльності дітей у дошкільному закладі; особливості розвитку взаємодії дитини з дорослими та однолітками в дитячому садку і родині; розвиток довільної поведінки дошкільнят; психологічне забезпечення розвитку здібностей дитини у специфічно дитячих видах діяльності.

Метою нашої статті є вивчення особливостей психічного здоров'я дітей дошкільного віку, аналіз чинників, які мають вплив на психічне здоров'я дитини та умов його збереження.

Відкривши для себе у ранньому віці «світ предметів», дитина дошкільного віку переходить до «відкриття світу людей». На перший план для дитини виступають соціальні взаємовідносини, спілкування між людьми, їхні суспільні функції. Виходження дитини у світ дорослих у різних видах діяльності відбувається по-різному. Дитина освоює широке коло видів діяльності — ігрову, трудову, продуктивну, побутову. Формується як їх технічна сторона, так і мотиваційно-цільова. Від особливостей цієї діяльності залежить розвиток сприймання, уваги, пам'яті, мислення, уяви, здібностей, мовлення, почуттів, волі. У цьому багатоманітному процесі формується індивідуальність, особистість дитини. Протягом дошкільного віку дитина проникає у сутність людської діяльності, переходить від її зовнішніх ознак та атрибутів до глибинного смислу й значення. Це дає підстави говорити про закладання у дошкільника основ світогляду. Важливими новоутвореннями особистості виступають перші моральні інстанції, супідрядність мотивів (Л. І. Божович, О. М. Леонтьєв), формується диференційована самооцінка і особистісна свідомість.

Головним підсумком розвитку всіх видів діяльності, з одного боку, виступає оволодіння моделюванням як центральною розумовою здатністю (Л. А. Венгер), з другого боку, формування довільної поведінки (О. М. Леонтьєв, Д. Б. Ельконін).

Діти дуже довірливі, легко піддаються впливу, навіюванню. Якщо дитину весь час залякувати хворобами та нещастями, то ми не розвинемо в неї бажання бути здоровою, а викличемо страх. Дитина повинна рости з усвідомленням, що від її навичок та розумної поведінки залежить її здоров'я та здоров'я людей, які її оточують.

Основними показниками сформованості психічного здоров'я для дітей дошкільного віку є процес адаптації після вступу до ЗДО, рівень розвитку комунікативних навичок, рівень позитивної мотивації до соціально важливої для даного віку діяльності, відсутність відхилень у поведінці, схематично подано нижче на рисунку 1.

Можливість формування правильного ставлення до здоров'я та його збереження залежить від потреб дитини. Педагоги та психологи можуть вплинути на формування потреб та їх задоволення, а значить, і на стан і розвиток здоров'я дитини. Це можливо за наявності таких умов, які задовольняють потребу дитини в індивідуальному емоційно-ціннісному супроводі розвитку її особистості, який базується на увазі до дитини, визнанні її потреб, конструктивному спілкуванні, успішності в діяльності, повазі, підтримці, співпраці, активності та самостійності.

Свідоме ставлення до власного здоров'я в дошкільника забезпечується системою знань, які сприяють усвідомленню того, що стосунки між однолітками та дорослими мають бути не стресовими, а доброзичливими, добротворчими, культурними, у спілкуванні треба вміти керувати своїми емоціями, оцінювати себе та інших із розумінням мотивів поведінки. Крім того, дитина у спільній ігровій, пізнавальній, трудовій діяльності проявляє свою самостійність.

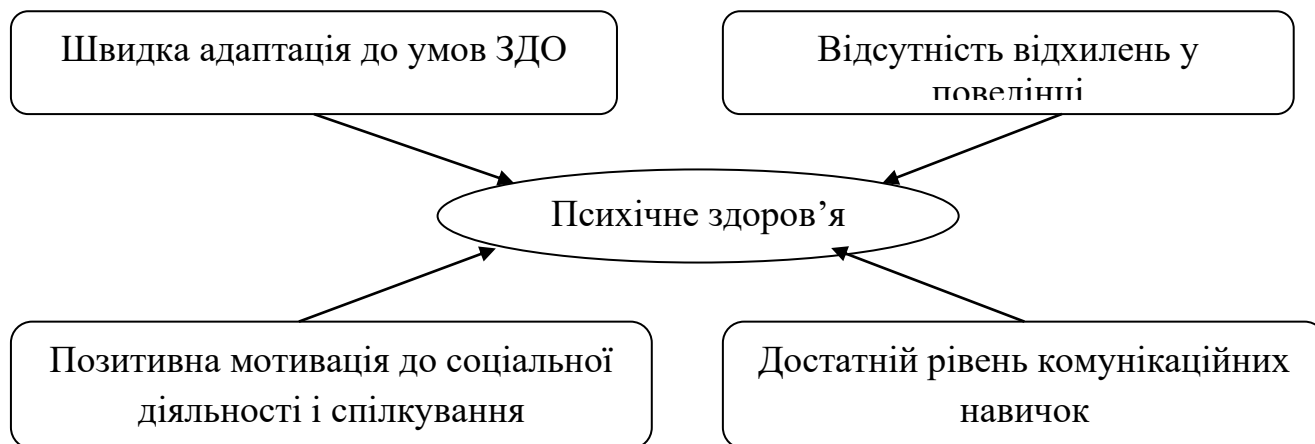

Рис. 1. Схема психічного здоров'я дитини

Загальновідомо, що через свідомість (відчуття, мислення, емоції, волю, самосвідомість) діти в процесі навчання і виховання набувають знань, умінь та навичок, засвоюють норми поведінки. У зв'язку з цим можна стверджувати: щоб сформувати у дошкільнят свідоме ставлення до власного здоров'я, слід дати їм знання про нього. Ці знання, досвід дитини, її емоційні переживання щодо формування, збереження та зміцнення, відновлення власного здоров'я сприятимуть формуванню її життєвої компетентності.

Компетентним щодо психічного здоров'я можна вважати дошкільника, який прагне активно пізнавати світ, виявляє готовність до розв'язання проблемних ситуацій, здійснює елементарні розумові дії, володіє початковими формами дослідництва, вміє спостерігати, сприйнятливий, допитливий, уважний, уміє відрізнити головне від другорядного, має активну спрямованість на своє здоров'я, що базується на визначенні його високої об'єктивної значущості в суспільстві та суб'єктивного особистісного смислу. Дуже важливо помічати відхилення у поведінці дітей і вчасно надавати відповідну психологічну допомогу. Однією з найважливіших умов збереження психічного здоров'я дітей є дотримання науково обґрунтованих психогігієнічних норм організації виховання дошкільників з урахуванням індивідуальних норм навчального навантаження. До психогігієнічних норм належать: сприятливий характер педагогічного впливу, зокрема стабільність позитивного емоційного тла виховання і навчання; забезпечення свободи в особистісному самоствердженні та відповідальності за власний розвиток; забезпечення індивідуально посиленої міри новизни під час навчання, її оптимального співвіднесення з пізнавальним досвідом особистості; орієнтація виховання і навчання на зону найближчого розвитку дитини з урахуванням сензитивних періодів для розвитку того чи іншого виду активності; дотримання принципу включення вихователя у спільну з дітьми діяльність; вчасне створення сприятливих умов для психічного розвитку кожної дитини; дотримання принципів гуманізації освіти.

Збереження психічного здоров'я – безперервний профілактичний процес, який передбачає своєчасне попередження психоемоційного перевантаження.

Отже, в статті ми ознайомились з особливостями та основними показниками сформованості психічного здоров'я дітей дошкільного віку. З'ясували як різні види діяльності допомагають формувати особистість. Детальніше дізнались про те, як впливають умови та оточення на психіку дітей, а також як сприяти збереженню психічного здоров'я дошкільників.

Список використаних джерел:

1. Дуткевич Т.В. Дошкільна психологія - Навчальний посібник [електронний ресурс].— Режим доступу: <http://uchebniks.net/book/115-doshkilna-psixologiya-navchalnij-posibnik-dutkevich-tv.html>
2. Психологічне здоров'я дошкільників / Уклад. Т. І. Прищепа.— Х.: Вид. група «Основа», 2010.— 239, [1] с. : іл.— (Серія «Психологія виховання») посібник [електронний ресурс].— Режим доступу: <http://psychologdcp.in.ua/psychology/counter.php?archiv=648>
3. Павелків Р. В., Цигипало О. П. Дитяча психологія, 2-ге видання, виправлене , Вид.група “Академвидав”, навчальний посібник, 2015. – 400 с. [електронний ресурс].— Режим доступу: <https://academia-pc.com.ua/product/51>
4. Черевко Н.В. Психічне здоров'я дитини: збереження та зміцнення [електронний ресурс].— Режим доступу: <http://leleka.rv.ua/index.php?m=content&d=view&cid=163>
5. Психічне здоров'я дітей дошкільного віку [електронний ресурс].— Режим доступу: <https://naub.oa.edu.ua/2014/14247/>

Клименко Вікторія,
студентка 24 групи ННІ педагогіки
Житомирського державного університету імені Івана Франка,
науковий керівник: доцент Максимова О.О.

ЗАГАРТОВУВАННЯ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ДОШКІЛЬНИКІВ

Національна система освіти спрямована на ефективне розв'язання проблеми збереження та зміцнення здоров'я особистості. Зважаючи на провідні завдання дошкільного виховання, особливості розвитку дітей, важливо забезпечити безпечні та комфортні умови для охорони їх життя та зміцнення здоров'я; збільшення адаптаційних механізмів зростаючого організму.

Теоретичне обґрунтування питання загартування представлено в роботах Сперанського Г. Н., Спіріної В. П., Павлова І. П. та ін. Вони розглядають загартування як важливий немедикаментозний засіб підвищення опірності організму, здатний об'єднати зусилля медицини та освіти в питання виховання здорового покоління.

Метою статі є аналіз особливості процедури загартування та його впливу на дошкільників.

Загартовування — один з ефективних засобів профілактики захворювань. Воно позитивно діє на механізми пристосування до холоду та спеки, послаблює негативні реакції нашого організму на зміни погоди [3].

Аналіз наукових досліджень дозволяє розглядати загартування як складне явище, під час якого відбувається вплив на організм і відповідь на нього. Завдяки такому зворотному механізмові задіюється вся система регулювання життєвих процесів: нервової системи, залоз внутрішньої секреції тощо.

О. П. Парфенов зазначав, що загартовування людини можна розглядати як окремий випадок тренування, спрямований на удосконалення можливості організму виконувати роботу, пов'язану з підвищенням стійкості своїх тканин по відношенню до дії шкідливих впливів довкілля.

Розглядаючи загартування як важливу складову організації фізкультурно-оздоровчої роботи в освітньому закладі, Б. М. Шиян виокремлює опосередкований та безпосередній впливи сил природи на організм. По-перше, це організація занять фізичними вправами безпосередньо в умовах природного довкілля, завдяки чому вплив його факторів тісно поєднується з впливом фізичних вправ, змінюючи його ефект; по-друге, це організація спеціальних процедур загартовувального та оздоровчо-відновлювального характеру [6].

Вплив загартовування на здоров'я дитини виявляється у:

- поліпшенні кровотоку і нормалізації тиску;
- підвищенні інтенсивності обміну речовин;
- збільшенні життєвої ємності легень;
- зміцненні кістково-м'язової системи;

- поліпшенні стану шкірного покриву;
- зміцненні імунної системи;
- розвитку стресостійкості.

Загартовані діти більш пристосовані до раптових змін погоди, несприятливого клімату, швидше адаптуються при надходженні в дитячий садок, школу, легше переносять сезонні інфекції та інші захворювання, рідше хворіють і швидше одужують [1].

Розглянемо способи загартовування дошкільників. Найбільш доступним з них є прогулянки на свіжому повітрі. Уже з перших днів життя дитині необхідно хоча б декілька годин перебувати надворі.

Вплив сонячного проміння — головне джерело вітаміну D, який у свою чергу відповідає за правильний ріст дитини. Тому варто якомога більше вільного часу проводити на свіжому повітрі, тим більше в теплу пору року. Улітку можна поставити на балконі або біля будинку басейн, у якому дитина плескатиметься. Також потрібно якнайчастіше виїжджати на природу: до лісу, річки, моря.

Повітряні ванни - це ефективний спосіб загартування, який проводять у будь-яку пору року в приміщенні за температури +16 °С..+18 °С. При цьому дитину одягають лише в білизну.

Приймати повітряні ванни починають за температури +18 °С й тривалості 5-10 хв. Протягом подальших десяти днів тривалість повітряних ванн поступово збільшують до 20 хв., а потім знижують температуру в кімнаті на 1 °С кожні 5 днів. Лише вже загартовані діти можуть приймати повітряні ванни за температури +10...+12 °С. У весняний і літній періоди повітряні ванни приймають надворі [5].

Дуже корисною для організму дитини є ходьба босоніж. Улітку на свіжому повітрі можна ходити по траві, піску, гальці тощо. У приміщенні ж доцільно застосовувати загартувальний комплекс «соляна доріжка». Розпочинається «соляна доріжка» резиновим килимком з виступами, на якому дошкільник стрибає. Це активізує рефлекторні точки стопи, що позитивно впливає на імунітет. Потім дитина ходить босоніж: по махрових рушниках, змочених у розчині морської чи кам'яної солі. Далі дитина йде, витираючи ноги від солі, змоченим прісною водою рушником. Останній етап «соляної доріжки» — прогулянка сухим рушником. Після закінчення вправи дитина має одягти сухі шкарпетки.

Запорукою міцного здоров'я є водне загартовування. Корисно в кінці кожного купання обливати дитину водою, на декілька градусів холоднішою, ніж була під час купання. Поступове зниження температури води поліпшує тонус її м'язів і підвищує імунітет. Для поліпшення кровообігу, стимулювання обміну речовин і заспокоєння нервової системи у воду можна додавати багату на мікроелементи морську сіль або відвари трав [4].

Слід зазначити, що загартовування водою слід починати в теплу пору року, щоб до осені організм дитини вже був добре загартований.

Для дітей, які часто страждають на нежить і кашель, підготовкою до водних процедур є сухі розтирання тіла жорсткою волохатою рукавичкою до почервоніння шкіри.

Проводити розтирання слід одразу після ранкової гімнастики. Через два тижні регулярних розтирань можна перейти до вологих обтирань. Рукавичку потрібно змочити водою за температури +30 °С, віджати і швидко обтерти груди і живіт дитини, а потім витерти їх махровим рушником. Так само розтерти спину, потім - руки і ноги. Кожні 5-7 днів температуру води знижують на 1 °С, доки вона не буде +15 °С. Якщо дотик вологою рукавичкою дитині неприємний, можна не знижувати температуру води, а залишити на позначці +20 °С. Такі обтирання потрібно проводити впродовж року.

Педіатри пропонують слідувати нескладним принципам загартовування:

1. Поступовість. Різкі зміни температурних та інших умов негативно впливають на незміцнілий організм. Не можна поспішати із загартовуванням та

пред'являти високі вимоги нетренованій дитині. Дитяче тіло швидко втрачає тепло і нагрівається.

2. Систематичність. Відсутність регулярності — найпоширеніша помилка. У такому разі загартовуючі процедури будуть неефективними, перерви зведуть нанівець всі раніше досягнуті результати.

3. Врахування вікових та інших індивідуальних особливостей. Максимальної обережності при загартовуванні вимагають фізично слабо розвинуті або ослаблені діти. Тільки лікар зможе дати правильну і розгорнуту оцінку стану здоров'я, допоможе з вибором процедур і засобів.

4. Послідовність. Загартовування дитини починають з грудного віку та продовжують протягом усіх наступних періодів її життя.

5. Комплексний підхід. Використовуються найважливіші природні фактори, проводиться загартовування сонцем, свіжим повітрям, водою. Важливо і те, що процедури розвивають не один орган або систему, а діють на весь організм [5].

Таким чином, загартовування дітей у ранньому й дошкільному віці є основою для подальшої здорової їх життєдіяльності, високої працездатності й життєрадісності. Система загартовуючих дій направлена на підвищення витривалості організму дитини, його опору негативним фактором зовнішнього середовища, а також на покращення пристосування до швидких і різких змін у погоді. Засобами загартовування є передусім природні фактори: повітря, вода, сонце, земля. Кожний природний фактор може бути застосований у цілях оздоровлення тільки у тому випадку, якщо відповідає гігієнічним вимогам.

Список використаних джерел:

1. Вільчковський Е.С. Теорія і методика фізичного виховання дітей дошкільного віку: навч. посіб. / Е.С. Вільчковський, О.І. Курок. – 3-тє вид., стер. – Суми: Університетська книга, 2001. – 428с.
2. Гаращенко Л. В. *Методики закали в условиях детского сада* / Дошкільне виховання, 2010. - № 3. - С. 16-20.
3. Лохвицька Л.О. До здоров'я дітей через освіту дорослих: технологія взаємодії ДНЗ з родиними. Навч.-метод. посібн. – Тернопіль, 2012. – 176 с.
4. Організація режимних процесів у дошкільному навчальному закладі /упор. І.Ф. Кірсанова. – Х., 2010. - с. 25-31.
5. Петрукович Н. Закаливание детей дошкольного возраста в системе оздоровительной работы по семейному воспитанию / Наталья Петрукович, Людмила Врублевская, Евгений Врублевский // Спортивный вісник Придніпров'я. – 2012. – № 2. – С. 30–32.
6. Шиян Б. М. Теорія і методика фізичного виховання школярів Частина I. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2008. – 272 с.

Колесник Олена,

студентка 24 групи ННІ педагогіки

Житомирського державного університету імені Івана Франка,

науковий керівник: доцент Максимова О.О.

ГРА ТА ІГРОВА ТЕРАПІЯ У ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ ДОШКІЛЬНИКА

Велика роль у розвитку та вихованні дітей дошкільного віку належить грі. Гра є тією універсальною формою діяльності, завдяки якій відбуваються прогресивні зміни в психіці й особистості дитини дошкільного віку; гра визначає стосунки дитини з оточуючими людьми, готує до переходу на наступний віковий етап, до нових видів діяльності.

Однією з перших ігрову терапію дитини почала використовувати Анна Фрейд у своїй роботі з дітьми, які пережили бомбардування у Лондоні під час Другої світової війни.

Донькою видатного психоаналітика було на практиці доведено, що, якщо дитина мала можливість виразити у грі свої хвилювання, вона звільнялася від страхів і уникала розвитку в собі психічної травми.

Адже дітям від природи притаманне прагнення до морального комфорту, піклування про самого себе. Діти надзвичайно життєздатні. Тобто, у порівнянні із дорослою людиною, вони мають здатність виживати навіть у найнесприятливіших, стресогенних умовах.

Прикладом такої життєздатності може стати історія, що сталася із півторарічною Джесікою Маклюр, яка впала у шахту і залишалася там дві доби наодинці. Коли рятувальники знайшли дівчинку, Джесіка тихесенько у повній темряві наспівувала пісню.

Таким чином, сама природа дитини сприяє корекції або психічній стабілізації її емоційно-чуттєвого стану з боку дорослої людини.

Мета нашої статті полягає в тому, щоб визначити особливості ігрової терапії та особливості її проведення у роботі з дітьми дошкільного віку.

За словами Д. Б. Ельконіна, важко знайти фахівця у царині дитячої психології, який не торкався б проблем гри, не висував би своєї точки зору на природу і значення гри. Що ж визначає значимість гри в житті дитини, що лежить в її основі? Перш за все, це вільна, спонтанна діяльність, у гри немає усвідомлюваних цілей - дитина грає, бо отримує задоволення. Мотив гри лежить не в результаті, а в самому процесі [1].

Практичне вирішення завдань сучасної дошкільної освіти потребує ґрунтовної психологічної основи для організації навчально-виховного процесу. Саме тому останнім часом ігрова терапія викликає великий інтерес у фахівців, що працюють із дітьми дошкільного віку.

Т.1. Шульга, В.Слот, Х.Спанірд виділяють ряд ознак, за якими гру можна віднести до терапевтичного засобу:

- ✓ гра надає природні умови для самовираження дитини;
- ✓ сюжет гри, ігрові дії та ролі розкривають емоції дитини, її приховані страхи;
- ✓ у грі дитина несвідомо виражає емоціями те, що потім може усвідомити, вона вчиться краще розуміти власні емоції та керувати ними;
- ✓ гра дозволяє дорослому (педагогу, психологу) більше дізнатися про історію життя дитини;
- ✓ гра - це найдоступніший спосіб формування дружніх відносин між дитиною та дорослим.

Гра є провідним видом діяльності дошкільнят. Це діяльність, яка є першим кроком по освоєнню норм і правил існування в соціальному середовищі. Гра дає можливість ненав'язливо, у цікавій та захоплюючій для дитини формі вплинути на:

- розширення кругозору;
- розвиток психічних процесів;
- задоволення дитячих емоційних і інтелектуальних потреб;
- розвиток творчих здібностей;
- вміння взаємодіяти в соціумі;
- формування характеру і ставлення до дійсності;
- вироблення трудових та пізнавальних навичок.

Однак такий потужний виховний ефект можна отримати тільки при правильному проведенні ігор.

Дошкільний вік дітей можна умовно розділити на молодший і старший. У молодшому віці ігрова діяльність дошкільнят спрямована на пізнання речей, зв'язків, властивостей. У старшому у дошкільників виникають нові потреби, і вони віддають перевагу рольовим іграм, іграм серед однолітків.

Сучасна педагогіка найчастіше послуговується такою класифікацією ігор:

1. Творчі ігри. До них належать режисерські, сюжетно-рольові (сімейні, побутові, суспільні), будівельно-конструкційні, ігри на теми літературних творів (драматизації, інсценування).

2. Ігри за правилами. Цю групу утворюють рухливі (великої, середньої, малої рухливості; сюжетні, ігри з предметами; з переважанням основного руху: бігу, стрибків тощо; ігри-естафети) та дидактичні ігри (словесні, з іграшками, настільно-друковані).

3. Народні ігри (забави, рухливі, дидактичні, обрядові) [2].

Практичне вирішення завдань сучасної дошкільної освіти потребує ґрунтовної психологічної основи для організації навчально-виховного процесу. Саме тому останнім часом ігрова терапія викликає великий інтерес у фахівців, що працюють із дітьми дошкільного віку.

Ігрова терапія – всі психотерапевтичні методи роботи, які використовують дитячу гру та іграшки. Ігрова терапія дозволяє пропрацювати, усвідомити та закріпити власне «Я» дитини. Дитина має можливість проявити, перенести свій емоційний стан, донести свої переживання до дорослого, вступити в безпосередню взаємодію, оцінити важливість даної системи «дорослий – дитина», усвідомити свій емоційний стан, підкреслити вирішальне значення, яке буде сприяти оптимальному розвитку особистості дитини.

Існує два підходи до ігрової терапії:

1) недирективний

2) директивний

Розглянемо їх особливості.

1. Недирективна модель

Цілі недирективної індивідуальної ігрової терапії можна коротко позначити в трьох пунктах:

- Індивідуальна ігрова терапія має на меті дати дитині можливість виявити, вилити назовні свої переживання і почуття, навіть приховані (агресію, страх, образу і т.д.)

- Дати дитині можливість самостійно вирішити свої внутрішні конфлікти, проблеми через розрядку, яку дає гра.

- Створити для дитини таку атмосферу, яка відображає всі почуття дитини, в якій вона зможе прийняти відповідальність за свої вчинки.

В ході сеансу ігротерапії, побудованого за недирективною моделлю, вихователь лише інтерпретує отримувані дані, так само, як і в процесі бесіди. Засоби, що використовуються в недирективній ігротерапії, найчастіше систематизують так:

- Структуровані – ті, через які дитина виявляє власні потреби (ляльки, м'які іграшки).

- Неструктуровані – використовуються для емоційної розрядки (гра з піском, водою, глиною тощо).

- Іграшки, котрі дозволяють встановити контакт або виявити проблеми в спілкуванні (телефон, пістолет та більшість рухомих предметів: літаки, паровози, машинки).

2. Директивна модель

Мета директивної ігротерапії – сформувати у дитини форми поведінки, які є соціально схвалюваними, навчити дитину бажаних навичок існування у соціумі шляхом ідентифікації з різними персонажами гри. За нестачею якісних емпіричних досліджень недирективної моделі ігротерапії, директивна наразі вважається більш ефективною. Хоча об'єктивно розглядаючи дані, можна стверджувати лише, що вона швидше дає бажаний результат.

Доречними у проведенні терапії є такі «прості правила»:

- чуття стосовно дитини важливіші за знання про неї — тобто, потрібно спиратися на те, що бачиш, а не на попередню інформацію про дитину;
- іграшки слід ВИБИРАТИ, а не збирати;
- необхідно бути чутливим до дитячого світу;
- спілкуючись з дитиною необхідно демонструвати усім своїм виглядом свою увагу до неї, не розмовляти «через плече»;
- не відповідати на ті запитання, яких дитина вам не задавала!

В залежності від пори року використовують різні ігри та ігрові терапії. Влітку ігри переважно проводяться на відкритому повітрі, і більшість з них рухливі, але коли діти вже вдосталь набігалися і настрибалися, то тоді проводяться більш спокійні ігри.

Зимку — навпаки, діти більше граються в групі, і це переважно ігри творчого характеру: малювання, аплікація, ліплення, ігри з іграшками, але під час зимніх прогулянок надворі ігри потрібно проводити рухливі, щоб діти не мерзли.

Серед загальних показань до проведення ігротерапії виділяють такі, як: замкнутість, нетовариськість, фобії, надмірна слухняність, порушення поведінки, шкідливі звички та ін. Ігротерапія є ефективним способом корекції при роботі з дітьми, що мають абсолютно різні фізичні та психічні особливості. Єдині протипоказання до ігротерапії – неконтактна шизофренія і повний аутизм.

Вибір іграшок та ігрового матеріалу повинен бути свідомим, побудованим на серйозних логічних підставах, при цьому завжди слід брати до уваги основну ідею: рівень розвитку дитини природним чином виражається в її грі і активності. Іграшки для дитини - це її слова, а гра – мова. У зв'язку з цим слід вибирати такі іграшки і ігровий матеріал, які б полегшували самовираження дитини, забезпечували широкий спектр ігрової активності.

Оскільки іграшки і матеріал є засобом комунікації дитини, необхідно приділяти увагу відбору відповідних зразків. Тому необхідно дотримуватися правила: іграшки і матеріал слід вибирати, а не збирати. Таким чином, іграшки та ігровий матеріал, які використовуються в процесі ігрової терапії, слід ретельно відбирати в залежності від їх відповідності логічним підставам ігрової терапії.

Іграшки і матеріали, необхідні для ігрової терапії, можна згрупувати в три великі класи:

1. Іграшки з реального життя.
2. Іграшки, що допомагають коригувати агресію.
3. Іграшки для творчого самовираження і послаблення емоцій.

Іграшками з реального життя є лялькове сімейство, ляльковий будиночок, маріонетки, вони можуть зображати членів реальної сім'ї дитини. Ці іграшки роблять можливим безпосереднє вираження почуттів дитиною. Гнів, страх, суперництво між братами і сестрами, кризи, сімейні конфлікти можуть виражатися безпосередньо, коли дитина розігрує сценки з людськими фігурками. Машина, вантажівка, човен особливо важливі для впертої, тривожної, замкненої дитини, оскільки з цими іграшками можна грати в невизначену гру, не виражаючи жодних почуттів.

У ігровій терапії діти часто переживають сильні емоції, для опису і вираження яких у них немає словесних позначень. Структуровані іграшки і матеріали, такі як іграшкові солдатики, крокодил, рушниця, можуть використовуватися дітьми для вираження гніву, ворожості і фрустрації. Іноді діти виражають ворожість тим, що кусають, жууть і гризуть іграшкового крокодила.

Прикладом матеріалу, який може бути віднесений як до першої, так і до другої групи є глина. Вона може служити для вираження творчого потенціалу і для корекції агресивних почуттів. Глину можна м'яти, бити, кидати, енергійно розкочувати, з силою розривати на шматки. Крім того, дитина може користуватися глиною, щоб виліпити фігурки для гри.

Пісок і вода є іграшками для творчого самовираження і послаблення емоцій. Вони найчастіше використовуються як неструктуроване середовище для гри. Рідше їх можна знайти в інтер'єрі ігрової кімнати, хоча багато авторів описують воду як найбільш ефективний терапевтичний засіб у всіх ігрових матеріалах. Пісок і вода не мають структури і можуть перетворитися за бажанням дитини в що завгодно. Можливості їх застосування необмежені.

Особливе значення надається кубикам. Кубики можуть ставати будинками, їх можна кидати, ставити один на одного, розкидати. Все це дозволяє дитині відчувати, що означає творити або руйнувати. Як і у випадку з водою і піском, дитина може за будь-яких варіацій переживати почуття задоволення, оскільки не існує правильного способу гри з кубиками. Палітра і фарби дають дитині можливість творити і виражати свої почуття [3].

Ігрова терапія — метод психотерапевтичної дії на дітей і дорослих з використанням гри. Гра використовується в психотерапії у вигляді спеціальних вправ, завдань, спрямованих на корекцію вербальної і невербальної комунікації, виховання позитивних особистісних якостей. Вона сприяє створенню близьких стосунків між учасниками, знімає напруженість, тривогу, страх перед оточенням, підвищує самооцінку, дозволяє перевірити себе в різних ситуаціях спілкування, знімаючи небезпеку соціально значущих наслідків.

Ігрова терапія ефективна як засіб поліпшенні емоційного стану дітей (після розлучення батьків, у дітей, які піддаються насильству, покинутих дітей); зниження страхів, стресу і тривожності (наприклад, госпіталізованих дітей); ліквідації відставання в мовному розвитку.

Список використаних джерел:

1. Е. В. Филиппова. Детская и подростковая психотерапия [Електронний ресурс] – https://stud.com.ua/43128/psihologiya/igrova_terapiya
2. С. М. Недопитанська. Ігри дітей дошкільного віку і подвійне системне моделювання [Електронний ресурс] – <https://www.sworld.com.ua/index.php/ru/component/content/article/69-logic-ethics-and-aesthetics/2468-nedopitanska-sm>
3. А. А. Осипова. Общая психокоррекция [Електронний ресурс] – <http://uchebnik-online.net/book/461-obshhaya-psixokorrekcija-uchebnoe-posobie-osipova-aa/31--3-igrovaya-komnata-i-ee-osnashhenie.html>

Коломицева Анастасія,

студентка 24 групи ННІ педагогіки

Житомирського державного університету імені Івана Франка,

науковий керівник: доцент Максимова О.О.

ЗНАЧЕННЯ РЕЖИМУ ДНЯ ДЛЯ ДОШКІЛЬНИКІВ

Діти дошкільного віку надзвичайно чутливі до зміни режиму дня. Це пов'язане з активним формуванням у цьому віці кори головного мозку, нервові клітини якої не можуть довго перебувати в активному стані. Тому порушення режиму знижують працездатність організму, спричиняють розлади діяльності і поведінки дітей, які стають роздратованими, вередливими.

Правильно організований режим дня – неодмінна умова нормального фізичного розвитку дитини, зміцнення її здоров'я, підтримання високого рівня фізичної і розумової працездатності. Установлений режимом певний ритм життя сприяє нормальному перебігу всіх фізіологічних процесів в організмі. Потреби дитини у сні, харчуванні, чистоті, зміні видів діяльності, прогулянках на повітрі зумовлюють відповідний режим дня, що має важливе значення для збереження і зміцнення її здоров'я, повноцінного розвитку.

На необхідність дотримання режиму дня вказують психологи, лікарі, зазначаючи, що це важливий засіб збереження належної розумової працездатності дитини. Відомий фізіолог І. П. Павлов вважав, що, дотримуючись певного розпорядку дня, ми допомагаємо роботі нервових клітин, запобігаємо

виснаженню нервової системи, перевтомі. Гуменна О. А описала оздоровчі заходи, які можна застосовувати у режимі дня дитини.

Мета статті – проаналізувати та узагальнити значення режиму дня для дошкільників.

Режим дня - це чіткий розпорядок життя протягом доби, що передбачає чергування неспання і сну, а також раціональну організацію різних видів діяльності. Правильний, відповідний віковим можливостям дитини режим зміцнює здоров'я, забезпечує працездатність, успішне здійснення різноманітної діяльності, запобігає перевтомі[2].

Режим дня дитини дошкільного віку має відповідати таким педагогічним вимогам:

1. Відповідність природному ритму основних фізіологічних процесів дитячого організму, чергування активної діяльності з відпочинком.

2. *Постійність, стійкість і визначеність головних елементів.* За словами А. Макаренка, ретельне дотримання встановленого режиму зменшує кількість порушень у поведінці дітей і відповідно знижує або виключає необхідність звертатися до покарань. Організація режиму дня повинна бути доцільною, раціональною, що мають усвідомлювати і діти. Вихователь мусить вимагати його дотримання доброзичливо, спокійно, але наполегливо, рішуче. Ці вимоги здатна сприймати вже півторарічна дитина. Особливо важливо контролювати дотримання режиму, передусім на початкових етапах.

3. *Гнучкість.* Режим має враховувати природні біоритми дитячого організму. Для розвитку саморегуляції організму важливо, щоб усі аспекти режиму враховували бажання, індивідуальні особливості дитини. Наприклад, дитині зі збудливою, слабкою нервовою системою потрібно частіше відпочивати і більше спати, а залежно від її самопочуття, стану здоров'я, попередньої або наступної діяльності можна скоригувати час прийому їжі та ін. [5].

Фізіологічною основою, що визначає характер і тривалість діяльності, є рівень працездатності клітин кори головного мозку, тому так важливо не перевищувати межу працездатності центральної нервової системи, а також забезпечити повне функціональне відновлення її після роботи. Ступінь морфофункціональної зрілості організму, визначає зміст режиму дня і тривалість основних його елементів, серед яких виділяють наступні:

- сон;
- перебування на відкритому повітрі (прогулянки);
- виховна та навчальна діяльність;
- ігрова діяльність і заняття за власним вибором (читання, заняття музикою, малювання та інша творча діяльність, спорт);
- самообслуговування, допомога родині;
- прийоми їжі;
- собіста гігієна.

Проаналізуємо найважливіші з елементів:

1. Сон. Тільки під час сну дитина отримує повний відпочинок. Сон має бути досить тривалим: діти 3-4 років сплять 14 годин на добу, 5-6 років - 13 годин, 7-8 років - 12 годин. Діти особливо молодші обов'язково повинні спати в день. І лягати не пізніше 8-9 годин вечора.

2. Їжа. Діти отримують їжу 4-5 разів на день. Перша їжа дається через півгодини, в усякому разі не пізніше чим за годину після пробудження дитини, а остання - години за півтора до сну. Між їжею мають бути встановлені проміжки до 3-4 годин, їх потрібно строго дотримуватися. Найбільш ситна їжа дається в обід, менш ситна - на вечерю.

3. Прогулянки. Як би точно не дотримувався час сну і їжі, режим не можна визнати правильним, якщо в ньому не передбачений час для прогулянки. Чим більше часу діти проводять на відкритому повітрі, тим вони здоровіші [1].

Основні принципи побудови режиму є загальними для різних вікових груп, проте в кожній з них є своя специфіка. Правильна організація режиму дня дітей дошкільного віку передбачає як облік морфофункціональних і психофізіологічних особливостей дітей, так і використання на кожному віковому етапі відповідних педагогічних прийомів і методів.

У молодшому дошкільному віці вміння і навички в різних видах самообслуговування сформовані у дітей ще недостатньо міцно, тому вихователь постійно допомагає дитині і контролює виконання багатьох дій. Зміна режиму з віком - це не тільки збільшення або зменшення часу на ту чи іншу діяльність, але і якісне перетворення всього педагогічного процесу і складових його частин. «Розуміння вихователем цього положення - вирішальна умова виконання режиму в часі і організації окремих його відрізків», - вказує О. Н. Урбанська. Поступово дітей долучають до нових видів діяльності, змінюється характер організації режимних процесів, а отже, і підхід до дитини з боку дорослого - до вихованця пред'являються нові, більш високі вимоги, які активізують самостійність [4].

До старшого дошкільного віку навички у дітей стають міцнішими, що дозволяє звільнити більше часу для гри, розвитку рухів, творчої діяльності. Виховання старших дошкільників спирається на усвідомлене ставлення дитини до здійснюваних дій, вміння в певній мірі контролювати свою поведінку, оцінювати свої вчинки і вчинки однолітків. Вся ця вікова динаміка розвитку дитини покладена в основу режимів дня для різних вікових груп.

У теплий період року режим дня змінюється: все життя дітей організовується переважно на повітрі, де проводяться різні види діяльності, а при наявності умов - харчування і сон. Кількість дидактичних занять скорочується до 1 в день, приблизна їх тривалість у другій молодшій і середній групі -25-30 хв; у старшій групі - 30- 40хв, в підготовчій - до 60 хв.

Оскільки життя дітей організовують дорослі, велике значення має організованість їхніх батьків. Будь-якій людині для того, щоб успішно брати участь у будь-якому режимному процесі, потрібний певний проміжок часу для переключення з одного виду діяльності на інший, тому поспіх батьків, спізнення до дитячого садка дезорганізують дитину, викликають у неї почуття провини перед однолітками та вихователем. Заохочення батьками відмови дитини від денного сну або пізнього відходу до нічного сну викликає в дитини перевтомлення, знижує її працездатність і підвищує дратівливість. Усім відомо, що звичка — це друга натура. А звичні форми поведінки та реагування формуються завдяки особливостям поводження дорослих із дитиною, прагненням самого дошкільника наслідувати певний ідеал та дотримуватись режиму [2].

Чіткий, розумно організований режим - фактор достатньо суттєвий для формування у дитини гарних звичок. Упорядкуванню дитячої поведінки сприяє ритм життя, який забезпечує дитині зміну видів діяльності, привчає її, коли потрібно, бути рухливою або посидючою, організованою, зібраною, підтягнутою, - тобто вміти підпорядковуватися загальному розпорядку.

Для дітей дошкільного віку (3-7 років) рекомендується наступний режим дня:

(максимальна тривалість безперервного неспання – 5,5-6,0 годин, сон – 12,5 годин (2-2,5 години денний сон), годувати потрібно 4 рази на день з інтервалом 3,5-4 години)

8.00-8.30 - Підйом, ранковий туалет, гімнастика разом з батьками

8.30-9.00 - Ігри, підготовка до сніданку

9.00-9.30 - Сніданок

9.30-10.30 - Ігри, читання, малювання

10.30-12.30 - Підготовка до прогулянки, прогулянка, повернення з прогулянки

12.30-13.00 - Ігри, підготовка до обіду, обід

- 13.00-15.00 - Підготовка до сну, сон
- 15.00-15.30 - Підйом, оздоровчі процедури
- 15.30-16.00 - Полуденок
- 16.00-17.00 - Ігри, самостійні заняття
- 17.00-19.00 - Підготовка до прогулянки, прогулянка, повернення з прогулянки
- 19.00-19.30 - Вечеря
- 19.30-20.00 - Спокійні ігри з рідними, слухання казки, перегляд дитячих передач, гігієнічні процедури
- 20.00-21.00 - Укладання, колискова мами, нічний сон.

Таким чином, привчаючи дітей до певного режиму, до виконання гігієнічних вимог, ми створюємо у них корисні для організму навички, і тим самим зберігаємо їх здоров'я. Твердий режим дня, встановлений відповідно до вікових особливостей дітей, - одна з істотних умов нормального фізичного розвитку дитини. Основна вимога до режиму - це точність в часі і правильне чергування, зміна одних видів діяльності іншими. Має бути встановлений час, коли дитина лягає спати, встає, їсть, гуляє, виконує нескладні, посильні для неї обов'язки. Часу цього необхідно точно дотримуватися.

Список використаних джерел:

1. Вільчковський Е. С. Організація рухового режиму дітей у дошкільних закладах: Навчально – методичний посіб. / Е.С. Вільчковський, Н. Ф. Денисенко. – Тернопіль: Мандрівець, 2008. – С. 39 – 71.
2. Лохвицька Л. О. До здоров'я дітей через освіту дорослих: технологія взаємодії ДНЗ з родиними. Навч.-метод. посібн. – Тернопіль, 2012. – 176 с.
3. Фізичний розвиток дітей в умовах дошкільного навчального закладу / Методичні рекомендації МОНУ // Дошкільне виховання. - 2010. - № 9. - С. 9-14.
4. Осипенко Т. М. Здоров'язбережувальні технології у дошкільному навчальному закладі / Т. Осипенко // Вихователь – методист дошкільного закладу. – 2011. - № 6.- С. 42 – 48.
5. Сократова Н. В. Сучасні технології збереження і зміцнення здоров'я дітей: Навчальний посібник. – 2009. – 224 с.

Копанія Надія,
студентка 44 групи ННІ педагогіки
Житомирського державного університету імені Івана Франка,
науковий керівник: доцент Максимова О.О.

ЗДІЙСНЕННЯ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДИТИНИ МОЛОДШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ РУХЛИВОЇ ГРИ

На сьогоднішній день проблема фізичного виховання дітей є однією з найактуальніших, адже фізичне виховання є основою всебічного розвитку дитини. У дошкільному дитинстві закладаються основи здоров'я, виховуються основні риси особистості людини.

Фізичне виховання є одним з перших проблем педагогіки, адже саме в дошкільному віці закладаються основи здоров'я, виховуються основні риси особистості. Дошкільні заклади та сім'я повинні створити сприятливі умови для оптимального фізичного виховання дитини, отримання знань про людський організм, опанування санітарно-гігієнічних навичок. Дитина повинна поступово вчитися бути творцем досконалості свого тіла, здоров'я [3].

Проблема фізичного виховання дітей знайшла відображення і у відомих документах та програмах у сфері дошкільної освіти.

Положення про фізичне виховання, про важливість збереження здоров'я, про потребу виробляти в дитини мотивацію на здоровий спосіб життя висвітлено в різних офіційних документах та програмах.

У «Програмі виховання і навчання в дитячому садку» особливе значення надається фізичному вихованню, яке будується на основі знань про вікові, індивідуальних та психофізичних особливостях дошкільника [1].

У Конвенції з Прав Дитини (1990) велике значення надається фізичному вихованню, здоров'ю молодого покоління як вирішальному чинникові виживання людства [4].

У вітчизняних програмах: «Українське довкілля», «Малятко», «Дитина» та у Базовому компоненті дошкільної освіти (сфери «Я Сам») проблема фізичного виховання чітко визначається як один із найголовніших складників повноцінного розвитку дітей дошкільного віку.

Питання про важливість фізичного виховання дитини розглядалося також багатьма вченими, педагогами минулого та сьогодення.

К.Ушинський, С. Русова, П. Лесгафт, Л. Чулицька, Ю. Аркін та ін. у своїх теоретичних і методичних дослідженнях висвітлили проблему фізичного виховання та роль рухливих ігор в фізичному вихованні.

Вирішення цієї проблеми є дуже важливим для розв'язання цілої низки питань педагогічної практики, і насамперед тих, що пов'язані з здоров'ям, всебічним розвитком дитини на всіх вікових етапах.

Проте все ж ця тема залишається недостатньо висвітленою.

Мета статті: висвітлення особливостей здійснення фізичного виховання дітей 3-4 року життя засобами рухливої гри.

Фізичне виховання дітей дошкільного віку — систематичний вплив на організм дитини з метою його морфологічного і функціонального вдосконалення, зміцнення здоров'я, формування рухових навичок і фізичних якостей[3].

Фізичне виховання в дитячому садку як цілеспрямований педагогічний процес здійснюється всією системою організаційних форм, які передбачено програмою (щоденні заняття фізкультурою, ранкова гімнастика, рухливі ігри та ін.) [1].

Воно має відбуватися в єдності з моральним, розумовим, трудовим і естетичним вихованням.

Мета фізичного виховання – формування знань про фізичну культуру, підтримання доброго стану здоров'я, сили, формування усвідомлення важливості занять фізичними вправами [1].

Засоби фізичного виховання – фізичні ігри та вправи, заходи фізкультурного спрямування, фактори природи (сонце, вода, повітря), харчування, раціональний режим праці, відпочинку [3].

Рухливі ігри є одним із важливих засобів фізичного виховання дітей дошкільного віку. Вони сприяють формуванню та вдосконаленню життєвонеобхідних рухів, всебічному фізичному розвитку та зміцненню здоров'я дитини, вихованню позитивних моральних і вольових якостей.

Якщо правильно підібрати рухливі ігри, вони будуть активно впливати на розвиток організму дітей дошкільного віку. Різноманітні рухи та ігрові дії дітей під час гри, при вмілому керівництві ними, позитивно впливають на різні системи організму: серцево-судинну, дихальну та ін., сприяють міцному сну, збуджують апетит.

Рухливі ігри задовольняють потребу організму дитини в русі, сприяють збагаченню її рухового досвіду. За допомогою ігор у дошкільнят закріплюються та вдосконалюються різноманітні вміння і навички з основних рухів (ходьби, бігу, стрибків, рівноваги та ін.). Швидка зміна обставин під час гри привчає дитину користуватися своїми рухами відповідно до тієї або іншої ситуації. Все це позитивно впливає на вдосконалення рухових навичок[1].

Цінність рухливих ігор полягає також у тому, що вони сприяють розвитку у дітей таких важливих фізичних якостей, як швидкість, спритність, витривалість тощо.

З дітьми дошкільного віку проводять *три види рухливих ігор* [1]:

- сюжетні ігри,
- ігрові вправи (несюжетні ігри)

- ігри з елементами спорту (городки, настільний теніс, бадмінтон, баскетбол, футбол, хокей).

Для дітей молодших груп підбирають ігри з нескладним змістом. Правил у цих іграх небагато – одне, два. Невелика й кількість ролей (усі діти «миші», а вихователь «кіт»; усі діти «горобчики», а вихователь «автомобіль») [4].

Важливо також враховувати й те, що в цьому віці дитина погано володіє своїми рухами: часто втрачає рівновагу, падає, докладає багато зусиль під час виконання фізичних вправ. Тому ігри добираються з обов'язковим чергуванням руху й відпочинку [2].

Ведучим спочатку повинен бути вихователь. Його завдання: регулювати рухи дітей, щоб вони занадто не втомлювалися і не збуджувалися. Коли діти звикнуть до організованих дій, засвоять правила гри, їх можна буде залучити й до виконання ролі ведучого.

Особливістю молодших дошкільників є те, що у них ще немає зацікавленості в результатах гри, їх приваблює сам процес руху: бігати, наздоганяти, кидати предмети в ціль та на дальність, лазити тощо. Плануючи роботу з дітьми, вихователь повинен враховувати цю особливість.

Тривалість гри для дітей молодшої групи становить у середньому 5-7 хв з повторенням кожної з них 3-4 рази. У дітей другої молодшої групи відповідно 6-8 хв, кількість повторень 3-5 разів [5].

Отже, дуже важливим аспектом фізичного виховання дітей молодшого дошкільного віку є рухливі ігри. Вони сприяють всебічному розвитку дитини, підвищенню захисних сил організму, вихованню стійкого інтересу до рухових умінь, навичок та фізичних якостей (швидкість, спритність, витривалість, гнучкість, та ін.), формуванню культури здоров'я, вихованню позитивних моральних і вольових якостей.

Також правильна організація фізичного виховання дітей в дошкільному закладі сприяє пробудженню у них інтересу до рухової активності взагалі, а також до конкретних видів фізичних вправ упродовж всього подальшого життя.

Список використаних джерел:

1. Вільчковський Е.С., Курок О.І. Теорія і методика фізичного виховання дітей дошкільного віку: Навч. посіб. - Суми: ВТД «Університетська книга», 2008. - 428 с.
2. Загородня Л.П. Фізичне виховання дітей дошкільного віку/ Л.П. Загородня, С.А. Тітаренко. - Суми: Університетська книга, 211. - 272с.
3. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка : навч. посіб. / Т. І. Поніманська. - К. : Академвидав, 2008. - 456 с.
4. Комісарик М.І. Теорія та методика фізичного виховання дітей дошкільного віку/ Чуйко Галина Василівна, М.І. Комісарик, Г.В. Чуйко. - Книги – XXI, 2013. – 484 с.
5. Шебеко В.Н., Ермак Н.Н. Физическое воспитание дошкольников: уч. пособие/ В.Н. Шебенко, Н.Н. Ермак – М.: Академия, 2000 – 176с.

Лукиничук Олександра,
студентка 24 групи ННІ педагогіки
Житомирського державного університету імені Івана Франка,
науковий керівник: доцент Максимова О.О.

ВПЛИВ ГІДРОАЕРОБІКИ НА ЗДОРОВ'Я ДИТИНИ

Умовами цілісного розвитку дитини є використання в дошкільному закладі здоров'яформуючих і здоров'язбережувальних технологій, які реалізуються комплексно через створення безпечного розвивального середовища, екологічно сприятливого життєвого простору, повноцінного медичного обслуговування, харчування, оптимізації рухового режиму, системного підходу до формування в дітей ціннісного ставлення до власного здоров'я і мотивації щодо здорового способу життя, дотримання гармонійних, доброзичливих взаємин між педагогами та вихованцями, самими дітьми.

Аналіз концептуальних підходів досліджень учених щодо оздоровлення дітей різного віку засобами сучасних технологій у процесі фізичного виховання (О. Аксьонової, Т. Глушанок, Л. Гримака, Л. Волкової, Е. Вільчковського,

Н. Денисенко, Ю. Змановського, С. Мартинова, В. Сухарева та інших) дозволяє констатувати: рухи тіла та його частин, м'язів (великих і дрібних), що є складовими різних фізичних вправ, повинні виконуватись не тільки з метою формування рухових умінь і навичок, але й з метою формування, збереження, зміцнення та відновлення здоров'я дітей.

Мета нашої статті – висвітлити вплив гідроаеробіки на здоров'я дитини.

Одна з альтернативних технологій фізкультурно-оздоровчої роботи в дошкільному навчальному закладі - гідроаеробіка. Це один з нетрадиційних видів ритмічної гімнастики, яка виконується у водному середовищі: басейні або водоймі з рівним піщаним дном [2].

Відомо, що водні процедури є дуже сильним загартувальним засобом. Плавання сприяє покращенню обміну речовин, апетиту, зміцненню сну, збільшує стійкість нервової системи, тренує дихальну та серцево-судинну системи, зміцнює м'язи, формує правильну поставу.

Гідроаеробіка розширює спектр загальнофізіологічної дії гімнастичних вправ завдяки підвищенню опору водного середовища та впливу його температури на шкіру й судини та механізми терморегуляції. Темп виконання гімнастичних вправ у воді обмежений, тоді як ступінь м'язового напруження пропорційно підвищується. Знижується також об'єм та кількість повторень вправ порівняно зі звичайними умовами.

Водне середовище полегшує м'язову релаксацію та формує специфічну систему управління рухами з більш вираженою та більш тривалою фазою розслаблення м'язів кінцівок після фази динамічного напруження [5].

Виділяють чотири основні напрями, що використовуються в заняттях гідроаеробікою: оздоровчий, прикладний, лікувальний і спортивний.

Оздоровчий напрям забезпечує зміцнення здоров'я, підтримку працездатності та істотну дію на функціональні системи організму. Основна орієнтація цих занять — оволодіння життєво важливими руховими діями, розвиток фізичних якостей, адаптація організму до навантажень і зняття психоемоційної напруги. Гідроаеробіка відповідає сучасним вимогам і принципам оздоровчої фізкультури, сприяє поліпшенню здоров'я, підвищенню працездатності, має величезний загартовуючий і психорегулюючий ефект.

Прикладний напрям покликаний забезпечити характер і рівень психофізичної готовності, який необхідний в конкретному виді трудової діяльності. Він використовується для розвитку і зміцнення окремих груп м'язів, розвитку спеціальних психофізичних якостей, профілактики професійних захворювань.

Лікувальний напрям використовується для відновлення здоров'я, працездатності, корекції форм і частин тіла, підвищення життєвого тонусу і поліпшення самопочуття хворих. При зменшенні навантажень вправи у воді можуть виступати як реабілітаційний засіб.

Спортивний напрям гідроаеробіки виявляється як додатковий засіб і метод в різних видах спорту для досягнення певного рівня результатів [1].

Типова структура заняття з гідроаеробіки включає в себе:

- розминку (з ходьбою, пробіжками, комплексом загальнорозвиваючих вправ, підготовчими до плавання вправами на суші); якщо ж немає місця для «сухого» плавання, розминка проводиться у воді;

- вправи на пересування (з ходьбою, бігом, підскаками), освоєння у воді (занурювання, затримка дихання, видихи у воду, відкривання очей у воді, спливання тощо);

- спеціальні вправи на опанування певного способу плавання (засвоєння рухів рук, ніг, узгодження рухів тощо), рухливі ігри у воді з використанням уже засвоєних умінь;

- вільне плавання [4].

У процесі навчання дитина:

- набуває певну систему знань про фізичні вправи на воді, їх структуру, оздоровчий вплив на організм;

- усвідомлює свої рухові дії;

- засвоює фізкультурну та просторову термінологію;

- дізнається назви предметів, снарядів, посібників, способи і правила користування ними;

- дитина пізнає своє тіло, у неї формується тілесна рефлексія;

- закріплює знання про властивості води;

- збагачує словниковий запас, розвиває пам'ять, мислення, увагу;

- навчається раціонально використовувати навички в самостійній руховій діяльності;

- набуває грацію, пластичність, виразність рухів;

- розвиває самостійність, творчість, ініціативність [2].

Основною формою навчання є гра. Гра - це природна потреба дитини, задоволення якої дозволяє проводити заняття на високому емоційному рівні; робити більш ефективними підготовчі вправи; виявляти схильність до певного способу плавання. Тому всі заняття повинні будуватися на ігрових елементах. Проте ігри, як і вправи, повинні підбиратися так, щоб дитина була в постійному русі - тоді вона не буде мерзнути.

У процесі гри на заняттях з гідроаеробіки діти вчаться взаємодіяти між собою і працювати в команді.

Для занять з гідроаеробіки в басейні передбачена спеціальна спортивна атрибутика. Діти із задоволенням граються з гумовими м'ячами, надувними і поролоновими іграшками, особливо на початковому, адаптаційному етапі.

У міру звикання до води навантаження поступово збільшується, і кількість вправ стає більшою. При цьому інструктор враховує рівень можливостей дитини, і до нових вправ приступають тільки після того, як засвоять основний набір рухів.

Для зростаючого і ще повною мірою не сформованого дитячого організму важливо правильно підібрати навантаження так, щоб дитина не стомлювалася, а отримала від занять користь і задоволення.

Розглянемо вправи з гідроаеробіки для дітей:

- «Млин», в.п - стоячи на колінах. 1 - 4 - одночасні попереминні кола руками вперед;

- «Стрибунець», в.п.- присід, руки попереду. 1 - 4 стрибок і колові рухи руками попереминно;

- «Підтримка» в парах. Перший: в.п. - стоячи на колінах, тримає другого. Другий: в.п. - лежачи на животі. Перший підіймає другого;

- «Тачка» в парах. Перший: в.п. - хват руками за стопи партнера. Ходьба вперед. Другий: в.п. - лежачи на животі, права рука вгорі, ліва вниз. 1- 4 - попереминно колові рухи руками.

- «Дельфінчик», в.п.- упор присівши. 1 - 2 - стрибком ковзання, руки через сторони вперед. 3-4-ривком у вихідне положення. Під час стрибка обличчя вниз [6].

Таким чином, гідроаеробіка – виконання фізичних вправ у воді, - є ефективним засобом підвищення рівня фізичної підготовленості для осіб з різним фізичним розвитком і практично будь-якого віку. Структура занять, дозування фізичного навантаження, музичний супровід можуть бути такими ж, як при заняттях ритмічною гімнастикою. Проте, опір води ускладнює рух, і його подолання призводить до більш швидкого, ніж на суші, розвитку сили,

різних м'язових груп. Систематичне виконання фізичних вправ у воді нормалізує діяльність нервової та серцево-судинної системи, знімає збудливість, покращує сон. Систематичні заняття плаванням покращують фізичний розвиток дітей та зміцнюють їхній організм. Від цих занять діти отримують емоційну насолоду.

Список використаних джерел:

1. Андрющенко Т. К. Формування ціннісного ставлення до власного здоров'я в дітей старшого дошкільного віку : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Т. К. Андрющенко – К., 2007. – 258 с.
2. Беленька Г. В. Здоров'я дитини – від родини : [кол. монографія] / Г. В. Беленька, О.Л. Богініч, М. А. Машовець – К. : СПБ Богданова А. М., 2006. – 220 с.
3. Вільчковський Е.С., Курок О.І. Фізичне виховання дітей у дошкільному закладі / Е.С. Вільчковський, О.І. Курок. – К., 2001. – 216 с.
4. Денисенко Н. Основні засади організаційної роботи з фізичного виховання дітей / Н. Денисенко // Дошкільне виховання. – 2001. – № 7. – С. 25 - 27.
5. Поліщук О. В. Фізкультурно-оздоровчі заходи в дошкільному навчальному закладі / О. В. Поліщук // Методичні рекомендації. – Умань : СПД Жовтий, 2016. – 33 с.

Мартиненко Анастасія,

студентка 24 групи ННІ педагогіки

Житомирського державного університету імені Івана Франка,

науковий керівник: доцент Максимова О.О.

ФІЗКУЛЬТУРНО-ОЗДОРОВЧА РОБОТА В ЗДО

Відповідно до законів України «Про дошкільну освіту», «Про фізичну культуру» одним із пріоритетних напрямків освітнього процесу в закладах дошкільної освіти залишається фізичне виховання та оздоровлення дітей. Фізкультурно-оздоровча робота в дошкільному закладі включає в себе руховий режим, що сприяє оздоровленню дітей і орієнтується на вік дітей та відповідає порі року.

За останній час в науковій літературі з'явилася значна кількість досліджень, присвячених організації фізкультурно-оздоровчої роботи в закладах дошкільної освіти (І. Когут, В. Маринич, Н. Москаленко, Н. Пангелова, А. Петрук, А. Савченко, І. Степанова).

Мета статті – проаналізувати особливості здійснення фізкультурно-оздоровчої роботи в освітніх дошкільних закладах.

Завдання та зміст фізичного виховання в дошкільних закладах освіти визначаються вимогами нової редакції Базового компонента дошкільної освіти в Україні, чинними програмами розвитку дітей дошкільного віку.

Фізкультурно-оздоровчі заходи в режимі дня є обов'язковими і необхідними для дітей дошкільного віку. Вони мають мету – сприяти зміцненню здоров'я, підвищенню розумової працездатності дітей, активізації рухового режиму у дошкільному закладі.

Фізкультурно-оздоровчі форми з дітьми можуть бути наступні:

- заняття з фізкультури в усіх вікових групах;
- вправи на свіжому повітрі;
- рухливі та спортивні ігри;
- пішохідні переходи;
- різні види гімнастики (ранкова, гігієнічна після сну, коригуюча);
- фізкультхвилинки, фізкультурні паузи;
- спортивні свята, розваги, дні здоров'я.

Пріоритетними напрями фізкультурно-оздоровчої роботи у дошкільному закладі є :

- учити дітей дбати про своє здоров'я;
- розвивати потребу в щоденній руховій діяльності;

- розвивати фізичні якості, формувати навички володіння основними рухами та руховими діями;
- підтримувати у дітей інтерес до різних видів спорту, занять фізкультурою, плаванням;
- забезпечувати взаємодію педагогів, медичних працівників та батьків у питаннях зміцнення психічного, фізичного здоров'я дітей та формування у них здорового способу життя [2].

Щоб зберегти та зміцнити здоров'я дитини, дорослі мають створити у дошкільному закладі та сім'ї умови для зміцнення здоров'я і зниження захворюваності дітей, забезпечити кваліфікований медичний нагляд, формувати навички здорового способу життя.

Для того, щоб правильно реалізувати роботу у дошкільному закладі освіти, слід створити певні умови, зокрема обладнати:

- спортивну залу для проведення фізкультурних занять, розваг, свят;
- спортивний майданчик;
- масажний кабінет;
- медичний кабінет, устаткований фізіоапаратурою [6].

Обладнання спортивної зали повинно містити:

- спортивні комплекси;
- гімнастичні стінки;
- похилі драбини та дошки;
- спортивний інвентар та обладнання.

Предметно-ігрове середовище має бути розвивальним, раціонально облаштованим, насиченим і не лише служити фоном для рухових дій, а бути стимулом для активізації дитячої рухової діяльності [2].

У кожному груповому приміщенні бажано створити осередок фізкультурно-оздоровчої активності. Різноманітність фізкультурного обладнання сприяє розвитку інтересу дітей, зміцненню здоров'я дошкільника.

Але, окрім цього, у дошкільних закладах освіти проводять загартувальні заходи: повсякденні та спеціальні. До повсякденних належать: відповідний температурний режим, застосування широкої аерації, використання прохолодної води для миття рук, обличчя, полоскання рота, горла [1].

Спеціальні загартувальні процедури — повітряні й сонячні ванни, різноманітні водні процедури (наприклад: сухе та вологе обтирання тіла махровою рукавичкою, обливання ніг, тіла), сон при відкритих фрамугах тощо. При використанні водних процедур температура води поступово знижується відповідно до встановлених норм. Проводяться й інші загартувальні (ходьба босоніж по росяній траві, глині, камінцях, вологому піску тощо) та спеціальні лікувально-профілактичні процедури (фітотерапія, ароматерапія, лікувальна фізкультура, масаж, фізіотерапевтичні процедури тощо), які включаються до системи оздоровлення за призначенням лікаря та згодою батьків з урахуванням індивідуальних показників стану здоров'я і самопочуття дітей.

Особливу увагу звертаємо на **самостійну рухову діяльність** дітей, яка відбувається щодня в години ранкового прийому, на прогулянках, надвечір'я тощо [4].

Педагоги повинні забезпечити належний рівень та зміст самостійної рухової діяльності дошкільнят завдяки збагаченню їхнього рухового досвіду, створенню необхідної матеріальної бази в приміщеннях зали, груп, рекреацій, на фізкультурному й групових майданчиках, використанню інших прийомів.

У відведений для самостійної рухової діяльності час із вихованцями різних вікових груп щодня необхідно організовувати також **індивідуальну роботу** з фізичного виховання.

Дітей залучають до ознайомлення з основними рухами, поглибленого розучування їх та закріплення відповідних навичок для усунення відставання в

розвитку фізичних якостей. До такої діяльності залучають малорухливих дітей для того, щоб запобігти порушенню постави, виникненню плоскостопості та виправлення їх. Аналізуючи стан здоров'я, фізичний розвиток й підготовленість, інтереси дітей, педагоги визначають мету індивідуальної роботи, добирають потрібне обладнання та інвентар і проводять її з однією дитиною чи з підгрупами по двоє – четверо дітей.

Працюючи з батьками, вихователі створюють інформаційні куточки, до яких відносяться папки-пересувки, фотостенди, бюлетені, тематичні добірки, проводять бесіди про методи зміцнення здоров'я і фізичного розвитку дітей, заохочують рідних дитини до участі в освітньо-оздоровчій роботі дошкільного закладу (свята, розваги, виставки, туристичні походи); їх залучають до створення сприятливого розвивального середовища (оформлення фізкультурних осередків у групових кімнатах, облаштування спортивного майданчика, «Стежки здоров'я», виготовлення фізкультурного обладнання власними руками) тощо [5].

Отже, дотримання вимог до організації фізкультурно-оздоровчої роботи в дошкільному навчальному закладі, ефективне використання природних чинників дасть змогу педагогам створити необхідні умови для збереження, зміцнення, відновлення здоров'я та гармонійного фізичного розвитку дітей раннього і дошкільного віку.

Список використаних джерел:

1. Москаленко Н. Проектування концепції інноваційних програм фізкультурно-оздоровчої роботи в загальноосвітніх навчальних закладах / Н. Москаленко // Спортивний вісник Придніпров'я. – 2011. – № 2. – С. 12–16.
2. Москаленко Н. Сучасні підходи до організації фізкультурно-оздоровчої роботи у дошкільних закладах / Н. Москаленко, А. Полякова, Я. Ковров // Спортивний вісник Придніпров'я. – 2013. – № 1. – С. 40–42.
3. Пангелова Н. Є. Теоретико-методичні засади формування гармонійно розвиненої особистості дитини дошкільного віку в процесі фізичного виховання: автореф. дис. ... доктора наук з фіз. вих. і спорту : спец. 24.00.02 «Фізична культура, фізичне виховання різних верств населення» / Наталія Євгенівна Пангелова ; Національний університет фізичного виховання і спорту України. – К., 2014. – 42 с.
4. Пасічник В. Сучасні підходи щодо поєданого фізичного і розумового розвитку дітей старшого дошкільного віку / В. Пасічник, Р. Петрина // Молода спортивна наука України. – 2012. – Т. 2. – С. 150–155.
5. Рибалко П. Організаційно-педагогічні підходи щодо сприяння фізичному розвитку дитини у літньому оздоровчому таборі наметового типу як суспільної цінності / П. Рибалко // Молода спортивна наука України. – 2013. – Т. 2. – С. 149–153.
6. Степанова І. Взаємодія сім'ї і школи в організації фізкультурно-оздоровчої роботи / І. Степанова, Л. Михайлова // Спортивний вісник Придніпров'я. – 2010. – № 2. – С. 74–46.

Можаровська Наталія,
студентка 24 групи ННІ педагогіки
Житомирського державного університету імені Івана Франка,
науковий керівник: доцент Максимова О.О.

ВПЛИВ АРОМОТЕРАПІЇ НА ОРГАНІЗМ ДИТИНИ

Протягом багатьох століть відомо про позитивний вплив на людський організм певних запахів. З давніх часів широко застосовується ранозагоювальна й антисептична дія натуральних ефірних масел. Сьогодні ароматерапія використовується як методика, що здійснює оздоровчу дію на весь організм. Кожен з нас може використовувати ефірні олії з метою профілактики, підняття життєвого тону, працездатності, зняття втоми і стресів. При цьому варто враховувати, що в дівчат нюх розвинутий краще, тому вони зазвичай більш сприйнятливі до запахів та ароматерапії. У тих, хто палить, нюх навпаки знижується. Крім того, підвищення чутливості до запахів відзначається навесні і влітку, що відповідає природним біологічним ритмам цвітіння рослин. Ароматерапія відома з давніх часів, про що

свідчать розкопки у стародавньому Єгипті, Індії, Китаї, Греції, Римі, а також у південних регіонах України, де знаходили залишки летких олій. Значну увагу застосуванню ефірних олій при лікуванні приділяли Гіппократ, Авіценна, Парацельс.

Розвитку аромотерапії сприяли багато вчених: хіміки, біохіміки, лікарі, як наприклад Парацельс, Рене-Морис Гаттфосс, Жан Валне, Маргарита Морі, Катберт Хол, Роберт Б. Тіссеранд - це основоположники сучасної аромотерапії.

За аромотерапією, як можна тепер припускати, велике майбутнє, тому що діапазон застосування ароматів дуже широкий і не обмежується медичною та виробничою сферами. Використовувати ці знання можна було б у самих різних сферах нашого життя.

Метою нашої статті є з'ясувати вплив аромотерапії на організм дитини, ознайомити з особливостями її проведення.

Аромотерапія – це стародавнє, вдосконалене віками мистецтво використання ефірних олій та інших ароматних речовин для укріплення фізичного та психічного здоров'я, для косметичного догляду за тілом.

Аромотерапія – це лікування запахами, точніше парами, які виділяються при нагріванні різних ефірних масел.

Надзвичайні ефекти дає впровадження аромотерапії. Спеціально підібрані запахи, маючи лікувальні властивості, впливають як на настрій, так і на фізичний стан : заспокоюють, поліпшують пам'ять, увагу, підвищують працездатність, полегшують дихання, вгамовують кашель, головний біль, підвищують апетит.

Різні запахи по-різному впливають на нас. Скажімо, гіркі й солодкі запахи збільшують працездатність (потрібно тільки знайти серед них свій запах), а різкі та неприємні – пришвидшують дихання. Неприємні запахи підвищують тиск, а приємні його знижують. Різкувато-солодкі запахи на кшталт м'яти і конвалії допомагають сконцентрувати увагу. Конвалієва олія володіє тонізуючою і заспокійливою дією, ефективна при мігрени та допомагає при безсонні. Лимонна олія має сильно в'язучу і протизапальну дію, понижує кров'яний тиск, лікує застуду, гарячку, порушення травлення та жовчно-кам'яну хворобу. Олія чайного дерева – сильний дезінфікуючий і протизапальний засіб, який надзвичайно стимулює розумову діяльність. Багато вітаміну А містить олія петрушки, яка ефективно діє на нирки і сечовивідні шляхи та допомагає при набряках. Перцева м'ята знімає біль, допомагає при подразненнях шкіри та порушеннях травлення. Меліса лікує алергію, застуду, діарею, гіпертонію, мігрень та стрес. Евкалиптова олія знімає сонливість, сприяє концентрації розумової діяльності і понижує температуру тіла. Оптимізму, терпіння і наполегливості можна взяти в ялиці. Також вона знімає зубний біль, перевтому очей і лікує хронічну ангіну.

Процедури проводяться не раніше як через годину після їжи або за 30-50 хв до їжи. Високого ефекту можна досягти тільки в тому разі, коли процедури збігатимуться з фазою найбільшої чутливості функціональних систем організму. "Жайворонкам", у яких активність біоритмів вища в I половині дня, процедури призначають від 8.00 до 10.00 години, а "совам" доцільніше приймати процедури в II половині дня. Кисневі коктейлі, сеанси аромотерапії проводяться за схемою. Перед сеансами обов'язковий медогляд. Процедури строго дозуються (від 3 до 7 хв.) за умови нормального дихання. Під час прийому інгаляцій дитина не повинна глибоко дихати (це може спричинити гіпервентиляцію легенів, а як наслідок може статися запаморочення). Дихати треба без зусиль, концентрація лікарських рослин, які використовують апаратним способом, повинна бути малою. Для тих, хто хворіє на бронхи, рекомендовано робити сольові інгаляції (соляна кімната). Соляна кімната – це спеціально обладнана кімната з солі, призначена для виведення шлаків, очищення дихальних шляхів.

Для проведення аромотерапії потрібна – аромолампа. Аромолампа-це спеціальна посудина, в яку наливається вода, змішана з ефірними оліями.

Розташовується вона зверху, а знизу знаходиться свічка або будь-яка підігрівача рідина. На 5-6 кв. м. додається 1 крапля олії. Під час випаровування приємний і легкий аромат масел заповнює приміщення. При користуванні аромолампю потрібно стежити, щоб вона не перегрівалась, і після кожного користування ретельно мити з господарським милом. Миття аромолампи з господарським милом допоможе запобігти змішуванню різних ароматів.

Особливо звертаємо увагу на аромотерапію під час епідемії грипу для очищення повітря в групових кімнатах та залах. Можна також використовувати аромоподушечки. Під час сну діти на них сплять.

Для проведення такої приємної процедури як аромотерапія, нам потрібно:

- придбати якісну і спеціальну аромолампу;
- з'єднати потрібні інгредієнти.

Інгредієнти додаються маленькими дозами.

Важливо прислухатися до власних відчуттів, адже якщо запах не сподобається, позитивної дії засіб не буде надавати.

Виділимо такі особливості проведення дитячої аромотерапії:

1. Застосовуйте виключно натуральні масла. В іншому випадку виробі аромасинтеза здатні спровокувати у дитини виникнення проблем зі сном, алергічної реакції, подразнення слизової носа й очей. Важливим є те, що при проведенні аромотерапічного лікування необхідно застосовувати тільки ту продукцію, яка має гарантію найвищої якості.

2. Врахуйте, що такий метод терапії ефективний лише при проведенні поетапного, а також тривалого використання.

3. Дітям прийом ванн, поєднаних з додаванням ефірних олій, рекомендується виконувати через день, тривалість релаксаційного або ж відновного курсу може тривати протягом 10-21 днів.

4. Пам'ятайте, що застосовувати можна тільки ті програми, які створені з урахуванням особливостей дітей.

5. Важливим моментом є те, що аромамасла необхідно використовувати в дуже маленьких дозах.

6. Головною особливістю рослинних запахів є їх дія, яка при різних концентраціях різна. Наприклад, позитивний ефект спостерігається при застосуванні низьких концентрацій, а ось при використанні високих він не виникає. До того ж у разі передозування може з'явитися занепокоєння, нудота і навіть емоційне збудження.

7. Обов'язково звертайте увагу на термін придатності аромамасел, як правило, він становить не більше двох років.

8. При приготуванні ванни для дитини важливим є те, що заздалегідь аромазасоби потрібно розчинити в емульгаторі, для цього достатньо взяти, наприклад, столову ложку меду, також можна використовувати молочні і кисломолочні продукти, можна взяти півсклянки обраної рідини. Це сприятиме рівномірному розподілу аромамасла по всьому об'єму води, що забезпечить максимальну ефективність, а також безпеку проведення аромопроцедури.

9. Не слід з рослинними ароматичними засобами проводити різні експерименти.

Така приємна процедура, як аромотерапія, володіє масою позитивних якостей і надає позитивну дію на стан всього організму, але при цьому має певні протипоказання. Не дивлячись на те, що вчені ретельно вивчили склад ефірних масел і навчилися їх застосовувати там, де треба, необхідно звести до мінімуму їх використання у наступних випадках:

- людям, які страждають від епілепсії;
- якщо є схильність до алергії;
- при сезонному алергічному риніті;
- під час терапії гомеопатичними препаратами;

➤ при ішемічній хворобі серця і тромбофлебіті, захворюваннях нирок.

Отже, ароматерапія має позитивний вплив на організм дитини, а саме: заспокоює, поліпшує пам'ять, увагу, підвищує працездатність, полегшує дихання, вгамовує кашель, головний біль, підвищує апетит. Правильне її проведення допоможе зберегти і підтримати здоров'я дітей

Список використаних джерел:

1. Ольга Спасская. Режим доступу до ресурсу <http://www.arabio.ru/aroma/aromalampa.htm>
2. Рубрика здоров'я. Режим доступу до ресурсу <http://garna.top/aromaterapiya-osoblyvosti-provedenn/>
3. Енциклопедія сучасної України. Режим доступу до ресурсу: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=43292

Нестерук Оксана,

студентка 24 групи ННІ педагогіки

Житомирського державного університету імені Івана Франка,
науковий керівник: доцент Максимова О.О.

КАЗКОТЕРАПІЯ ЯК ЗАСІБ КОРЕКЦІЇ МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Питання навчання та виховання старших дошкільників із тяжкими порушеннями мовлення (ТПМ) є досить актуальними на сьогодні, оскільки за даними статистики постійно зростає їх кількість, а мережа спеціальних шкільних закладів для осіб із ТПМ дуже малочисельна; за відсутності спеціальних навчально-виховних програм у освітній ланці масової школи, що повинні враховувати психічні особливості дітей означеної категорії, складною є їх інтеграція у шкільний соціум та соціальна адаптація загалом.

Порушення мовленнєвого розвитку негативно позначаються на сприйманні мовлення, висловлюванні власних думок, оволодінні знаннями та формуванні особистості дитини; вони негативно впливають на формування навичок навчальної діяльності та дитячої поведінки.

Для активізації пізнавально-мовленнєвих процесів дітей-логопатів може бути використана казкотерапія, як один із видів арттерапевтичних освітніх технологій.

Трансформація соціально-політичної, економічної, культурно-інформаційної сфер, суспільства в цілому стимулює розвиток арттерапевтичних технологій педагогічного та соціально-психологічного спрямування.

Дослідженням казки та її лікувального ефекту займалися О.Гнездилов (психотерапевтичні казки), М. Осоріна (дослідження дитячої субкультури),

Н. Пезешкіан (позитивна терапія притчами та історіями) [4].

Т. Вохмяніна, Т. Зінкевич-Євстигнеєва, О. Петрова, Д. Соколов у своїх дослідженнях довели, що казкотерапія дає позитивні результати в корекційній діяльності з дітьми дошкільного віку, які мають різноманітні емоційні та поведінкові труднощі, проблеми в сприйнятті своїх відчуттів (сорому, провини, обману і т. п.), у комунікативно-рефлексивних процесах [3;4].

Ефективність використання різних видів арттерапії в корекційному навчанні підтверджується широким спектром наукових праць із музикотерапії (Л. Брусиловський, М. Гріньова, З. Матейнова, В. Петрушин, Г. Побережна), образотерапії (О. Вознесенська, А. Захаров, О. Копитін, Р. Хайкін), казкотерапії (Т. Зінкевич - Євстигнеєва, А. Міллер, В. Мурашевський, О. Рау), танцювально-рухової терапії (І. Вольпер, Н. Говоров, Л. Мова та ін.) [3].

Останнім часом арттерапія активно інтегрується в систему корекційно-розвивального процесу спеціальних загальноосвітніх закладів для дітей із особливостями психофізичного розвитку. Педагоги спеціальних закладів для дітей із ТПМ застосовують терапевтичну дію мистецтва з корекційною метою (В. Бондар, С. Миронова, В. Синьов, В. Тарасун, М. Шеремет та ін.) [3].

Метою нашої статті є характеристика казкотерапії та особливостей її використання для корекції усного мовлення дітей дошкільного віку.

Потужні можливості казки як фольклорного жанру зумовлюють її терапевтичний ефект у різних ситуаціях: казкотерапію розглядають і в освіті, і у вихованні, і у розвитку, і у тренінгах, і як інструмент психотерапії.

Тому термін «казкотерапія» у різних контекстах розглядається по-різному:

1. Казкотерапія як інструмент передачі досвіду «з уст в уста»: виховання у дитини особливого ставлення до світу, прийнятого у даному соціумі через фольклорні казки, перекази, притчі, легенди. Казкотерапія – це спосіб передачі особі (найчастіше дитині) необхідних моральних норм і правил.

2. Казкотерапія як інструмент розвитку. У процесі слухання, вигадування і обговорення казки у дітей розвиваються необхідні для ефективного існування фантазія, творчість. Вони засвоюють основні механізми пошуку та прийняття рішень.

3. Казкотерапія в тренінгах: найчастіше вище згадані механізми працюють і у дорослих (багато тренерів використовують у своїй роботі казку для пошуку ефективного способу вирішення життєвих проблем дорослих).

4. Казкотерапія в побудові життєвого сценарію. Слухаючи казки, людина вбудовує їх у свій життєвий сценарій, формує його. У малюків цей процес особливо яскравий, більшість дітей просять читати їм одну і ту ж саму казку багато разів. У деяких психотерапевтичних підходах сааме улюбленим казкам приділяється найбільше уваги.

5. Казкотерапія як психотерапія. Казкотерапевт створює умови, у яких клієнт, працюючи з казкою (читаючи, вигадуючи, розігруючи, продовжуючи), знаходить вирішення власних життєвих проблем [2].

Казкотерапія використовує казкову форму для інтеграції особистості, розвитку її творчих здібностей, розширення свідомості, вдосконалення взаємодії з оточуючим світом. Казки викликають інтенсивну емоційну реакцію.

Казкові образи звертаються одночасно до свідомості та до підсвідомості. Казка дозволяє вийти за рамки звичайного життя, в доступній формі вивчати світ почуттів і переживань, ідентифікувати себе з певним персонажем і таким чином дивитися на свої труднощі з боку [6].

А. Захаров широко застосовує у своїх дослідженнях сугестивну (навіювальну) дію в процесі казкотерапії на дітей з різними формами неврозів і заїкання.

У корекційно-виховній роботі з дітьми, які мають тяжкі мовленнєві порушення, застосування казкотерапії сприяє розвитку зв'язного мовлення, подоланню порушень звуковимови, логофобій, дає дітям можливість відчути впевненість у своїх силах, звільнитись від комплексів, – зазначають Г.Беденко, Т. Голубцова, А. Красікова, Г. Чебанян [3].

Можливості казкотерапії в логокорекційному процесі зі старшими дошкільниками з ТПМ досліджувала З. Ленів.

Використовуючи пасивну та активну казкотерапію, дослідниця корегувала різні складові та характеристики мовленнєвої системи.

Зокрема, для розвитку слухової уваги, фонематичного сприймання та збагачення імпресивного словника використовувалася пасивна казкотерапія; для розвитку фонематичного слуху, фонематичних уявлень, фонематичного аналізу та синтезу, для збагачення експресивного словника, формування умінь утворювати словозміни, формування та корекції граматичних категорій, формування правильних мовленнєвих стереотипів застосовувалася активна казкотерапія [3].

Привабливість казки як засобу корекційно-педагогічного впливу для дитини зумовлена її властивостями – відсутність прямих повчань; події казкової історії логічні, природно витікають одна з одної, що дозволяє дитині засвоювати

причинно-наслідкові зв'язки і спиратись на них; через образи казки дитина знайомиться з досвідом багатьох поколінь [5].

В казкових сюжетах зустрічаються ситуації і проблеми, які переживає кожна людина (відділення від батьків, життєвий вибір, взаємодопомога, кохання, боротьба добра і зла). Перемога добра забезпечує дитині відчуття психологічної захищеності. Дитина засвоює, що випробування сприяють внутрішньому росту людини.

Корекційні функції казки виявляється у психологічній підготовці до напружених емоційних ситуацій, у символічному редагуванні фізіологічних та емоційних стресів, в усвідомленні і прийнятті змісту власної активності.

Зинкевич-Євстигнеєва виділяє такі види роботи з казкою :

1. Використання казки як метафори: казкові образи і сюжети асоціюються з життєвим досвідом дитини. Ці асоціації можна обговорити.

2. Малювання за мотивами казки: вільні асоціації проявляються в малюнках, які аналізують та обговорюють.

3. Обговорення поведінки і мотивів вчинків персонажів: є приводом для розмови про моральні цінності, систему оцінювання себе та оточуючих.

4. Програвання епізодів казки.

5. Використання казки як притчі повчання: підказка варіанту вирішення ситуації на прикладі казкового сюжету.

6. Творча робота за мотивами казки (моделювання, дописування, переписування, робота з казкою, виготовлення ляльок-персонажів казки) [1; 2].

Кожне казкотерапевтичне заняття складається з декількох етапів: вступна частина, входження в казку, власне казка, вихід із казки [1].

Для ефективного впливу казкотерапії варто дотримуватись наступних правил: казкотерапевтичні заняття достатньо проводити 1 раз на тиждень; обов'язково враховувати вік дітей та їх психологічні можливості; під час заняття дітям періодично надається можливість говорити про свої відчуття; «входження в казку» – момент таємничості та чарівності; – текст казки є з'єднуючою ланкою між вправами і створює певну атмосферу [2].

Окреслимо вимоги до використання казок за Т.Зинкевич-Євстигнеєвою:

– текст українських народних казок можна переказувати, лише авторські казки краще читати, щоб зберегти стиль та тонку авторську атмосферу;

– текст казок можна скорочувати або змінювати; через деякий час їх можна повторювати;

– всі атрибути казок, наочність, музичний супровід можна замінювати іншими та варіювати;

– педагог на занятті повинен створити сприятливу атмосферу, позитивний настрій, використовувати різні методи та прийоми для реалізації поставленої мети;

– необхідно пам'ятати, що все, що виконує дитина, всі її слова, рухи, навіть імпрровізація є успішними, вдалими, найкращими та прекрасними. Важливо, щоб діти відчували себе вільними, розкутими, щоб вірили в себе та свої сили. [1].

Сучасні освітні тенденції підтверджують ефективність використання різних видів арттерапії в корекційному процесі для дітей з психофізичними особливостями. Зокрема, казкотерапія може використовуватися в логопедичній практиці дошкілля. Адже, через потужні можливості казки, вона реалізує вагомий терапевтичний ефект: підвищує емоційне налаштування, рухову активність, забезпечує чергування стану активності та пасивності, покращує пластичність та рухливість нервових процесів, сприяє розвитку моторики і координації рухів, зняттю фізичного та психічного напруження, збільшенню працездатності дітей та завдяки різнобарв'ю казкового змісту та сюжетних ліній забезпечує розвиток усіх складових мовленнєвої системи дошкільника.

Список використаних джерел:

1. Зинкевич-Евстигнеева Т. Путь к волшебству. Теория и практика сказкотерапии / Т. Зинкевич-Евстигнеева. // – СПб. : «Златоуст», 1998. – 352 с.
2. Зинкевич-Евстигнеева Т. Практикум по сказкотерапии / Т. Зинкевич-Евстигнеева. // – СПб. : «Речь», 2000. – 310с.
3. Ленів З. Корекція порушень усного мовлення у дітей старшого дошкільного віку засобами арттерапії : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.03 / З. Ленів; НПУ ім. М. П. Драгоманова. // – К., 2010. – 21 с.
4. Маргулян І. Казкотерапія для малят / І. Маргулян // Психолог. – 2007. – № 28. – С. 23-24.
5. Соколов Д. Сказки и сказкотерапия / Д. Соколов // – М. : ЭКСМО-Пресс, 2001. – 304 с.
6. Шорохова О. Играем в сказку: сказкотерапия и занятия по развитию связной речи дошкольников / О. Шорохова. // – М. : Сфера, 2008. – 208 с.

Нужда Анна,
студентка 24 групи ННІ педагогіки
Житомирського державного університету імені Івана Франка,
науковий керівник: доцент Максимова О.О.

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ФІТБОЛ-ГІМНАСТИКИ ДЛЯ ЗМІЦНЕННЯ ЗДОРОВ'Я ДОШКІЛЬНИКІВ

Сьогодні дедалі більше уваги приділяється здоров'язберезувальним технологіям, що спрямовані на вирішення головного завдання дошкільної освіти – зберегти, підтримати та зміцнити здоров'я дітей. Окрім того, важливим залишається завдання щодо забезпечення максимально високого рівня здоров'я дітей дошкільного віку, виховання валеологічної культури для формування свідомого ставлення дитини до власного здоров'я, життя. Нові психології сприяють підвищенню рівня здоров'я сучасних дошкільників, однією з яких є фітбол-гімнастика.

Особливості її застосування досліджували: Т.А. Банікова, Є.С. Крючек, Т.С. Лисицька, Г.Г. Лукіна, А.А. Потапчук, Є.Г. Сайкіна, Л.В. Сіднева, В.П. Стрельцова, Ж.К. Холодова.

Метою статті є розкриття особливостей використання фітбол-гімнастики з метою зміцнення здоров'я дошкільників.

У методичних рекомендаціях МОН України «Фізичний розвиток дітей в умовах дошкільного навчального закладу» від 16.08.2010 р. N2 1/9-563 зазначено: «Поряд із традиційними засобами фізичного виховання, оздоровлення дошкільників у практиці роботи дошкільних закладів знаходять місце інші, наприклад: фітбол-гімнастика – вправи з використанням м'яча, що має певні властивості (розмір, колір, запах, пружність), які застосовуються з оздоровчою метою» [1].

Фітбол в перекладі з англійської означає м'яч для опори, який використовується в оздоровчих цілях [2].

Фітбол – це проста і доступна гімнастика на м'ячі. Вона корисна і дорослим, і дітям. Виражений терапевтичний ефект спостерігається у немовлят. Починати заняття з новонародженим можна вже з третього тижня після народження. Комплекс нескладних вправ дозволяє дитині швидше адаптуватися до умов навколишнього середовища, стимулює роботу м'язів, спонукає до рухової активності (що, в свою чергу, покращує роботу мозку), зміцнює хребет і вестибулярний апарат, знімає тонус м'язів, покращує травлення, розробляє легені, усуває дисплазію.

Посадка на фітболі вважається правильною, якщо кут між тулубом і стегном, гомілкою й стопою становить 90 градусів [4].

Голову піднімаємо, спину випрямляємо, руки фіксують м'яч долонями за спиною, ноги – на ширині плечей, стопи паралельні одна одній. Таке положення сприяє стійкості і зберігає правильну поставу. Починати треба з простих вправ, поступово ускладнюючи їх, уникаючи швидких і різких рухів, скручувань у шийному

і поперековому відділах хребта, інтенсивного напруження м'язів. При виконанні вправ лежачи на м'ячі не треба затримувати дихання, голову не закидати назад: потилиця і хребет мають становити одну лінію. Фітбол при цьому не повинен рухатися. При виконанні вправ лежачи на животі з упором руками на підлозі, руки мають бути паралельними одна одній і розташовуватися на рівні плечових суглобів.

Вправи на м'ячах унікальні за своїм впливом на організм і разом з тим викликають великий інтерес як у дітей, так і у дорослих. Вони мають оздоровчий ефект, який підтверджено досвідом роботи спеціалізованих корекційних і реабілітаційних медичних центрів Європи.

Рухові дії з гімнастичними м'ячами:

- зміцнюють м'язи спини й черевного преса;
- формують навички правильної постави;
- сприяють удосконаленню функцій рівноваги та рухового контролю;
- сприяють зміцненню та розслабленню м'язів.

Вправи можна виконувати з різних вихідних положень:

- сидячи на м'ячі;
- лежачи на м'ячі обличчям униз з опорою на кисті рук і стопи ніг;
- стоячи і тримаючи м'яч у руках [6].

Для уникнення перевтоми дітей під час виконання певної вправи важливо зважати на їх фізіологічні особливості розвитку. Наприклад, дітям складно утримувати рівновагу на великому м'ячі, тому тривалість виконання вправи, сидячи на м'ячі, має бути: для дітей 3-5 років – не більше 3 – 4 хв.; для дітей 5-7 років – не більше 5 – 7 хв.

Фітболгімнастику можна використовувати в усіх вікових групах. Проводиться вона як з усією групою дітей, так із підгрупами (5-7 дітей) та індивідуально [4].

Гімнастику на фітболах необхідно будувати у три частини: підготовчу, основну і заключну:

- Підготовчу частину зазвичай проводимо без м'ячів, використовуючи різні види ходьби, бігу, музично-ритмічних рухів, які сприяють розігріву організму дитини та створюють позитивний емоційний настрій.

- Основна частина - це комплекс загальнорозвивальних вправ на фітболах. У основній частині фізичне навантаження чергуємо з відпочинком та розслабленням, проводимо ігри та ігрові вправи, що сприяють створенню радісної, емоційної атмосфери. Основна частина обов'язково містить вправи, які виконують з різних вихідних положень, зокрема, лежачи на фітболі на грудях, на спині. Такі вправи сприяють корекції постави, тренують силу та витривалість м'язів.

- Заключна частина містить вправи на розслаблення м'язів спини та загальну релаксацію.

Рекомендовані вправи:

1. Сидячи напівприсівши на носках лицем до фітболу, прямі руки на фітбол, коліна в сторони, спина пряма. Виконуємо з положення стоячи обличчям до м'яча: 1-2 присіли, перевірили стан; 3-4 встали, руки в сторони. За сигналом всі розбіглися врозтіч і бігають між фітболами, за іншомим сигналом підбігли до своїх фітболів і присіли. Це положення можна приймати парами щодо одного фітболу обличчям один до одного.

2. В.П. - Упор стоячи на колінах обличчям до фітболу, руки на фітбол; присісти на п'яти, фітбол притиснути до колін; повернутися у вихідне положення.

3. В.П. Лежачи на спині на підлозі, прямі ноги на фітбол, опора на п'яти. Похитувати фітбол ногами вправо-вліво, руки вздовж тулуба. Цю вправу можна робити парами з одним фітболом, розташовуючись дзеркально.

4. В.П. Лежачи на спині на підлозі, ноги прямі на фітбол. Піднімати таз від підлоги. Можна виконувати одночасно парами, розташовуючись дзеркально.

5.В.П. Лежачи на спині на підлозі, ступні ніг на фітбол. Робити маленькі кроки по поверхні фітболу вперед-назад. Переходи з положення упор сидячи, фітбол на прямих ногах, прокочуючи фітбол до грудей, лягти на спину. Аналогічним способом повернутися в початкове положення.

6.В.П. Лежачи на спині на підлозі, ногами обхопити фітбол. Зігнути коліна і стиснути фітбол. Можна виконати по черзі удвох. Те ж в положенні сидячи.

7.В.П. Лежачи на спині на підлозі, зігнуті в колінах ноги лежать на фітболі, руки за головою. Підняти верхню частину тулуба до колін. Можна виконувати одночасно удвох.

8.В.П. Лежачи на спині на підлозі, прямі ноги разом, руки витягнуті за головою, фітбол в руках. Передавати фітбол з рук в ноги і навпаки.

9.В.П. Стоячи на колінах на підлозі обличчям до фітболу, розгинаючи ноги, зробити переكات в положення на живіт на фітбол. Ноги і руки упираються в підлогу.

10.В.П. Цю вправу краще починати з фітболу, діаметр якого на один розмір менше необхідного для заняття дітей. Лежачи на спині на підлозі, зігнуті в колінах ноги лежать на фітболі. Напружуючи м'язи ніг, притиснути фітбол до сидниць [2].

Крім рухливих та музичних ігор і естафет, фітбол-гімнастика містить вправи креативної гімнастики, що сприяє розвитку творчості, ініціативи та самовираження дошкільників. А ще комплекси фітбол-гімнастики урізноманітнюємо елементами численних видів спорту, таких як: волейбол, баскетбол, футбол, спортивна, художня та атлетична гімнастика, акробатичні вправи - переكاتи, стійки на лопатках, місток на фітболі тощо.

Таким чином, можна зробити висновок, що заняття фітбол-гімнастикою мають неабиякий оздоровчий ефект - діти менше хворіють, у них поліпшується постава, з'являється відчуття радості та задоволення від руху, а також потреба в руховій активності. На позитивному емоційному фоні процес формування рухових умінь і навичок відбувається у дітей швидше та ефективніше.

Список використаних джерел:

1. Вільчковський Е. С. Організація рухового режиму дітей у дошкільних закладах: Навчально – методичний посіб. / Е.С. Вільчковський, Н. Ф. Денисенко. – Тернопіль: Мандрівець, 2008. – С. 39 – 71.
2. Глоба Г.А. Оптимізація системи фізичного виховання дітей на основі інноваційних технологій аеробного спрямування / Глоба Г.А. // Молода спортивна наука України, Львів, том 1-2008. - №4. – С.14-16.
3. Лимаренко Н.С. Здоров'язбережувальні технології в дошкільному закладі фітнес – програми / Н.С. Лимаренко // Вихователь – методист дошкільного закладу. – 2013. - № 4. С. 34 – 39.
4. Москаленко Н. В. Виховання активності і самостійності за допомогою аеробіки / Н.В. Москаленко // Фізична культура в школі. – 2006. - № 7. – С. 29 – 31.
5. Осипенко Т.А. Здоров'язбережувальні технології у дошкільному навчальному закладі / Т.А. Осипенко // Вихователь – методист дошкільного закладу. – 2011. - № 6. С. 42 – 48.
6. Сократова Н. В. Сучасні технології збереження і зміцнення здоров'я дітей: Навчальний посіб. / Н. В. Сократова. – 2009. – 224 с.

Опанасенко Вікторія,
студентка 24 групи ННІ педагогіки
Житомирського державного університету імені Івана Франка,
науковий керівник: доцент Максимова О.О.

ВИКОРИСТАННЯ ПІСОЧНОЇ ТЕРАПІЇ У ЗДО

Сьогодні одним з найбільш популярних методів психологічної допомоги дітям є пісочна терапія. Завдяки цьому відносно новому методу у дитини розвивається здатність до самовираження і творчого сприйняття світу. Пісочна терапія допомагає розвивати у дітей пам'ять, увагу і просторову уяву.

Різноманітні аспекти проблеми використання пісочної терапії в роботі з дітьми та підлітками були предметом дослідницької уваги українських та

російських вчених, зокрема Т. Грабенко, Н. Дикань, О. Зайви, Т. Зінкевич-Євстигнеєвої, М. Кисельової, Л. Лебедєвої, Н. Маковецької, Н. Сакович, Л. Шик, Н. Юрченко та ін. Ними досліджені питання запровадження ідей юнгіанської пісочної терапії (sand play) у роботі з окремими категоріями дітей, які мали різноманітні соціально-психологічні проблеми розвитку.

Мета статті – проаналізувати можливості пісочної терапії для всебічного розвитку дошкільників.

Пісочна терапія («sandplay» - ігри з піском) - одна з найбільш цікавих і перспективних методик психотерапії. Вперше вона була запропонована Карлом Густавом Юнгом. На його думку, цей сипучий матеріал символізує життя у всесвіті, а окремі піщинки - це люди і інші живі істоти.

Пісок – ідеальне розвиваюче середовище, де можна творити без страху, щонебудь зламати або зіпсувати. Основоположна ідея пісочної терапії (Sand Play) полягає в тому, що дитина, переносячи на площину пісочниці свої фантазії і переживання, може контролювати самотійно свої спонукання, виражаючи їх у символічній формі [2].

Мета пісочної терапії - не міняти і не переробляти дитину, не учити її спеціальним поведінковим навичкам, а дати їй можливість бути такою, якою вона є.

Використання пісочної терапії у навчально-виховному процесі має ряд переваг над іншими формами арт-терапевтичної роботи, а саме:

- практично кожна дитина, незалежно від свого віку, соціального досвіду, може брати участь у роботі з піском, яка не вимагає жодних спеціальних умінь, здібностей до такого виду діяльності;

- пісочна терапія виступає своєрідним «мостом» між вихователем та дитиною. Це особливо цінно при виникненні труднощів у спілкуванні з приводу складних і делікатних проблем, налагодженні контактів при роботі з так званими «важкими» дітьми;

- пісочна терапія є засобом переважно невербального спілкування. Особлива її цінність для дітей із заниженою самооцінкою, підвищеною тривожністю і сором'язливістю, яким складно словесно описати свої переживання, думки, погляди, які помітно втрачають інтерес до навчання;

- у більшості випадків робота в пісочниці викликає в дитини позитивні емоції, допомагає подолати апатію і безініціативність, сформувати активну життєву позицію, сприяє стимуляції навчально-пізнавальної діяльності, знижує втомлюваність, негативні емоції [5].

Метод пісочної терапії — це незвична техніка, завдяки якому дитина будує власний світ у мініатюрі з піску і нових невеликих фігурок. Дитина із задоволенням використовує мініатюрні постаті людей, тварин, дерев, будинків, автомобілів, мостів. У процесі гри вона може змішувати пісок із жовтою водою, формувати пагорби, гори, створювати вологі ландшафти. У цьому малюк висловлює через пісок те, що спонтанно виникає у його свідомості. Інакше кажучи дитина поринає в невідомий всесвіт, усередині якого може створювати свій індивідуальний світ.

До пісочної терапії допускаються діти від трьох років, у яких є такі проблеми:

- порушення поведінки; проблеми у взаєминах з однолітками чи дорослими;

- психосоматичні хвороби;

- агресивність, страх, підвищена нервозність; труднощі пов'язані з проблемами в сімейному житті. Це може бути розлучення батьків, поява молодшої дитини або переїзд;

неврози [4].

Завдання пісочної терапії орієнтовані на те, щоб допомогти дитині:

- розвинути позитивні Я - концепцію;

- розвинути адекватну самооцінку

- повірити в себе;
- опанувати контролем своєї діяльності;
- стати відповідальнішим у своїх діях і вчинках;
- навчитися виражати свої думки, почуття і емоційні переживання;
- навчити способам самовираження

На заняттях з використанням технології пісочної терапії ставляться наступні завдання:

- створювати для дитини атмосферу безпеки;
- створювати відчуття дозволених дій;
- розуміти і приймати світ дитини;
- підтримувати позитивний тонус і самопочуття;
- встановлювати зворотний емоційний зв'язок шляхом розвитку різних емоцій;
- полегшувати дитині прийняття рішень.

Пісочна терапія також носить для дитини навчальний характер. Малюючи піском на дошці, вона може вивчати цифри і букви, вчити, де право, а де ліво, розвивати свої творчі здібності. У пісочниці йде потужний розвиток тактильної чутливості, переважає наочно-образне мислення, тренується пам'ять і сприйняття. Дитина вчиться висловлювати свої думки, ідеї та почуття, закріплює знання про навколишній світ [1].

Гіперактивних пісок урівноважує, скутих розслаблює, тривожних заспокоює, агресивних втихомирює. Пісочна терапія — це унікальна можливість досліджувати свій внутрішній світ за допомогою безлічі мініатюрних фігурок, таці з піском, деякої кількості води. І вона надає відчуття свободи та безпеки самовираження.

Існують ігри-заняття та ігри-казки з піском, спрямовані на корекцію відхилень в особистісному розвитку дітей. Серед них;

- ігри на розвиток дрібної моторики пальців рук та тактильно-кінестетичної чутливості: «Пальчики, долоньки, кулачки — друзі ви мої й помічники»;
- ігри на корекцію взаємин між дітьми, дітьми та дорослими (поведінка та спілкування), корекцію відхилень в емоційному розвитку: «Дружба зло перемагає — настрої всім нам піднімає»;
- світ чудес на піску: ігри на формування позитивних рис характеру, навичок партнерської комунікації, розвиток емоцій у дітей. Пізнавальні ігри на піску: «На піску подорожуємо — радість, щастя всім даруємо» [3].

Для організації роботи з піском в умовах дошкільного навчального закладу знадобляться:

1.) пісочниця – дерев'яний ящик. Традиційний його розмір у сантиметрах: 50 х 70 х 8 (де 50 х 70 – розмір поля, а 8 – глибина). Вважається, що такий розмір пісочниці відповідає обсягу поля зорового сприйняття;

2.) чистий, просіяний пісок. Техніка безпеки вимагає «чистити» пісок мінімум раз на 2-3 місяці. Для цього пісок промивають або виставляють на сонці, додають новий чистий пісок;

3.) колекція мініатюрних фігурок заввишки не більше ніж 8 см. До набору іграшок входять: людські персонажі, будівлі, тварини, машини, рослини, споруди, природні предмети (гілочки, каміння, кістки та ін.), символічні предмети (ящики зі скарбами, коштовності та ін.), казкові герої, жива зелень, пластикові або дерев'яні літери і цифри, різні геометричні фігури тощо [1].

Граючись у піску, діти не створюють навколо себе зайвого галасу, безладдя, зважають на думку товаришів, у них формуються почуття: делікатності, ввічливості, люб'язності, скромності, товариськості.

Таким чином, створюючи свій, неповторний світ на піску за допомогою різноманітних фігурок, дитина передає нам всі свої фантазії і переживання. Пісочна терапія також сприяє розвитку комунікативних навичок:

- поліпшення пам'яті, уваги та образного мислення;
- розвиток дрібної моторики рук;
- позбавлення від тривог і страхів.

Пісочна терапія-це унікальна можливість досліджувати свій внутрішній світ. Це можливість висловлювати те, для чого важко підібрати слова,стикнутися з тим, до чого важко звернутися безпосередньо, побачити в собі те, що зазвичай йде від свідомого сприйняття.

Список використаних джерел:

1. Грабенко Т., Зінкевич-Євстигнеева Т. Чудеса на піску / Т. Грабенко, Т. Зінкевич-Євстигнеева. – К. : Ред. загальнопед. газ., 2004. – 128 с.
2. Пісочна терапія в роботі з дошкільниками / Упоряд. Л. А. Шик, Н. І. Дикань, О. М. Гладченко, Ю.М. Черкасова. – Харків : Вид. група «Основа», 2010. – 127 с.
3. Сакович Н. А. Технология игры в песок. Игры на мосту / Н. А. Сакович. – Спб. : Речь, 2006. – 176 с.
4. Федій О. А. Естетотерапія / О. А. Федій. – К. : Центр учбової літератури, 2007. – 256 с.
5. Федій О. А. Пісочна терапія у просторі професійної діяльності сучасного вчителя початкових класів / О. А. Федій // Вісник Житомирського ун-ту імені Івана Франка / гол. ред. П. Ю. Саух. – Вип. – 43. – Житомир : ЖДУ, 2009. – С. 96–101.

Папроцька Ірина,
студентка 24 групи ННІ педагогіки
Житомирського державного університету імені Івана Франка,
науковий керівник: доцент Максимова О.О.

СУТНІСТЬ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ ТА ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ЙОГО РЕАЛІЗАЦІЇ

Сьогодні в Україні здоровий спосіб життя став глобальною проблемою, у зв'язку з високим рівнем захворюваності серед населення, особливо серед дітей. Налічують досить велику кількість порушень формування зору у дітей, що не є позитивним, порушення духовного, психічного і фізичного здоров'я, а також порушення постави, органів травлення тощо. Проблема здорового способу життя стала дискусійною, через негативні наслідки науково-технічного прогресу, загострення екологічної кризи та глобалізації. Одним з важливих завдань суспільства є виховати фізично, морально, соціально, духовно здорову людину. У зв'язку з цим нам потрібно розглянути сутність здорового способу життя та його основні принципи реалізації.

Мета статті – розглянути особливості формування здорового способу життя та основні принципи його реалізації.

Із сучасних науковців поняття здорового способу життя досліджували І. Бех, Т. Глазько, Р. Купчинова, С. Лапаєнко, Н. Нікіфорова, С. Омельченко, Н. Паніна, Т. Титаренко, О. Яременко та інші.

Складові здорового способу життя містять різноманітні елементи, що стосуються усіх сфер здоров'я: фізичного, психічного, соціального і духовного.

Спираючись на літературні джерела, термін «спосіб життя» характеризують як біосоціальну категорію, яка інтегрує уявлення про певний тип життя людини і характеризується трудовою діяльністю, побутом, формою задоволення, матеріальних і духовних потреб людини, правилами індивідуальної і соціальної поведінки. В залежності від того середовища в якому перебуває людина, формується її спосіб життя, але якщо розглядати це поняття з іншого боку, то його трактують як систему взаємовідносин людини, насамперед, з самою собою і факторами зовнішнього середовища, як складний комплекс дій і переживань, наявність корисних звичок, та відсутність шкідливих, закріплюючих природній ресурс здоров'я [4].

Науковець Ю. П. Лисицин виокремлює у структурі способу життя такі компоненти як рівень життя, якість життя, уклад життя та стиль життя. *Рівень*

життя характеризується як економічна категорія, що відображає ступінь задоволення матеріальних, духовних і культурних потреб людини, тобто задоволення всіх тих потреб що покращують рівень життя людства. *Якість життя* трактується як соціальна категорія, тобто ступінь комфорту у задоволенні індивідуальних і соціальних потреб людини. Стосовно *укладу життя* – це соціально-економічна категорія, характеризується відношенням людей до засобів виробництва, їх соціальна активність, сімейне становище, позитивні сторони життя людини, в яких вона проявляє свою соціальну активність. Під *стилем життя* розуміють соціально-психологічну категорію, що характеризує поведінкові особливості життя людини. [1; 4].

У науковій літературі спосіб життя умовно поділяють на *здоровий* і *нездоровий*. Спираючись на це науковці виокремлюють таке поняття, як «здоровий спосіб життя». У літературних джерелах трактують декілька поглядів науковців, а саме: Г. П. Артюніна, В. В. Колбанова, Б. Н. Чумакової про «здоровий спосіб життя». Один з них Г. П. Артюнін вважає що це є способом життєдіяльності людини, а також він обумовлений відповідно до індивідуальних особливостей індивіда, конкретних умов його проживання в суспільстві, що спрямовано на бережне ставлення до свого здоров'я, а також його збереження. Наступний науковець В. В. Колбанов вважає здоровий спосіб життя, як максимальну кількість біологічно і соціально доцільних форм і способів людської життєдіяльності. Трактують, що здоровий спосіб життя забезпечує не лише формування, збереження та зміцнення здоров'я, але й здатність до продовження здорового й міцного роду на землі і довголіття нації. Б. Н. Чумакова на відміну від попередніх вчених це поняття трактує, як типові форми і способи повсякденної життєдіяльності особистості, що не лише зміцнюють, але й вдосконалюють резервні можливості людського організму. Отже, здоровий спосіб життя – це формування, збереження та зміцнення людського організму. Дотримуючись до цього можна уникнути безліч хвороб [2].

Виділяють декілька складових здорового способу життя, а саме: особиста гігієна за своїм тілом, а також гігієна взуття і одягу, що є немало важливим; раціонально складений добовий режим; економічна та матеріальна незалежність особистості; психофізіологічне задоволення в сім'ї; постійна рухова активність; збалансоване харчування; фізичний, а також духовний комфорт в житті людини; задоволення, насамперед, своєю роботою; повноцінний і якісний відпочинок; активна життєва позиція людини. Ці складові достатньо позитивно впливають на життя, адже коли людина отримує задоволення від свого життя, дбає про нього, позитивно це впливає на її здоров'я [4].

Поняття «здоров'я» в наукових працях описують як нормальний стан організму, який характеризується оптимальною саморегуляцією, повною узгодженістю при функціонуванні всіх органів та систем, рівновагою між організмом та зовнішнім середовищем при відсутності хворобливих проявів. Саме тому основною ознакою здоров'я є здатність до пристосованості організму до впливів різноманітних чинників зовнішнього середовища. *Психічне здоров'я* трактують як стан психіки індивіда, котрий характеризується цілісністю та погодженістю усіх психічних функцій організму людини, які забезпечують почуття комфорту, здатності до цілеспрямованої та усвідомленої діяльності. *Фізичне здоров'я* – це стан організму людини, який характеризується можливостями адаптуватися до різноманітних факторів життєвого середовища, рівнем фізичного розвитку, фізичної та функціональної підготовки організму до виконання фізичних навантажень. *Духовне здоров'я* характеризують як стан свідомості психіки людини, узгоджений з вимогами законів природи, суспільства, мислення; сутністю свого буття і призначення в світі [3].

Для формування здорового способу життя одним із найважливіших чинників його формування є позитивна мотивація, однак цього для збереження, зміцнення

та формувань основ здорового способу життя на сьогоднішній день в індивідуальному і суспільному житті недостатньо. Це повинно лежати в основі побудови індивіда на формування, збереження і зміцнення здоров'я, а також на його довге і плідне життя [4].

Отже, здоровий спосіб життя – це система людської діяльності, спрямована на формування, збереження та зміцнення здоров'я. Лише тоді, коли всі структурні компоненти здорового способу життя, а саме: рівень життя; якість життя; уклад життя; стиль життя будуть взаємодіяти, ми будемо задоволені своїм життям. Для забезпечення здорового способу життя важливо мати позитивну мотивацію до його здійснення. Лише коли людина сама переймається за своє здоров'я і дбає про нього, то вона може надіятися на довге і плідне життя. Не мало важливим є стан духовного, психічного та фізичного здоров'я людини для формування певних основ здорового способу життя. Відмова від шкідливих звичок значно зменшує ризик на захворювання різноманітними, страшними, часто невиліковними хворобами. Своєчасне усвідомлення всіх цих чинників і повноцінна відмова від шкідливих звичок значно знижує ризики захворювань. Потрібно сприяти і спонукати себе до рухової діяльності і постійно стежити за своєю активністю.

Список використаних джерел:

1. Бойко О.В. Становлення та розвиток поняття «спосіб життя» // Морально-духовний розвиток особистості в сучасних умовах: Зб. наук. праць. Книга I. – К., 2000. – С. 117-124.
2. Здоровий спосіб життя [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://medbib.in.ua/zdorovyiy-obraz-jizni-factoryi-ego/html> - Назва з екрану.
3. Детальніше про управління розвитком психічного здоров'я, див.: Управління соціальним розвитком. – К., 2005. – С. 216-217.
4. Савчук К. А. Формування у дітей дошкільного віку ведення здорового способу життя / К. А. Савчук, О. А. Сорочинська // Формування професійної компетентності майбутніх педагогів дошкільної та початкової освіти: збірник науково-методичних праць / за заг. ред. В. Є. Литньова, Н. Є. Колесник, Т. В. Наумчук. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. – С. 467-470.
5. Спосіб життя [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://valeologia.ru/valeologia-ukrainska/1/8-sposib-zhittya> -

Петрук Анастасія,

студентка 24 групи ННІ педагогіки
Житомирського державного університету імені Івана Франка,
науковий керівник: доцент Максимова О.О.

БЕЗПЕКА ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ ДИТИНИ

Аналізуючи поняття «екстремальний», «безпека», ми розуміємо: те, що для дорослого не є проблемною ситуацією, для дитини може стати такою. Як всім відомо, діти дошкільного віку люблять тягтися до речей, що їх оточують навіть не усвідомлюючи, що це може загрожувати їх здоров'ю та навіть життю. Особливу тривогу ми відчуваємо за маленьких беззахисних громадян-дошкільнят. Тому головне завдання педагогів та батьків полягає у тому, щоб в доступній для дітей формі навчити їх не губитися перед небезпекою, а вміти себе захищати. Тож, як зазначено в Законі України «Про дошкільну освіту», «дошкільний навчальний заклад створює безпечні та нешкідливі умови розвитку, виховання та навчання дітей; формує у дітей гігієнічні навички та основи здорового способу життя, норми безпечної поведінки» [3].

Проблемою безпеки життєдіяльності дитини дошкільного віку займалися такі вчені, як: М.Березовський, Г.Григоренко, Л.А.Грицюк, Н.Денисенко, П.Дроб'язко, М.Капрева, В.Лапін, Г.Марочко, А.Михальченко, Н.Назаренко, В.Ніколаєнко, Ю.М.Попович, А.Француз.

Метою нашої статті є: висвітлити особливості формування знань дітей про небезпечні ситуації, їх різновиди, а також розкрити результат взаємодії людини з навколишнім середовищем, що може змінюватися в широких межах: від позитивного до катастрофічного.

Безпека життєдіяльності дитини передбачає формування в дітей дошкільного віку свідомого ставлення до збереження особистого життя та здоров'я шляхом надання теоретичних знань та практичних умінь, а також вправлення у практичних ситуаціях. Освітній процес у дошкільних навчальних закладах повинен бути спрямованим на формування безпечної поведінки у дітей дошкільного віку у навколишньому середовищі.

Отже, небезпека - це центральне поняття безпеки життєдіяльності, яке являє собою явища, процеси, об'єкти, властивості, які здатні за певних умов завдавати шкоди здоров'ю чи життю людини як прямо, так і згодом. А також поряд з поняттям небезпека розглянемо ще одне поняття, таке як «потенційна небезпека». Під нею розуміють таку небезпеку, яка має неявний характер, а також вона проявляється в умовах, які важко передбачити. Вона може реалізуватися в різних формах, зокрема у хворобах або ж травмах.

Починаючи з дошкільного віку, потрібно формувати у дітей бережливе ставлення до свого здоров'я та розуміння відповідальності за своє життя.

Носіями небезпек є природні процеси і явища, техногенне середовище та людські дії. При знаходженні типу небезпеки та встановленні її характеристик необхідно знати, що джерелом небезпеки може бути все живе і неживе та підлягати небезпеці також може все живе і неживе. Безпека життєдіяльності є збалансованою взаємодією людини і навколишнього середовища. Вона залежить не стільки від зовнішніх чинників, скільки від внутрішнього сприймання безпеки окремою людиною. Більшість людей розуміють безпеку інтуїтивно. Тож, досліджуючи безпеку життєдіяльності дітей, важливо знати, що їх життя та діяльність взаємопов'язані між собою. Основною умовою життєдіяльності є наявність навколишнього середовища навколо дитини: природного – сонячного світла, води та ґрунту; та штучного середовища – будівель, транспортних комунікацій, системи забезпечення енергоресурсами та багато іншого. Тож життєдіяльність – це складна система взаємопов'язаних компонентів середовища, основу якої становлять природні та штучні чинники. Небезпека може чатувати дитину скрізь. Однією з найнебезпечніших ділянок є дорога. Важливе значення у безпеці життєдіяльності дітей дошкільного віку є знання про правила дорожнього руху. Адже це дозволить дітям уникати дорожньо-транспортних пригод у катастрофічному вигляді. Тож діти мають знати про правила дорожнього руху наступне:

- пішоходи можуть переходити лише на зелене світло, а на червоне стояти та не переходити дороги;
- перед тим, як переходити дорогу, потрібно подивитися вліво, вправо, а дійшовши середини дороги, знову подивитися направо, чи не їдуть машини;
- не можна переходити дорогу в місці, де немає світлофора або ж зебри;
- якщо немає світлофора, але є зебра, то можна по ній переходити, якщо близько немає машин.

Діти мають дотримуватись цих правил дорожнього руху та не порушувати їх. Адже від цього залежить їх життя та здоров'я. Тож у дошкільному навчальному закладі слід знайомити дітей з правилами дорожнього руху, починаючи ще з молодшого віку. На заняттях доцільно використовувати такі ігри: «Автомобілі», «У гості до ляльок», «Червоний і зелений», «Світлофор», «Вулиця», «Знайди свій колір», «Перехід, впізнай свій знак» тощо.

Є такий вид небезпеки, як укуси. Вони є різні: що укуси комарів, жалення бджіл, укуси собаки.

Укуси бджіл можуть бути досить шкідливими і водночас корисними для організму людини. Тому дітям потрібно пояснити, що з бджолами потрібно проводити себе досить обережно. Адже бувають і такі випадки, коли у дитини

може виникнути алергія. Але все ж якщо ужалила бджола, потрібно надати першу допомогу, а саме:

1. Після укусу бджоли потрібно обстежити місце укусу. Якщо залишилось жало, його потрібно витягти, бажано пінцетом.
2. Обробити рану йодом або зеленкою.
3. Потрібно прикласти щось холодне до місця укусу бджоли.
4. Розтерти кілька таблеток активованого вугілля і прикласти до місця укусу.
5. Слідкувати за станом потерпілого, якщо почалася алергічна реакція, то ввести протишокові препарати.

Особливо докучають влітку укуси комарів. Зазвичай діти розчісують рану руками, а на наступний день стає ще більшим. Полегшити неприємні відчуття можна наступним чином:

- Потерти місце укусу нашатирним спиртом або ж розчином соди. Це допоможе зняти свербіж;
- Не чесати місце укусу, інакше це призведе до тривалого заживання та ще більшого свербіжу;
- У тому випадку, якщо є алергічні реакції на укуси комарів, варто прийняти антигістамінні препарати.

Є ще один вид укусів, такі, як собачі укуси.

Діти дуже люблять тварин. Напевно, кожна дитина хотіла б мати собі собачку чи котика, не знаючи, що це може бути і небезпечним для її ж здоров'я. Якщо вкусила собака, надається така медична допомога:

- зупинка кровотечі;
- промивання рани;
- оброблення країв рани спиртом;
- накладання пов'язки;
- звернення до лікаря.

Ні для кого не є секретом, що діти дошкільного віку є дослідниками. Але щось досліджуючи, вони можуть впасти та поранитись (наприклад, коліна чи лікті). Тож діти дошкільного віку повинні знати, яку медичну допомогу надають у цьому випадку.

Перша медична допомога при саднах:

- промити рану перекисом водню(тільки не водою з під крану);
- продезинфікувати розчином йоду чи зеленки;
- накласти пов'язку;
- ні в якому разі не можна здирати рану після зняття пов'язки бо може потрапити інфекція до рани;
- якщо рана занадто кровить звернутися до лікаря.

Діти повинні знати ще про один вид небезпеки: електричний струм. Він і потрібний людям, але і дуже небезпечний. Електричний струм є в проводах, які передають струм, тому не можна брати в руки обірваний провід, інакше може вдарити струмом.

Ще однією небезпекою для дітей є вогонь. Правду кажуть, що вогонь може бути другом, а може й ворогом. Завданням вихователів та батьків є дати дітям розуміння важливості вогню у житті людини, навчити їх бачити небезпеку в необачному користуванні, уникати пожеж, знати як її загасити, якщо маленький вогонь. Та діти дошкільного віку мають знати, що не можна занадто близько прикладати руки до вогню, інакше можна обпектися і потрібно буде звертатися до лікаря.

Також діти дошкільного віку мають знати такі правила пожежної безпеки, як:

- не можна гратися сірниками та запалювати предмети;
- не запалювати сухе листя, гілля та сміття без догляду дорослих;

- не вмикати електроприлади за відсутності дорослих;
- не запалювати легкозаймисті речі та не перевіряти їх можливості згорання.

У ознайомленні дітей з пожежною безпекою можна використати такі форми роботи, як: огляд сірників та бесіду про вогонь, розповідь «вогонь добрий, вогонь злий» та ін.

Також діти повинні знати про те, як загасити вогонь. Тобто, якщо виникла пожежа у квартирі, головне - це не треба ховатися. Якщо вогонь невеликий, потрібно залити його водою, накрити мокрою ковдрою або засипати піском.

Отже, дитина дошкільного віку повинна знати про правила першої допомоги при різних життєвих ситуаціях як собі, так і іншим.

Список використаних джерел:

1. Лапін В.М. / В.М.Лапін. Безпека життєдіяльності людини – Львів, 2000. – С. 80-87.
2. Дроб'язко П.І., Марочко Н.С./ П.І.Дроб'язко,Н.С. Марочко Протипожежна робота в школах та дошкільних закладах – К., 1984.
3. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні. — К., 2012

Поплавська Інна,
студентка 24 групи ННІ педагогіки
Житомирського державного університету імені Івана Франка,
науковий керівник: доцент Максимова О.О.

ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ФІЗИЧНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ ШЛЯХОМ ВИКОРИСТАННЯ СТЕП-АЕРОБІКИ В ЗДО

Проблеми фізичного розвитку дошкільників та зміцнення їх здоров'я завжди були актуальними. Особливої цінності вони набули в умовах сьогодення: з розвитком комп'ютерних технологій рухова активність різко знизилась, внаслідок чого кількість дітей зі слабким станом здоров'я значно зросла.

Нині стан здоров'я дітей перестав бути суто медичною проблемою і тепер розглядається також як педагогічна проблема. При низьких показниках здоров'я і поганій відвідуваності ЗДО не можуть бути реалізовані навчально-виховні програми. Сьогодні більшість дітей дошкільного віку потребує активного та цілеспрямованого оздоровлення. Від ефективності цих заходів багато в чому залежить подальша доля дитини, її здоров'я, фізичний і психічний розвиток, можливість отримання повноцінної освіти. Саме тому актуальності набуває використання здоров'язберігаючих технологій, а саме – степ-аеробіки.

Важко сказати, як давно люди помітили, що підйом і спуск по сходах сприяє виникненню ряду позитивних ефектів в організмі людини. Але в реабілітаційних цілях сходи використовують дуже давно.

Ще в 1920 році фізіологами був розроблений «Гарвард степ тест», заснований на зміні серцевого пульсу при виконанні крокових циклів. Потім вченими було розроблено велику кількість тестових степ-протоколів, які дозволяли оцінити фізичний стан людини.

Винахідницею степ-платформи стала американка Джин Міллер. Джин Міллер є керівником національного факультету університету Степ Рібок, дипломованим інструктором з аеробіки, а також призером з бодібілдингу та спортивної аеробіки. У 1991 році отримала нагороду IDEA «Інструктор року», в 1994 році увійшла до списку 25 найбагатших людей в світі (журнал «People», 1994).

В кінці 80-х років Джин отримала травму коліна. Для зміцнення м'язів і прискорення одужання вона пристосувала для тренувань сходинки ганку свого будинку. Ритмічні підйоми і спуски по сходах дали такий чудовий результат, що Джин, видужавши, негайно приступила до створення нового напрямку в фітнесі - степ-аеробіки.

Надихнувшись отриманими результатами, Джин Міллер вирішила перетворити реабілітаційну програму в новий вид фітнесу, який захопив мільйони людей, які підтримують своє тіло в тонусі. З часом ця програма отримала назву «степ-аеробіку» і отримала широке поширення серед прихильників здорового та активного способу життя. Учені всього світу прийшли до того, що заняття степ-аеробікою необхідні для профілактики остеопорозу і артриту, також цей вид фітнесу дозволяє спортсменам підтримувати себе у формі і відновлюватися після травм.

Метою нашої статті є аналіз науково-методичних джерел, розкриття змісту та методики використання степ-аеробіки в закладах дошкільної освіти.

Степ-аеробіка тренує серцево-судинну систему, допомагає зміцнити м'язи ніг і знизити вагу.

Степ – аеробіка – це тренування, в основу якого покладено різні способи спуску та підйому на спеціальну степ – платформу. При виконанні вправ на степ – платформах, навантаження на ноги не більше, ніж при виконанні інших видів вправ. Під час занять на степ – платформах покращується вентиляція легенів, поступово формуються навички правильного дихання під час рухів. Ці заняття цілком підходять для дітей старших вікових груп і різного рівня підготовленості.

Степ – аеробіка відрізняється від інших видів аеробіки тим, що ритмічні рухи вгору та вниз виконуються на спеціальній степ – платформі. Ці вправи дають змогу вирішувати такі завдання:

- Формування правильної постави і зміцнення кістково – м'язового корсета;
- Формування зводу стопи;
- Розвиток координації рухів, здатність управляти власними рухами;
- Зміцнення серцево – судинної й дихальної системи;
- Формувати красу рухових дій;
- Розвивати окомір, орієнтування в просторі.

Нараховують близько 20 способів підйому на платформу й сходу з неї. Степ-аеробіка поліпшує форму стегон, сідниць, гомілок. Можна додатково використовувати обтяження (штангу, гантелі) як навантаження на м'язи плечового пояса. Однак у неї є й істотний мінус: степ-аеробіка перевантажує колінні й тазостегнові суглоби. А це ризик травми для тих, хто страждає від нестачі кальцію.

Існує також різновид степ-аеробіки - «дубль-степ». Заняття проводяться на двох платформах відразу.

Рухи виконуються з використанням спеціальної степ - платформи. Платформа дозволяє виконувати різні кроки, підскоки на ній і через неї в різних напрямках. Степ-платформу можна застосовувати не тільки з метою виховання витривалості (як кардо-тренажер) але й з використанням для силових тренувань. Ярусний пристрій платформи дозволяє регулювати висоту, а, отже, і фізичне навантаження. Тренажер легко встановлюється у звичайному тренувальному залі завдяки легкості транспортування. В основі степ - аеробіки лежить, головним чином, хореографія базової аеробіки, що не виключає, однак, включення різних танцювальних стилів аеробіки, силової аеробіки й інших змішаних видів. Цей вид аеробіки змушує працювати великі групи м'язів й активно впливає на кардіореспіраторну систему.

Степ - аеробіка поступово завойовує своє місце у фізичній культурі. Цьому сприяє позитивний емоційний фон занять, обов'язковий музичний супровід, незвичайне поєднання рухів, пов'язаних з незвичайним предметом - платформою. Ефективність степ - аеробіки полягає в комплексному розвитку в дітей рухових якостей, у сприятливому впливі на організм людини (опорно-руховий апарат, серцево-судинну, дихальну і нервову системи). Специфіка степ-аеробіки - це поєднання базових вправ з елементами танців різних стилів, тісний зв'язок рухів з музикою і ритмами, висока динамічність і різноманітність рухів і, отже, збагачення рухового досвіду і підвищення культури рухів.

В основі рухів лежать базові кроки аеробіки, танцювальна стилізація вправ. Такі рухи доступні практично всім. Таким чином, в одній групі можуть одночасно займатися люди з різним рівнем підготовки, і фізичне навантаження для кожного буде індивідуальним.

Необхідно дотримуватися правила роботи на степ - платформах, які забезпечують травмобезпечність занять. Ці правила стосуються висоти платформи, постави, техніки виконання кроку вгору і кроку вниз, рухів рук, музики тощо.

Основним змістом занять є базові кроки, біг і стрибки, які складають основу класичної аеробіки. Дуже ефективно і різноманітно використання степ - платформ в силовому тренуванні.

Обладнання для степ - аеробіки - це платформа висотою 10 см, шириною 20 см, довжиною 40 см, висота ніжки 7 см, ширина ніжки 4 см.

Структура заняття може мати різні варіанти в утриманні та тривалості як окремих частин, так і всього заняття.

На заняттях фізичної культури лавку - степ можна застосовувати:

- у вступній частині: ходьба по і між лавками (для формування правильної постави);
- при виконанні загальнорозвиваючих вправ під музику: зміцнення дихальної і серцево-судинної системи, розвиток координації рухів;
- в основних видах рухів: стрибки, біг тощо;
- у рухливих іграх: «Лелеки і жаби», «Бездомний заєць», «День і ніч», «Мисливець і зайці», «Кіт і пташки».

Підбиваючи підсумки впровадження інноваційної технології для підвищення рівня розвитку фізичних якостей та координаційних здібностей дітей засобами степ – аеробіки, можемо впевнено сказати, що використання в роботі даної технології позитивно впливає на фізичну підготовленість, на працездатність, силову підготовленість - силу м'язів черевного пресу, плечового поясу, м'язів спини; на гнучкість і розвиток координаційних здібностей дітей. Таким чином, використання степ-платформи підвищує результативність навчально-виховного процесу, забезпечує індивідуальний підхід до кожної дитини, дозволяє сформувати у дітей стійкий інтерес до занять фізичною культурою, що є однією з найважливіших умов формування мотивації здорового способу життя.

Цілеспрямована робота дошкільного закладу з фізичного виховання, система оздоровчих заходів забезпечують якісну базову підготовку дітей до шкільного життя.

Список використаних джерел:

1. Береснева З.І.:Здоровий малюк. Програма оздоровлення дітей в ДНЗ З.І Береснева - М, 2005 - с.42
2. Глазирино Л.Д., Овсянкін В.А. Методика фізичного виховання дітей дошкільного віку Л.Д. Глазирино, В.А. Овсянкін - М, 2005 - с.26
3. Рунова М.А. Рух день за днем М.А. Рунова - М, 2007 - с.64
4. Рунова М.А. Степ - аеробіка та її складові. Фізична культура М.А. Рунова - 2006. - №3 - с.37
5. Юдіна Р.А. Яковлева Л.В.,// Фізичний розвиток і здоров'я дітей 3-7 років Р.А. Юдіна Л.В. Яковлева - М, 2004. - с.33.

Садовська Олександра,
студентка 24 групи ННІ педагогіки
Житомирського державного університету імені Івана Франка,
науковий керівник: доцент Максимова О.О.

ФІТОТЕРАПІЯ В ДОШКІЛЬНОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

Дошкільний період життя дитини є найбільш відповідальним етапом розвитку організму малюка та одним з найважливіших у становленні особистості. У

дошкільному віці закладаються основи здоров'я та довголіття, формується система рухових умінь і навичок, закладається фундамент для формування фізично та психічно здорової особистості. З цією метою у закладі регулярно проводяться фізично–оздоровчі заняття, ранкова гімнастика та гімнастика після денного сну, рухливі ігри та фізичні вправи на прогулянці, фізкультурхвилинки, пробіжки по масажних доріжках, оздоровчий біг на свіжому повітрі, рухова розминка між заняттями, самостійна рухова діяльність, піші переходи тощо. Крім того, поряд із традиційними методами оздоровлення у ЗДО застосовуються і нетрадиційні, наприклад фітотерапія.

Питання фітотерапії досліджували Л. В. Бондарєва, Н.Б.Бурд, О.А.Васильєва, І.М.Владимирова, С.В.Гарна, В.А.Георгіянц, А.В.Глущенко, О.О. Дроздова, А.Г.Котов, О. В. Колесніков, В. А. Міщенко, Ю. С. Прокопенко, Л.П.Савченко та ін.

Мета статті – проаналізувати можливості використання фітотерапії в дошкільному навчальному закладі.

Фітотерапія, або лікування лікарськими засобами рослинного походження – один з важливих напрямів терапії, широко вживаний при лікуванні різних захворювань. Фітотерапію використовують і як самостійний вид лікування, і як допоміжний у комплексі з іншими методами.

Терміни «фітотерапія» й «фітопрепарати» вперше були введені в обіг французьким лікарем Анрі Леклерком (1870–1955). Фітотерапію можна визначити як сукупність лікувальних заходів з використанням лікарських засобів з рослин. Народну медицину розглядають як сукупність знань, навичок, традицій, звичок, прийомів, які використовують жителі відповідної місцевості для оздоровлення, лікування та профілактики захворювань [4].

Згідно з визначенням, фітопрепарати – це лікарські засоби, що їх отримують виключно з рослинної сировини або рослинних субстанцій і застосовують для профілактики та лікування захворювань. Зараз для їх виробництва використовують близько 500 видів лікарських рослин.

Фітотерапія не дає миттєвих результатів, її застосування вимагає терпіння й акуратності. Але правильне й регулярне її застосування допомагає організму справитися з хворобою, не знижуючи його імунітет [1].

Основна фармакологічна дія біологічно активних речовин лікарських рослин полягає в тому, що вони здатні зменшувати обсяг і тяжкість пошкоджень різних органів і тканин, а в цілому – підвищувати опірність організму шкідливим діям факторів зовнішнього середовища. Дія ліків на основі трав визначається такими активними речовинами, що містяться в різних частинах рослини:

При призначенні фітотерапії слід ураховувати:

1. Лікарські рослини слід призначати дитині індивідуально з обліком їх терапевтичної дії.

2. При призначенні фітотерапії необхідно враховувати не тільки основне, але й супутнє захворювання.

3. На початку лікування доцільне використання окремих лікарських рослин або зборів з 2-3 рослин, а надалі (особливо у випадках хронічних захворювань) – складних зборів.

4. Лікування травами вимагає тривалого періоду їх застосування, особливо у випадках хронічного плинного захворювання.

5. При хронічному захворюванні необхідні профілактичні курси фітотерапії, які призначаються в періоди сезонного загострення захворювання.

6. При призначенні фітотерапії слід обов'язково уточнити, чи не було раніше нестерпності деяких рослин або алергійних реакцій на трави в дитини.

7. У дитячій практиці не можна використовувати сильнодіючі лікарські рослини, а також ті, які в більших дозах можуть викликати токсичну дію

(наприклад, високі концентрації й тривале застосування трави багна, пижми, звіробою) [6].

У ЗДО фітотерапію застосовують з метою профілактики гострих респіраторних захворювань та зміцнення імунітету дітей.

Фіточаї і трав'яні збори застосовують за згодою лікаря-педіатра та батьків вихованців для профілактики застудних захворювань. Найкориснішими є лікарські трави та рослини своєї місцевості.

Для фітотерапії можуть використовуватися як готові фітозбори промислового виробництва, так і зібрані самостійно. Дуже важливо, щоб відповідальний за приготування фіточаїв і відварів мав спеціальну медичну підготовку з фітотерапії [1].

Для дітей рекомендують готувати настої і відвари у такій добовій дозі сухої лікарської сировини: від 1 до 3-х років - 1 чайна ложка, від 3-х до 6-ти років - 1 десертна ложка, від 6 до 7 років - 1 столова ложка. Для визначення сухої ваги сировини можна взяти до уваги, що столова ложка (без верху) квітів, листків, трави відповідає в середньому 4-5 г, а коренів, кори, плодів - 6-8 г.

Не рекомендується використовувати в дошкільних закладах такі рослини, як багно, звіробій (у високих концентраціях), листки смородини, пижму, женьшень, золотий корінь, елеутерокок та деякі інші. Варто пам'ятати, хоча лікування травами і потребує тривалого їх застосування, однак постійне використання одних і тих самих лікарських рослин неприпустиме.

При правильному приготуванні безпечні для дошкільників чаї і відвари з таких рослин:

- валер'яна - заспокійливий, спазмолітичний засіб, застосовується при болях у серці, спазмах шлунково-кишкового тракту. Варто пам'ятати, що при застосуванні валер'яни можуть спостерігатися парадоксальні реакції у вигляді сильного збудження, неадекватного поведіння, плачу. У цих випадках валер'яна протипоказана [5].

- глід - заспокійливий засіб, поліпшує роботу серця, використовується в зборах, що відновлюють діяльність серцево-судинної системи;

- евкаліпт - бактерицидний, протизапальний засіб, застосовується для інгаляцій і полоскань порожнини рота і горла;

- калина — полівітамінний, протикашлевий засіб, застосовується у вітамінних чаях;

- кора дуба - протизапальний, в'яжучий засіб, що містить дубильні речовини, застосовується для полоскання порожнини рота і горла;

- кропива — шлунковий, полівітамінний засіб, поліпшує обмін речовин, дає позитивний ефект при анеміях;

- липа (суцвіття) - гарячі чаї з квіток - жарознижувальний потогінний засіб, у холодному вигляді використовується для полоскання зівя;

- малина (плоди, листя) - потогінний, бактерицидний, протизапальний засіб, застосовується в холодному вигляді для полоскання зівя;

- материнка (квітки) - протикашлевий, заспокійливий засіб, поліпшує травлення;

- мати-й-мачуха (листя) - містить рутин, застосовується як відхаркувальний, протизапальний, антисептичний засіб, має пом'якшувальну дію;

- меліса, м'ята - застосовуються при захворюваннях шлунково-кишкового тракту, мають заспокійливий ефект;

- подорожник - бактерицидний засіб, застосовується при різноманітних захворюваннях шлунково-кишкового тракту, збільшує кислотність шлункового соку. Ефективний при виразках, ерозивних гастритах, колітах;

- пустирник - заспокійливий, седативний засіб, входить до складу заспокійливих чаїв;

- рум'янок - спазмолітичний, протизапальний, потогінний, вітрогінний засіб, має протигрибковий ефект;
- смородина (плоди) - вітамінний засіб, входить до складу вітамінних зборів;
- суниця (листя) - вітамінний засіб, слабкий сечогінний, посилює серцеві скорочення;
- чебрець - застосовується як протиглислий засіб, а також у якості заспокійливого, антисептичного і відхаркувального при захворюваннях бронхолегеневого апарата;
- череда - сильний протиалергійний засіб, сечогінний, застосовується внутрішньо, а також для вмивання, ванн, у вигляді примочок;
- чорниця - нормалізує обмін речовин, діяльність шлунково-кишкового тракту, застосовується у вигляді відварів і киселів при проносах, у вигляді полоскань при захворюваннях слизової оболонки порожнини рота; позитивно впливає на органи зору;
- шавлія - протизапальний засіб, використовується при стоматитах та інших захворюваннях порожнини рота у вигляді полоскань [5].

Ці рослини можуть використовуватися в дошкільному закладі як внутрішньо, так і зовнішньо. Примочки, інгаляції і полоскання для зовнішнього застосування готують із розрахунку 2-3 частини лікарської сировини на 10 частин води.

Лікарські рослини з високим вмістом ефірних масел використовують для проведення інгаляцій. Це омана, календула, меліса, м'ята, подорожник, рум'янок, сосна, чебрець, шавлія, евкаліпт і деякі інші.

Реалізуючи сезонний підхід в організації фітотерапії в дошкільних закладах, доцільно проводити не більше трьох курсів на рік - восени, взимку і навесні. Курс фітотерапії в дошкільних закладах може тривати від 3 тижнів до 1,5-2,5 місяців (за спеціальними медичними показаннями). Мінімальна кількість щоденних процедур - 15. Між курсами має бути перерва не менше 2 тижнів [7].

Особливо поширене в дитячих садках застосування відвару з плодів шипшини, що відновлює енергетичний статус клітин дитячого організму, позитивно впливає на обмін речовин і енергії. Він багатий вітаміном С та іншими біологічно активними речовинами. Шипшина є легким адаптогеном.

Крім групової фітотерапії, яка проводиться регулярно, можна використовувати індивідуальну фітотерапію за призначенням лікаря. Так, наприклад, дітям із підвищеною нервово-рефлекторною збуджуваністю і порушенням сну можна призначити заспокійливий чай із пустирника і м'яти, що дається дитині перед обідом. Це сприяє більш швидкому засинанню дитини, нормалізації діяльності нервової системи [3].

Отже, нині фітотерапія має велику популярність серед населення. Але яким би корисним не був вплив лікарських рослин, треба завжди пам'ятати: йдеться про лікарський засіб, який має як побічні ефекти, так може бути і протипоказаний. Тому використання лікарських трав мусить повсякчас перебувати під контролем лікаря. Як метод фітотерапії, а також профілактики захворювань використовують полоскання горла. Це відбувається після сну протягом усього осінньо-весняного періоду. Доцільно поєднувати фітотерапію з іншими фізіотерапевтичними процедурами, наприклад, із різноманітними видами гідротерапії, особливо термотерапією.

Список використаних джерел:

5. Вільчковський Е.С., Курок О.І. Фізичне виховання дітей у дошкільному закладі / Е.С. Вільчковський, О.І. Курок. – К., 2001. – 216 с.
6. Осипенко Т. Здоров'язбережувальні технології у дошкільному навчальному закладі / Т. Осипенко // Вихователь – методист дошкільного закладу. – 2011. - № 6.- С. 42 – 48.
7. Основи фармакогнозії і фітотерапії : навч. посіб. для студентів мед. ВНЗ III - IV рівня акредитації / Т. П. Гарник, В. М. Князевич, В. А. Туманов, Л. В. Андріюк, Я. А. Соцька; ред.: Т. П. Гарник, В. М. Князевич, В. А. Туманов; Нац. акад. держ. упр. при Президенті України, ПВНЗ

«Київ. мед. ун-т УАНМ», ДЗ «Луган. держ. мед. ун-т», Львів. нац. мед. ун-т ім. Данила Галицького. - Житомир : Рута, 2015. - 446 с.

8. Практикум з фітотерапії / Курилко Л.М., Рябека Т.І. - К.: Здоров'я, 2000. - 112 с.

9. Рибалко П. Організаційно-педагогічні підходи щодо сприяння фізичному розвитку дитини у літньому оздоровчому таборі наметового типу як суспільної цінності / П. Рибалко // Молода спортивна наука України. – 2013. – Т. 2. – С. 149–153.

10. Степанова І. Взаємодія сім'ї і школи в організації фізкультурно-оздоровчої роботи / І. Степанова, Л. Михайлова // Спортивний вісник Придніпров'я. – 2010. – № 2. – С. 74–46.

Саломеха Юлія,
студентка 24 групи ННІ педагогіки
Житомирського державного університету імені Івана Франка,
науковий керівник: доцент Максимова О.О.

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ПСИХОГІМНАСТИКИ У ЗМІЦНЕННІ ЗДОРОВ'Я ДОШКІЛЬНИКІВ

Головною метою фізичного виховання в дошкільному періоді є сприяння гармонійному розвитку дитини. Здоров'я дітей – одне з основних джерел щастя, радості і повноцінного життя батьків, дітей, суспільства в цілому. Фізичне виховання має допомагати становленню психомоторного, розумового та емоційного розвитку дітей дошкільного віку.

Теоретичне вивчення проблеми збереження фізичного здоров'я дітей дошкільного віку стало предметом обговорення чималої кількості наукових праць, зокрема її розкривали Е.Вільчковський, Л. Лохвицька, М. Єфименко, Н. Денисенко, О. Богініч, О. Дубогай, та ін. Дослідження психічного аспекту простежуються в наукових доробках І. Беха, Л. Божович, О. Кононко, В. Котирло, С. Ладивір, М. Максименка, Т. Піроженко, Р. Павелкова та ін.

Представники різноманітних наукових дисциплін (А. Аболін, Ю. Олександрівський, П. Бундзен, Т. Круцевич, О. Куц, Б. Шиян) відзначають, що в даний час спостерігається негативна тенденція до зниження як фізичного, так і психічного стану дітей, що веде до виснаження зростаючого організму і його нервової системи, зниження стресостійкості.

Метою нашої статті є проаналізувати особливості використання психогімнастики з метою зміцнення здоров'я дошкільників.

Вимоги сучасності потребують переорієнтації змісту виховання підростаючого покоління, зміщення акцентів на створення умов для поступального, повноцінного, всебічного розвитку особистості. Для того, щоб навчити дітей жити, успішно діяти у світі, самовизначитися у ньому, необхідно сформулювати у них, починаючи з дошкільного віку, ціннісне ставлення до себе, свого образу «Я», одним із компонентів якого є «Я – здоровий».

Ця парадигма сучасної освіти яскраво відображена в державних документах, а саме: Законах України «Про дошкільну освіту», «Про охорону дитинства», «Національній доктрині розвитку освіти», «Базовому компоненті дошкільної освіти в Україні» та ін. Зокрема, у «Базовому компоненті дошкільної освіти в Україні» одним із основних завдань дошкільної освіти на сучасному етапі є забезпечення гармонійного та різнобічного розвитку дошкільника, формування в нього ціннісного ставлення до Природи, Культури, Людей і Самого Себе [1].

Вирішення питання збереження і зміцнення здоров'я дитини, забезпечення фізичного і психічного благополуччя – одне з головних завдань нашого дошкільного закладу. Одним з ефективних напрямів цієї роботи може бути використання елементів психофізичного тренування в різних формах роботи з фізичного виховання дошкільників.

Одним із таких елементів є психогімнастика, автором цього методу є М. І. Чистякова. Вона містить у собі деякі ігрові варіанти психотерапії, суггестивні (засновані на впливі), тренувальні.

В дошкільному віці емоційна сфера дитини не стабільна. У цей період діти саме починають диференціювати різні емоційні прояви та вчать керувати власними емоціями. У цьому їм допомагають психогімнастичні вправи, ігри, етюди як методи нетрадиційного оздоровлення.

Основна мета психогімнастики — навчити дитину справлятися з життєвими труднощами. Дитина повинна усвідомити, що між думками, почуттями й поведінкою існує зв'язок і що емоційні проблеми викликаються не тільки ситуаціями, але і їх невірним сприйняттям.

Психогімнастика дозволяє коригувати поведінку дитини і знімати емоційну напругу. У ній використовуються корисні ігри для дітей, що дозволяють зняти тривожність, агресію, напругу, вчать саморегуляції.

Завданням психогімнастики є збереження психічного здоров'я, запобігання емоційним розладам у дитини через зняття психічного напруження, розвиток кращого розуміння себе та інших, створення можливостей для самовираження особистості.

Більшість психогімнастичних завдань побудовані на імітації певних почуттів та емоційних станів людини. Решта передбачає відтворення дітьми дій та вчинків уявних героїв. Оволодіння виразними рухами, що закріпилися у процесі еволюції за будь-якими відчуттями і станами людини, дає змогу малюкам не тільки більш адекватно спілкуватися, тонше розуміти почуття інших, а й створює умови для формування їхньої власної емоційної сфери: виховання емоцій та вищих почуттів. Уже в чотирирічних дітей моторика обличчя досить розвинена. Навіть трирічні малюки розуміють значення жестів і вміють жестикулювати. Більшість трирічних дошкільнят легко імітують голос злого вовка або зайчика-боягузика. П'ятирічні діти можуть набрати умовні пози, коли їх просять зобразити, ніби їм холодно або у них болить живіт [2].

Методика занять психогімнастикою досить проста. Психогімнастичні вправи можна використовувати як для загального розвитку дитини, так і для корекції різних психічних станів, наприклад надмірної рухливості, слабкої концентрації уваги, істеричності, боязкості, замкнутості тощо.

Заняття психогімнастикою слід проводити в чотири етапи.

- на першому етапі слід програти мімічні та пантомімічні етюди для вираження окремих емоційних станів і почуттів, а також для розвитку уваги і пам'яті;

- на другому етапі потрібно досягти вираження окремих якостей характеру та їх емоційного супроводу;

- третій етап занять носить психотерапевтичний характер і повинен розвивати здатність втілення в заданий образ, коригувати окремі якості характеру;

- четвертий етап включає зняття психоемоційного напруження, розслаблення, нав'язування настрою, бажаних способів поведінки і рис характеру [3].

Слід відзначити необхідність творчого підходу до планування та проведення психогімнастики з дітьми. Обстановка невимушеності, розслабленості, спонтанності при добровільній внутрішній дисципліні повинні бути присутніми під час занять. Саме ж заняття по тривалості не повинно перевищувати 15-20 хвилин.

Наведемо приклади психогімнастичних дитячих ігор:

Дитяча гра № 1. Дзеркало. Мета гри: допомагати дитині відчути себе вільно, розкритися, побачити себе збоку. Підходить для невпевнених у собі, пасивних дітей. У грі можуть брати участь дві дитини або дитина і дорослий. Один гравець дивиться у «дзеркало» (на свого напарника), яке повторює всі його рухи. По черзі гравці міняються ролями.

Дитяча гра № 2. Сонечко і хмарка. Мета гри: зняти психічне напруження у дитини, навчити дитину регулювати свій емоційний стан. Сонечко сховалося за хмаринку, стало прохолодно - потрібно згорнутися клубочком, щоб зігрітися, і затримати дихання. А ось сонечко вийшло з-за хмаринки, і стало жарко, розморило на сонечку - розслабляємося під час видиху.

Дитяча гра № 3. «Гра з шарфиком». Мета: розслаблення м'язів шиї. Мама принесла ведмежаті теплий шарфик, щоб той більше не мерз. Напівсонне ведмежа, не відкриваючи очей, пов'язало шарфик на шию. Покрутило ведмежа головою в одну сторону, потім в іншу: добре, тепло.

Ігровий психогімнастичний зміст вправ не випадковий, він повинен відображати процес оволодіння навиками контролю рухової та емоційної сфери, в процесі його реалізації повинні бути виконані наступні завдання:

- дати дитині можливість відчути різноманітні м'язеві відчуття – шляхом наслідувального повторення рухів та дій Ведучого;
- тренувати дитину спрямовувати і затримувати увагу на своїх відчуттях, вчити розрізняти і порівнювати їх;
- тренувати дитину визначати характер фізичних рухів, які супроводжуються різними м'язевими відчуттями;
- тренувати дитину міняти характер своїх рухів, опираючись на контроль м'язевих відчуттів і роботу уяви і почуттів [4].

В послідовності психогімнастичних вправ з метою зміцнення здоров'я особливо важливо дотримуватись чергування і порівняння протилежних за характером рухів: напруження і розслаблення, різких та плавних рухів, частих та рідких, дрібних та цілих гармонійних, ледь помітних коливань і повних застигань, махів тіла і стрибків, вільність просування у просторі і наштовхування на предмети.

Таке чергування рухів також рефлекторно впливає на гармонізацію психічної діяльності мозку: впорядковується психічна і рухова активність дитини, покращується її настрій, скидається інертність самопочуття [2].

Отже, психогімнастика сприяє формуванню в дошкільника свідомого ставлення до власного здоров'я. Прояви позитивних емоцій (привітності, приязності, ширості, вдячності у взаєминах), високої чутливості (любові, ніжності, співчуття) сприяють формуванню у дошкільників оптимістичного, радісного світосприйняття, ціннісного ставлення до себе, свого здоров'я, до людей і життя. Психогімнастика має велике значення для зміцнення здоров'я дошкільників, адже вона дає дитині можливість відчути різноманітні м'язеві відчуття; визначати характер фізичних рухів, які супроводжуються різними м'язевими відчуттями; міняти характер своїх рухів, опираючись на контроль м'язевих відчуттів і роботу уяви і почуттів.

Список використаних джерел:

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція) // Дошкільне виховання. – 2012. – № 7. – С. 4–19.
2. Бистрицька В. Система «Ненасильне фізичне виховання» в дії / В. Бистрицька // Дитячий садок. – 2007. – № 4. – С. 18–19.
3. Богінч О. Особистість дитини: здоров'я та фізичний розвиток дитини / О. Богінч // Дошкільне виховання. – 2012. – № 9. – С. 4–8.
4. Коментар до Базового компонента дошкільної освіти в Україні: Наук.-метод. посіб. / Наук. ред. О.Л. Кононко. – К.: Ред. журн. „Дошкільне виховання”, 2003. – 243 с.

Сус Анна,
студентка 24 групи ННІ педагогіки
Житомирського державного університету імені Івана Франка,
науковий керівник: доцент Максимова О.О.

**НАРОДНА ГРА ЯК ЗАСІБ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ
ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ**

Останнім часом активно відроджуються культурні цінності нашого народу, які донедавна були забуті та викориненні зі свідомості українців.

Дослідження науковців переконливо доводять, що дитина повинна перебувати під постійним виховним впливом матеріальної та духовної культури свого народу. Це потрібно, насамперед, для найповнішого розкриття природних здібностей дитини, розвитку її талантів, виявлення етнопедагогічних особливостей. Тому система освіти загалом і процес фізичного виховання зокрема мусять бути саме національними. З огляду на це підвищення ефективності фізичного виховання тісно переплітається з проблемами впровадження у практику елементів народної фізичної культури, які мають виховну, розвивальну культурну цінність.

Одним із найважливіших культурних надбань, які можна використати в цьому напрямку, є народна гра, яка відображає характер, темперамент, почуття, побут, звичаї українців. У результаті життя й побуту мільйонів людей протягом віків в Україні сформувалися самобутні народні ігри, які шліфувались і перевірялись досвідом людей багатьох поколінь. Кожна гра та забава виконує свої специфічні функції та розвиває не лише фізичні, а й моральні якості.

На необхідність використання ігор у вихованні підростаючого покоління звертали увагу О. Ващенко, Е. Вільчковський, Г. Воробей та ін. Про окремі аспекти використання українських народних рухливих ігор у вихованні дітей дошкільного і молодшого шкільного віку говориться у працях А. Цьося, О. Яницької та ін. Народну гру високо оцінювали видатні педагоги минулого такі як К. Ушинський, С. Русова, В. Сухомлинський та багато інших.

Сухомлинський вважав, що «гра – це величезне світле вікно, крізь яке в духовний світ дитини вливається життєдайний потік уявлень, понять про навколишній світ» [3, 95].

За словами К. Д. Ушинського, у змісті народної гри є всі доступні форми навчання. Саме у процесі гри діти пізнають грамоту, вчать рахувати, розрізняти кольори, виконувати повсякденні дії, набувають навичок самообслуговування та спілкування. Видатний лікар та етнолог Є. Покровський називав дитячі ігри вільним вираженням душевних та фізичних сил дитини. Наукові дослідження в галузі педагогіки виявили, що найсильніше бажання в дитини - це бажання рухатись. У гру дитина вкладає всю свою енергію, бо це зміст її життя. У жодній порі свого життя людина не виявляє стільки рухливості, як під час забав у дитячому віці.

Метою нашої статті є теоретичне обґрунтування доцільності використання народних ігор у фізичному вихованні дошкільників та рекомендації щодо їх добору згідно вікових груп.

Гра досить рано входить у життя дітей - уже на першому році життя.

«Дитина, граючи, живе, - писав Т. Лубенець, - і, живучи, грає» [6, с. 65].

Добираючи ігри, слід враховувати вік дітей, чітко визначати мету кожної з них. З дітьми раннього віку (перший, другий рік життя) використовують переважно індивідуальні ігри - забавлянки (чи з двома-трьома дітьми).

З дітьми третього року життя народні ігри можна проводити на прогулянці з невеликою групою в 5—6 чоловік. Текст слів в іграх простий, це переважно заклички: «Дощику-дощику», «Вода холодная», «Зозулю-кавулю», «Вийди, вийди сонечко».

У другій молодшій групі (четвертий рік життя) дітям доступні рухливіші хороводні ігри: «Курочка-чубарочка», «Кізонька», «Качечка».

Дітям п'ятого року життя доступні й складніші хороводні ігри з текстом для співу: «Галя по садочку ходила...», «Калина», «Я лисичка, я сестричка», «Ой у перепілки...», «Жили у бабусі...».

Народні ігри для дітей старшого дошкільного віку можна поділити на кілька груп.

До першої групи належать рухливі ігри з текстом-діалогом: «Кози», «Панас», «Чорне - біле», «Гуси», «У гусей», «Жмурки», «Квочка», «Крук», «Сірий кіт», «Залізний ключ» та ін.

До другої групи належать хороводні ігри зі співом. Текст цих ігор ознайомлює дітей з трудовими процесами і звичаями українського народу.

Це такі ігри, як «Соловейко-сватку», «А ми просо сіяли, сіяли...», «Мак», «Задумала бабусенька» та ін.

Наступну групу становлять ігри розважального характеру, в яких відбито народні звичаї. Це ігри «Ягілочка», «Чий вінок кращий?», «Ходить Гарбуз по городу», «Як у нас біля воріт», «Ой є в лісі калина», «Ой на горі жито» та ін.

Народні хороводні ігри проводяться в ранкові години, на прогулянці, в другій половині дня. Вони також входять до складу занять з усіх розділів програми, ними бажано закінчувати заняття для піднесення емоційного тону дитини. Без хороводних ігор не може обійтись жодне народне свято чи розвага. «Для того, щоб це животворне джерело не замулювалося, - пише В. Скуратівський, - не згасали його пульсуючі водограї, котрі повсякчас потамовують духовну спрагу, приносять нам радість і здоровий дух, мусимо бути ревними оберігачами наших кращих народних традицій, серед яких особливе місце посідають дитячі ігри і яким відведена самою природою виняткова роль у вихованні наших дітей» [2, с. 104].

Народні ігри як фольклорний жанр мають специфічні особливості. Це ігри гуртові, вони об'єднують від 10-ти до 20-ти і більше дітей, їх структурна особливість дозволяє об'єднати всіх бажаючих грати.

Народні ігри можуть проводитись у будь-якій обстановці, але особливий оздоровчий ефект має проведення народних ігор саме на свіжому повітрі.

Народні ігри багатоваріантні. Одна й та сама гра у різних регіонах України має не однакові приспиви, повтори. Це легко простежити на таких іграх, як: «А ми просо сіяли», «Мак», «Калина».

Українські рухливі народні ігри та їх елементи можна використовувати на усіх трьох етапах проведення заняття – підготовчому, основному та заключному.

На першому етапі можуть проводитися ігри з невисоким ступенем складності й рухливості, наприклад: «Трійки», «Котики» та «Горіхи», які сприяють організації та підготовці дітей до виконання основних завдань.

В основній же частині уроку надається перевага проведенню естафет на швидкість, метання, стрибкам та іграм, що сприяють удосконаленню та закріпленню складних дій. При цьому почергово нормуються інтенсивність, використовуються наступні українські рухливі народні ігри: «Довга лоза», «Гривеники», «Гопак», «Слон», «Цурки», різні види естафет.

У заключній частині заняття необхідно застосовувати ігри, які сприяють зниженню фізичного й психологічного навантаження – ігри малої потужності, а саме ігри на увагу та відновлення дихання.

Отже, використання народної гри в закладах дошкільної освіти сприяє реалізації одразу кількох освітніх завдань. З боку оздоровлення вони сприяють гармонійному росту організму дитини; формують правильну поставу; загартовують організм; підвищують працездатність; зміцнюють мускулатуру, покращують діяльність дихальної, серцево-судинної системи, збільшують рухливість суглобів, міцність зв'язок, стимулюють обмінні процеси, позитивно впливають на нервову систему, підвищують опірність організму до простудних захворювань. З боку освітньої діяльності вони чудово формують рухові вміння та навички з бігу, стрибків, метання; розвивають фізичні якості такі як швидкість, сила, спритність, гнучкість, витривалість; також на початковому рівні вони дають основи знань з фізичної культури і спорту, валеології, народознавства, історії рідного краю.

Також народна гра відмінно виконує виховну функцію, тобто виховує моральні та вольові якості дітей; любов до рідного краю, звичаїв і традицій українського народу; любов до щоденних і систематичних занять фізичними

вправами. Це все зумовлює особливу доцільність використання народної гри в закладах дошкільної освіти.

Список використаних джерел:

1. Вільчковський Е. С. Теорія і методика фізичного виховання дітей дошкільного віку : [навч. посіб. – 2-ге вид., перероб. та доп.] / Е. С. Вільчковський, О. І. Курок. – Суми : «Університетська книга», 2008. – 428
2. Приступа Є.Н., Українські народні рухливі ігри, розваги та забави: методологія, теорія і практика / Є.Н. Приступа, О.В. Слимаківський, О.І. Лук'янченко – Дрогобич: Видання ТзОВ „Вимір», 1999. – 449 с.
3. Труш Н. В. Народні рухливі ігри в системі засобів фізичного виховання дітей дошкільного віку / Н. В. Труш // Педагогічний дискурс. - 2012. - Вип. 13. - С. 369-372.

Сушко Дарина,
студентка 24 групи ННІ педагогіки
Житомирського державного університету імені Івана Франка,
науковий керівник: доцент Максимова О.О.

ВПЛИВ ОРТОПЕДИЧНОЇ ГІМНАСТИКИ НА ПОСТАВУ

Зростання захворюваності у зв'язку з різними порушеннями постави відзначається у дітей шкільного віку, вони на сьогодні є однією з найсерйозніших соціальних проблем. Аналіз результатів, отриманих в ході обстеження дітей шкільного віку (від 6 до 16 років), примушує побачити нас усю глибину цієї проблеми.

При плоскостопості різко погіршується опорна функція ніг, змінюється положення тазу і хребта, утруднюються рухи.

Мета статті: проаналізувати можливості ортопедичної гімнастики для всебічного розвитку дошкільників.

Ортопедична гімнастика - це дозоване фізичне навантаження та м'язова робота. Виконання фізичних вправ викликає відповідні реакції всього організму, має загальнозміцнювальну дію. Гімнастика допомагає поліпшити стан ніг, зміцнює м'язи і покращує кровообіг ніг. Запобігає захворюванню: плоскостопість. Вправи засновані на ігровому елементі. В заняття входить ритміка і початкові прості танці.

Мета ортопедичної гімнастики - опанування технікою гімнастичних коригуючих вправ, що сприяють правильному формуванню стопи.

Життя - це рух, сказав Валентин Дікуль. Тим, хто не вміє літати, щоб добре рухатися, потрібні, як мінімум, ноги. У стоноги їх багато, у таргана- шість, а у кішки - чотири. Людині на відміну від тварин доводиться ходити з допомогою всього двох ніг. На жаль, у неї це не завжди добре виходить. Причин тому може бути багато, але найчастіша з них - плоскостопість.

Плоскостопістю, як випливає з назви, називається хвороба, при якій звід стопи втрачає свою природну увігнутість, і нога стає плоскою. Здавалося б, такий невеличкий дефект, але шкоди від нього дуже-дуже багато.

По-перше, у людини відразу змінюється хода. По-друге, взуття починає стоптуються нерівномірно, внутрішня частина швидше, ніж зовнішня. Але це ще півбіди. Найжахливіше полягає в тому, що такі «плоскі» стопи втрачають здатність пружинити при ходьбі. Якщо ж у людини є плоскостопість, його організм при ходьбі потрапляє в екстремальну ситуацію, чимось нагадує їзду на возі з залізними колесами по бруківці. Непогашена склепінням стопи ударна хвиля миттєво поширюється вгору по скелету. При цьому дістається і суглобам, і хребту, і мозку. Суглоби ніг починають швидше зношуватися. Хребет викривляється, щоб створити додаткову пружину-амортизатор для захисту мозку. А сам мозок, втомлений від надмірних струсів, відповідає постійними головними болями. Людина відчуває себе розбитою, але навіть не здогадується, що причина її недуги - плоскостопість. А, здавалося б, така дрібниця, трішки згорнута всередину стопа.

Корекція плоскостопості є комплексною і здійснюється за допомогою

✓ ванни для ніг з морською сіллю і настоєм ромашки: вони тонізують і знімають втому ніг;

✓ масажу стоп за допомогою спеціального килимка, на якому можна вправлятися під час вмивання і чищення зубів зранку та ввечері;

✓ босих прогулянок різнофактурними поверхнями;

✓ лікувальної 10-хвилинної гімнастики щоденно у вигляді веселої гри!

Ходимо як ведмедик: на п'ятах, зовнішньому зведенні стопи, як зайчик: навшпиньках, як білочка: катаємо стопами маленький м'ячик, качалку, як мавпочка: захоплюємо і піднімаємо пальцями ніг дрібні предмети;

✓ підібраних за допомогою ортопеда устілок-супінаторів - як у вуличному, так і в домашньому взутті;

Завдання ортопедичних ігор:

• виховувати свідоме ставлення до занять;

• засвоювати й закріплювати елементи навичок правильної постави, дрібної моторики пальців ніг;

• навчати навичкам приймати й фіксувати правильну поставу;

• навчати правильному виконанню вправ для формування постави й зміцнення зводу стопи;

• навчати масажу рук і стоп м'ячами-масажерами.

Відповідно до завдань ортопедичні ігри поділяють на чотири основних груп.

• Спрямовані на ознайомлення з властивостями матеріалів (камінці, пісок, вода тощо).

• Спрямовані на вдосконалення окремих елементів техніки рухів (тримай спину, перевір поставу тощо).

• Спрямовані на ознайомлення з навколишнім (тварини, рослини тощо).

• Спрямовані на розвиток фізичних якостей.

Цілі: удосконалювати навички правильної постави в різних вихідних положеннях, із різними рухами рук; зміцнювати м'язи спини й черевного преса; удосконалювати координацію рухів.

Навички:

• уміння катати м'яч по черзі обома ногами;

• здатність випрямляти пальці на ногах, а потім піднімати їх;

• навичка бічної ходьби по канаті;

• уміння ходити по лінії, приставляючи п'ятку однієї ноги до пальців іншої;

• виконувати кругові рухи стопами в різні сторони.

Для корекції плоскостопості використовують ігри з м'ячиком

Для цих вправ підійде пружний м'яч невеликого розміру.

• Сісти на підлогу, обпертися позаду на руки, а ноги витягнути вперед.

Обхопити м'яч обома стопами й підняти його вище.

• Так само, тримаючи м'яч стопами, наближати його до себе. Коліна при цьому розсовуються в різні сторони.

• У цьому ж положенні, обхопивши м'яч стопами, потрібно перекинути його через голову.

• Сидячи на стільці, покласти стопи зверху на м'яч. Перебираючи ногами, підкотити м'яч до себе ближче, потім у такий самий спосіб відкотити його від себе подалі.

Загартовуючі процедури, закріплюють успіх проведених вправ і є хорошою профілактикою проблем з опорно-руховим апаратом.

У дитячих садках широко використовується «доріжка здоров'я», яка має нерівну поверхню. Вона покращує кровообіг, масуючи стопу, зміцнює м'язи ноги, а також розвиває вестибулярний апарат, оскільки дитині потрібно підтримувати

рівновагу на горбочках цієї доріжки. Так доріжка здоров'я допомагає зміцнювати здоров'я дітей.

Гартуючими процедурами в ортопедичній гімнастиці є ходіння босим по траві, землі й воді. Починати ходіння краще в носках і в приміщенні, особливо якщо дитина ослаблена. Температура підлоги при цьому не повинна бути нижчою за 18 градусів. Для початку досить буде 3 хвилин ходіння. Щодня слід продовжувати процедуру на хвилину. І через тиждень можна буде зняти носки й почати ходити босоніж. Перед тем, як взутися після процедури, слід помити ноги водою 36 градусів. Щодня знижувати градус води, якою миють ноги на одиницю, довівши її до 20. Потім можна приступати до загартовування на вулиці — спершу влітку, потім восени, а потім взимку (без фанатизму, нетривалий проміжок часу, особливо взимку).

Корисно ходити босяком не тільки по траві. Гарячий пісок, холодні камінчики, хвойні голки — усі ці природні елементи запускають в організмі відповідні рефлекси, підвищують тонус зводу стопи й м'язів, які підтримують звід стопи.

Стан розробки: Порушення постави є однією з основних патологій фізичного розвитку школярів. Переважна більшість порушень постави у дітей дошкільного віку має придбаний функціональний характер, і пов'язані вони з нераціональною організацією навчального процесу. Його інтенсифікація останнім часом призвела до появи у дошкільників патологій різних органів і систем, а також зниження загальної працездатності і наростання психофізичного перевантаження.

Для формування правильної постави необхідно створення раціональної середовища не тільки в освітніх установах, але і в домашніх умовах. Тому важливе значення в профілактиці порушень постави відводиться ЛФК, яка сприяє зміцненню м'язового корсета і зняття напруги. Виховання навиків підтримки правильної постави повинно починатися в родині. З цією метою необхідно проводити бесіди з батьками та дітьми.

Поставу зумовлює безліч факторів, у тому числі і вроджені і спадкові причини, перенесені захворювання і травми. Але все ж найбільшу шкоду поставі приносить нехтування соціально - гігієнічними правилами - нераціональний спосіб життя, невідповідний фізіологічним запитам пасивний відпочинок, не загартованість, недостатнє перебування на свіжому повітрі. Негативно впливають на поставу і невідповідна гігієнічним нормам меблі, інвентар та обладнання будинку і в школі, незручний одяг та взуття, звичка до неправильних поз.

Правильна постава дає економію сил в роботі м'язів, сприяє правильному положенню й нормальної діяльності внутрішніх органів, зміцнення здоров'я та підвищення працездатності.

У зв'язку з цим, аналіз вивченої літератури показав, що профілактика порушень постави є важливою ланкою в гармонійному психофізичному розвитку дітей і повинна проводитися педагогом, батьками і дитиною спільно. Лише їхні спільні зусилля можуть привести до відсутнього результату і гарантувати повноцінне життя підростаючому поколінню.

За даними Петербурзького дитячого ортопедичного інституту ім. Г.І. Турнера, у 40% обстежених школярів старших класів виявлено порушення статичності (сколіоз), яка потребує лікування. Початкові явища сколіозу можуть бути виявлені вже в ранньому дитинстві, але в шкільному віці (10-15 років), він проявляється найбільш виражено.

Навчальна робота з фізичної культури розрахована на дві години на тиждень у кожному класі, тому формувати і стежити за поставою тільки на уроках фізичної культури неможливо, для цього потрібні додатковий годинник - годинники здоров'я, які часто не проводяться.

Постава може змінюватися як в кращу, так і в гірший бік. Зміни постави можуть походити від покращення чи погіршення роботи опорно-рухового апарату.

Деякий вплив на поставу робить і центральна нервова система. Досить згадати, як виглядає людина після важкого нервового потрясіння.

Кожен робочий день насичений рухами, які пов'язані з переміщенням свого тіла і з переміщенням різних предметів у просторі. Щоб такі рухи були пластичними, виконувалися без зайвої напруги, метушливості і не шкодили формуванню правильної постави, школярів необхідно навчати правильної структури цієї групи рухів. Основою структури таких дій є взаємини загального центру ваги і опорної площі. Добрими засобами для формування раціональних робочих поз є вправи в рівновазі, балансуванні і розслабленні.

Систематичні і розумні заняття фізичною культурою і спортом вважаються кращим засобом попередження порушень постави. Кожен вчитель - предметник на своєму уроці повинен знати, як проводити фізкультхвилинки. Особливо фізкультхвилинки обов'язкові в дошкільному закладі.

Список використаних джерел:

1. Всё для стопы. <http://foot-care.com.ua/news/ploskostopie.html>
2. Клименко В.В. Фізкультура і естетичне виховання / В.В.Клименко, В.П. Омельчук. - К: Радянська школа, 1987.- 135 с.
3. Курумчіна В.В. Хребетний стовп - основа здоров'я? // Фізична культура в школі. - 2003. - 6. - С. 34-36.
4. Моргунова О.М. Профілактика плоскостопості та порушення постави у ДОП. - Воронеж: ТЦ Учитель, 2005. - 109 с.

Терлецька Марина,
магістрант ННІ педагогіки
Житомирського державного університету імені Івана Франка,
науковий керівник: доцент Максимова О.О.

РИТМІЧНА ГІМНАСТИКА ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ КООРДИНАЦІЇ РУХІВ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Проблема розвитку фізично повноцінних, здорових дітей – актуальне завдання дошкільного закладу. Реалізація Державного освітнього стандарту дошкільної освіти зумовлює розробку освітніх програм, методик і технологій навчання рухових дій, які використовуються на практиці в ігровій формі. У зв'язку з цим актуальними є дослідження з виявлення ефективності засобів і методів навчання координації рухів у дитячих дошкільних установах.

Педагоги дошкільних установ використовують різноманітні засоби і методи роботи щодо зміцнення здоров'я дітей, серед яких найбільшою популярністю користується ритмічна гімнастика. Систематичні заняття з ритмічної гімнастики допомагають не тільки зміцнити здоров'я, а й підвищують рухову активність дітей, покращують поставу, зміцнюють опорно-руховий апарат, сприятливо впливають на серцево-судинну і дихальну системи, формують вміння дітей координувати і погоджувати рухи з темпом і ритмом музики, активно сприяють розвитку координації у дітей дошкільного віку, що особливо важливо, тому що основні механізми координації рухів, а також координації рухів і вегетативних функцій починають формуватися у дітей у віці 4-5 років, але до 6-7 років ці координаційні механізми ще недосконалі і потребують розвитку. Саме тому заняття ритмічною гімнастикою особливо важливі в старшому дошкільному віці, тим більше що цей віковий період є сприятливим для формування та вдосконалення координаційних здібностей.

Питанням розвитку координаційних здібностей у дітей дошкільного віку займалися і займаються багато науковців, серед яких можна виокремити Н. Берштейна, М. Булатову, В. Булкіна, А. Курганського, В. Ляха, Л. Назаренка, В. Платонова, Б. Шияна та інших. Вивченню питання застосування ритмічної гімнастики та її значення для фізичного розвитку дітей дошкільного віку, в тому

числі її вплив на розвиток координаційних здібностей, присвячені праці С. Варданяна, В. Гранде, М. Малашенка, Т. Ротерса, В. Соміної та інших.

Метою статті є визначення особливостей впливу ритмічної гімнастики на координацію рухів у дітей старшого дошкільного віку.

У науковій літературі щодо питання дослідження координації рухів, можна виокремити декілька самостійних наукових підходів. Варто зазначити, що попри існування багатьох визначень «координації рухів», у них є спільні та відмінні риси. Зокрема, на думку Т. Ю. Круцевич, координація є здатністю узгоджувати рухи різних ланок тіла у процесі виконання певних рухових завдань [3, с. 125]. А. А. Тер-Ованесян зазначає, що координація – це здатність до швидкого та точного відтворення раніше незнайомих рухів. Е.П. Ільїн розглядає координацію у якості характеристики рухових дій, яка пов'язана процесами управління, узгодження рухів й утримання необхідної пози [3, с. 145-150].

Згідно до визначення М. Бернштейна, координація рухів полягає у подоланні зайвих ступенів свободи органу руху за рахунок доцільної організації активних і реактивних сил. В. Назаров вважає, що координація рухів полягає у їх узгодженні у часі, просторі та зусиллях, також це є результатом адаптації організму до навколишнього середовища. Деякі автори визначають важливість мети рухової активності та її взаємодії з іншими рівнями координаційної діяльності людини (D. Blume, K. Mekota) [4, с. 29]. Ю. Верхошанський вводить до поняття координації рухів таку його характеристику, як повноцінність сприйняття та аналізу власних рухів людини в часі і просторі. Розглядаючи систему координаційних якостей, Л.Д. Назаренко виділяє наступні: спритність, точність, рухливість, рівновага, стрибучість, влучність, ритмічність, пластичність [3, с. 74].

Рівень розвитку координаційних здібностей виступає в якості важливого фактору координації рухів у дошкільному віці. Значний внесок у дослідження цього поняття зробив В. І. Лях, який вказував на необхідність розрізняти елементарні (ходьба, біг) і складні (єдиноборства, спортивні ігри, танці) координаційні здібності, які він розглядав як здатність до оптимальної регуляції рухових дії, швидкого, раціонального, творчого вирішення рухових завдань, регулювання дозованих рухів в умовах дефіциту часу [3, с. 185].

Розглядаючи проблему розвитку координаційних здібностей у дітей дошкільного віку, варто зазначити, що саме цей віковий період є сенситивним для розвитку точності м'язової диференціації, спритності, координації рухів та швидкості. Діти дошкільного віку мають здатність до формування та розвитку практично усіх якостей, які необхідні для рухової активності людини. Основними характеристиками старшого дошкільного віку є активний розвиток координаційних здібностей, цьому сприяє природний ріст дитини та відповідний цьому розвиток систем і функцій його організму [4, с. 30].

Таким чином, розвиток координації починається вже у ранньому дитинстві, а найбільш активно це відбувається у старшому дошкільному віці. Тому займатися розвитком координаційних здібностей потрібно розпочинати із молодших груп у дитячих дошкільних закладах.

Одним із ефективних факторів, який впливає на розвиток координації рухів, є ритмічна гімнастика, оскільки вона передбачає використання вправ, які включають складні поєднання рухів і незвичайні умови їх прояву, елементи новизни [3, с. 807]. Розвиток відбувається завдяки поступовому збільшенню координаційної складності вправ, підвищенню вимог до точності і узгодженості рухів та вдосконалення здатності до підтримки рівноваги тіла.

Ритмічна гімнастика характеризується оздоровчо-розвиваючим спрямуванням в гімнастиці. Ритмічна гімнастика полягає у особливій формі занять, тому вона здійснює позитивний вплив на розвиток організму в цілому, а також на розвиток координаційних здібностей та формує бажання займатися спортом в цілому. Сама назва цього виду рухової активності вказує на ритмічний характер

рухів, які є проявом природної потреби дитини. Під впливом ритмічної гімнастики у дітей розвивається увага. Дошкільнята привчаються зосереджуватися на різних рухах, які показує керівник. Вони роблять це легко і весело. У них формується здатність до стійкої уваги та зібраності [1, с. 318].

Аналізуючи дослідження Мануйлової Т. П., варто зазначити, що для дітей уже в ранньому віці є характерним прагнення до ритмічних рухів під музику, оскільки активний рух – це природна потреба дітей, в тому числі старшого дошкільного віку. Для них виконання будь-яких рухів є невимушеним, особливо у поєднання із музикою та в умовах ігрової ситуації. Важливим чинником позитивного впливу ритмічної гімнастики на розвиток координації рухів є її емоційне наповнення та сприяння естетичному вихованню. Ритмічну гімнастику можна використовувати уже при розробці занять для дітей 3-4 років, проте з 5-6 річного віку дітям притаманним є більш чітке, природне та красиве якісне виконання вправ, в умовах зміни характеру рухів залежно від темпу та ритму музики [1, с. 93].

Саме тому є актуальною розробка програми рухового -ритмічного виховання дітей дошкільного віку, завданнями якої має бути формування звички до систематичних занять фізичними вправами, що сприятиме розвитку координації рухів, а також збагаченню моторного досвіду дітей та розвитку здібностей до навчання ритмічно організованих рухових дій.

Таким чином, можна зробити висновок, що заняття ритмічною гімнастикою сприятливо впливають на розвиток дитячого організму. Завдяки їм у дітей з раннього віку формується правильна постава, внаслідок цього йде менше навантаження на хребет і внутрішні органи. Присутність музики під час ритмічної гімнастики дає позитивний ефект на розвиток координації та почуття ритму у дітей дошкільного віку. Варто відзначити, що ритмічна гімнастика також допомагає розвивати деякі особистісні якості з ранніх років, які важливі для координації рухів, адже не варто забувати, що будь-які заняття спортом вимагають витривалості, стійкості і терплячості.

Список використанх джерел:

1. Вільчковський Е. С. Теорія і методика фізичного виховання дітей дошкільного віку / Е. С. Вільчковський, О. І. Курок. – Суми : «Університетська книга», 2005. – 428 с.
2. Лях В. И. Координационные способности: диагностика и развитие / В. И. Лях. – М. : ТВТ Дивизион, 2006. – 290 с
3. Сейтвелиева Э. Э. Ритмическая гимнастика как эффективное средство развития координации детей старшего дошкольного возраста / Э. Э. Сейтвелиева // Молодой ученый. — 2016. — №6. — С. 807-809.
4. Тихомиров А. К. Развитие координационных способностей / А.К. Тихомиров // Физическая культура в школе. – 2006. – №4. – С. 29-31.

Ткачук Іванна,
студентка 24 групи ННІ педагогіки
Житомирського державного університету імені Івана Франка,
науковий керівник: доцент Максимова О.О.

ФОРМУВАННЯ ПОТРЕБИ У ЗДОРОВОМУ СПОСОБІ ЖИТТЯ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Найбільшою цінністю життя людини є здоров'я, що виступає багатоплановим, складним, світоглядним поняттям. Здоров'я – це дар природи. Людина наділена досконалим функціональним організмом, оптимальною формою тіла для життєдіяльності з універсальним захистом від різних зовнішніх і внутрішніх негативних впливів – холоду і спеки, поранень і отрути, голоду і хвороб тощо. Виховання здорової дитини бачиться головною проблемою нашої країни, адже на сьогоднішній день спостерігається різке погіршення здоров'я як дорослих, так і дітей.

Вивченню питань формування уявлень у дітей дошкільного віку про здоровий спосіб життя присвячені дослідження А.А. Бодаєва, А.Л. Венгера, В.Д. Давидова, М.І. Лісіна, В.А. Сластьоніна, Є.О. Смирнової. Аналіз робіт В.А.Деркунської, С.А.Козлової, О.А.Князевої, І.М. Новікової та інших показує, що вже в дошкільному віці у дитини з'являється стійкий інтерес до свого здоров'я, дбайливе ставлення до свого організму.

Мета статті – висвітлити деякі теоретичні аспекти проблеми формування потреби у здоровому способу життя дітей дошкільного віку.

Національна доктрина розвитку освіти України визначає пріоритетним завданням системи освіти виховання дитини в дусі відповідального ставлення до власного та здоров'я оточуючих як найвищої індивідуальної і суспільної цінності [3].

Формування культури здорового способу життя дитини дошкільного віку є одним із основних напрямків реалізації Базового компоненту дошкільної освіти в Україні.

Здоровий спосіб життя – це підпорядкування всієї життєдіяльності людини збереженню та зміцненню здоров'я, оздоровленню умов життя, праці, відпочинку, формуванню сприятливого соціально-психологічного клімату в кожному колективі та суспільстві загалом. У практику здорового способу життя покладено принципи-ідеї: пріоритету цінності здоров'я в системі світоглядних цінностей людини; погляду на здоров'я як на повне благополуччя людини; цілісного розуміння здоров'я, що поєднує фізичне, психічне, соціальне й духовне здоров'я [2].

Формування потреби у здоровому способі життя дітей – важливий крок на шляху активізації людського фактора, який має кінцевою метою забезпечення всебічного гармонійного розвитку особистості.

Здоров'я дитини забезпечується за допомогою організації здорового способу життя, компонентами якого є:

- фізичне здоров'я дитини (загартовування, правильне харчування, режим дня, гімнастика, рухливі ігри, особиста гігієна та ін.);
- психологічне здоров'я дитини (інтерес, бажання, потреби, емоційний комфорт);
- соціальне здоров'я (поведінка, спілкування, досвід, практика);
- моральне здоров'я (здоровий спосіб життя, дружба, доброзичливість, співробітництво);
- інтелектуальне здоров'я (навички, знання, здібності, вміння) [1].

Протягом усього дошкільного дитинства відбувається наростання сили і рухливості нервових процесів, формування вищої нервової діяльності. У цей період відбувається «глибинна» перебудова в обміні речовин, яка пов'язана з максимальною частотою дитячих інфекцій і представляє серйозну небезпеку для здоров'я дитини. Але навіть здоровий дошкільник потребує ретельної турботи й участі з боку оточуючих його дорослих, адже здоров'я дитини формується протягом усього її життя. Ставлення дитини до свого здоров'я безпосередньо залежить від сформованості в її свідомості його цінності.

Аналіз літератури та досвіду роботи різних фахівців ДНЗ дозволили виявити умови формування позитивної мотивації до ЗСЖ у дошкільників:

- створення навколо дитини навчально-виховного середовища, наповненого термінами, символами, атрибутами, традиціями культури ЗСЖ;
- створення позитивного емоційного фону на заняттях оздоровчо-педагогічної спрямованості;
- наявність в найближчому оточенні дитини людей, які ведуть здоровий спосіб життя;
- формування активної позиції дитини в освоєнні знань, умінь і навичок валеологічного характеру [6].

Основна мета роботи з дітьми дошкільного віку - створення стійкої позитивної мотивації до збереження та зміцнення власного здоров'я, формування психологічного здоров'я як важливого чинника здоров'я людини в цілому, профілактика психосоматичних захворювань.

Особливу увагу необхідно приділяти наступним основним формам роботи:

- комплексні оздоровчо-педагогічні заняття, наприклад «Наша традиція, бути здоровими!»;
- хвилинки здоров'я - включення в зміст програмного матеріалу знань про здоров'я і способи його зміцнення;
- гімнастика;
- цільові прогулянки;
- евристичні методи (досліди, спостереження та ін.);
- спільні заняття з батьками;
- використання батьками рекомендованих вправ та ігор у спілкуванні з дитиною вдома;
- Заняття для фахівців ЗДО з метою підвищення рівня компетентності в питаннях використання здоров'я зберігаючих технологій;
- Оформлення стенда для батьків [5].

Структура роботи по системі формування культури здорового способу життя у дошкільників передбачає тісну співпрацю всього колективу ЗДО та батьків вихованців.

Для правильної організації заходів щодо забезпечення здорового способу життя необхідна співпраця вихователя з медсестрою, психологом для систематичного контролю за станом здоров'я дошкільників, профілактики та виявлення порушень у них, спостереження за загальним станом фізичного та психічного здоров'я, оптимальним руховим режимом, проведенням загартовуючих процедур, санітарно-гігієнічним станом місць організації занять, надто важливою є просвітницька робота з батьками з питань організації та дотримання здорового способу життя дітей.

Велике значення має процедура загартовування, яка не може бути однаковою для всіх дітей, адже рівень фізичного розвитку та стан здоров'я у них різні. Загартовування сприяє здоров'ю. Дошкільники радісно сприймають природне оздоровлення та спілкування з живими силами природи. Природне оздоровлення покращує фізичне здоров'я, розвиває активність, дарує радісні емоції.

Особливої та додаткової уваги потребують дошкільники, які часто хворіють, мають відхилення у фізичному розвитку. З дітьми, котрі децю випереджають у своєму розвитку своїх однолітків, необхідно використовувати особливі форми занять [4].

Вихователі закладів дошкільної освіти повинні знайти до кожної дитини індивідуальний підхід, заохотити її до рухової активності та дотримання здорового способу життя.

Таким чином, дотримуючись єдиних вимог до організації здоров'яформуючої роботи з дітьми та враховуючи всі вище перераховані особливості, ми можемо досягти високого коефіцієнту сформованості у кожної окремої дитини культури здорового способу життя, а, отже, і життєвостійкої та компетентної особистості.

Список використаних джерел:

1. Вільчковський Е.С., Курок О.І. Теорія і методика фізичного виховання дітей дошкільного віку. Навчальний посібник. – К., 2005. – 420 с.
2. Москаленко Н. Сучасні підходи до організації фізкультурно-оздоровчої роботи у дошкільних закладах / Наталія Москаленко, Антоніна Полякова, Яков Ковров // Спортивний вісник Придніпров'я. – 2013. – № 1. – С. 40–42.
3. Національна доктрина розвитку освіти // Дошкільне виховання. – 2002. – № 7. – С. 4–9.

4. Презлята Г. Здоровий спосіб життя: ідеї, пошуки, досвід : навч. посіб. / Г. Презлята. – Івано-Франківськ НАІР, 2013. – 484 с.

5. Фізичний розвиток дітей в умовах дошкільного навчального закладу / Методичні рекомендації МОНУ // Дошкільне виховання. - 2010. - № 9. - С. 9-14.

6. Яворська Т. Є. Гармонійний розвиток дитини дошкільного віку в процесі використання оздоровчих інноваційних технологій / Т. Є. Яворська // Слобожанський науково-спортивний вісник. – 2013. – № 5(38). – С. 300–303.

Халімончук Наталія,
студентка 24 групи ННІ педагогіки
Житомирського державного університету імені Івана Франка,
науковий керівник: доцент Максимова О.О.

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ МУЗИЧНОЇ ТЕРАПІЇ У ЗМІЦНЕННІ ЗДОРОВ'Я ДОШКІЛЬНИКІВ

Впродовж усіх часів та історії розвитку суспільств було помічено, що мистецтво може бути великою перетворюючою силою, засобом морального, інтелектуального і духовного формування особистості, але може мати і негативний вплив. Це стосується перш за все музики.

Важливу роль відведено засобам музикотерапії в ряді досліджень світових і вітчизняних вчених: М.Бурно, Л.Брусилівський, О.Ворожцова, С.Гроф, Ю.Каптен, Б.Карвасарський, З.Матейова, В.Петрушин, Г.Побережна, М.Чистякова, та ін. Вони вказують на значний її потенціал для розвитку емоційно-вольової сфери дітей, мовлення, активізації їх діяльності та інтересів у музично-творчій діяльності.

Зцілювальний вплив музики відомий дуже давно і на сьогоднішній день використовується як потужний засіб зміни свідомості людини. Давньогрецький мислитель, математик та спортсмен Піфагор застосовував музику у лікувальних цілях, а Аристотель вважав, що музика знімає важкі психічні переживання.

Метою нашої статті є розкриття цілющих особливостей музичного мистецтва як ефективного методу профілактики нервово-психологічних перевантажень дошкільників та кожної людини.

Музикотерапія — це сукупність прийомів та методів, спрямованих на розширення та збагачення спектру доступних людині переживань та формування в неї такого світогляду, який допомагає бути здоровою та щасливою [2].

Музикотерапія здатна сприяти загальному розвитку особистості дитини. Емоційна чуйність і розвинений музичний слух дозволяють дітям в доступній для них формі відгукнутися на добрі почуття та вчинки, допомагають активізувати розумову діяльність, постійно вдосконалюючи рух до загального оздоровлення всього організму в цілому.

Музикотерапія є позитивним чинником становлення й розвитку гармонійної особистості [4]. Музикотерапію з успіхом використовують спеціалісти та педагоги в лікуванні дітей з церебральним паралічем, аутизмом, з різного роду порушеннями слуху, зору, розумової відсталості, та у дітей з порушеннями поведінки або СДУГ (синдром дефіциту уваги і гіперактивності). Заняття музикотерапією допомагають у певній мірі для заспокоєння занадто агресивної дитини, так і для активізації дитини, невпевненої в собі, сором'язливої та боязкої [1].

Форми застосування музикотерапії можуть бути наступні.

Активна музикотерапія – досягається через власну музичну діяльність вихователя та дітей, через відтворення музичного художнього образу, фантазування дошкільників після його сприйняття, спільну імпровізацію мелодії голосом і музичними інструментами; одним із варіантів може бути хорове виконання твору, що створить атмосферу довіри між дітьми.

Рецептивна музикотерапія - припускає процес сприйняття музики з терапевтичним ефектом, існує в трьох формах: комунікативній - спільне прослуховування музики, що спрямовано на підтримку взаємодій,

взаєморозуміння; реактивній – спрямоване на досягнення дітьми оздоровлення музикою; регулятивній – сприяє зниженню нервово-психологічної напруги.

Право вибору активної або рецептивної музикотерапії залежить від вихователя, якому потрібно враховувати дві умови: зовнішню – час проведення заняття та внутрішню – емоційний настрій в групі.

Музику використовують протягом дня, під час підготовки до сну, під час занять, фізкультхвилинок.

Висвітливо умови проведення музикотерапії:

1) необхідно настроїти і підготувати дітей для зустрічі з музикою: дітям треба зручно сісти, розслабитись і зосередитись на уважному сприйманні музики, не відволікаючись при цьому на будь-які другорядні справи;

2) створити установку на “музичні переживання” і готовність дітей “на переключення із зовнішнього сприйняття на внутрішнє” під впливом музичного твору;

3) на одному занятті використовувати не більше трьох музичних творів або закінчених музичних тем, що застосовуються відповідно до “емоційного портрету групи”: перший музичний твір має сформувати певну атмосферу заняття (з метою налагодження контакту з дітьми); другий – динамічний за змістом, має стимулювати емоційний стан і спрямовувати на комунікацію між дітьми; третій – заспокоюючий або енергійний, має знімати напругу спілкування, створювати атмосферу спокою або надавати заряд бадьорості, мажорності, оптимізму;

4) підібрати “правильну” музику для релаксації як метод самопомоги. Це можуть бути звуки природи чи спеціальна музика (Ф.Шуберт. “Аве Марія”, Ф.Ліст. Ноктюрн №3 “Мрії кохання”, К.Сен-Санс. “Лебідь”);

5) грою однакової мелодії на різних інструментах група поступово включається у спільний єдиний ритм, що важливо для створення взаємоповаги і взаємодовіри;

6) такий вид музикотерапії, як інструментальна, вокальна, рухова імпровізація, дозволить виражати спонтанні почуття. Головним тут є природність і зіткнення з власним «Я» через музичне вираження звуків. При співі як частини музикотерапії важливо чути себе. У співі задіяні не тільки голосові зв'язки, але й вся внутрішня сутність. Починати можна з мовчання, зосередження на своєму внутрішньому голосі, потім тихесенько співати про себе і тільки згодом дати звуку пролитися... Важливо не оцінювати рівень виконання, не слухати себе вухами, а слухати внутрішнім слухом;

7) прослуховування музики, заздалегідь підібраної і придатної для конкретних випадків, як метод естетично-емоційного споглядання, з наступним її обговоренням у групі, має додатковий соціально-психологічний ефект, сприяє музичному тренінгу чутливості для вироблення здатності бачити прояви і відзвуки життя в музиці.

Протипоказань музикотерапії практично не існує. Іноді не слід вдаватися до музикотерапії на гострих стадіях захворювання, але вирішувати це повинен лікар.

Музикотерапія впливає на розвиток головного мозку, допомагає зрозуміти дітям, що таке ритм, знижує м'язову напругу і покращує координацію рухів, нівелює неприємні відчуття, впливає на температуру тіла, на травлення, на енергоінформаційний потенціал організму, може поліпшити пам'ять і здатність до навчання [5].

Досліджено, що музика під час масажу дозволяє розслабитися, відволіктися, лікує засобом безпосереднього контактного впливу на тіло людини, впливає на рецептори шкіри, активізує функції нервової системи, зменшує больовий поріг, регулює виділення гормонів, що знижує стрес, впливає на серцевий ритм і пульс, може підвищувати і знижувати кров'яний тиск.

Під заспокійливу музику та словесний супровід вихователя діти грають на музикальних інструментах, розміщених за столиками та виконують певну мелодію. Це дозволяє зняти емоційне напруження [3].

Використання музики під час художньої діяльності робить дітей більш спокійними, розслабленими, пробуджує натхнення.

Таким чином, музикотерапія є позитивним чинником для розвитку гармонійної особистості через вплив на: емоційно-почуттєву сферу; інтелектуальні здібності; фізіологічний стан тощо.

Підсилити ефект музичної терапії можна за допомогою дихальних та рухових вправ, залучення дітей до живопису, поезії, танцю, кольоротерапії. Важливо, щоб музичний стиль подобався учням, сприймався ними, і тільки в такому випадку музикотерапія буде “працювати” і принесе позитивні результати.

Список використаних джерел:

1. Музична терапія в розвитку дитини. - [Електронний ресурс] - <https://childdevelop.com.ua/articles/develop/130/>.
2. Гарольдов С. С. Музична терапія в дитячому садку С. С. Гарольдов. – [Електронний ресурс] - <http://ditu.com.ua/ditu/5041-muzikoterapiya-v-dityachomu-sadu.html>.
3. Мамайчук И. И. Психологическая помощь детям с проблемами в развитии И. И. Мамайчук. — СПб.: Речь, 2001. — 220 с.: Гл. «Эмоциональные нарушения в детском возрасте и пути их коррекции»: С. 192—209.
4. Проведення профілактичних заходів протягом дня – [Електронний ресурс]- https://bilatserkva-dnz9.edukit/kyev.ua/navchalno-metodichna_robota/.
5. Щедролосева К. Музикотерапія та її лікувально-педагогічні можливості [Електронний ресурс] / К. Щедролосева. – Режим доступу: www.kspu.edu/ashx/Щедролосева%20К.О.doc?id.

Христюк Ірина,
студентка 24 групи ННІ педагогіки
Житомирського державного університету імені Івана Франка,
науковий керівник: доцент Максимова О.О.

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ОЗДОРОВЛЕННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

У дошкільному дитинстві закладаються основи здоров'я, виховуються основні риси особистості людини. Міцне здоров'я – важливе підґрунтя успішного всебічного розвитку дитини і розкриття її особистісного потенціалу. Саме тому принцип оздоровчої спрямованості навчально-виховного процесу виокремлюється як один із стратегічних у сучасній системі дошкільної освіти.

Відповідно до законів України «Про дошкільну освіту», «Про фізичну культуру» одним із пріоритетних напрямків освітнього процесу в дошкільних навчальних закладах залишається фізичне виховання та оздоровлення дітей.

Основна мета фізкультурно-оздоровчої роботи – охорона та зміцнення здоров'я, підвищення опірності й захисних сил дитячого організму, покращення його працездатності; своєчасне формування у малюків життєво важливих рухових умінь та навичок, розвиток фізичних якостей і забезпечення належного рівня фізичної підготовленості; виховання стійкого інтересу до рухової активності, потреби в ній, вироблення звички до здорового способу життя.

За останні десятиліття в науковій літературі з'явилися дослідження, присвячені організації фізкультурно-оздоровчої роботи в дошкільних виховних закладах, авторами яких є: Н. Москаленко, Н. Пангелова, Н. Москаленко, І. Когут, В. Маринич А. Петрук, А. Савченко, І. Степанова та ін.

Мета нашої статті –проаналізувати особливості сучасних підходів до оздоровлення дітей дошкільного віку.

Дошкільний вік є вирішальним у формуванні фундаменту фізичного та психічного здоров'я, адже відбувається інтенсивний розвиток органів та

становлення функціональних систем організму, закладаються основні риси особистості, формується характер, ставлення до себе та оточуючих. Дуже важливо саме на цьому етапі сформувати у дітей базу знань та практичних навичок здорового способу життя, усвідомлену потребу у систематичних заняттях фізичною культурою та спортом [1].

Цінність організації фізкультурно-оздоровчої роботи полягає в тому, що педагоги максимально насичують руховою активністю життєдіяльність дітей. Дитяча діяльність наповнюється оздоровчими заходами, які полегшують та прискорюють протікання адаптаційного періоду, а надалі — забезпечують достатній рівень фізичної підготовленості дошкільників відповідно до їхніх можливостей та стану здоров'я.

Основою системи фізкультурно-оздоровчої роботи в дошкільному закладі є руховий режим як сукупність різних засобів та організаційних форм роботи з дітьми, які раціонально поєднуються і послідовно використовуються залежно від віку дітей, місця в режимі дня, сезону.

Робота дошкільного навчального закладу в цілому спрямовується на підтримку, збереження та розвиток здорового способу життя дитини дошкільного віку [4].

Головним напрямком роботи дошкільних навчальних закладів стає оздоровлення дітей. Це викликано цілим рядом об'єктивних причин. Спостерігається зниження числа абсолютно здорових дітей та зріст захворювань по всіх видах хвороб. Таким чином пошук ефективних мір, спрямованих на оздоровлення дітей набуває первинного значення.

Основні напрями освітньо-виховної та фізкультурно-оздоровчої роботи:

1. Виховна та оздоровча спрямованість освітнього процесу:

- з дітьми молодшого дошкільного віку (3-4 років);
- з дітьми старшого дошкільного віку (5-6 років);
- організація розвиваючого середовища в ДНЗ.

2. Фізичний розвиток та оздоровлення дошкільнят:

- організовані форми фізкультурно-оздоровчої роботи;
- неорганізовані форми.

3. Лікувально-профілактична робота:

- форми лікувально-профілактичної роботи;

- створення умов у ДНЗ щодо організації лікувально-профілактичного процесу.

4. Робота з педагогами: підвищення рівня компетентності педагогів з питань фізичної реабілітації дітей з порушеннями опорно-рухового апарату;

5. Робота з батьками:

- просвітня робота з питань оздоровлення дітей;
- залучення до участі в організації освітньо-виховного процесу [5].

До *фізкультурно-оздоровчої роботи* відносяться такі форми: ранкова гімнастика, гімнастика після денного сну, фізкультурні хвилини, паузи, загартувальні процедури.

Поряд з традиційними формами вагоме місце займають і нетрадиційні форми та технології, що включають в себе різні методи загартування (босоходіння по піску, тривале перебування на свіжому повітрі, умивання і обливання ніг (в літній період), сухі та вологі обтирання різних частин тіла, тощо); спеціальні лікувально-профілактичні процедури (піскотерапія, кольоротерапія, лікувальна фізкультура, різні види масажів, тощо) [2].

Серед інноваційних оздоровчих технологій для дітей дошкільного віку доцільно виокремити: фітболгімнастику, художню гімнастику, пальчикову (вправи, ігри, картинки), дихальну і звукову гімнастику, імунну гімнастику, психогімнастику (вправи, ігри, етюди, пантоніми). Для зміцнення фізичного здоров'я дітей і формування в них впевненої красивої постави, створення позитивних емоцій і

оптимістичного світовідчуття, як нетрадиційні методи оздоровлення використовуються також елементи релаксації, масажу і самомасажу. Ці методики мають ряд переваг серед інших видів фізичної активності: вони не вимагають великих приміщень і дорогого обладнання для занять і можуть проводитися з дітьми різного віку [4].

Для реалізації плану фізкультурно-оздоровчої роботи у дошкільному навчальному закладі слід створити певні умови, зокрема обладнати:

- спортивну залу для проведення фізкультурних занять, розваг, свят;
- спортивний майданчик;
- фітобар;
- масажний кабінет;
- медичний кабінет, устаткований фізіоапаратурою.

Обладнання спортивної зали повинно містити:

- спортивні комплекси;
- гімнастичні стінки;
- похилі драбини та дошки;
- спортивний інвентар та обладнання.

Предметно-ігрове середовище має бути розвивальним, раціонально облаштованим, домірно насиченим і не лише служити фоном для епізодичних рухових дій, а бути стимулом, спонуканням для розгортання та активізації дитячої рухової діяльності.

У кожному груповому приміщенні бажано створити осередок фізкультурно-оздоровлювальної активності (гімнастична стінка, драбинка, гімнастична лава, куби, м'ячі, обручі, сухий басейн, «стежка здоров'я», фітоподушки, різні іграшки – автомобілі, візки тощо) [5].

Розміщення обладнання має забезпечити вільний без перешкод доступ до нього та сприяти руховій активності дітей, закріпленню у них набутих умінь та навичок.

Широкий спектр фізкультурного обладнання сприяє розвитку інтересу дітей до занять, зміцнення свого здоров'я. Усе обладнання повинно відповідати віковим можливостям дошкільників та санітарним вимогам.

Отже, можна виділити пріоритетні напрями фізкультурно-оздоровчої роботи у дошкільному закладі, а саме: учити дітей дбати про своє здоров'я; розвивати потребу в щоденній руховій діяльності; розвивати фізичні якості, формувати навички володіння основними рухами та руховими діями; підтримувати у дітей інтерес до різних видів спорту, занять фізкультурою, плаванням; забезпечувати взаємодію педагогів, медичних працівників та батьків у питаннях зміцнення психічного, фізичного здоров'я дітей та формування у них здорового способу життя.

Список використаних джерел:

1. Вільчковський Е. С. Теорія і методика фізичного виховання дітей дошкільного віку: навч. посіб. / Е. С. Вільчковський, О. І. Курок. – Суми : ВТД «Університетська книга», 2008. – 428 с.
2. Деделюк Н. А. Сучасні підходи до оздоровлення дітей дошкільного віку / Н. А. Деделюк, Л. О. Чеханюк, Т. Г. Овчаренко // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві. - 2014. - № 1. - С. 21-25.
3. Денисенко Н. Ф. Теоретичні засади та технологія управління системою фізичного виховання дітей дошкільних закладів : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / Н. Ф. Денисенко. – К., 2002. – 40 с.
4. Дубогай О. Д. Чи готова дитина до навчання? / О. Д. Дубогай // Дошкільне виховання, 2002. – № 11. - С. 7–9.
5. Пасічник В. Сучасні підходи щодо поєданого фізичного і розумового розвитку дітей старшого дошкільного віку / В. Пасічник, Р. Петрина // Молода спортивна наука України. – 2012. – Т. 2. – С. 150–155.
6. Сембрат С. В. Ігрове спрямування фізичної підготовки дітей молодшого шкільного віку : дис. ... канд. наук з фіз. виховання і спорту: 24.00.02 / С. В. Сембрат. – Переяслав-Хмельницький, 2003. – 192 с.

Хом'як Наталія,
студентка 24 групи ННІ педагогіки
Житомирського державного університету імені Івана Франка,
науковий керівник: доцент Максимова О.О.

ВПЛИВ РЕФЛЕКСОТЕРАПІЇ НА ОРГАНІЗМ ДИТИНИ

Дошкільний вік є одним із найбільш відповідальних періодів життя людини щодо формування фізичного здоров'я й культурних навичок, які забезпечують його вдосконалення, зміцнення і збереження в майбутньому. Сьогодні відомо, що 40% захворювань у дорослих були «закладені» в 5–7 років. Саме тому дошкільне фізичне виховання повинно формувати здоров'я дитини і фундамент фізичної культури майбутньої дорослої людини. А це можливо завдяки використанню здоров'язберігаючих технологій у життєдіяльності дошкільників.

Основи рефлексотерапії закладені понад 3000 років до нашої ери. Найбільш повне уявлення про давньосхідну систему медичних знань наука отримала з китайських джерел (VIII – III ст. до н.е.).

Перша в Європі книга з голковколуювання і припалювання була опублікована у 1671 році.

Також над цим питанням працювали П.К.Анохін, Л.А.Орбелі, І.П.Павлов.

Новий підйом зацікавленості медициною Сходу у Європі окреслився наприкінці XIX ст. і співпав з бурхливим розвитком природознавства та вивчення нервової системи. Ідеї детермінізму і рефлекторної теорії у дусі Р.Декарта були головними опорами наукової ідеології того історичного періоду. У 1899 році В. Вінтерніц вперше пояснив на підставі цих поглядів механізми лікувальних ефектів, викликаних нехімічними чинниками.

З того моменту і почалась історія нового напрямку у європейській медицині, що отримав назву «рефлексотерапія». Рефлексотерапія - це різноманітні способи впливу через шкірні, шкірно-м'язові і нервові утворення різних за силою, характером та терміном подразнень, нанесених на певні рефлексогенні зони з лікувальною метою. Для впливу використовують рослинні та мінеральні речовини, акупунктурні голки, електропунктуру, теплові та охолоджуючі, механічні, фізичні, електронно-шонні, світлові, звукові подразники, медикаментозні та інші засоби. Однак, до нинішнього часу

рефлексотерапію найчастіше асоціюють з методами голковколуювання та припалювання.

Зважаючи на актуальність проблеми, метою нашої статті є з'ясувати вплив рефлексотерапії на організм дитини, ознайомити з особливостями її проведення.

Успішно застосовується рефлексотерапія для дітей. З її допомогою лікуються різні захворювання. Фізіологічне зростання дитячого організму, бурхливий обмін речовин дозволяють за короткий термін привести в норму порушені енергетичні ресурси. Іноді методи рефлексотерапії на дітей краще діють, ніж лікування медикаментами. Як правило, лікують такі симптоми як: неспокійний сон, кишкові кольки у немовлят, підвищена нервова збудливість, захворювання шкіри та інше.

Терапія проводиться під час масажів, психогімнастики, релаксаційних вправ до сну. На заняттях діти масажують пальці для зняття напруги.

Рефлексотерапію використовують як спосіб впливу на нервову систему через точки на тілі дитини. Проводиться з лікувальною метою. Відбувається відновлення опорно-рухової системи. Застосовується у педіатрії як певна особливість, яка обумовлена морфофункціональною незрілістю нервової системи дитини. Альтернативою є високі компенсаторні та регенаторні можливості для досягнення лікувального ефекту. На вибір методик рефлексотерапії впливає вік та

характер захворювання. Тому дітям до року серед механічних методів стимуляції акупунктурних точок перевагу віддають точковому масажу, накладанню металевих пластин та інше.

У ЗДО часто використовують «доріжку здоров'я», яка сприяє масажуванню біологічно активних точок на стопі. Такий масаж поліпшує кровообіг, підвищує імунітет, знімає втому та тонізує весь організм.

Виділимо такі види і методи рефлексотерапії:

- Голкотерапія (чжень-цзю терапія) — спеціальні голки вводяться в біологічно активні точки
- Мікроіглотерапія — голки маленького розміру (кнопки), які залишаються на тілі до декількох діб
- Аурикулотерапія — точковий масаж і мікроголковколювання на акупунктурні точки на вушній раковині
- Акупресура — механічний вплив на акупунктурні точки без пошкодження шкіри
- Термопунктура — вплив на акупунктуру теплом (припікання або прогрівання)
- Електропунктура — вплив на акупунктурні точки електричним струмом
- Вакуумна рефлексотерапія або баночна терапія.

Показаннями до рефлексотерапії можуть бути будь-які захворювання. Особливо ефективна рефлексотерапія при больових відчуттях, так як рефлексотерапія має знеболювальну дію. Багато методів рефлексотерапії досить ефективні при різноманітних захворюваннях, що супроводжуються больовим синдромом.

Серед захворювань і станів, при яких найчастіше показана рефлексотерапія, можна назвати наступні:

- Больові кризи, судоми, колапс і больові шоки.
- Захворювання ЦНС і ПНС (остеохондроз, неврити, невралгії, радикуліти, травми головного і спинного мозку, неврози, артрози і артрити).
- Захворювання серцево-судинної системи (аритмія, функціональні стадії ендартеріїту, стенокардії).
- Захворювання вегетативної нервової системи (синдром Рейно, мігрені і симпаталгії).
- Захворювання пов'язані з шлунково-кишковим трактом, захворюваннями жовчних шляхів і моторики кишечника.
- Гінекологічні захворювання.
- Захворювання очей.
- Захворювання групи вухо-горло-ніс.
- Захворювання шкіри та підшкірних покривів.

Оскільки спектр застосування рефлексотерапії дуже великий, варто сказати про протипоказання до проведення процедур:

- онкологія (доброякісна і злоякісна);
- лихоманка;
- виснаження;
- активна форма туберкульозу;
- декомпенсована недостатність кровообігу;
- гостре психічне збудження;
- вагітність;
- вік до 1 року;
- алкогольне або наркотичне сп'яніння.

Крім цього, варто утриматися від сеансу голковколювання в день рентгенівського дослідження, МТР або УЗД. Варто виключити ванни та інші фізіопроцедури під час сеансів рефлексотерапії. Під час проведення рефлексотерапії не можна застосовувати наркотичні, психотропні та

алкоголевмісні препарати. У разі проведення хіміотерапії курс рефлексотерапії не варто починати раніше, ніж через 3 місяці.

Отже, рефлексотерапія має позитивний вплив на організм дитини, а саме підвищує працездатність, надає заспокійливу дію. Правильне її проведення допоможе зберегти і підтримати здоров'я дітей.

Список використаних джерел:

1.Эмиль Кремер. Открытые глаза, раздел «Акупунктура». — Germany: Режим доступу до ресурсу: Leinfelden-Echterdingen 1, 1991. — С. 75-81.

2.Молостов В. Д. Иглоотерапия и мануальная терапия. Практическое руководство по лечению заболеваний. — М.: Эксмо, 2008. — С. 784. — 5000 экз. — Режим доступу до ресурсу: ISBN 978-5-699-24924-4.

3.Роберт Т. Кэррол. Акупунктура // Энциклопедия заблуждений: собрание невероятных фактов, удивительных открытий и опасных поверий —Режим доступу до ресурсу: ISBN 5-8459-0830-2.

4. Петерс У. глава 6 «Акупунктура и рефлексология» // Мистическая медицина = Mystical Medicine. — TEACH Services, Inc., 1995. — 86 с. — Режим доступу до ресурсу: ISBN 9781572580442.

Шмідт Аліна,

студентка 24 групи ННІ педагогіки

Житомирського державного університету імені Івана Франка,
науковий керівник: доцент Максимова О.О.

ІГРОВИЙ СТРЕТЧИНГ ДЛЯ ДОШКІЛЬНИКІВ

Проблема ефективного оздоровлення і фізичного розвитку дітей дошкільного віку залишається вкрай актуальною. Попри всі досягнення медицини, все більше дошкільнят мають патологічну поставу, порушення опорно – рухового апарату, ослаблений імунітет, страждають на різноманітні хронічні захворювання. Причини криються і в екології, і в харчуванні, і в ритмі сучасного життя.

Методика ігрового стретчингу спрямована на активізацію захисних сил дитячого організму, розвиток творчих і оздоровчих можливостей підсвідомості, поліпшення роботи серцево-судинної, нервової і дихальної систем.

Теоретичною основою статті стали роботи Кириленко Л., Панченко В., Сагунової І., Харматова В. та ін.

Мета статті – проаналізувати вплив ігрового стретчингу на фізичний та загальний розвиток дошкільників, описати особливості його проведення.

Стретчинг - це система вправ на статичне розтягнення хребта та м'язів тіла. Ці вправи дають змогу запобігати порушенню постави, мають оздоровчий вплив на весь організм, допомагають активізувати його захисні сили. Крім того, стретчинг використовується для профілактики плоскостопості. Фактично, стретчинг передбачає вправи на зміцнення й поліпшення еластичності та гнучкості м'язів й однаково корисний як для дітей, так і для дорослих.

На думку провідних фахівців з фізичного виховання, заняття на розтягнення є одним із найефективніших методів попередження травм, підтримання рухливості, зняття перевантаження, а також підвищення працездатності. Саме тому комплекс вправ зі стретчингу було внесено до державних методичних рекомендацій щодо фізичного розвитку дітей в умовах дошкільного освітнього закладу.

Найбільша привабливість ігрового стретчингу для дітей полягає у виконанні легких фізичних вправ під час слухання казки або музики. В такому разі дитина з цікавістю виконує рухи, а також розвиває увагу та уяву.

Ігровий стретчинг не має вікових обмежень, але для дітей 3–4 років достатньо 4–5 повторень кожної вправи; для дітей 5 років – 5–7; старші дошкільнята впрацюються з повторенням вправ 8–10 разів. Загалом, стретчинг має займати 20–30 хвилин. Оскільки заняття на розтягування в основному

передбачають виконання більшості вправ лежачи на спині, необхідно мати гімнастичний килимок або ковдру [1].

Вправи базуються на чергуванні напруження й розслаблення м'язів. Управління власним тілом розпочинається з відстеження й усвідомлення м'язових відчуттів обличчя, контролю тонусу мимічних м'язів тощо. З цією метою використовуємо різноманітні мимічні вправи, наприклад, пропонуємо зобразити здивування, страх, гнів, радість, сум, цікавість тощо.

Вправи проводяться такого характеру:

- дві-три вправи для м'язів живота з прогинанням назад;
- дві-три вправи для м'язів спини з нахилом уперед;
- одна вправа для зміцнення хребта з поворотами;
- дві-три вправи для зміцнення м'язів хребта й тазового пояса;
- одна-дві вправи для зміцнення м'язів ніг;
- одна-дві вправи для розвитку стоп;
- одна вправа для розвитку плечового пояса або рівноваги [3].

Розглянемо структуру заняття з використанням ігрового стретчингу.

Вступна частина заняття складається з розминки (різні види ходьби, бігу, стрибків для набуття правильної постави, зміцнення стоп, поліпшення координації рухів, орієнтування в просторі) й загальнорозвивальних вправ (музично-ритмічні композиції). Основна частина — силові вправи; масаж ніг; вправи на розтягування, рівновагу; гімнастика для суглобів, хребта. (Важливо правильно вибирати вправи для всіх груп м'язів, варіювати їх). Заключна частина — вправи на дихання, релаксація [5]. Для ефективного тренування м'язів слід повторювати вправи не менше, ніж двічі на тиждень.

Наведемо приклади вправ з ігрового стретчингу для дошкільників:

Гойдалка

В.п. — лежачи на спині; випрямлені руки, відведені назад, лежать на підлозі; ноги теж випрямлені.

1-2 — зігнути ноги в колінах, обхопивши руками гомілки. Притиснути коліна до грудей, погойдатися вперед-назад.

3-4 — повернутися у в. п.

Примітка. Під час «гойдання» слід штовхатися вперед ногами, щоб не завалюватися на бік [2].

Метелик

В.п. — сидючи на підлозі; спина пряма; ноги зігнуті в колінах; стопи, зведені разом, стоять на підлозі, носочки витягнуті; руки відведені за спину у високому упорі.

1 — коліна розвести в сторони.

2-3 — стопи ніг обхопити руками, спина пряма. Затриматися в такому положенні 3 с. Похитати розведеними колінами — «метелик махає крильцями».

4 — повернутися у в. п.

Примітка. Слід стежити, щоб діти намагалися якомога нижче опускати коліна. Рухи мають бути динамічними.

Плавець

В.п. — лежачи на спині; ноги зведені, прямі; руки вздовж тулуба.

1 — відвести руки за голову.

2 — відтягнути носочки.

3 — відірвати ноги від підлоги, по черзі їх підіймати й опускати.

Примітка. Вправа сприяє очищенню органів травлення.

Жабка

В.п. — лежачи на спині; «поза прямого кута»; ноги разом; руки в упорі ззаду.

— притягнути стопи до себе.

— зовнішню частину стопи опустити на підлогу, п'яти разом.

— носки наблизити один до одного, п'яти залишити разом.

— повернутися у в. п.

Примітка. Вправа сприяє збільшенню рухливості суглобів ніг.

Равлик

В.п. — лежачи на спині; випрямлені руки, заведені назад, лежать на підлозі; ноги теж випрямлені.

— підняти прямі ноги вгору і завести їх за голову, носками ніг торкнутися підлоги.

— повернутися у в. п.

Примітка. Під час виконання вправи руки фіксують тулуб — підтримують спину; ноги в колінах випрямлені.

Павич

В.п. — стоячи; руки опущені вздовж тулуба.

— завести руки за спину, з'єднати долоні.

— вивернути складені руки пальцями вгору, розмістити кисті так, щоб мізинці по всій довжині торкалися хребта.

— лікті підняти, плечі відвести назад, затриматися в такому положенні на 3-5 с.

4 — повернутися у в. п. [3].

Примітка. Під час виконання вправи слід стежити за поставою. Після вправи корисно опустити руки вниз, потрусити кистями і спокійно зітхнути.

Таким чином, заняття ігровим стретчингом з дітьми дошкільного віку показують стабільно високі результати: діти набагато менше хворіють, стають більш відкритими для спілкування не тільки з дорослими, але і між собою. А близькі і зрозумілі дітям образи казкового світу дозволяють легко виконувати непрості фізичні вправи. Вправи спрямовані на профілактику різних деформацій хребта, зміцнення його зв'язкового апарату, формування правильної постави. Крім цього, розвиваються еластичність м'язів, координація рухів, виховується витривалість і старанність.

Список використаних джерел:

1. Ігровий стретчинг - сучасний засіб зміцнення здоров'я [Текст] / В. Харматова // Дошкільне виховання. - 2014. - № 9. - С. 28-31.
2. Ігровий стретчинг для малят [Текст] / В. Панченко // Дошкільне виховання. - 2013. - № 1. - С. 22-25.
3. Кириленко Л. Нетрадиційні методи у вихованні та оздоровленні старших дошкільників [Текст] / Л. Кириленко // Роль фізичної культури та спорту в становленні та зміцненні генофонду України: Всеукраїнська студентська науково-практична конференція / Полт. держ. пед. ун-т ім. В.Г. Короленка. – Полтава, 2006. – С.163–166.
4. Кириленко Л. Г. Формування здорового способу життя нетрадиційними формами фізичної культури [Текст] / Л. Г. Кириленко // Збірник наукових праць Полтавського державного педагогічного університету імені В.Г. Короленка. – Полтава, 2002. – Вип. 5-6(26-27). – С. 203–205.
5. Сагунова І. Розвиток координаційних здібностей старших дошкільників нетрадиційними засобами [Текст] / Ірина Сагунова // Спортивний вісник Придніпров'я. – 2009. – №2-3. – С. 67–70.

Щелупанова Оксана,

студентка 24 групи ННІ педагогіки

Житомирського державного університету імені Івана Франка,

науковий керівник: доцент Максимова О.О.

СМІХОТЕРАПІЯ ЯК ЗАСІБ ЕМОЦІЙНО-ОСОБИСТІСНОГО РОЗВИТКУ ДИТИНИ

Якою б справою не займалася дитина, головним завдання педагога є збереження її здоров'я. Одним з малорозвинених напрямків здоров'язберігаючих технологій є напрямок вправ зі сміхом.

Великої уваги приділяють сміхотерапії у своїх наукових працях вчені та лікарі, психотерапевти та фахівці з фізичного виховання (М. Бруно, І. Вагін, Т. Зінкевич-Євстигнеєва, К. Норман, Ф. Фареши, О. Федій) [1, 2, 3].

О. Федій у навчальному посібнику «Естетотерапія» зазначає, що «сміхотерапію визначають як напрям соціальної психології, який розвивається як засіб впливу на особистість для зняття напруги, стресу та здійснюється під час проведення тренінгів та спільних вправ з використанням сміху» [3, с. 137]. Т. Шишова приділяє значну увагу розвитку почуття гумору під час занять та уроків [4].

Мета нашої статті - розкрити значення та вплив сміхотерапії на здоров'я людини.

Сміхотерапія або гелотологія («gelos» – сміх) – наука, яка досліджує вплив сміху на людський організм [5]. Сміхотерапію використовують для зняття напруження, стресу та під час проведення тренінгів та спільних вправ.

Корисний вплив сміху на здоров'я людини за своєю ефективністю можна порівняти з механізмом гарного аеробного навантаження. Він позбавляє від стресу, покращує роботу імунної системи та апетит, допомагає при діабеті та серцевих хворобах [1, 2, 5].

Сміх відноситься до показників фізичного і душевного здоров'я, тому відсутність здатності сміятися разом з іншими людьми є тривожною ознакою, яка говорить про перебування людини під гнітом хронічного стресу.

Про позитивний вплив сміху на здоров'я знали справдавна. У Європі в середні віки говорили, що прибуття у місто бродячого цирку корисніше, ніж каравану з ліками [5].

Іммануїл Кант у книзі «Критика чистого розуму» писав, що сміх дає відчуття здоров'я, активізує всі життєво важливі процеси [5].

Фрідріх Ніцше радив: «Десять разів повинен ти сміятися протягом дня і бути веселим: інакше вночі тебе непокоїтиме шлунок, тому що він є батьком скорботи» [5].

«Сміх – найнадійніший засіб від усіх хвороб!» – любив повторювати Микола Гоголь [3].

Серйозне вивчення впливу сміху почалося ще в сімдесяті роки минулого століття в університеті Лос-Анджелеса, де досліджувалися можливості використання сміху при лікуванні людей.

Сміх – це чудовий засіб зняти стрес після напруженого робочого дня. У цьому переконаний і доктор Лі Берк з Університету Лома Лінда, Каліфорнія, який присвятив два десятиріччя вивченню впливу сміху на організм людини. Він запевняє, що підйом, який ви одержуєте від простого хихотіння, можна порівняти з викидом ендорфінів під час фізичних вправ [5].

Ще в середині 1990-х Берк виявив, що сміх сприяє утворенню так званих «природних убивць» – лімфоцитів, що виробляються організмом для боротьби з пухлинами. 1997 року доктор Берк проводив експерименти з пацієнтами, що страждали на діабет та серцеві хвороби.

У людини, яка сміється, відбувається вібрація діафрагми, грудна клітка здригається, рухаються плечі, відбувається розслаблення м'язів спини і шиї. Крім того, розтягнення м'язів обличчя сприяє зніманню деяких видів головних болів. Також, відбувається активна вентиляція легенів, дихання оптимізується, що призводить до різкого поліпшення кровопостачання тканин і органів. Як наслідок, відбувається поліпшення самопочуття людини і підняття настрою.

Раніше сміх був невід'ємною частиною культури – як слов'янської, так і західноєвропейської. Тепер же старовинні звичаї забулися. І ми в своєму повсякденному житті зазвичай відчуваємо нестачу сміху. Брак позитивних емоцій – одна з причин розвитку депресії, поганого самопочуття, нездатності протистояти невдачам.

Цей оригінальний метод лікування завойовує все більшу популярність у всьому світі. У Франції навіть з'явилися школи сміхотерапії і кілька клубів любителів сміху. Їх члени не тільки сміються над хворобами в тісному гуртку, а й несуть сміх у маси. Сміхотерапія – один із найпопулярніших видів сучасної арт-терапії. Сміх дає нам величезну кількість позитивних емоцій, це ні для кого не секрет. А позитивні емоції – потужний стимул людському організму боротися з будь-якою недугою самотійно.

Сміхотерапія є найбільш розвиненою в США. Викладач психології Н. Казинс поклав початок цій науці. У нього був коллагеноз (хвороба кісток) – він уже практично не міг рухатися. Він прочитав статтю В. Фрая, що досліджував сприятливий вплив сміху на опірність організму хворобам, і вирішив спробувати: цілими днями дивився комедії. Через кілька тижнів у нього вже спостерігалось стійке покращення стану. А по закінченні 2-х років «сміхотерапії» він став нормальною людиною. Після цього він заснував дослідницький гелотологічний центр, який успішно функціонує дотепер.

1995 року з'явився новий різновид йоги – хасья йога – йога сміху, що поєднує в собі традиційні йогівські вправи на розслаблення і розтяжку з рухами, що імітують сміх. Родоначальником цього напрямку є індійський лікар М. Катару, який розробив дихальні та ігрові вправи, за допомогою яких людина набуває вміння сміятися легко і природно [3].

На початку ХХІ століття сміхотерапія набирає все більшу популярність, впроваджується в маси. Звернення до сміхотерапевтів та відвідування сміхотерапевтичних тренінгів перестає розглядатися як щось екзотичне. Сміхотерапія стає повноправним методом психологічної корекції поряд з психоаналізом, гештальт-психологією та іншими напрямками.

Якщо за кордоном сміхотерапія з'явилася в кінці 60-х років, у нашій країні до 2000-х років такого напрямку не було. Але зараз і у нас теж є можливість отримати консультацію сміхотерапевтів або відвідати спеціальний тренінг. За допомогою цих занять можна вирішити багато психологічних проблем: розвинути комунікативні навички, навчитися прощати образу, гармонізувати особисті відносини, подолати стрес, позбавитися від негативних емоцій: злості, роздратування, ненависті. Але навчитися сміятися не так вже й просто. Щоб виник природний сміх, під керівництвом психолога пацієнти виконують фізичні і дихальні вправи, що знімають напругу і стабілізують нервову систему, беруть участь у спеціальних іграх.

Гарний сміх – це солодка знемога, очищення, душевний підйом. Оздоровлююча і цілюща дія сміху має під собою конкретну фізіологічну основу. По-перше, добрий сміх зміцнює імунну систему і активізує роботу внутрішніх органів; серцебиття частішає, і, відповідно, покращується циркуляція крові і дихання. Сміх підвищує рівень антитіл і білих кров'яних тілець, цим самим підвищується опір інфекціям. По-друге – сміх тренує краще за спорт. Двадцять секунд інтенсивного сміху на три, а то і п'ять хвилин подвоюють частоту серцебиття. Дослідження вчених показують, що центр сміху перебуває в правій півкулі [2]. При сміху спостерігається переривчастий подих. Тому замість одного вдиху й одного видиху робляться три-чотири. Такий подих регулює фізичне й психічне самопочуття. Сміх діє на шкіру як гарний масаж. Верхні дихальні шляхи він прочищає навіть краще кашлю. Тому не даремно прадавні вважали, що звуки «ХА-ХА-ХА, ХО-ХО-ХО» виганяють хвороби.

Сміх і доброзичливість допомагають налагодити стосунки з оточуючими. Ми підсвідомо сприймаємо усміхнену людину позитивно. Про це писав ще знаменитий американський психолог Дейл Карнегі. «Посміхайтесь» – одна з основних його порад.

Варто зазначити, що ефективним вважається далеко не всякий сміх. Він повинен бути щирим і йти від душі.

Отже, сміх поділяється на:

- сміх А (ха-ха) буде означати вислів задоволення і радості. Такий сміх є одним з різновидів здорового сміху;
- сміх Е (хе-хе) вважається заздрісним і висловлює презирство і зловтіху;
- сміх І (хі-хі) іронічний. Так сміються ті люди, яким є що приховувати;
- сміх О (хо-хо) – у ньому вловлюється критика, сумнів і протест;
- сміх У (ху-ху) висловлює прихований страх і боягузтво.

Характерний для тих людей, які мають певні забобони і дуже бояться критики зі сторони.

Вчені виділяють три гілки сміхотерапії [3]. Першою з них з'явилася класична сміхотерапія, коли психолог проводить з пацієнтами заняття в різній формі, на яких люди посміхаються і сміються. Найчастіше це відбувається у формі бесіди, де всі присутні розповідають анекдоти, діляться якимись смішними випадками з життя, дивляться смішні фільми.

У рідкісних випадках використовується так звана «медична клоунада», коли медики влаштовують гумористичні вистави перед пацієнтами лікарень. І третя гілка сміхотерапії – йога сміху, мета якої – навчити пацієнта сміятися і посміхатися без жодних зусиль.

На жаль, на даний момент не існує панацеї, здатної позбавити нас від усіх хвороб. Але ми можемо хоча б трохи допомогти своєму організму в прагненні бути здоровим і сильним за допомогою сміхотерапії.

Список використаних джерел:

1. Вагин И. Научи себя смеяться / Вагин И. – М. : Академия, 2006. – 304 с.
2. Зинкевич-Евстигнеева Т. Д. Практикум по креативной терапии / Зинкевич-Евстигнеева Т. Д., Грабенко Т. М. – СПб. : ТЦ «СФЕРА», 2001. – 400 с.
3. Федій О.А. Естетотерапія. Навчальний посібник / Федій О.А. – К. : Центр учбової літератури, 2007. – 256 с.
4. Шишова Т. Л. О смешном всерьез: развитие чувства юмора у детей / Чтобы ребенок не был трудным. – М. : Лепта Книга, 2006. – 500 с.
5. Сміхотерапія [Електронний ресурс] : – Режим доступу до сайту : <http://jenskaya-logika.blogspot.com>.

Якубович Анна,

студентка 24 групи ННІ педагогіки

Житомирського державного університету імені Івана Франка,

науковий керівник: доцент Максимова О.О.

КОЛЬОРОТЕРАПІЯ ЯК ЗАСІБ ВПЛИВУ НА ПСИХІЧНЕ ЗДОРОВ'Я ДІТЕЙ

Актуальність роботи полягає в необхідності збереження і активного формування здорового способу життя і здоров'я вихованців. Питання здоров'язбереження займали педагогів у всі часи. Але особливо актуальні тепер, коли здоров'я підростаючого покоління визиває тривогу. Турбота про здоров'я – одне з найважливіших завдань кожної людини.

Питання кольоротерапії розглядали такі вчені: Е. Бабіт, В.М.Бехтерев, О. Вознесенська, П.Мандель, Н.Фінсен, Т.Юнг .

Мета статті : розглянути особливості застосування здоров'язберігаючої технології – кольоротерапії в роботі з дітьми дошкільного віку з метою зміцнення їх здоров'я.

З самого народження кожного з нас оточують кольори, що виявляють вплив на організм, нервову систему та психіку людини. Кольоротерапія – це цілеспрямований вплив кольором на самопочуття, фізіологію людини; активізація кольором діяльності органів і систем; метод психологічного лікування з метою розслаблення, зняття стресів, підняття настрою та тону за допомогою кольорів.

Для успішного використання методу кольоротерапії необхідно знати, як діє певний колір на людину.

Кольоротерапія як спосіб лікування використовувалася ще в прадавньому Єгипті, Індії, Китаї, на Русі й у багатьох країнах світу. Наприклад, китайські лікарі при лікуванні шлунка використовували жовтий колір, а хворим на скарлатину рекомендували носити червоні шарфи. Аналогічно при скарлатині чинили наші пращури-слов'яни. Також наші предки вважали, що для того, щоб пройшла жовтяниця, необхідно носити золоті намиста. В працях знаменитого перського філософа і лікаря Ібн Сіна, відомого в Європі під ім'ям Авіценна, знаходимо згадку про те, що хворому, стікаючому кров'ю, не можна дивитися на червоне, а потрібно зупиняти погляд на синьому, володіє заспокійливими властивостями. Подібних прикладів історія знає безліч. Але оформлятися в окремий напрям науки, що займається вивченням цілющих властивостей кольорів, кольоротерапія почала лише в ХІХ столітті, коли англійські вчені Р. Блант і Д. Даун довели, що ультрафіолетове випромінювання володіє лікувальними властивостями і може використовуватися для терапії шкірних захворювань і рахіту. З тих пір метод лікування кольором став настільки популярним, що сьогодні часто використовується в медичній практиці для боротьби з серйозними захворюваннями та якнайшвидшого одужання.

Червоний – це колір дії. Він стимулює і підкірку головного мозку, і безпосередньо клітини кори головного мозку. Вплив на підкірку відбувається у вигляді підвищення тиску, температури, рухової активності. Що ж стосується впливу на клітини кори головного мозку, то червоний спонукає до дії. Неважливо, буде це робоча активність чи просто підвищена збудливість. Червоний колір здатний дати відчуття захищеності. Він традиційно вважається кольором лідера.

Психотерапевти не рекомендують використовувати червоний колір протягом довгого часу. Це загрожує побічними ефектами, такими, як перевтома.

Помаранчевий – це суміш червоного і жовтого. Його вплив на людину схожий на вплив червоного, тільки в більш м'якому вигляді. Характерний тим, що підвищує настрій, стимулює робочу активність і втомлює не так сильно, як червоний. Психологи в один голос рекомендують використовувати його для оформлення дитячих кімнат. Або, наприклад, куточка, де дитина буде займатися активною пізнавальною діяльністю.

Помаранчевий прийнято називати кольором сонця. Він відновлює втомлений організм після важкого трудового дня, дає відчуття тепла і затишку в домі.

Жовтий – колір сонця. Чудовий колір для профілактики депресій. Якщо, наприклад, помаранчевий сприяє виходу з депресивного стану, то жовтий попереджає його виникнення. Восени, взимку та ранньої весни жовтий колір життєво необхідний людині. Його можна використовувати у вигляді яскравих плям в інтер'єрі або аксесуарів в одязі.

Жовтий традиційно вважається кольором авантюристів і людей, легких на підйом. Він пробуджує жагу знань. Стимулює прагнення вивчати, пізнавати щось нове. Спонукає кудись йти, їхати, вирушати в подорожі.

Жовтий колір допомагає при здачі іспитів, коли потрібна гранична концентрація уваги і здатність запам'ятовувати великі обсяги тексту. Людям творчих професій жовтий колір дарує натхнення.

Зелений належить до холодної гама, але є самим м'яким з кольорів цієї палітри. Він заспокоює, але майже не гальмує життєві процеси організму.

Зелений колір доречний будь-якій ситуації. Це колір природної гармонії. Він заспокоює нерви і до того ж корисний для очей.

Синій – антипод червоного. Він майже повністю гальмує будь-яку активність. Знижує тиск, температуру. Знижує робочу активність. Має заколисливий ефект.

На Сході він символізує істину і спокій. Синій колір допомагає очистити свідомість від непотрібних думок, заспокоює тривогу.

Блакитний – синій з білим. Цей колір теж володіє заспокійливим ефектом, але не настільки сильним, як синій. Його часто використовують для оформлення офісних приміщень, тому що він допомагає зібратися з думками, зосередитись і гасить емоції.

Блакитний колір має властивість усувати страхи, тривогу. Однак фахівці відзначають його негативний вплив на людей зі зниженим тиском

Фіолетовий – його довгий вплив на людину загрожує появою постійного відчуття втоми. Фіолетовий колір чудово знімає напругу. Крім того, він допомагає знайти вихід з творчої кризи і зняти нервову перезбудженість.

Сірий, чорний, коричневий – депресивні кольори. Їх не можна застосовувати в оформленні житлових приміщень.

Білий – фактично це відсутність кольору. Проте на психологічному рівні, потреба в білому – це потреба захиститися; приховати емоції і поставити між собою і людьми розділову стіну.

- Організаційні можливості кольору (система освітлення та кольорове оформлення інтер'єру приміщення).

- Педагогічні та діагностичні можливості кольору (діагностика психічних станів).

- Реабілітаційні можливості кольору (оздоровлення, лікування, відновлення чи нормалізація психічного стану).

Розглянемо організаційні можливості кольору.

Профілактика нервового напруження у дітей і дорослих у ЗДО проводиться з урахуванням характеру впливу кольору на людину. Зелені, жовто-зелені та блакитно-зелені кольори сприятливо впливають на людину. У синій та блакитний кольори рекомендується фарбувати приміщення та обладнання, де є значне виділення тепла та де галасливо. Червоні та жовті кольори впливають збудливо, їх доцільно застосовувати обмежено, в приміщеннях, де діти можуть знаходитися нетривалий час або там, де збудження необхідно (наприклад, у спортзалі).

При виборі меблів та обладнання для дітей краще обирати світлі кольори натурального дерева або світло – зелені кольори. Це підвищує працездатність дітей. Бажано, щоб і дошка була зеленого кольору.

Важливо застосовувати посуд та предмети сервірування столу у столовій визначеного кольору для покращення функцій травлення та нормалізації апетиту: блакитний колір знижує апетит; жовтогарячий – посилює.

Діагностичні та педагогічні можливості кольору

Діти рано починають відчувати колір та підбирати його для зображення свого настрою. Вибір кольору тісно пов'язаний із психологічними особливостями дитини, станом її здоров'я.

Діти використовують в основному 5 – 6 кольорів. У цьому випадку можна говорити про нормальний середній емоційний розвиток. Більш широка палітра кольорів говорить про натуру чутливу, емоційно багату. Якщо дитина використовує тільки один або два кольори, це швидше за все вказує на її негативний емоційний стан у цю хвилину: тривога (синій), агресія (червоний), депресія (чорний). Використання простого олівця іноді трактується як «відсутність» кольору, таким чином дитина повідомляє про те, що у її житті не вистачає яскравих фарб та добрих емоцій.

Найбільш значимі особи дитина завжди виділяє більшою кількістю кольорів. А осіб, яких не сприймає, малює чорним або темно-коричневим кольором.

Наведемо декілька прикладів вправ спрямованих на діагностику стану психіки за допомогою кольору.

Діагностична вправа «Квітка-семиквітка»

Мета: визначення емоційного стану дитини відповідно до кольорової гами: жовтий – радість; червоний – щастя; синій – образа; зелений – спокій; сірий – сум; помаранчевий – здивування; коричневий – втома.

Обладнання: кольорові картки у формі пелюсток квітки, розкладені в довільному порядку.

Завдання. Візьміть у руки пелюстку того кольору, який вам сьогодні найбільше до вподоби, з яким хочеться потоваришувати, побути довше.

Завдяки кольорам значно розширюється індивідуальна сфера переживань.

Діагностична вправа «День мого кольору»

Мета: діагностування емоційного стану дитини, розширення індивідуальної емоційної сфери; розслаблення, зняття стресів, підняття настрою та тону.

Обладнання: підручні засоби (кольоровий папір, предмети різних кольорів, фарби, тканини)

Завдання. За допомогою підручних засобів створіть: веселку настроїв; одяг настроїв; кольорову паличку-виручалочку; ласкаве проміннячко настрою; куточки свого настрою; малюнки «Мій настрій».

Діагностична вправа «Кольоровий настрій»

Мета: діагностування емоційного стану дитини, розширення індивідуальної емоційної сфери; розслаблення, зняття стресів, підняття настрою та тону.

Обладнання: на ватмані намальоване коло, розділене на сектори: червоний – активність, фіолетовий – сум та тривога, жовтий – спокій та задоволення, зелений – задумливість, мрійливість.

Завдання. Прислухайтеся до себе. Що ви відчуваєте: радість чи сум, спокій чи тривогу? Чому? Якого кольору ви уявляєте свій настрій?

Діти мають поставити свої фішки-сердечка на той сектор кола, який відповідає їхньому настрою.

Графічна вправа «Хвилинка-кольоринка»

Мета: діагностування емоційного стану дитини, розширення індивідуальної емоційної сфери; емоційний відпочинок дитини.

Обладнання: кольорові олівці, фломастери, папір.

Завдання: намалюйте те, що побажаєте (просто лінії, кульки, сніжинки, квіти тощо), використовуючи кольорові олівці або фломастери.

Час на виконання вправи: 4 – 5 хв.

Отже, кольоротерапія – це дієвий метод психологічного впливу на дитину, який може використовуватися у роботі з дітьми дошкільного віку з діагностичною, педагогічною, профілактичною та лікувальною метою.

Список використаних джерел:

1. Хижняк Л. О.. Нестандартні методи психологічної допомоги: кольоротерапія, 2014.
2. Гайдамака О. Як колір впливає на людину //Шкільний світ : Всеукраїнська газета для вчителів, 2008.-№12.- С.7-12.

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В
СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ
(за загальною редакцією Максимової О.О., Федорової М.А.)**

Збірник науково-методичних праць

*У збірнику збережено орфографічні та пунктуаційні особливості
авторських текстів*

Надруковано з оригінал-макета авторів

Підписано до друку 28 грудня 2018 р. Формат 60*90/16. Папір офсетний.
Гарнітура Book Antiqua. Друк різнографічний. Наклад 300.
Видавництво: ФОП Левковець